

“အမေရိကန်ဒီမိုကရေစီ ဝမ်းကြာတိုက်မှ ကမ္ဘာ့
ရသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖွားမြင်ခဲ့လေသည်။”

Key 039
2500

www.facebook.com/onairmm **khtnetpc**
For Knowledge & Educational Purposes

ကျွန်တော် အရွယ်ရောက်လာသည့်တိုင်အောင် ပညာဟူ၍ မည်
မည်ရရ မတတ်ကျွမ်းခဲ့ပါ။ ငယ်ငယ်က ရေးတတ် ဖတ်တတ်ရုံအထိ သင်
ကြားပြီးနောက် ကျောင်းမှ ထွက်ခဲ့ရပါသည်။ နောက်မှ ကျွန်တော် လူ့
စိရိယဖြင့် ကျွန်တော် ပညာဗဟုသုတ ဆည်းပူး၍ ယူရပါသည်။

ထိုသူသည် အထက်တန်းစားမှ မဟုတ်။ ပုဆိန် လက်ဆွဲ၍
လယ်ထဲမှ ထွက်လာသူ ဖြစ်သည်။ လှေထိုးသားလည်း ဖြစ်သည်။ နယ်ခြား
၌ မထင်မရှား ကြီးပြင်းလာရသည့် လူသာမန် တစ်ဦးမျှသာ ဖြစ်သည်။

ထိုသူကို လူထုက အားကိုးခဲ့ကြသည်။ ပြည်ထောင်စု တာဝန်ကို
ထမ်းဆောင်ရန် လူထုက ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။

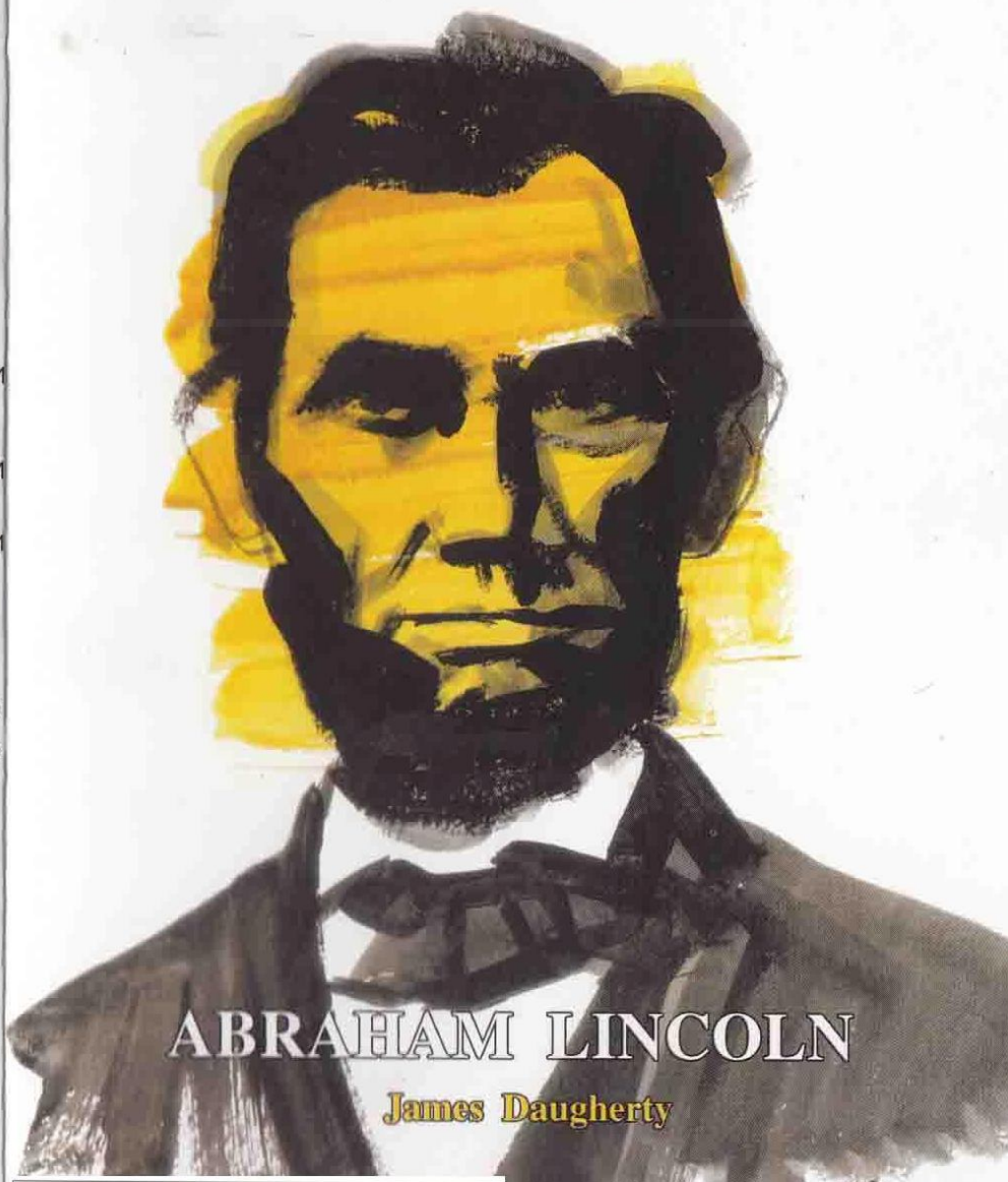
သူ့ဘဝ၌ ရန်သူ ပေါများသော်လည်း သူကား လူတိုင်း၏ မိတ်
ဆွေရင်း ဖြစ်ခဲ့၏။

ထိုသူသည်ကား ဒီမိုကရေစီဝန်ထမ်း အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု
သမ္မတကြီး အဘရာဟမ်လင်ကွန်း ပင်တည်း။”

အဘရာဟမ် လင်ကွန်း • ပုံနှိပ်ရေး

အဘရာဟမ် လင်ကွန်း

တက်တိုး

ABRAHAM LINCOLN

James Daugherty

၁၁.၃.၂၀၁၁

www.facebook.com/onairmm **khtnetpc**
For Knowledge & Educational Purposes

၄၀

စာအုပ်မှတ်တမ်း

The Key
PUBLISHING
HOUSE

စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၃၁၀၂၀၅၀၉၁၁

မျက်နှာပုံခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၃၁၀၀၄၀၀၂၁၂

ပုံနှိပ်ခြင်း

တတိယအကြိမ်၊ မတ်လ၊ ၂၀၁၂

အုပ်စု

၅၀၀

မျက်နှာပုံစံပန်းချီ

မောင်ဒီ

အတွင်းပထင်

ပုံရိပ်ရှင်

မျက်နှာပုံစံပထင်

Eagle

ကွန်ပျူတာစာစီ

The Key

စာအုပ်ချုပ်

ကျိမြင့်

ဤစာအုပ်ကို

ဦးစိန်ဝင်း၊ စိန်ရတနာပုံနှိပ်တိုက်၊ အမှတ် ၂၁၊

၁၆၂ လမ်း၊ တာမွေမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပုံနှိပ်ပြီး၊

အိမ်သင်းသင်းဖွဲ့နဲ့၊ သင်းစာပေ၊ အမှတ် ၁၀၊

ရတနာမြိုင်လမ်း၊ ၁၂ ရပ်ကွက်၊ ကမာရွတ်မြို့နယ်၊

ရန်ကုန်မြို့မှ ထုတ်ဝေသည်။

တန်ဖိုး

၂၅၀၀ ကျပ်

တက်တိုး

၉၂၃-၁

အေဗရာဟမ် လင်ကွန်း/ တက်တိုး ။ ရန်ကုန် ၊ သင်းစာပေ ၊ ၂၀၁၂ ။

၁၈၅ မျက်နှာ ၊ ၁၃ . ၃ စင်တီမီတာ x ၂၀ . ၉ စင်တီမီတာ ။

မူရင်းအမည် - ABRAHAM LINCOLN (James Daugherty)

ဘာသာပြန်သူ - တက်တိုး

အေ ဗ ရာ ဟင် လင်ကွန်း

တက်တိုး

ABRAHAM LINCOLN

James Daugherty

The Key

၅ (ခ) ၅ လွှာ၊ ဒဂုံတာဝါ၊ ရွှေဝိုင်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်။
ဖုန်း ၀၀ - ၅၅၈၁၆၁

မာတိကာ

နိဒါန်း

၉

အပိုင်း (၁)

ဘဝအဝ

- ၁။ မွေးဖွားခြင်း (၁၈၀၈)
- ၂။ အင်ဒိယားနား (၁၈၁၆)
- ၃။ ကူးတို့ (၁၈၂၈)
- ၄။ အမြဲတမ်း ရွှေ့ပြောင်းနေခြင်း (၁၈၃၀)
- ၅။ ဆစ်ဂမုန် နွေဦး (၁၈၃၁)
- ၆။ နယူးဆာလန် ဖော်လံဒီယာများ
- ၇။ ကျွန်တော့် နိုင်ငံရေးဝါဒ
- ၈။ ဗင်ဒါလီးယား ရထားကြီး (၁၈၃၄)
- ၉။ နယူးဆာလန် သမိုင်း (၁၈၃၅)

၁၄
၁၅
၁၇
၂၁
၂၃
၂၅
၃၀
၃၁
၃၃
၃၄

အပိုင်း (၂)

စပရင်းဖီးက ရှေ့နေတစ်ဦး

- ၁၀။ ဂျီရွာစပိ၏ ဆိုင်
- ၁၁။ ထူးဆန်းသော တိုက်ပွဲ (၁၈၄၂ စက်တင်ဘာ ၂၂)
- ၁၂။ 'ကျုပ် မင်္ဂလာဆောင် သတင်းအပြင် အခြားသတင်းထူး မရှိပါ' (၁၈၄၂ နိုဝင်ဘာ)
- ၁၃။ ကွန်ဂရက်ထဲတွင် (၁၈၄၇ - ၁၈၄၉)
- ၁၄။ ဟံဒန် ရေးဆွဲသော ပန်းချီကား (၁၈၅၀)
- ၁၅။ နယ်လှည့်ရှေ့နေ (၁၈၅၀)
- ၁၆။ အန်ကယ်လ်တွမ်၏ အိမ်ကလေး
- ၁၇။ လင်ကွန်း စခန်းထဲပြီ (၁၈၅၄)
- ၁၈။ အစ်လီနွိုက် ပြည်နယ်သဘင် (၁၈၅၄ အောက်တိုဘာ ၄)
- ၁၉။ ရီပတ်ဗလီကင်များ (၁၈၅၆)
- ၂၀။ နီဂရိုးလည်း လူပဲ (၁၈၅၇ မတ် ၆)
- ၂၁။ ဦးထုပ်မြင့်ကြီး (၁၈၅၈)
- ၂၂။ လူရှည်နှင့် လူပု (၁၈၅၈)

၃၉
၄၀
၄၃
၄၄
၄၆
၄၉
၅၁
၅၃
၅၅
၅၇
၆၀
၆၃
၆၄
၆၆

- ၂၃။ ဂျွန်ဗရောင်း၏ အလောင်း (၁၈၅၉)
- ၂၄။ ကျွန်တော့်အကြောင်း (၁၈၅၉)
- ၂၅။ ကူးပါး ယူနီယံ (၁၈၆၀ ဖေဖော်ဝါရီ)
- ၂၆။ ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား သမ္မတလောင်း (၁၈၆၀)
- ၂၇။ အရွေးခံရပြီ (၁၈၆၀ မေ ၁၂)
- ၂၈။ တောထွင်းသား (၁၈၆၀ နိုဝင်ဘာ)
- ၂၉။ အရွေးခံရသော သမ္မတလောင်း (၁၈၆၁)

၇၃
၇၅
၇၈
၈၁
၈၂
၈၅
၈၆

အပိုင်း (၃)

မစ္စတာလင်ကွန်း ဝါရှင်တန်သို့ သွားပြီ

- ၃၀။ သမ္မတကြီး (၁၈၆၁ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၃)
- ၃၁။ ရာထူးလက်ခံမှု သဘင်
- ၃၂။ လင်ကွန်းတို့ အိမ်ပြောင်းကြသည်
- ၃၃။ စစ် (၁၈၆၁ ဧပြီ)
- ၃၄။ ရစ်ချ်မန်သို့ (၁၈၆၁ ဇူလိုင် ၂၁)
- ၃၅။ ဗိုလ်ချုပ် (၁၈၆၁ နိုဝင်ဘာ)
- ၃၆။ မက္ကလီလင်၏ မြင်းကို ကိုင်ပေးလျက်
- ၃၇။ 'ဘရေဒီကို သွားခွင့်ပြုပါ။ အေ လင်ကွန်း'
- ၃၈။ စစ်နတ်ကြီး (၁၈၆၂)
- ၃၉။ အနောက်ပိုင်း ဒေသဝယ်
- ၄၀။ သံမဏိတပ်များ (၁၈၆၂ မတ် ၈၊ ၉)
- ၄၁။ ကျွန်းဆွယ်
- ၄၂။ တောင်ကြားက ဂျက်ဆင်
- ၄၃။ အောင်ပွဲရဖို့ စောင့်ဆိုင်းနေပြီ
- ၄၄။ ကျွန်လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်း
- ၄၅။ ဘုရားသခင် အလိုတော်
- ၄၆။ သွေးချောင်းစီးသော တိုက်ပွဲမှအပြန် (၁၈၆၂ သြဂုတ်)
- ၄၇။ အင်တီအက်တင်း ချောင်း
- ၄၈။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် နောက်ဆုံး အကောင်းဆုံး မျှော်လင့်ချက်
- ၄၉။ ပြည်ထောင်စုအဖို့ အဆိုးဆုံးနေ့ (၁၈၆၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၃)
- ၅၀။ ကျွန်ုပ်၏ ပြည်ထောင်စုသားများ သွားကြပါစေ (၁၈၆၃ ဇန်နဝါရီ ၁)

၉၁
၉၂
၉၃
၉၉
၁၀၂
၁၀၅
၁၀၆
၁၀၈
၁၁၀
၁၁၂
၁၁၃
၁၁၄
၁၁၆
၁၁၇
၁၂၁
၁၂၂
၁၂၃
၁၂၄
၁၂၅
၁၂၆
၁၂၉
၁၃၀

၅၁။ ဗိုလ်ချုပ် ဂျိုး	၁၃၂
၅၂။ အဆိုးဆုံးအချိန် (၁၈၆၃ မေ)	၁၃၄
၅၃။ လှိုင်း ခေါင်ညွန့် (၁၈၆၃ ဇွန်)	၁၃၄
၅၄။ ဗစ်ကစ်ဗတ် (၁၈၆၃ ဇူလိုင် ၄)	၁၃၆
၅၅။ အမိကရုဏ်း	၁၃၇
၅၆။ တကယ့်စစ်သား	၁၄၁
၅၇။ 'သိပ်မဆိုးလှပါဘူး' (၁၈၆၃ နိုဝင်ဘာ ၁၉)	၁၄၂
၅၈။ တင်နစီ	၁၄၆
၅၉။ သမ္မတနှင့် ပန်းချီဆရာ	၁၄၇
၆၀။ ကရုဏာရှင်	၁၅၀
၆၁။ ထင်းရှူးတောကြီး (၁၈၆၄)	၁၅၁
၆၂။ တောင်ဘက်သို့	၁၅၄
၆၃။ 'ဘယ်အပေါက်ထဲ ဝင်သွားပါလိမ့်' (၁၈၆၄ နိုဝင်ဘာ ၁၅)	၁၅၅
၆၄။ ငြိမ်းချမ်းရေးသမားများ	၁၅၆
၆၅။ မြင်းနက်ကြီး ရန်ဇီ	၁၅၉
၆၆။ ဖခင် အေဗရာဟင်	၁၅၉
၆၇။ လူထုဆန္ဒ	၁၆၁
၆၈။ ဥဒါန်းတွင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ လူမည်းတို့၏ ကောင်းချီးသံ (၁၈၆၅)	၁၆၃
၆၉။ မြစ်ဘုရင်မ	၁၆၄
၇၀။ အာဇာတစိတ် ကင်းလျက် (၁၈၆၅ မတ် ၄)	၁၆၆
၇၁။ ငြိမ်းချမ်းရေး စည်းကမ်းချက်များ	၁၇၀
၇၂။ ရစ်ချ်မွန်မြို့တော်ကြီး ကျဆုံးပြီ	၁၇၁
၇၃။ ဒေးဗစ်၏ ကုလားထိုင်	၁၇၂
၇၄။ လက်နက်ချပြီ	၁၇၃
၇၅။ စာပေရေးရာ	၁၇၄
၇၆။ နောက်ဆုံးမိန့်ခွန်း	၁၇၆
၇၇။ နောက်ဆုံးနေ့	၁၇၇
၇၈။ ပြဇာတ်အဆုံး	၁၇၉
စာရေးသူ၏ စာပေနှင့် ဘဝဖြစ်စဉ်	၁၈၁

နိဒါန်း

သက္ကရာဇ် ၁၈၀၀ နှင့် ၁၉၀၀ ကြားရှိ (၁၉)ရာစုနှစ်များတွင် ထူးခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်များစွာတို့သည် ဥဒါန်းတွင်ရစ်အောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပေသည်။ ပြင်သစ်စစ်ဘုရင်ကြီး နပိုလီယံသည် ပြင်သစ်တော်လှန်ရေး အင်အားစုကို မိမိအာဏာရရှိရေးအတွက် နောက်ဆုံး၌ အသုံးပြုသည်ဟု ဆိုရစေကာမူ ဥရောပတိုက်၌ ရှေးအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်များကို ပယ်ဖျက် တော်လှန်ခဲ့လေသည်။ စာပေရေးရာ၌လည်း အင်္ဂလိပ်စာဆိုကြီး ဘိုင်ရွန်သည် ရှေးခေတ် ထုံးဟောင်းစနစ်များကို ပယ်ဖျက်၍ သူ့ခေတ်တွင် နိုင်ငံရေးပြုပြင်မှုနှင့် စာပေမှုကို ပူးတွဲကာ စိတ်ကူးယဉ် စာပေသစ်ခေတ် တည်ထောင်ခဲ့လေသည်။

ကားလ်မတ်ကစ်သည် ပြင်းထန်သော လူတန်းစားတိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားစေသည့် ထူးခြားသောဝါဒကြီးကို တီထွင်ခဲ့ပေသည်။ ဂျာမနီပြည် နန်းရင်းဝန်ကြီးဘစွမတ်သည် ဥရောပတစ်တိုက်လုံးကို ဂျာမနီလက်အောက်ခံဖြစ်အောင် ကြိုးပမ်းခြင်းဖြင့် ရာဇဝင်တွင်ခဲ့လေသည်။

သို့ရာတွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၏ အနေအထိုင် အပြုအမူ အတွေးအခေါ် အမြော်အမြင်တို့ကို နောင်လာနောက်သားတို့က စိတ်ဝင်စားခြင်း မရှိခဲ့ကြချေ။ အထက်ဖော်ပြရာပါ ပုဂ္ဂိုလ်ထူးကြီးလေးဦးတို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို လေ့လာသော် နောင်လာနောက်သားတို့မှာ ယင်းတို့၏ ဝါဒများ၊ ဆောင်ရွက်မှုများ၊ တန်ခိုးအာဏာများ အကြောင်းကိုသာ တွေ့ရပေလိမ့်မည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးလေးဦးတို့အား လူသာမန်အဖြစ် စိတ်ထိခိုက်လောက်သည့် အပြုအမူ အပြောအဆို အနေအထိုင်တို့ကို တွေ့ရနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

အေဗရာဟင်လင်ကွန်းနှင့် နပိုလီယံ၊ ဘိုင်ရွန်တို့ မတူသည့်အချက်မှာ နပိုလီယံ၊ ဘိုင်ရွန်တို့က အတိတ်ကာလ၌ရှိသည့် ဓလေ့ထုံးစံတို့ကိုဖျက်ဆီးချေမှုန်းခဲ့ကြ၍ လင်ကွန်းကမူ အနာဂတ်ကာလအတွက် တည်ဆောက်မှုကို ပြုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ဘစွမတ်၊ မတ်ကစ်တို့နှင့် လင်ကွန်း မတူသည်မှာ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီး

နှစ်ဦးကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ၊ လင်ကွန်းမှာ ရိုးသားဖြောင့်မတ်၍ တန်ခိုးအာဏာ ရှိသော်လည်း အမြင်ကျယ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတို့ကို ကြည့်ညှိ လေးစားသည်နှင့်အမျှ လင်ကွန်းအား ကြည့်ညှိလေးစားကြရုံသာမက ခင်မင် မြတ်နိုးကြပေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများမှာ ကြေးရုပ်၊ ကျောက်ရုပ်များကဲ့သို့ ကိုးကွယ်စရာဖြစ်သော်လည်း လင်ကွန်းမှာကား လူအဖြစ် သဘောထား၍ အားကိုးစရာ ဖြစ်ပေတော့သည်။

တောကြီးမျက်မည်းတွင် မွေးဖွား၍ အရေးအဖတ်ကို မိမိဘာသာ မိမိသင်ကြားခဲ့ရသော လင်ကွန်းမှာ သစ်ခုတ်သမားအဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ လှေထိုးသားအဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ အလုပ်ကြမ်းကို လုပ်ရသည်နှင့်အမျှ မိမိဘာသာ မိမိသင်ကြား၍ တတ်မြောက်သောကြောင့် ရှေးနေလည်း ဖြစ်ခဲ့ သည်။ နောက်ဆုံး၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော နိုင်ငံခေါင်းဆောင်လည်း ဖြစ် ခဲ့လေသည်။ ယင်းသို့ အကြမ်းအနု လုပ်ကိုင်ခဲ့ရသူ ဖြစ်သည့်အလျောက် သူ့၌ ကာယအင်အားလည်း ရှိသည်။ စိတ်ဓာတ်အင်အားလည်း ထက်သန် သည်။ ဉာဏ်ပညာ အမြော်အမြင်လည်း ရှိသည်။ မြင့်မြတ်သော စိတ်ထား လည်း ရှိသည်။ ထိုအရည်အချင်းများကြောင့်သာလျှင် လင်ကွန်းသည် သူ တိုင်းပြည်ကြီး မီးဟုန်းဟုန်းတောက်၍ ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်ကာ ပျက်စီးနေ သည့်အထဲမှ လွတ်မြောက်အောင် ရှေ့ဆောင် အုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ သူ့ ခေတ်က ဖြစ်ပွားသော စစ်ကြီးမှာကား သာမန်စစ် မဟုတ်။ ညီအစ်ကိုအ ချင်းချင်း သတ်ဖြတ်သည့် ပြည်တွင်းစစ်ကြီးဖြစ်လေရာ နိုင်ငံရေးဝါဒ၊ ကိုယ် ကျင့်တရားကိစ္စတို့၌ အချင်းချင်း ကွဲလွဲ၍နေသော အခိုက်အခါကြီးလည်း ဖြစ်လေသည်။

မိမိတို့ တစ်ပြည်တည်းသားချင်း မျိုးဖြူရန် လက်နက်ကိုင်စွဲလျက် တိုက်ခိုက်သည့် ပြည်တွင်းစစ်ကြီးမှာ အခြားသော စစ်များထက် ပိုမို၍ ကြေကွဲဖွယ် ကောင်းလှချေသည်။ လင်ကွန်း မမွေးဖွားမီကတည်းက တဖြည်း ဖြည်း ယိုယွင်းပျက်စီးလာသော အခြေအနေတို့သည် လင်ကွန်း သမ္မတရာထူး လက်ခံပြီးနောက် ရက်သတ္တများမကြာမီလောက်တွင် ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ် ပေါ်လာအောင် ပို့ဆောင်ခဲ့လေသည်။ လင်ကွန်းခမျာမှာ သမ္မတဖြစ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် “လွတ်လပ်ရေးကို အရင်းတည်၍ လူလူချင်း တန်းတူထားသည့် ဝါဒနှင့် တည်ထောင်ထားသော” ပြည်ထောင်စုကြီးမှာ နှစ်ခြမ်းကွဲ၍ ပဋိပက္ခ

ကြီးဖြစ်ပေါ်လျက် ရှိလေပြီ။

နှစ်ခြမ်းကွဲ၍ လက်နက်ကိုင်စွဲကာ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်ခြင်းဖြင့် စည်ပင်သာယာမှု ပျက်ပြားကာ ပျက်စီးယိုယွင်းမှုသာ ထွန်းကားလျက်ရှိ သည့်အပြင် စစ်ကြောင့် အခွန်တော်တိုးရ၊ လက်နက် လူ ငွေတို့ကို စုဆောင်း ရသည်သာမက နိုင်ငံခြားမေတ္တာကို ခံယူနေကြရတော့သည်။ ယင်းသို့ နိုင်ငံ ခြားမေတ္တာကို မရရှိပါမူ သူပုန်တို့အား နိုင်ငံခြားက လူ့အား ငွေအားနှင့် ထောက်ပံ့မည်ကို စိုးရိမ်ရသောကြောင့် နိုင်ငံခြားဆက်သွယ်မှုဖြင့် ကြီးပမ်း ဆောင်ရွက်နေကြရသည်။ ပုန်ကန်သောင်းကျန်းသူတို့ကြောင့် အခြေပျက် နေသော အစိုးရကိုလည်း အခြေမပျက်အောင် ဦးစီး၍နေရလေသည်။ ယင်း သို့လျှင် ခက်ခဲများမြှောင်လှသော တာဝန်ဝတ္တရားတို့သည် လင်ကွန်းအပေါ် သို့သာ စုပြုံကျရောက် နေကြလေတော့သည်။

ခိုင်မာသော စိတ်ဓာတ်ဖြင့် လင်ကွန်းသည် ပြည်ထောင်စုကြီး ပြိုကွဲပျက်ပြားမှုကို အပြင်းအထန် ကာကွယ်လေသည်။ ပထမ သမ္မတကြီး ဝါရှင်တန်နှင့် သမ္မတကျက်ဖာဆင်တို့ ပြုစုပျိုးထောင်လာခဲ့သော ပြည်ထောင် စုကြီးကို တောင်ပိုင်းပြည်နယ်များက နုတ်ထွက်ဖျက်ဆီးရုံနှင့် ပြိုကွဲပျက် ပြားသွားရမည်ကို လင်ကွန်းက မရှုဆိတ်ဘဲ အပြင်းအထန် ကာကွယ်ခဲ့လေ သည်။ သူသည် စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းလှသည့် ကျေးကျွန်စနစ်ကို အရင်း တည်၍ ပြည်ထောင်စုမှ ခွဲခွာသွားခြင်းကို အပြင်းအထန် ကန့်ကွက်ခဲ့လေ သည်။ သူ့အလိုကား ပြည်ထောင်စုကြီးမှာ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ဥမကွဲသိုက် မပျက် တည်နေရမည် ဖြစ်၏။ အိမ်ကြက်ချင်း အိုးမဲသုတ်၍ ခွပ်သည့်အဖြစ်ကို မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မလိုလားချေ။

သွေးချောင်းစီးလျက် ပျက်စီးမှု အထွေထွေနှင့် ပြည့်လျှံနေသည့် ပြည်တွင်းစစ်ကြီးသည်ကား လေးနှစ်တိုင်တိုင် ဖြစ်ပွားလျက် ခေတ်ကြီးတစ် ခေတ်လုံး၏စည်းစိမ်နှင့် နောင်ရေးကို ပျက်ဆီးပစ်လိုက်လေသည်။ တောင်ပိုင်း နယ်သူပုန်များကို နောက်ဆုံး၌ ပြည်ထောင်စုဘက်မှ နှိမ်နင်း၍ အောင်ပွဲရ သော်လည်း တိုင်းပြည်ကြီးတစ်ခုလုံးမှာ ရစရာမရှိအောင် ပျက်စီး ယိုယွင်းနေ လေသည်။ လင်ကွန်း၏ အရေးအကြီးဆုံး အလုပ်သည်ကား ကွဲအက်သွားသော ပြည်ထောင်စုကြီး ပြန်၍ရင်ကြားစေ့အောင် ဆောင်ရွက်ကာ အပိုင်းပိုင်းအစစ ဖြစ်နေသည့် တိုင်းပြည်ကြီးတစ်ပြည်လုံးကို သမ္မတကြီး ဝါရှင်တန်နှင့် ကျက်ဖာ

ဆင်တို့ စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည့်အတိုင်း ခိုင်ခံ့သစ်လွင်သော ပြည်ထောင်စုကြီး ပြန်လည်ဖြစ်မြောက်ရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခြင်းပင် ဖြစ်လေသည်။

ယင်းသို့လျှင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု အတိတ်ကာလသမိုင်းနှင့် အနာဂတ်ကာလ အခြေအနေတို့ကို ညီညွတ်အောင် ပေါင်းစပ်ပေးလိုက်ခြင်းအားဖြင့် လင်ကွန်းသည် ပြည်တွင်းစစ်ကြောင့် ပြာကျရသော ပြည်ထောင်စုကြီးအစား လွတ်လပ်ရေးနှင့် ညီညွတ်ရေးတို့ကို ပြည်လည်အရင်းတည်သည့် တိုင်းပြည်သစ်ကြီးတစ်ပြည်ကို တည်ထောင်ပေးခဲ့လေသည်။ ယင်းသို့ မော်ကွန်းတင်လောက်သည့် လုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်ရသည့်အတွက် လင်ကွန်းအဖို့ ရရှိသောဆုသည်ကား လူသတ်သမား၏ သေနတ်ကျည်ဆန်ပင် ဖြစ်ချေသည်။ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ပြီးဆုံးသည့်နောက် များမကြာမီ ၁၈၆၅ ခုနှစ်၌ လူသတ်သမား၏ သေနတ်ကျည်ဆန်သည် မြင့်မြတ်လှသော လင်ကွန်း၏ နှလုံးသွေးကို ရပ်တံ့စေတော့သည်။

လင်ကွန်းကို ရည်စူး၍ တည်ဆောက်ထားသော အထိမ်းအမှတ်အဆောက်အဦများမှာ အမေရိကန်ပြည်၌သာမက ကမ္ဘာအရပ်ရပ်၌ တည်ရှိလေသည်။ လင်ကွန်းအတ္ထုပ္ပတ္တိ စာအုပ်စာတမ်းများမှာ ဘာသာစကားအရပ်ရပ်ဖြင့် ပြန်ဆိုရေးသားပြီး ရှိလေသည်။

ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းအား အမှတ်ရစေသည့် အချက်အလက်များစွာရှိသော်ငြားလည်း လင်ကွန်းအား အထူးအမှတ်ရစေသည့် ပစ္စည်းကြီးတစ်ရပ်ကား ညီညွတ်၍ တိုးတက်လျက်ရှိသော အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကြီးပင် ဖြစ်ပေတော့သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကြီးသည်ကား မှန်ကန်သော တရားထွန်းကားစေရန် ဒုက္ခကြီးစွာ ခံစားခဲ့ကြရလေသည်။ ပြည်ထောင်စုအချင်းချင်း မညီညွတ်၍ သွေးချောင်းစီးရသော ပဋိပက္ခမှုကြောင့် တိုးတက်ခြင်းမှာ နစ်နာလှသည်ဟူသော သင်ခန်းစာကြီးကိုလည်း ရရှိပြီးဖြစ်သည်။ သာယာငြိမ်းချမ်းစွာ တစ်စတစ်စ ပြောင်းလဲခြင်းသည်သာလျှင် လွတ်လပ်ရေးတည်မြဲ၍ နောင်ရေး သာယာကြောင်းကိုလည်း သိရှိနားလည်ခဲ့လေသည်။ ပြည်ထောင်စုအချင်းချင်းပင် အရှေ့ အနောက် တောင် မြောက် ခွဲခြားသော စိတ်မျိုး၊ လူဖြူ လူမည်း ခွဲခြားသောစိတ်မျိုး၊ မရှိအပ်ကြောင်း ညီညွတ်မှုသာလျှင် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်ကြောင်း သမ္မတကြီး လင်ကွန်းထံမှ သင်ခန်းစာနာယူရရှိခဲ့ကြပေသည်။

လင်ကွန်းသည် ပြန်လည် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သော အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုသစ်၌ နီဂရိုးလူမျိုးတို့အား ကျွန်ဘဝမှ လွတ်မြောက်စေခွင့် ပေးလိုက်ရာတွင် လင်ကွန်းသည် လူဖြူတို့ သခင်လုပ်သော ခေတ်ကြီးကို ပျက်သုဉ်းစေ၍ လူအချင်းချင်း အဆင့်အတန်း ခွဲခြားမှုမရှိသည့် လူ့ခေတ်အစစ်ကို တီထွင်လိုက်ပေသည်။

အပိုင်း ၁

ဘဝအဝ

မွေးဖွားခြင်း (၁၈၈၈)

မုဆိုးကြီး ဒင်းနီးယားဂွန်းသည် မုတ်ဆိတ်ဆံများ ညှဉ်းဆိုးဆိုး ဖြစ်နေတော့ လေသည်။ သူသည် တောထဲမှ ထွက်လာပြီးနောက် ကမ်ဘာလင် တောင်ကြားတစ်ဖက်တွင် မြေယာများ မြောက်မြားစွာရှိကြောင်း သတင်းပေးလိုက်သဖြင့် ထိုသတင်းမှာ ဗာဂျီးနီးယား တောင်ကြားတစ်လျှောက်တွင် ပျံ့နှံ့သွားလေသည်။ မုဆိုးကြီးက လင်ကွန်းအား ကင်တတ်ကီနယ်၌ လယ်ယာများ၊ အမဲ၊ သား၊ ငါးများ ပေါများကြောင်း ပြောပြသဖြင့် မြေငတ်နေသော လူတစ်စုသည် ကမ်ဘာလင် တောင်ကြားမှဖြတ်၍ ကင်တတ်ကီနယ်ရှိ မြေရိုင်းများသို့ သွားကြလေသည်။ ယင်းသို့ မြေယာရှာဖွေသူတစ်စုတွင် လင်ကွန်း၏ မိခင်၊ ဖခင်တို့နှင့် ကလေးခြောက်ယောက် ပါရှိလေသည်။ ထိုစဉ်က တွမ်လင်ကွန်းမှာ နို့စို့အရွယ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ ထိုလူစုတွင် ဗာဂျီးနီးယားနယ်မှ လူစီဟင်း အမည်ရှိသော မိန်းမတစ်ယောက်သည် နမံစီအမည်ရှိသော နို့စို့ရွယ်သမီးကလေးကို ပိုး၍ မြင်းစီး လိုက်ပါလာခဲ့လေသည်။ မြေယာရှာသူတို့သည် နေဝင်ချိန်လောက်တွင် ကမ်ဘာလင် တောင်ကြားကိုဖြတ်၍ ကင်တတ်ကီမြေရိုင်းများရှိရာသို့ ရောက်သွားကြလေသည်။

လင်ကွန်းသည် ကွက်လပ်ကလေး တစ်ခုတွင် တဲကလေးတစ်ခု ဆောက်လျက် နေလေသည်။ သူ့ဇနီးမှာ ချည်ငင်ခြင်း၊ ဆပ်ပြာလုပ်ခြင်း၊ ရက်ကန်းရက်ခြင်း စသည့် အိမ်တွင်းလုပ်ငန်းများကို လုပ်လျက်ရှိလေသည်။ ကလေးတို့မှာ မိဘများအား တတ်နိုင်သမျှ ကူညီလုပ်ကိုင် ပေးနေကြသည်။ လင်ကွန်း၏ ဖခင်ကြီးမှာ မြေရိုင်းများကို ထွင်လျက် ရှိလေသည်။ ယင်းသို့ မြေရိုင်းကို ထွင်၍ လယ်ယာစိုက်ပျိုးနေခိုက်တွင် ချုံကြားမှ စောင့်ကြည့်နေသော လူရိုင်းတို့က လင်ကွန်း၏ ဖခင်ကြီးအား သေနတ်နှင့် ပစ်သတ်လိုက်ကြလေသည်။ လင်ကွန်းတို့ မိသားတစ်စုတို့သည် ဖခင်ကြီး သေဆုံးရသည်မှာ

နောင်လာနောက်သားတို့ ပြောစမှတ်ဖြစ်နေလေသည်။ ဖခင်ကြီး၏မြစ်၊ သမ္မတ လင်ကွန်းမှာ လူမသမာတို့၏ သေနတ်ကျည်ဆန်ကြောင့် ကွယ်လွန်ခဲ့သည့် အခါ သူ့ဘိုးအေကြီးနှင့် ကံချင်းတူလှသည်ဟု ပြောစမှတ်ပြုကြသည်။ ဘိုးအေကြီး အေဗရာဟင်နှင့်အတူ ကလေးသုံးယောက်တို့ ဝိုင်း၍ မြေရှင်းနေကြစဉ် ဘိုးအေကြီး သေနတ်မှန်သောအခါ လူရိုင်းတို့က အငယ်ဆုံး တွမ်ကလေးကို လာ၍ဆွဲကြရာ ကျန်ကလေး အကြီးနှစ်ယောက်က လူရိုင်းများကို သေနတ်နှင့် ခံ၍ပစ်သောကြောင့် လက်လွတ်ထွက်ပြေးသဖြင့် တွမ်ကလေးမှာ လူရိုင်းလက်သို့ မကျရောက်ဘဲ ကျန်ခဲ့လေသည်။

ယင်းသို့ လူရိုင်းဘေးမှ လွတ်၍လာသော တွမ်လင်ကွန်းနှင့် နမိစီတို့သည် မြေရိုင်းထွင်၍ ရွာသစ်ဆောက်နေသည့် အခိုက်အတန့်၌ ကြီးပြင်းလာပြီးလျှင် နွေဦးရာသီ တစ်ရာသီ၌ အိမ်ထောင်ပြုကြလေသည်။ တွမ်လည်း အိမ်ထောင်ကျပြီးနောက် သူ့ဇနီးနမိစီကိုခေါ်၍ မြေကွက်တစ်ခုတွင် တဲဆောက်ကာ လက်သမားအလုပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပြုလေသည်။ သူတို့ဇနီးမောင်နှံတွင် သမီးကလေးတစ်ယောက် ဖွားမြင်ရာ ဆာရာဟု အမည်ပေးထားလေသည်။ သူတို့သည် ဟော်ဂန်ဗီရွာအနီးသို့ ပြောင်း၍ တွမ်ကလေးယာစိုက်ပျိုးမှုကို အစမ်းသဘောဖြင့် လုပ်ကိုင်ကြည့်လေသည်။ ၁၈၀၈ ခု ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂)ရက်နေ့တွင် တွမ်၏အိမ်၌ အုဝဲသံ ဆူညံသွားပြီးလျှင် တွမ်မှာ သားကလေးတစ်ယောက်အဖေ ဖြစ်လာလေသည်။ ထိုသားလေးကို မိဘများက လွန်စွာချစ်ခင်လှသဖြင့် ဘိုးအေကြီး၏ အမည်အတိုင်း အေဗရာဟင်ဟု အမည်မှည့်လေသည်။ အေဗရာဟင် နှစ်နှစ်အရွယ်မျှ ရှိသောအခါ လင်ကွန်းတို့တစ်စု နေရာပြောင်းကြပြန်သည်။ သူတို့နေရာသစ်မှာ လူယူဘီလ်နှင့်နက်ချ်ဘယ်လ်မြို့များကို ဆက်လျက်ရှိသည့် လမ်းမကြီးဘေးနား၌ဖြစ်ရာ နမိစီနှင့် သမီးကလေးဆာရာ၊ သားကလေးအေဗရာဟင်တို့သည် လမ်းမကြီးတစ်လျှောက်တွင် သွားလာနေကြသော ကုန်တင်လှည်းကြီးများ၊ လူကုတ်တို့စီးသည့် ရထားကြီးများ၊ လမ်းလျှောက်သွားကြသော ခရီးသည်များ၊ စစ်သားများကို လက်ဝါးဖြင့် နေရောင်ကာကာ ကြည့်နေကြလေသည်။ ဆာရာနှင့် အေဗရာဟင်တို့တွင် အော်စတင် အမည်ရှိသော ကစားဖော်ကလေးတစ်ဦးရှိရာ သူတို့သုံးယောက်သည် နေ့ဗတ်ချောင်း၌ ငါးများ၍သော်လည်းကောင်း၊ လှေလှော်၍ သော်လည်းကောင်း၊ တသွင်သွင် စီးလျက်ရှိသော ချောင်းရေ၌ ကူး၍သော်လည်းကောင်း အမျိုးမျိုးဆော့၍ နေကြလေသည်။ ညဉ့်နက်၍ အိမ်ပြန်ကာ

အိမ်ရာဝင်ကြသောအခါ သူတို့အိပ်ရာဘေးရှိ ပြတင်းပေါက်မှ လမ်းကြီးကို မြင်ရလေသည်။

အင်ဒီယားနား (၁၈၁၆)

ကင်တတ်ကီနယ် ဟာဒင်အရပ်ဒေသ၌ အစိုးရက မြေများကို တစ်ဧကလျှင် တစ်ဒေါ်လာနှင့် မြေလွဲချထားပေးနေသည်ဟု သတင်းကြားကြရသဖြင့် လင်ကွန်းတို့သည် သူတို့၌ရှိသော ဧက(၂၃၀)ကို ဝီစကီ ဂါလံ(၄၀၀)ဖြင့် ရောင်း၍ အစိုးရပေးနေသော မြေသစ်များကို သွားရောက်လျှောက်ထား တောင်းဆိုကြလေသည်။ ထိုခေတ်က ဝီစကီမှာ ငွေ၏တန်ဖိုး ရှိသည်။ များသောအားဖြင့် ငွေကို မသုံးဘဲ ပစ္စည်းချင်း လဲလှယ်မှုကို ပြုကြသဖြင့် ဝီစကီဂါလံ(၄၀၀)ကို လှေနှင့်တင်၍ အိဟိုင်းအိုးနယ်ဘက်သို့ သွားကြရလေရာ အင်ဒီယားနား ဆိပ်ကမ်းသို့ ရောက်ကြသောအခါ လှေမှောက်၍ ဝီစကီစည် မြောက်မြားစွာ ပျောက်ဆုံးသွားလေသည်။ သို့ရာတွင် စု၍ရသမျှ ဝီစကီစည်များကို မစ္စတာ ပိုဇီ၏ လယ်တော၌ထား၍ ခိုချောင်းတစ်ဖက်ကမ်း၌ လယ်ဧက(၈၀)ကို မြေရိုင်းထွင်၍ လုပ်ကိုင်လေသည်။ အတန်ကြာမှ တွမ်သည် နမိစီနှင့် သားသမီးတို့ကို ကင်တတ်ကီနယ်မှ ခေါ်လာလေရာ နမိစီနှင့်သမီးကလေး ဆာရာ၊ သားကလေး အေဗရာဟင်တို့သည် မိုင်(၁၀၀)ခရီးကို လာကြရလေသည်။ သူတို့ မိသားတစ်စုသည် ယူစရာ ပစ္စည်းကလေးများကို မြင်းနှစ်ကောင်ပေါ်တင်၍ သားကလေးနှင့် သမီးကလေးတို့အား ကျောတွင်ပိုးကာ ကုန်းကြောင်းထွက်လာကြရာ သူတို့ စွန့်ပစ်ခဲ့သော တဲကလေးကို မကြာခဏ ပြန်စောင်းကြည့်၍ မျက်ရည်ကျကြလေသည်။ မြင်းနှင့် မြစ်ဘက်သို့ သွားပြီးနောက် လှေဖြင့် တစ်ဖန် ခရီးဆက်ပြန်သည်။ အင်ဒီယားနား ဆိပ်ကမ်းသို့ရောက်၍ မစ္စတာပိုဇီတို့ လယ်တောမှာ ထားခဲ့သော ပစ္စည်းများကို လှည်းကြမ်းကြီးဖြင့် တင်ကာ သူတို့နေရာ (၁၆)မိုင်ခရီးရှိ ခိုချောင်းသို့ တစ်နေ့ခရီးနှင့် သွားကြလေသည်။ သူတို့နေသော လယ်တဲကလေးမှာ တောင်ကမူစာပေါ်တွင်ရှိ၍ မြင့်မားသော သစ်ပင်ကြီးများ ခြံရံ၍ နေလေသည်။ ထိုအရပ်ဒေသ၌ လူသူအရောက်အပေါက် နည်းပါးသဖြင့် ဘာသံမျှ မကြားရဘဲနေရာမှ လင်ကွန်းတို့ရောက်လာသည့်အခါ ကုမု ပုဆိန်ပေါက်သံ၊ သေနတ်ပစ်သံတို့ ကြားရတော့သည်။ လင်ကွန်းတို့ကဲ့သို့သော ခေတ်ဦးတည်သူတို့သည် မြေရိုင်းများကို ထွင်၍ နောင်ကာလ၌ အကျိုးစီးပွားပြုမည့်အရေးကို တွေးမျှော်ကာ အပတ်တကုတ်

ကြီးစားအားထုတ်ခဲ့ကြလေသည်။ လယ်တဲအနီး၌ တောတိရစ္ဆာန် အမျိုးစုံရှိ လေသည်။ ဝဝမည်းမည်း ဝက်ဝံကြီးသည် တောင်ကမ်းပါးယံ ဂူကလေးထဲ တွင် ဆောင်း၏အအေးဒဏ်ကို မခံနိုင်သဖြင့် ဝင်၍ခိုနေလေသည်။ သစ်ခေါင်း ထဲရှိ ရှဉ့်ကလေးမှာလည်း ဆောင်းတွင်း၌ စားသောက်နေနိုင်ရန် သစ်စေ့က လေးများကို သိုမှီးထားလေသည်။ ချုံထဲ၌ ကြက်ဆင်ရိုင်းသည် သစ်သီးက လေးများကို အာဟာရပြုကာ ဝပ်၍နေလေသည်။ တောင်ကမ်းပါးယံတစ်ဖက် ၌ သမင်သည် ပြေးလွှားလျက် ရှိလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် တော၏ပရိသတ် အပေါင်းသည် ဆီးနှင့်နှင့်ဖြူတို့၏ ဘေးရန်ကို မိမိတို့ဘာသာဘာဝ တိုက်ခိုက် ကာကွယ်ကြလေသည်။ တွမ်လင်ကွန်းတို့ တဲနှင့် မလှမ်းမကမ်းတွင် ဝံပုလွေ တို့သည် အအေးဒဏ်ကြောင့် ညည်းတွားကာ ချုံထဲသို့ ဝင်နေကြလေသည်။ ဆောင်းလေကြမ်းတိုက်သဖြင့် မြေပေါ်၍ ဖြူလွလွနွင်းကလေးများ ဖုံးလျက်ရှိ လေသည်။ ဖြူဖပ်ဖြူရော်နေသော နေမင်းသည်လည်း ဆီးနှင့်လွှမ်း၍ ပတ်ဝန်း ကျင်ဖြူဖွေးလျက်ရှိသော တောပိုင်းလေးကို အနိုင်အနိုင် အရောင်ပေးလျက်ရှိ လေသည်။ နမ်စီလည်း သူခင်ပွန်းသည် ပစ်၍ရလာသော အခဲများကို ဖျက်၍ မီးကင်လျက် ရှိလေသည်။ ညအခါ၌ အိမ်သားတို့သည် ဝက်ဝံရေများကို ခြံ၍ ခပ်ကွေးကွေးကလေး အိပ်လျက်ရှိကြလေသည်။

နွေဦးရာသီသို့ ရောက်လာသည့်အခါ နှင်းများပျော်၍ ချောင်းရေတိုး လျက်ရှိလေသည်။ လယ်ကွက်များလည်း ဗွက်ထလျက် နေလေသည်။ ဆာ ရာနှင့် အေဗရာဟင်တို့သည်လည်း မြေပျော့ပျော့ကိုနင်း၍ ကျောင်းသို့သွား ကြလေသည်။ နွေလရာသီ၌ အသီးအနှံများ ပွင့်လျက်၊ ခြင်များ ယင်များ သောင်းကျန်းလျက် နေလေသည်။ တွမ်သည် အိမ်ဝင်းခတ်လျက် အိမ်အမှီး ပြန်၍မိုးလေသည်။ အေဗရာဟင်အိပ်ဖို့ ခေါင်မိုးနှင့် နီးကပ်လျက်ရှိသော အထပ်မိုးကလေးတစ်ခု လုပ်ပေးထားလေသည်။ သူ့အထပ်မိုးကလေးသို့ အပြင် မှနေရောင်ဝင်စရာ ပြတင်းပေါက်ငယ်တစ်ခု ရှိလေသည်။ ထိုပြတင်းပေါက်၌ မှန်မတက်ဘဲ ဝက်သရေပါးပါးကလေး တပ်ထားသဖြင့် အခန်းတွင်းသို့ ဝင် လာသည့် အလင်းရောင်မှာ ဝါကျင့်ကျင့် ဖြစ်နေလေသည်။

ကင်တတ်ကီသို့ နမ်စီ၏ ဆွေမျိုးသားချင်းများ ရောက်လာကြလေ သည်။ သူတို့သည် ပထမ၌ နေရာထိုင်ခင်း မကျနသေးခင် တွမ်ဆောက်ထား သော တစ်ဖက်ရပ် တဲကလေးတွင် နေကြလေသည်။ နမ်စီ၏ တူကလေးနှင့် တူမကလေးတို့သည် နေထိုင်မကောင်း ဖြစ်ကြသဖြင့် နမ်စီက သူ့သားသမီး

များနှင့်မခြား ပြုစုလေသည်။ ရောဂါမှာ ပြင်းထန်သောကြောင့် ကလေးနှစ် ယောက်စလုံး ဆုံးရလေသည်။ နမ်စီလည်း ကလေးများထံမှ ရောဂါကူး၍ မကြာခင်ပင်လျှင် ကွယ်လွန်လေတော့သည်။ တွမ်သည် သူ့ဝမ်းကွဲယောက်ဖ ဒင်းနစ်နှင့်အတူ နမ်စီအတွက် ခေါင်းလုပ်ရန် သစ်သားများ ခွဲစိတ်ကြလေ သည်။ နမ်စီ၏သင်္ချိုင်းမှာ တောင်ကုန်းကလေးပေါ်မှာရှိ၍ မနက်မိုးလင်းတိုင်း သင်္ချိုင်းပေါ်တွင် သမင်ခြေရာကလေးများကို တွေ့ရလေသည်။ ရက်သတ္တ ပေါင်းများစွာကြာခါမှ ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါး ရောက်လာသောကြောင့် နမ်စီ အတွက် ဆုမွန်ကောင်းတောင်းကာ သမ္မာကျမ်းစာကို ဖတ်ရှုလေသည်။ တော ကြီးမျက်မည်း၌ နေရသည့်အဖြစ်ကား ဆိုးဝါးလေစွ။ ခေတ်ဦးက မိန်းမများ၏ သင်္ချိုင်းပုံများသည် လူအသွားအလာ နည်းပါးသော တောတန်းကလေးဘေး နား၌ရှိ၍ စိတ်မချမ်းမြေ့သည့် တောသူတောင်သား လယ်သမားတို့အား ရှေး ခေတ်၌ ဖြစ်ခဲ့ရသည့် ဒုက္ခများကို အစဖော်ပေးသကဲ့သို့ သနားစရာ တည်နေ ကြရှုလေသည်။ နမ်စီ၏သမီး ဆာရာမှ အသက်(၁၄)နှစ် ရှိပြီဖြစ်၍ သူ့မိခင် ကွယ်လွန်ပြီးသည့်နောက် ဖခင်ကြီးနှင့် ဦးလေးဒင်းနစ်တို့အား ချက်ပြုတ်ကျွေး မွေးကာ အိမ်ကို စောင့်ထိန်းရလေသည်။ နမ်စီ ကွယ်လွန်သော်လည်း သူ၏ လက်ရာကလေးများကို လယ်တဲကလေး၌ တွေ့မြင်နေရသဖြင့် နမ်စီမှာ ဘဝ ပြောင်းသွားသော်လည်း သူ့လယ်တဲကလေးနှင့် သူ့ခင်ပွန်း၊ သားသမီးတို့အပေါ် တွင် သံယောဇဉ်ကလေးမြေမြေ ကျန်ခဲ့လေသည်။ မိခင်ကိုယ်တိုင် ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ခြင်း မပြုနိုင်သဖြင့် ကလေးတို့မှာ သပ်သပ်ရပ်ရပ် မရှိကြဘဲ ညစ်ညစ်ထည်းထည်းနှင့် ဖြစ်ကတတ်ဆန်း နေကြလေသည်။

တွမ်သည် မုဆိုးဖိုဘဝနှင့် တောကြီးမျက်မည်းတွင် သားသမီးများ ကို ထိန်းသိမ်းကာ နေထိုင်သွားရန် မစွမ်းသာသဖြင့် ကင်တတ်ကီသို့ ပြန်ကာ မိန်းမတစ်ယောက် ယူလာလေသည်။ သူ့ဇနီးသစ်မှာ ဆာရာဗွတ်ရှိဖြစ်၍ တွမ် ၏ငယ်ရည်းစားလည်း ဖြစ်လေသည်။ အကြောင်းမဆုံသဖြင့် တွမ်နှင့် ဆာရာ တို့ ချစ်လျက်နှင့် ကွဲကွာပြီးသည့်နောက် အသီးသီး အိမ်ထောင်ပြုလိုက်ကြ လေသည်။ နမ်စီကွယ်လွန်ပြီးနောက် တွမ်လည်း ဆာရာအကြောင်းကို စုံစမ်း လေရာ ဆာရာမှာ မုဆိုးမဖြစ်နေကြောင်း သိရသဖြင့် ကင်တတ်ကီသို့ သွား ရောက်ကာ ဆာရာကို ယူလာလေသည်။ ဆာရာမှာ သားသမီးသုံးယောက် ပါလာလေရာ နဂိုကတည်းက စိတ်သဘောဖြူစင်လှသော မိန်းမတစ်ယောက် ဖြစ်သည့်အလျောက် တွမ်၏သမီးကလေးနှင့် သားကလေးတို့ကိုလည်း မိမိ

၏သားသမီးအရင်းပမာ ပြုစုစောင့်ရှောက်သောကြောင့် မိသားတစ်စုတို့မှာ ချမ်းသာပျော်ရွှင်စွာ နေကြရလေသည်။

အေဗရာဟင်မှာ ဖခင်၏ လက်သမားကိရိယာများကို ကိုင်နိုင်သည့် အရွယ်သို့ ရောက်ပြီဖြစ်သဖြင့် ဖခင်ကြီးအား အကူအညီများစွာ ပေးလေသည်။ နေထွက်မှ နေဝင်အထိ အံလုပ်ကြမ်းလုပ်သဖြင့် ကျန်းမာသန်စွမ်းလျက် ရှိလေသည်။ သူသည် တောထဲသို့သွား၍ တစ်ယောက်တည်း ထင်းခုတ်လျက်ရှိရာ တောတိရစ္ဆာန်များနှင့် အကျွမ်းတဝင်ဖြစ်၍ နေလေသည်။ သူ့အဖို့ သစ်တောက်ငှက်ကလေး၏ တဒေါက်ဒေါက် နှုတ်သီးသံမှာ သာယာ၍ နေလေသည်။ ငှက်နီကလေး၏ တေးသံမှာ ချိုသာသလောက် ချိုးကလေးကူသံမှာလည်း လွမ်းဆွတ်ဖွယ် ကောင်းလေတော့သည်။ ကျီးတို့၏ ကွဲအက်သောအသံနှင့် မိုးရွေငှက်၏ စူးရှသော အသံတို့ပင်လျှင် အေဗရာဟင်အဖို့ တူရိယာပင် ဖြစ်နေလေတော့သည်။ တောအကြောင်း နားလည်သဖြင့် မြွေဆိုးနှင့်မြွေကောင်း ခွဲခြားတတ်ကာ မြွေဆိုးကိုတွေ့လျှင် လက်မနှေးဘဲ သတ်ဖြတ်ပစ်လိုက်လေသည်။ တောထဲ၌ သွားလာလုပ်ကိုင်နေရသောကြောင့် သူ၏ ခြေလက်များလည်း သန်စွမ်းလျက်ရှိလေသည်။ ခြေဆံလက်ဆံရှည်၍ အသွားအလာ လျင်မြန်လေသည်။ ဆံပင်ရှည်ကြီးကို နောက်ပြန်ပြီးထားသဖြင့် ဂုတ်တွင် ဝဲလျက်ရှိရာ မြင်းခြံဆံနှင့်ပင် တူလေတော့သည်။ မျက်တွင်းချိုင့်၍ မျက်လွှာချထားလေ့ ရှိလေသည်။ လက်တွေ့လုပ်ရာ၌ လျင်မြန်ဖျတ်လတ်သလောက် သူ၏ မျက်လွှာချထားသော မျက်စိများမှာ သူ့အား အတွေးသမားတစ်ယောက်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြလျက်ရှိလေသည်။ တစ်ကိုယ်တည်း နေတတ်သော သဘောရှိသော်ငြားလည်း လူတောသူတော တိုးချင်စိတ်များလှသဖြင့် အပေါင်းအသင်းဆုံလေသည်။ လူအကြောင်းကို လေ့လာစုံစမ်းလိုသော ဆန္ဒပြင်းစွာရှိသဖြင့်လည်း သူတစ်ပါး ပြောဆိုနေသည်ကို နားစိုက်၍ ထောင်လေ့ရှိသည်။ ဟာသဉာဏ် ထက်မြက်သဖြင့် သူက ပြက်လုံးထုတ်လိုက်လျှင် မရယ်ဘဲနေနိုင်သူ ရှားလှတော့သည်။ သမ္မာကျမ်းစာကို သေချာစွာ လေ့လာ၍ လေးနက်လှသည့် အဓိပ္ပာယ်များကို မှတ်ယူသုံးသပ်လေ့ရှိလေသည်။ ဆင်းရဲဒုက္ခအမျိုးမျိုး ကြုံတွေ့၍ ပင်ပန်းကြီးစွာ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရသော မိဘများမှ ဆင်းသက်ပေါက်ဖွားလာသဖြင့် ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းက အလုပ်ကြမ်းနှင့် ပေါင်းဖက်လာရသူတစ်ဦး ဖြစ်သောကြောင့် အေဗရာဟင်လင်ကွန်းသည် ပိန်ပိန်ပါးပါး ကျစ်ကျစ်လျစ်လျစ်ရှိကာ မည်သည့်အလုပ်

ကိုမဆို ညည်းတွားခြင်း မရှိဘဲအေးဆေးစွာ ပြီးစီးအောင် ဇွဲနှင့် လုပ်လေ့ရှိလေသည်။ သက်သာခို၍ ညည်းတွားနေသောလူမျိုး မဟုတ်သည့်အလျောက် မသမာသူများနှင့် တွေ့ဆုံလေ့ရှိသော်လည်း မိမိအဖို့ကား မသမာမှုဟူ၍ တစ်ခုမျှမရှိချေ။

ကူးတို့ (၁၈၂၈)

အေဗရာဟင်သည် အင်ဒီယားနားနယ်သို့ မိဘများ ပြောင်းလာစဉ်က အသက် (၇)နှစ်မျှသာ ရှိသေးသော်လည်း ယခု၌မူ (၁၈)နှစ်အရွယ် ရောက်လေပြီ။ သူသည် လှေဝမ်းပြားကလေးတစ်စင်း ဆောက်လုပ်ပြီးနောက် အင်ဒါဆင်ချောင်းတွင် ကူးတို့ပို့၍နေလေသည်။ ယင်းသို့ ကူးတို့သမားအဖြစ်နှင့် လူမျိုးစုံကို တွေ့ရသည်။ ကုန်သည်များ၊ ကျွန်ရှာသူများ၊ နေရာပြောင်းသူများ၊ ကစားသမားများ၊ ရှေ့နေများ၊ လူချမ်းသာများ၊ တောင်သူလယ်သမားများ စသဖြင့် တိုင်းသစ်ပြည်သစ် လာရောက်နေထိုင်ကြသော လူမျိုးစုံနှင့် တွေ့ကြုံရလေသည်။ ချောင်းကြီးထဲ၌ လူမျိုးစုံကိုသာ တွေ့သည် မဟုတ်၊ လှေမျိုးစုံကိုလည်း တွေ့လေသည်။ လှေကြီးလှေငယ်မှစ၍ သစ်ဖောင်များ၊ သင်္ဘောများအထိ အစုန်အဆန် လူးလာကူးသန်းလျက် ရှိလေသည်။

အေဗရာဟင်သည် အင်ဒီယားနားနယ် နယူးဟာမိန်းမြို့တွင် ရောဘတ်အိုင်အမည်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦးက နေထိုင်ရေးစနစ်သစ် တီထွင်လျက်ရှိကြောင်း ပြောသံကြားရလေသည်။ ထိုစနစ်သစ်အရ လူအပေါင်းတို့သည် အလုပ်အကိုင်ကို စုပေါင်းလုပ်ကိုင်၍ အားလပ်ချိန်များ၌ စာပေဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်ခွင့် ရရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုစနစ်သစ်ကို မနှစ်မြို့သော ရှေးရိုးသမားတို့က 'ပညာတွေ တစ်လှေကြီး ယူသွားတာပဲ'ဟု ပြောင်လှောင်ပြောဆိုကြလေသည်။ စနစ်သစ်ကို ယုံကြည်သည့် ဗာဂျီးနီးယားနယ် ဆေးခန်းပိုင်ရှင် သူဌေးကြီးအက်ဒဝပ်ကိုးက ကျွန်များကိုဝယ်၍ လွတ်လပ်ခွင့်ပေးရုံသာမကဘဲ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန် တစ်ဦးလျှင် လယ်ဧက(၁၆၀)စီ ဝေခွဲပေးသည်ဟူသော သတင်းတစ်ခုကို ကြားရသောအခါ ရှေးရိုးသမားတို့က စိတ်မသက်မသာဖြစ်ကာ ခေါင်းတယမ်းယမ်းနှင့် နေကြလေသည်။ သို့ရာတွင် အေဗရာဟင်မှာ သစ္စာတရားများနှင့် လွတ်လပ်ရေးတို့ကို ငွေကြေးထက် ခင်မင်သော ပါရမီရှင် ပုဂ္ဂိုလ်များအကြောင်းကို ကြားရသောအခါ စိတ်ဝင်စားလျက် ရှိလေသည်။

အေဗရာဟင်လင်ကွန်းသည် ထိုသတင်းနှင့် ပတ်သက်၍ နောင်အခါတွင် ပြောသောစကားတစ်ရပ်မှာ 'ကျုပ် အသက်(၁၈)နှစ်တုန်းက တောင်ပိုင်းသားတွေဟာ ကျေးကျွန်မပိုင်လျှင် လူရာမဝင်ဘူးလို့ အောက်မေ့ခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီတုန်းက ကျုပ်ကလည်း လှေကလေးတစ်စင်း လုပ်ပြီး ကူးတို့ပို့နေတုန်းမို့ တစ်ဖက်ကမ်းကနေပြီး သင်္ဘောကြီးပေါ်ကို သွားချင်လို့ လူနှစ်ယောက်က ကျုပ်လှေကို ငှားကြတယ်။ ကျုပ်က ပို့ပေးလိုက်ပြီး ကူးတို့ခတောင်းတော့ ကူးတို့ခ တစ်ယောက်ကို ဒေါ်လာတစ်ဝက်စီ ပေးလိုက်ကြတယ်။ အဲဒီတုန်းက ကျုပ်အဖို့မှာ နာရီပိုင်းလောက်ကလေး အလုပ်လုပ်တာနဲ့ တစ်ဒေါ်လာရတယ်ဆိုတာ အကြီးအကျယ်ပဲ။ ရိုးရိုးသားသား လုပ်ကိုင်လို့ တစ်ဒေါ်လာရတာဟာ အတော်ပဲ အဖိုးတန်တယ်လို့ ယူဆမိခဲ့တယ်' ဟု ပြောလေသည်။

အေဗရာဟင်တို့ လယ်တဲမှ (၁၄)မိုင်ကွာလောက်တွင် မစ္စတာဂျင်ထရီ အမည်ရှိသော ကြေးရတတ်တစ်ယောက် ရှိသည်။ တစ်နေ့၌ သူ့သားအယ်လင်အား နယူးအင်္ဂလိန်မြို့သို့ ကုန်ပစ္စည်းများ သယ်ယူရောင်းချစေလိုသောကြောင့် အေဗရာဟင်အား လှေထိုးသားအဖြစ် ငှားလေသည်။ အယ်လင်နှင့် အေဗရာဟင်တို့သည် အိုဟိုင်းအိုးမြစ်မှ လှေဖြင့်စုန်၍ မစ္စစပီမြစ်ကြီးတို့ သွားကြလေသည်။ ထိုသူငယ်နှစ်ယောက်သည် ကုန်သည်လှေကြီးဖြင့် အပြောကျယ်လှသည့် မစ္စစပီမြစ်ကြီးတွင် စုန်ဆင်းသွားကြကာ မြစ်ထဲမှ တစ်ခါတစ်ရံ လူလောက်ကြီးမားသည့် ငါးကြီးများကို ဖမ်း၍ ချက်ပြုတ်စားသောက်သွားကြလေသည်။ သူတို့နှစ်ယောက်အဖို့ ယင်းသို့ ရေကြောင်းခရီးထွက်သည်မှာ စွန့်စားခြင်းတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်လေသည်။ အေဗရာဟင်မှာ သူ့ရွာမှ ဤမျှရှည်လျားသော ခရီးကို တစ်ခါမျှ မထွက်ဖူးချေ။ ညအခါတွင် ကြယ်မျိုးစုံပေါက်လျက်ရှိသော ကောင်းကင်ကြီးကို မျက်နှာမူလျက် ပက်လက်လဲလျောင်းကာ လှေသမားသီချင်းများကို တအေးအေးဆို၍ သွားကြလေသည်။ လမ်းတွင် သူတို့သည် အင်ဒရူးဂျပ်ဆင် သမ္မတဖြစ်သွားကြောင်း သတင်းရရှိလေသည်။ အားအားရှိတိုင်း ကြောက်စရာကောင်းလှသည့် ပင်လယ်ဓားပြများ အကြောင်းကို ပုံပြောသလို ပြောသွားကြလေသည်။ တစ်ည၌ သူတို့အိပ်နေကြစဉ် နီဂရိုးခုနစ်ယောက် လှေပေါ်သို့ တက်လာပြီးလျှင် ဓားပြတိုက်သောကြောင့် သူတို့က ခုခံကာကွယ်ကြလေသည်။ အေဗရာဟင်မှာ သေသည်အထိ အနာရွတ်ပါသွားသော ဒဏ်ရာတစ်ခု ရလိုက်လေသည်။

နောက်ဆုံး၌ နယူးအင်္ဂလိန်မြို့သို့ ရောက်သွားကြပြီးနောက်

ပါလာသော ကုန်စည်များကို ရောင်းချပြီးလျှင် မြို့ကို လျှောက်၍ လည်ကြည့်ကြလေသည်။ အေဗရာဟင်ကဲ့သို့သော တောတွင်းသားမှာ နယူးအင်္ဂလိန်မြို့ကြီးမျိုးသို့ တစ်ခါတစ်ခေါက်မျှ မရောက်ဖူးသောကြောင့် တောသားပီပီတအုံတကြနှင့် ငေးမောကြည့်ရှု နေလေတော့သည်။ မြို့သူကလေးများက စွဲမက်လောက်အောင် ပြုံးသောအပြုံးကလေးများကို သူတို့နှစ်ယောက် မမေ့နိုင်ကြတော့ချေ။ လူလိမ်လူကောက်များ ခြေချင်းလိမ်နေသဖြင့် သူတို့ခများပါလာသော ငွေကြေးကလေးများကို ကျစ်ကျစ်ပါအောင် ထုပ်ထားကြရတော့သည်။ နောက်ဆုံး၌ ကျွန်ဈေးသို့ ရောက်သွားကြလေရာ အသားမည်းယောက်ျားကြီးများ၊ မိန်းမကြီးများ၊ မိန်းကလေးများ၊ ယောက်ျားကလေးများကို ကျွဲနွားပမာ ကျွန်အဖြစ် လေလံပစ်နေသည်ကို တွေ့ကြရလေသည်။ သူတို့သည် ပါလာသော ပစ္စည်းများကိုသာ ရောင်းချသည် မဟုတ်၊ လှေကြီးကိုလည်း ရောင်းချလိုက်ပြီးနောက် သင်္ဘောနှင့် အင်ဒီယားနားသို့ ပြန်လေသည်။ သင်္ဘောကြီးမှာ ဝါဂွမ်းထုပ်များတင်လျက် လာလေသည်။ နီဂရိုးကျွန်းများအား ထင်းရှူးတုံးကြီးများဖြင့် မီးထိုးစေ၍ သင်္ဘောကို ခုတ်မောင်းကြလေသည်။ အိမ်သို့ ပြန်ရောက်သောအခါ သူတို့သည် မိုင်(၁၀၀၀)မျှ ထွက်ခဲ့ရသော ခရီးနှင့်ပတ်သက်၍ ရွာသူရွာသားတို့အား ပြော၍မဆုံး ဖြစ်နေကြလေတော့သည်။

အမြဲတမ်း ရွှေပြောင်းနေခြင်း (၁၈၃၀)

အေဗရာဟင် ခရီးသွားရာမှ ပြန်ရောက်လာသည့်အခါ လင်ကွန်းနှင့် နမ်စီ၏ ဆွေမျိုးတို့သည် အီလီနွိုက်နယ်သို့ ပြောင်းရွှေ့ရန် ပြောဆိုနေကြလေသည်။ သူသည် အင်ဒီယားနားနယ် ခိုချောင်းရွာကလေးတွင် (၁၄)နှစ်မျှ နေခဲ့ရလေသည်။ ဆွေမျိုးသားချင်းများ အနေအထိုင်ကျနလျက် ရှိကြလေပြီ။ သူ့မိထွေး၏ သားသမီးများလည်း အိမ်ထောင်ကျလျက် ရှိကြလေသည်။ သူ့အစ်မဆာရာမှာ အိမ်ထောင်ကျပြီးလျှင် မီးဖွားရာတွင် သေဆုံးသွားရှာသည်။ အီလီနွိုက်မြို့က ဆွေမျိုးတစ်ဦးထံမှ စာရ၍ သူတို့သည် ထိုမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့၍ လုပ်ကိုင်စားသောက် နေကြလေသည်။ နောက်ဆုံး၌ သူတို့အားလုံးလည်း ရှိသမျှ ပစ္စည်းကလေးများကို နွားခုနစ်ကောင်ဆွဲ လှည်းကြီးပေါ်တွင် တင်၍ အီလီနွိုက်သို့ ပြောင်းရွှေ့သွားကြလေသည်။ (၁၄)နှစ်ပတ်လုံး နေထိုင်လာခဲ့သော ခိုချောင်းရွာကလေးကို လွမ်းဆွတ်ကာ မိတ်ရင်းဆွေရင်း ဆွေသားမျိုးချင်း

တို့ကို ဝမ်းနည်းစွာ နှုတ်ဆက်၍ ထွက်ခွာလာခဲ့ကြလေသည်။ ယင်းသို့ပြောင်း
 ၍သွားချိန်မှာ အေဗရာဟင်သည် အသက်(၂၁)နှစ်ပြည့်ကာစ ဖြစ်လေသည်။
 သူတို့လည်း ခရီးပန်းအောင် သွားကြပြီးနောက် အီလီရှိုက်မြို့သို့ ရောက်ကာ
 မြေရိုင်းများကိုထွင်၍ လယ်တော ပြုလုပ်ကြလေသည်။ လယ်တဲဆောက်၍
 ဝင်းများခတ်ပြီး ကျကျနနနေရန် ပြင်ပြီးကြသော်လည်း တွမ်လင်ကွန်းသည်
 ထိုဒေသမှာ အေးလွန်းလှသဖြင့် နောက်တစ်ဆောင်းရောက်အောင် မနေလိုဟု
 ဆိုကာ တောင်ဘက်သို့ ဆက်လက်ပြောင်း၍ သွားကြသဖြင့် ဂုန်နက်ကွင်း
 ကြီးထဲသို့ ရောက်သွားကြလေသည်။ အသက် (၂၁)နှစ်ပြည့်၍ လူလားမြောက်
 လာသော အေဗရာဟင်မှာ ဖခင်ကြီးတွမ်လင်ကွန်း၏ စကားကို နားထောင်
 နေရန် မလိုတော့သဖြင့် သူ့ကိုယ်သူ ပိုင်သည့်အလျောက် မစ္စတပီမြစ်ကြီးသို့
 လှေနှင့်လိုက်ရန် မစ္စတာအော့ဖတ်ထံတွင် စာချုပ်လေသည်။ အော့ဖတ်မှာ
 လှေကြီးနှင့် ကုန်ပစ္စည်းများတင်ကာ စုန်ဆန်သွားလာ၍ ကုန်ကူးနေသော
 သူတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။ သူနှင့်အတူ သူမိထွေး၏သမက်နှင့် ဝမ်းကွဲညီအစ်ကို
 တော်သူ ဂျန်ဟင်တို့ စာချုပ်ကြလေရာ လူငယ်သုံးယောက်သည် လွှစက်၌
 လှေကြီးတစ်စင်း ဆောက်လုပ်ကြလေသည်။ အေဗရာဟင်လည်း ပျော်တတ်သူ
 ဖြစ်သဖြင့် အလုပ်နားသည့်အခါ၌ ရယ်စရာမောစရာများ ပြောလေ့ရှိသည်။
 လှေထိုးသားများတွင် အေဗရာဟင်က အကြီးအမှူးလုပ်ရသည်။ သူတို့လည်း
 ကုန်ပစ္စည်းများကို မြစ်လမ်းတစ်လျှောက်ရှိ မြို့များတွင် ဝင်ရောက်ရောင်းချ
 ကာ ကုန်သစ်များ တင်ဆောင်လျက် မြစ်တစ်လျှောက် စုန်ဆန်သွားကြလေ
 သည်။ ကုန်သည်ကြီး မစ္စတာအော့ဖတ်သည် အေဗရာဟင်အား အလွန်တော်
 သောလူငယ်တစ်ဦးဟု အသိအမှတ်ပြုလေသည်။ အေဗရာဟင်လည်း လမ်း
 တစ်လျှောက်တွင် နီဂရီးများကို သံကြိုးနှင့်ချည်၍ ရိုက်နှက်နှိပ်စက်နေသည်ကို
 မြင်ရတိုင်း စိတ်မချမ်းမသာဖြစ်ကာ ငေးမှိုင်းနေလေ့ရှိသည်။ ထိုအခေါက်၌
 ပင်လျှင် သူသည် ကျေးကျွန် ရောင်းဝယ်ရေးကိစ္စကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်ကာ
 တစ်နေ့နေ့တွင် ထိုစနစ်ကြီး ပပျောက်သွားအောင် ဆောင်ရွက်မည်ဟု စိတ်ပိုင်း
 ဖြတ်လေတော့သည်။

နယူးအော်လီအွန်မြို့ကြီးသို့ ရောက်သောအခါ ပစ္စည်းများနှင့် လှေ
 ကို ရောင်းချပြီးလျှင် သူတို့သုံးယောက်သည် သင်္ဘောနှင့် ဆန်တက်၍ ပြန်
 လာကြလေသည်။ စိန်လူဝီမြို့၌ မစ္စတာအော့ဖတ် ကျန်ရစ်ခဲ့၍ သူတို့ညီအစ်
 ကိုသုံးယောက်ကား အီလီရှိုက်မြို့သို့ ပြန်ကြလေသည်။ မစ္စတာအော့ဖတ်

ကား စိန်လူဝီမြို့၌ ဆိုင်တစ်ဆိုင်တည်၍ အေဗရာဟင်အား အုပ်ချုပ်စေရန်
 စီမံမည်ဟု ပြောလိုက်လေသည်။ အီလီရှိုက်သို့ ရောက်သောအခါ အေဗရာ
 ဟင်သည် သူမိထွေးဆရာဗွတ်ရှိအား သွား၍နှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် မိမိအသက်
 (၁၀)နှစ် အရွယ်လောက်ကတည်းက မိခင်ကြီးနမိစီ ကွယ်လွန်သွားပြီးနောက်
 မိခင်ရင်းပမာ စောင့်ရှောက်ပြုစုလာခဲ့သော မိထွေးဆရာအား ကျေးဇူးတင်
 ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ မိထွေးကို ခင်မင်သော်လည်း သူဖခင်ကြီးတွမ်ကို
 ကား ကောင်းစွာ မခင်မင်လှသဖြင့် နှုတ်ဆက်ရန် ဝန်လေးနေသည်။ သို့ရာ
 တွင် သွားခါနီး၌ ရှေးက ပြုမိခဲ့သမျှအပြစ်များကို မေ့ပျောက်ကာ ကြင်နာစွာ
 လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်၍ ခွဲခွာသွားကြလေသည်။ အေဗရာဟင်လည်း လမ်းကွေ့သို့
 ရောက်သောအခါ သူဖခင်၏ အိမ်ကလေးကို တစ်ချက် လှမ်းကြည့်ပြီးလျှင်
 နောက်ဆုံး နှုတ်ဆက်သည့်အနေဖြင့် လက်ပြု၍ နှုတ်ဆက်ကာ ထွက်ခွာသွား
 လေသည်။

ဆစ်ဂမုန် နွေဦး (၁၈၃၁)

မိရှိဟင်အိုင်ကြီးမှ စီးဆင်းလာသော အီလီရှိုက်မြစ်သည် တောင်ဘက်သို့
 ရောက်သောအခါ ကွေ့၍ မစ္စတပီမြစ်ကြီးထဲသို့ စီးဆင်းလေသည်။ အီလီရှိုက်
 နှင့် မစ္စတပီမြစ် အလယ်ဗဟိုလောက်မှ စီးဆင်းလာသော ဆစ်ဂမုန်ချောင်း
 သည် အီလီရှိုက်မြစ်အား မစ္စတပီမြစ်ကြီးထဲသို့ မဝင်မီကလေး ဝင်လာ၍
 ကူညီသည့်အနေဖြင့် ပူးပေါင်း၍ စီးဆင်းသွားလေသည်။ ထိုချောင်းဆုံအရပ်
 တွင် နယူးဆာလန်မြို့ တည်ရှိလေသည်။ ထိုအခါက တအိအိ စီးဆင်းလျက်
 မကြာခဏ ဝဲများထဲ ပြန်ကွေ့လေ့ရှိသော ဆစ်ဂမုန်ချောင်းရေတို့ကား အီလီ
 ရှိုက်မြစ်အား 'ကျွန်တော်တို့ သည်ကနေ ခင်ဗျားဆီကို ရာဇဝင်မှာ ဂုဏ်တက်
 စရာပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ခေါ်လာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီပုဂ္ဂိုလ်ဟာ အခြားမဟုတ်၊ အေဗရာ
 ဟင်လင်ကွန်းပါပဲ' ဟု ပြောနိုင်က ပြောပေလိမ့်မည်။

ထိုနေ့၌ပင်လျှင် အေဗရာဟင်လင်ကွန်းလည်း သူ့လှေကလေးကို
 သူ ထိုး၍ နယူးဆာလန်ဆိပ်ကမ်းတွင် 'ကျောက်ချကာ မြို့ထဲသို့ လျှောက်သွား
 လေသည်။ ထိုနေ့သည်ကား ထူးခြားသောနေ့ ဖြစ်၏။ ရွေးကောက်ပွဲကျင်း
 ပလျက်ရှိရာ မြို့သူမြို့သားတို့သည် စာတိုက်အနီး၌ တရုန်းရုန်း စုဝေးလျက်
 နိုင်ငံရေးစကားများ ပြောကြားကာ မဲဆွယ်မဲပေး ပြုလုပ်လျက် ရှိလေသည်။
 တောမှရောက်လာသော အေဗရာဟင်အဖို့ကား ရွေးကောက်ပွဲသည် အတော်

ပင်ထူးဆန်းသော ကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်နေပေသည်။ နယူးဆာလန်မြို့သို့ ခြေချလျှင် ချချင်းပင် နိုင်ငံရေးနှင့် ဝင်တိုးနေပေတော့သည်။ သူသည် ကုန်စုံဆိုင်ထဲသို့ ဝင်သွားကာ ဆိုင်ထဲရှိ လူများနှင့် မိတ်ဆက်စကားပြောလျက် ရှိလေသည်။ ရယ်စရာမောစရာ ပြောတတ်သောသူ ဖြစ်သည့်အလျောက် ဘုန်းတော်ကြီး တစ်ပါး၏ ဘောင်းဘီထဲ၌ ဝင်၍နေသော အိမ်မြှောင်တစ်ကောင်အကြောင်းကို ပြောပြသဖြင့် နားထောင်သူအားလုံးတို့ အူနှိပ်နေကြလေတော့သည်။

ထိုနေ့ညနေ နေမဝင်မီပင်လျှင် အရပ်သူအရပ်သားတို့က သူ့ကိုလက် ညှိုးထိုး၍ ဘုန်းကြီးဘောင်းဘီထဲ အိမ်မြှောင်ဝင်တဲ့အကြောင်း ပြောတဲ့လူပေါ့ ကွဟု တစ်ယောက်ကို တစ်ယောက် ညွှန်ကြားလျက် ရှိကြသည်။ အေဗရာ ဟင်လည်း ရောက်လေရာ အရပ်တိုင်း၌ တွေ့သမျှ လူအပေါင်းတို့ ခင်မင်ရင်း နှီးအောင် ဖော်ရွေစွာ ပြောဆိုတတ်သူတစ်ဦး ဖြစ်သည့်အလျောက် နယူးဆာ လန်မြို့၌ ချက်ချင်း အသိအကျွမ်း ပေါများလာလေသည်။

မစ္စတာအော့ဖွတ်လည်း အေဗရာဟင်အား မိမိတည်ထားသော ဆိုင် ကို အပ်လိုက်သဖြင့် အေဗရာဟင်မှာ ဈေးဝယ်တို့အား အူနှိပ်နေရအောင် ရယ်စရာမောစရာပြောခြင်း၊ သကြားချိန်ပေးခြင်း၊ ကော်ဖီထုပ်ပေးခြင်း၊ အကြွေ အမ်းခြင်း စသည့် ဆိုင်ရောင်းဝယ်မှုကို ပြုလျက်ရှိသည်။ ဆိုင်တွင် မစ္စတာ အော့ဖွတ်က သူ့ဆိုင်စာရေး အေဗရာဟင်လင်ကွန်းမှာ အလွန်ပါးနပ်ဖျတ်လတ် သောကြောင့် နယူးဆာလန်မြို့၌ မည်သူနှင့်မဆို နပန်းသတ်လျှင် နိုင်နိုင်သည် ဟု ကြံရာလူကို ကြားလေ့ရှိသောကြောင့် နပန်းချန်ပီယံ ဂျက်အမ်းစထ ရောင်းက ပိန်ပိန်ပါးပါး ခနော်ခနဲရှိလှသည့် အော့ဖွတ်၏ဆိုင်စာရေး လင်ကွန်း ကို အရေးမထားကြောင်း ပြောလိုက်လေသည်။

ဂျက်မှာ တစ်မြို့လုံးတွင် ရှိရှိသမျှ လူစွာလူဆိုးတို့ကို ခေါင်းဆောင် လျက် ဘယ်သူ့ကိုမျှ ဗိုလ်မထားဘူးဟုဆိုသည့် ကာလသားခေါင်းဆောင် တစ်ယောက် ဖြစ်လေသည်။ ယင်းသို့ အော့ဖွတ်အကြားကို မခံချိ၍ ပြန်ပြော လိုက်သောအခါ အော့ဖွတ်မှာ မခံနိုင်သဖြင့် သူ့တပည့် လင်ကွန်းနှင့် နပန်း သတ်ရန် စီစဉ်လေသည်။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက်တွင် အားပေးကူညီ အလောင်းအစား များရှိကြလေရာ ထိုနပန်းပွဲမှာ အတော်ပင် လူစည်လေသည်။ အေဗရာဟင်နှင့် ဂျက်တို့ ယှဉ်ပြိုင်၍ ရပ်လိုက်ရာ ဂျက်မှာ အေဗရာဟင်၏ ခါးလောက်မျှ မြင့်သော်လည်း တောင့်တင်းလှသဖြင့် ပိန်ပိန်ပါးပါး အရပ်ရှည်ရှည် အေဗရာ ဟင်ကို နိုင်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ကာ နပန်းသမားတို့ ပြုလေ့ရှိသည့် အတို

အဆိတ်များ ပြုလုပ်ရာ အေဗရာဟင်က ဒေါသထွက်ကာ ဂျက်ကို ခါးမှ ကိုင်၍ ကြမ်းပေါ်သို့ ပေါက်လိုက်လေသည်။ ဂျက်ကို အားပေးသော လူတစ်စု လည်း ပုံ၍လဲနေသော ဂျက်အား ထူသူကထူ၊ ဒေါသထွက်၍ အေဗရာဟင်ကို ထိုးမည်ကြိတ်မည်ဟု ပြု၍နေကြရာ ဂျက်က ချက်ချင်း လူးလဲထ၍ အေဗရာ ဟင်အား လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ကာ 'မင်းလိုအကောင်မျိုးကို ငါ အရှုံးပေးပါ တယ်ကွာ'ဟု ပြောလေသည်။ နပန်းပွဲပြီးသည့်နောက် အားလုံးပင် ကျေကျေ နပ်နပ် ခင်ခင်မင်မင်ဖြစ်ကာ တဝါးဝါးရယ်မော၍ နေကြလေသည်။ ထိုအခါ မှစ၍ နယူးဆာလန်မြို့တွင် နပန်းသတ် အတော်ဆုံးသာမက ရယ်စရာပြော ရာ၌လည်း ပြိုင်ဖက်မရှိဟု အေဗရာဟင်အား အားလုံးက အသိအမှတ်ပြု ကြလေတော့သည်။

ဂျက်နှင့် ကာယဗလအင်အားစမ်း၍ အနိုင်ရလိုက်သော်လည်း အေ ဗရာဟင်အဖို့ ဤမျှနှင့် မပြီးချေ။ ဉာဏဗလနှင့် စာရိတ္တဗလ အင်အားကြီး မားလာအောင် ဆရာကောင်းများကို ရှာဖွေဆည်းကပ်လေသည်။ ကျောင်း သားများအား တစ်နေ့လျှင် (၅)ဆင့် အေယူ၍ သင်ကြားပေးသော ကျောင်း ဆရာဂရေဟင်မှာ အေးအေးနေ၍ စာပေလိုက်စားသူ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်လေ သည်။ လင်ကွန်းလည်း ဂရေဟင်နေရာ (၆)မိုင်ကွာအရပ်သို့ လမ်းလျှောက်၍ မိမိမတတ်ကျွမ်းသော ဂဏန်းသင်္ချာ၊ မြေတိုင်းပညာ စသည်တို့ကို သွားရောက် သင်ကြား ဆည်းပူးလေ့ရှိသည်။ သဒ္ဒါကျမ်းစာအုပ်ကလေး တစ်အုပ်ရဖို့အရေး (၆)မိုင်ခရီးကို ခြေကိုင်လျှောက်၍ သွားကာ ငှားရမ်းလေသည်။ နယူးဆာ လန်မြို့၌ ဂျန်အယ်လင်အမည်ရှိသော ဆရာဝန်တစ်ဦးရှိရာ ထိုဆရာဝန်သည် လူနာများထံမှရသော သမားခကို သာသနာရေးကျောင်း တစ်ကျောင်းဖွင့်ရာ တွင်အသုံးပြု၍ သေရည်သေရက် ရှောင်ကြဉ်ရေး အသင်းတစ်သင်းကို ဖွဲ့ စည်းတည်ထောင်ခဲ့လေသည်။ ထို့ပြင်လည်း ဂျန်ဘယ်ရီ အမည်ရှိသော ခရစ် ယာန်သာသနာပြုတစ်ဦးလည်း ရှိလေသည်။ အေဗရာဟင်လည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ် များထံသို့ မကြာခဏ သွားရောက်၍ ပညာဆည်းပူးလေ့ ရှိသည်။ သူနှင့် အကျွမ်းဝင်လျက်ရှိသည့် ဝမ်းမိုက်ပူပူ လူဝဲကြီးတစ်ဦးဖြစ်သော သမာမိမြို့ဝန် ဂရင်းထံသို့ သွားရောက် လည်ပတ်လေ့ရှိသည်။ သမာမိမြို့ဝန်ကြီးမှာ လင် ကွန်းက ရယ်စရာပြောလျှင် သူဝမ်းမိုက်ကြီးပေါက်မတတ် ကျယ်လောင်စွာ ရယ်မောလေ့ ရှိသည်။ လင်ကွန်းသည် ထိုလူဝဲကြီးထံမှ တရားဥပဒေများ အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ တတ်အားသမျှ သင်ကြားမှတ်ယူလေ့ရှိသည်။

အဆိုပါဆရာများအပြင် ထူးခြားသော ဆရာတစ်ယောက် ရှိပေသေးသည်။ ယင်းသည်ကား ဂျက်ကယ်လဆို အမည်ရှိသောသူပင် ဖြစ်သည်။ ထိုသူမှာ အလုပ်အကိုင် မည်မည်ရရ မရှိ။ ငါးမျှားခြင်း၊ အမဲလိုက်ခြင်း၌သာ အချိန်ကုန်၍နေသော လူပိုတစ်ယောက် ဖြစ်လေသည်။ သို့ရာတွင် သူသည် ရှေးဟောင်းစာပေများကို လေ့လာထားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သဖြင့် လင်ကွန်းက သူ့ထံသို့ ဆည်းကပ်၍ အင်္ဂလိပ်ကဗျာဆရာကြီး ရောဘတ်ဖန်း၏ ကဗျာများနှင့် ရိုတ်စပီးယား၏ ကဗျာများ အလွတ်ဆိုပြသည်ကို အမြဲတမ်း နားထောင်လေ့ရှိလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် တောတွင်းသား လင်ကွန်းအား အသိဉာဏ်ပေး၍ ပညာဗဟုသုတအင်အား တိုးတက်စေလေသည်။

လင်ကွန်းသည် နေ့လယ်နေ့ခင်း၌ ဆိုင်ရောင်းရှင်း စားပွဲအံ့ခွဲထဲ၌ ထည့်ထားသော အင်္ဂလိပ်သဒ္ဒါကျမ်းကို ဝယ်သူမလာသည့်အခါ၌ ဖတ်လေ့ရှိလေသည်။ သဒ္ဒါကျမ်းကြေပြန်သောအခါ အခြားစာအုပ်များကို ရှာဖွေရှာရမ်းပြီးလျှင် လူလစ်သည့်အခါတိုင်း၌ ဖတ်ရှုလေ့လာလေသည်။ သဒ္ဒါကျမ်းမှ အရကျက်ထားသော စာပိုဒ်များကို သူ့တပည့် ဘီလ်ဂရင်းအား ရွတ်ပြလေ့ရှိသည်။ သူနှင့် သူ့တပည့်တို့သည် ဆိုင်အပေါ်ထပ် အထပ်ခိုးကလေးတွင် အိပ်ကြသည်။ ဂရင်း ဟောက်၍အိပ်နေစဉ် လင်ကွန်းသည် ညဉ့်နက်သည့်တိုင်အောင် စာဖတ်နေလေ့ ရှိလေသည်။ တစ်ခါက စက်ပိုင်ရှင် မစ္စတာရပ် တလက်ချီက စကားရည်လှပွဲ အသင်းတစ်ခု တည်ထောင်သည်ဟု ကြားရသဖြင့် လင်ကွန်းသည် ထိုအသင်းသို့ဝင်၍ စကားရည်လှပွဲ၌ ပြောရာ မကြာမီပင်လျှင် စကားအပြောအဆို ကောင်းသူတစ်ဦးဟု လူတိုင်းက အသိအမှတ်ပြုကြရလေသည်။

အော့ဖွတ်၏ ကုန်စုံဆိုင်မှာ တဖြည်းဖြည်း အရောင်းရပါး၍ ပြုတ်ခါနီး ဖြစ်သွားလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ဆိုင်အရောင်းရပါးသဖြင့် အချိန်ပိုသောကြောင့် အချိန်ကိုအလကားမထားဘဲ လူစုလူဝေးရှိရာ မြင်းပွဲ၊ လက်ရွှေပွဲ၊ ကြက်တိုက်ပွဲ စသည်တို့သို့ သွားရောက်၍ ဒိုင်လူကြီး လုပ်တန်လုပ်၊ အကဲဖြတ်လူကြီး ဆောင်ရွက်တန် ဆောင်ရွက်နှင့် လူသိများအောင် လုပ်နေသည်။ တစ်ခါက ကြက်တိုက်ပွဲတစ်ခုကို သူမှတ်မိသေး၏။

မက်ကနက်၏ ကြက်ဖကြီးကို စည်းဝိုင်းထဲသို့ ချလိုက်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ကြက်ဖကြီးက ပြိုက်ဖက်ကြက်ကို မခွပ်ဘဲ စည်းဝိုင်းထဲမှ ပြန်ထွက်ကာ ဝင်းထရ်ပေါ်သို့ တက်၍ အတောင်ပံနှစ်ဖက်ခတ်ကာ အားရ

The Key

ပါးရတွန်လိုက်လေသည်။ မက်ကနက်က သူ့ကြက်ဖကြီးကိုကြည့်၍ 'မင်းဟာ ဟန်ပြတော့ အင်မတန်ကောင်းတာပဲ၊ တကယ်တမ်း အလုပ်လုပ်ဖို့ကျတော့ နှစ်ပြားမှ မတန်ဘူး'ဟု ပြောဆိုညည်းတွားလေသည်။

လင်ကွန်းသည် ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲများသို့သာ သွားသည် မဟုတ်။ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းသို့လည်း သွားလေသည်။ ထိုခေတ်က အချို့သောသူများသည် ဝိစကီကို စဉ့်ကရားကလေးများနှင့် ထည့်၍ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းသို့ ယူလာလေ့ရှိသည်။ ဘက်ပတစ်စ် သာသနာပြုအဖွဲ့က သာသနာပြုဆရာနှစ်ယောက်ကို ဖြုတ်ပစ်လိုက်ရာ တစ်ယောက်မှာ အရက်သောက်လွန်း၍ ဖြုတ်ပစ်လိုက်ကြောင်း၊ တစ်ယောက်မှာကား အရက်ရှောင်ကြည်ရေးအဖွဲ့ကို ဝင်မိသောကြောင့် ဖြုတ်ပစ်လိုက်ကြောင်း ဆိုသံကို ကြားရလေသည်။ ယင်းသို့ အစွန်းအစမညီသောကြောင့် လူတစ်ယောက်က တရားဟောပွဲတွင် ထ၍ အရက်ပုလင်းကိုကိုင်ကာ 'မိတ်ဆွေတို့... တစ်ယောက်ကို အရက်သောက်ရကောင်းလားလို့ သာသနာအဖွဲ့က ဖြုတ်ပစ်တယ်။ နောက်တစ်ယောက်ကိုတော့ အရက်ရှောင်ရကောင်းလားလို့ဆိုပြီး ဖြုတ်ပစ်တယ်။ ခင်ဗျားတို့ဟာ ဘယ်လို သဘောရသလဲ'ဟု မေးလိုက်လေသည်။

နယူးဆာလန်မြို့၌ ရွေးကောက်ပွဲအချိန်မှာ အတော်ပင် ပျော်စရာကောင်းလှတော့သည်။ ထိုခေတ်က အမတ်လောင်းတို့အား ပါတီဝါဒကို အကြောင်းပြု၍ မဲထည့်ကြသည် မဟုတ်။ လူကို ကြိုက်လျှင် ဘယ်ပါတီဝင်ဖြစ်စေ မဲထည့်ကြလေသည်။ ရွေးကောက်ပွဲ အမတ်လောင်း စာရင်းသွင်းချိန်၌ လင်ကွန်း၏ မိတ်ဆွေတို့က သူ့ထံသို့ လာ၍ 'ခင်ဗျား ဝင်ကြည့်ပါလားဗျာ၊ ခင်ဗျားကို လူတိုင်းကြိုက်တာပဲ'ဟု ပြောဆို တိုက်တွန်းကြလေသည်။ လင်ကွန်းက ရွေးကောက်ပွဲ ဝင်သင့် မဝင်သင့်ကို သူ့ဆရာဂရေဟင်နှင့် အခြားဆရာများကို မေးကြည့်ရာ အားလုံးကပင် ဝင်သင့်ကြောင်း ပြောကြလေသည်။ ပြောရုံသာမက လင်ကွန်းအတွက် စကားပြောရန် အချက်ကိုပင် ရှာဖွေပေးကြလေသည်။ လင်ကွန်းက သူ့ကိုသာ အမတ်အဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြပါမူ ဆစ်ဂမုန်မြစ်ကို လှေသမားများ အလိုကျဖြစ်အောင်ပြုပြင်၍ ကောက်နေသော ရေကြောင်းကို ဖြောင့်ပေးပါမည်ဟု ဆိုလေသည်။ အကြွေးများအပေါ်တွင် ချသောအတိုးနှုန်းကိုလည်း လျှော့အောင် ဆောင်ရွက်ပေးပါမည်ဟု ဆိုလေသည်။ လင်ကွန်း၏ ကတိနှစ်ချက်ကို အားလုံးက ကြိုက်ကြလေသည်။ လှေသမားများလည်း ကွေ့ကောက်လှသည့် ဆစ်ဂမုန်ချောင်းအတွက် ဒုက္ခ

The Key

ရောက်ကြရသည်။ လယ်သမားများလည်း ကြွေးနှင့် မကင်းသူများဖြစ်ရာ အတိုးကြီးကြီး ပေးရသည်မှာ နစ်နာလှချေသည်။

လင်ကွန်းက ထိုအများကြိုက် ကတိနှစ်ခုကိုသာမက အရေးကြီးသော ကတိတစ်ခုကိုလည်း ပေးလေသေးသည်။ ယင်းသည်ကား အခမဲ့ပညာရေးပင် ဖြစ်သည်။ သူက ကျောင်းသူကျောင်းသားများအား ကျောင်းလခမတောင်းဘဲ ပညာကို အခမဲ့သင်နိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးပါမည်ဟု ဆိုလေသည်။ ယင်းသို့ လင်ကွန်းအတွက် ရွေးကောက်ပွဲ မဲဆွယ်တရားပွဲများမှာ အတော်ပင် ဟန်ကျနေခိုက်တွင် မဲဆန္ဒရှင်များသည် နိုင်ငံရေးကို အာရုံမစိုက်နိုင်တော့ဘဲ သေရေးရှင်ရေးကြီးတစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာသဖြင့် အားလုံးပင် စုရုံးကြလေသည်။ ထိုအရေးသည်ကား အခြား မဟုတ်။ အီလီနွိုက် အနောက်မြောက်ဘက်ရှိ ကျောက်ဆောင်မြစ်ရပ်ဒေသမှာ လူရိုင်းတို့သည် နယ်သူနယ်သားတို့အား တိုက်ခိုက်နှိပ်စက်၍ ရွာများကို သိမ်းယူဖျက်ဆီးသည့် စစ်မက်ရေးပင် ဖြစ်သည်။

နယူးဆာလန် ဖော်လံဒီယာများ

လူရိုင်းဗိုလ်ကြီး ရွှေစွန်ညိုသည် လူရိုင်းတပ်သား(၅၀၀)နှင့် မစုစွပီမြစ်ကို ဖြတ်ကျော်၍ သူတို့၏လူမျိုး သင်္ချိုင်းနေရာကို ပြန်တောင်းလာသည်။ ယခင်က ဤကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ လူဖြူများနှင့် လူမည်းများ ကျေနပ်သဘောတူပြီး ဖြစ်သော်လည်း၊ ယခု ရွှေစွန်ညိုက သူတို့ပိုင်သည့် မြေနေရာကို မရောင်းနိုင်ကြောင်း ပြောလေသည်။ လူရိုင်းတို့၏ထုံးစံမှာ မြေတစ်နေရာကို ပိုင်လျှင် ထိုမြေကို ရောင်းပစ်ရိုးထုံးစံ မရှိ၊ သယ်ယူသွားနိုင်သည့် ပစ္စည်းမဟုတ်က ရောင်းပစ်ရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ လူဖြူတို့၏ ထုံးစံကား ယင်းသို့မဟုတ်ဘဲ တစ်ဦးတစ်ယောက်ပိုင်သော ပစ္စည်းမှန်လျှင် မည်သူ့ပစ္စည်းကိုမဆို ရောင်းပစ်နိုင်လေသည်။ ယခင်က ရောင်းပစ်ခဲ့ပြီးသောမြေကို ရွှေစွန်ညိုက ပြန်တောင်းသည်မှာ မဖြစ်နိုင်ဟုဆိုကာ အမေရိကန်အစိုးရက ရွှေစွန်ညို၏တပ်များကို နှိမ်နင်းရန် စစ်တပ်များ စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ နယူးဆာလန်နယ်မှာလည်း အပျော်တမ်းတပ်များ ဖွဲ့စည်းရန် အစိုးရက တိုက်တွန်းလေသည်။ နယူးဆာလန်၍ သေနတ်ကိုင်သူ မှန်သမျှမှာ အပျော်တပ်ထဲသို့ ဝင်ကြလေရာ မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်သေနတ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ယမ်းတောင့်၊ ကိုယ်ပိုင်အဝတ်အစား အပြည့်အစုံနှင့် အပျော်တမ်းတပ်ထဲသို့ ဝင်ကြလေသည်။ ဒီမိုက

ရေစီစနစ်အတိုင်း တပ်ခွဲများကိုအုပ်ချုပ်ရန် ဗိုလ်မှူးများရွေးကြရာ လင်ကွန်းသည် အများသဘောတူညီချက်အရ တပ်ခွဲမှူးအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းခံရလေသည်။ လွှတ်တော်အမတ်အဖြစ် အရွေးခံရန် ကြိုးစားလျက်ရှိသော လင်ကွန်းကား အပျော်တမ်းတပ်ခွဲမှူးအဖြစ် အရွေးခံရလေတော့သည်။ နယူးဆာလန် ဖော်လံဒီယာတို့သည် လူရိုင်းများနှင့် တိုက်ရသည် မရှိ၊ သူတို့ အီလီနွိုက်နယ်မြောက်ပိုင်း ရောက်သောအခါ လူရိုင်းများလည်း ထွက်ပြေးနှင့်ကြလေသည်။ စစ်အမှုထမ်း ကျွမ်းကျင်သူ မဟုတ်ကြသောကြောင့် ခရီးလမ်းတွင် အမှောက်မှောက် အမှားမှားဖြစ်ကာ ငိုအားထက် ရယ်အားသန်ခဲ့ကြလေသည်။ ကပ္ပတိန်လင်ကွန်းသည် နယူးဆာလန်သို့ ပြန်ရောက်လာသောအခါ လမ်းတစ်လျှောက်တွင် မိတ်ဆွေသစ်များနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်သာမက သွေးတစ်စက်မျှ မကျသောသူတို့၏ စစ်ပွဲအကြောင်းကို ပြော၍ မဆုံးနိုင်အောင်ပင် စကားကြွယ်၍လာလေသည်။

ကျွန်တော် နိုင်ငံရေးဝါဒ

လင်ကွန်း ပြန်ရောက်လာပြီးနောက် ရက်သတ္တနှစ်ပတ်လောက်တွင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်အမတ် ရွေးပွဲကျင်းပမည်ဖြစ်ရာ သူလည်း ရက်အနည်းငယ်အတွင်း မနားရအောင် မဲဆွယ်၍ နေလေသည်။ တစ်အိမ်တက် တစ်အိမ်ဆင်း မဲဆွယ်ပြီးလျှင် လယ်သမားတို့၏ အလုပ်ကို ဝိုင်းကူလုပ်ပေးကာ မဲဆွယ်လေသည်။ တစ်ခါ၌ လေလံတစ်ခုတွင် လူစုကောင်းသဖြင့် လင်ကွန်းအား မဲဆွယ်တရားဟောခိုင်းရာ သူ စကားစ၍ ပြောခါမျှ၌ပင်လျှင် လူစုထဲ၌ ရန်ပွဲတစ်ပွဲဖြစ်သဖြင့် သူက စင်မြင့်ပေါ်မှဆင်း၍ ရန်ဖြစ်သူတို့အား ကိုင်၍ လူစုထဲမှ ပစ်လိုက်လေသည်။ ထို့နောက် ဆက်လက်၍ တရားဟောလေသည်။

သူက 'ကျွန်တော် တိုတိုပဲပြောပြမယ်။ ကျွန်တော်သာ အမတ်ဖြစ်ရင် အမျိုးသားဘဏ် တည်ထောင်ဖို့ ကြိုးစားမယ်။ အခြားနယ်က ကုန်များ ဝင်မလာနိုင်အောင် တားမြစ်တဲ့သဘောနဲ့ အပြင်အပ ကုန်ပစ္စည်းများအပေါ်မှာ အခွန်အတုတ်ကြီးကြီး ခန့်ခွဲမယ်။ ကျွန်တော်သာ အရွေးခံရရင် ဒီကိစ္စတွေကို လုပ်မှာပဲ။ အရွေးခံရရင် မဲဆန္ဒရှင်အားလုံးကို ကျွန်တော် ကျေးဇူးတင်ပါ့မယ်။ ဒါပေမယ့် အရွေးမခံရရင်လည်း ကိစ္စမရှိပါဘူး' ဟု ပြောလေသည်။

ရွေးကောက်ပွဲနေ့၌ နယူးဆာလန်မြို့ တစ်မြို့လုံးမဲပေးကြရာ မြို့ပေါ်၌ လင်ကွန်းက မဲ(၂၇၇)မဲရ၍ အခြားယှဉ်ပြိုင်သူက (၇)မဲသာ ရလေ

သည်။ သို့ရာတွင် သူ့နာမည်မှာ မြို့ပေါ်၌သာ ကျော်ကြား၍ နယ်တစ်ဝိုက် သိသူနည်းပါးလှသေးသောကြောင့် အရွေးမခံရချေ။ ထိုအချိန်ကား လင်ကွန်း မှာ (၂၃)နှစ်မျှသာရှိသေးသဖြင့် ငယ်လည်း ငယ်သေးသည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ရွေးကောက်ပွဲတွင်သာ ရှုံးသည် မဟုတ်။ အော့ဖွတ်၏ ကုန်စုံဆိုင် ကြီးမှာလည်း ပျက်သွားသဖြင့် လင်ကွန်းမှာလည်း အလုပ်လက်မဲ့ ဖြစ်၍ ကျန်ခဲ့လေသည်။ သူသည် ပန်းပဲလုပ်ရန် စိတ်ကူးမိပြန်သည်။ ပန်းပဲသမား ဖြစ်နိုင်သည့် အင်အားလည်း ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ရှေ့နေလုပ်လိုသောစိတ် ယခင်ကတည်းက ရှိနေသဖြင့် ရှေ့နေစာမေးပွဲဝင်မည် ကြံသော်လည်း ဥပဒေ သင်စရာ အတော်ပင် လိုလေသေးသည်။ သူနှင့် သူ့မိတ်ဆွေ ဗယ်ရီတို့သည် ယခင်က အော့ဖွတ်ကုန်စုံဆိုင်တွင် ကုန်စာရေးကလေးလုပ်ခဲ့သည့် ဗီလ်ဂရီး ထံမှ ဆိုင်ကို ငွေချေး၍ ဝယ်ပြီးလျှင် ဗယ်ရီနှင့်လင်ကွန်းကုမ္ပဏီဟု ဆိုင်း ဘုတ်တပ်ကာ ဆိုင်သစ်တစ်ခု ဖွင့်လှစ်ကြလေသည်။ ဆိုင်မှာ အရောင်းရ နည်းပါးသဖြင့် အကြွေးသာ တင်လေတော့သည်။ လင်ကွန်းလည်း နိုင်ငံရေး စကားပြောနေရလျှင် ကျေနပ်လျက် ဆိုင်ကို ဂရုမစိုက်လှချေ။ ဗယ်ရီမှာကား အရက် အလွန်သောက်သောကြောင့် မူး၍ချည်း နေလေသည်။ မကြာမီပင် လျှင် လင်ကွန်းသည် သူ့အစုကို ဗယ်ရီအား ရောင်းခဲ့ပြီးလျှင် စာပို့သမားအ လုပ်ကို လက်ခံလိုက်လေသည်။

စာပို့သမားအလုပ်ဆိုသည်မှာ မခက်ခဲလှချေ။ လုပ်ချိန်လည်း မများ။ ထို့ကြောင့် သူသည် ပေးစရာစာများကို ဦးထုပ်အောက်တွင်ထည့်ကာ လျှောက် သွားရင်း လမ်းတွင် တွေ့သမျှ အလုပ်ကလေးတို့ကို ဝင်၍ လုပ်ကာ တစ်ဒေါ် လာ၊ နှစ်ဒေါ်လာ စသဖြင့် ရအောင် ငွေရှာလေ့ ရှိလေသည်။ နောက်များ မကြာမီပင်လျှင် သူ့မိတ်ဆွေများက ဝိုင်းဝန်းကူညီပေးသဖြင့် လက်ထောက် မြေတိုင်းစာရေးအလုပ် ရလေသည်။ သူ့ဆရာဂရေဟင်က မြေတိုင်းပညာကို သင်ပေးသဖြင့် မကြာမီ၌ပင် တတ်မြောက်ကာ မြေတိုင်းစာရေးအလုပ်ကို ကောင်းစွာ လုပ်နိုင်လေသည်။ သူသည် စာပို့သမားအလုပ်၊ မြေတိုင်းစာရေး အလုပ် စသည်တို့ကို အထူးပင်နှစ်သက်၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုအလုပ် များသည် လူအများနှင့် ဆက်ဆံရသောကြောင့် ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရေး၌ ကောင်း၏။ တစ်နေ့သောအခါ ရွေးကောက်ပွဲဝင်လျှင် ထိုပေါင်းသင်းဆက်ဆံ မှုသည် အသုံးဝင်လာမည်ကို သူသိလေသည်။ သူ့အစုကို ရောင်းလိုက်ပြီး သော်လည်း ဗယ်ရီနှင့် ခွဲ၍လုပ်သောဆိုင်မှာ ကြွေးမရှင်းသေးသဖြင့် ဗယ်ရီ

သောသောအခါ ငွေဒေါ်လာ(၁၁၀၀)စိုက်ရန် လိုသေးကြောင်း တွေ့ရှိရလေ သည်။ ကြွေးမပေးနိုင်လျှင် မြို့မှထွက်သွားလေ့ ရှိကြသော်လည်း လင်ကွန်းမှာ မြို့မှထွက်သွားဘဲ ထိုကြွေးကြီးကို တဖြည်းဖြည်းနှင့် တတ်အားသမျှ ဆပ် လေသည်။

၁၈၃၄ ခုနှစ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် အချိန်တန်ပြန်သဖြင့် ဒီမိုကရက်ပါတီက လင်ကွန်းအား အရွေးခံရန် တိုက်တွန်းလာသည်။ လင် ကွန်းမှာကား ဒီမိုကရက်ပါတီဝင် မဟုတ်။ ဝှစ်ပါတီဝင် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုခေတ်၌ လူကို သဘောကျလျှင် ဒီမိုကရက်သော၊ ဝှစ်သော ဂရုမစိုက် မဲပေးကြလေသည်။ လင်ကွန်းအဖို့ ထိုအချိန်တွင် နိုင်ရန် သေချာလေသည်။ လင်ကွန်း အရွေးခံရပြီးသည့်နောက် သူနှင့် ခင်မင်သော ရှေ့နေကြီးတစ်ဦးက သူ့အား ဥပဒေစာအုပ်များငှား၍ ရှေ့နေစာမေးပွဲဝင်ရန် အထူးတိုက်တွန်းလေ သည်။ လင်ကွန်းလည်း အမတ်အဖြစ်နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အစည်းအဝေး တွင် တက်ရောက်ရန် ပြင်ဆင်ရလေသည်။ သို့ရာတွင် သူ၌ ကောက်ရိုးဦးထုပ် နှင့် ချည်ဘောင်းဘီမျှသာ ရှိသောကြောင့် မတင့်တယ်လှချေ။ မိတ်ဆွေတို့က လျစ်လျူ မရှုနိုင်ကြတော့ဘဲ သူ့အား ဝတ်စုံဝယ်၍ ပေးကာ ခရီးစရိတ်ကို ချေးလိုက်ကြလေသည်။ သူလည်း ဗင်ဒါလီးယားမြို့ကို ရထားကြီးနှင့် သွား လေတော့သည်။

ပင်ဒါလီးယား ရထားကြီး (၁၈၃၄)

ရထားကြီးပေါ်တွင် ခူးထောင်၍ ထိုင်ကာ ရှေးဖြစ်ဟောင်း အောက်မေ့လျက် ရှိလေသည်။ လွန်ခဲ့သည့် သုံးနှစ်က မိထွေး ဆာရာဗွတ်ရှ်ကို နှုတ်ဆက်ပြီး နောက် နယူးဆာလန်မြို့သို့ တစ်ကိုယ်တည်း လွင့်လာရာ ပညာမတတ်သော သူရင်းငှား လှေထိုးသားတစ်ယောက် ဖြစ်ခဲ့သူမှာ ယခုအခါ လွှတ်တော်အ မတ်အဖြစ် အစည်းအဝေးတက်ရန် ခရီးသွားလျက်ရှိသည်မှာ ယုံနိုင်ဖွယ်ရာ မရှိချေ။ အသက်(၂၅)နှစ်မျှသာ ရှိသေးသော အေဗရာဟင်လင်ကွန်းသည် ယခု ပြည်သူ့လွှတ်တော်သို့ အီလီနွိုက်ပြည်နယ်အမတ်အဖြစ် အစည်းအဝေး တက်ရန် သွားနေသည်ဆိုသည်မှာ ဖြစ်မှဖြစ်နိုင်ပါ့မလားဟု ဆိုရချေတော့မည်။ သူ့ခမျာမှာ လွှတ်တော်အမတ်သာ ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးလည်း နားမလည်၊ စီးပွားရေးလည်း မကျွမ်းကျင်၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ဘာမျှမသိ။ ဘိုးသူညသက်သက်သာ ဖြစ်နေလေတော့သည်။ သို့ရာတွင် ဆစ်ဂမုန်အရပ်

တွင် ဂရေဟင် အစရှိသော ဆရာများထံမှာ ပညာသင်သကဲ့သို့ ကြားဆရာ၊ သင်ဆရာ၊ မြင်ဆရာ လုပ်နိုင်ပေးသေးသည်။ ဗင်ဒါလီးယား ရထားကြီးလည်း လယ်ကွင်းများကို ဖြတ်၍ တဂျိုင်းဂျိုင်း ခုတ်မောင်းသွားလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ခြောက်သွေ့နေသော ပြောင်းနံများကို ကြည့်ကာ ပထမ အရွက်၊ နောက် အဖူး။ နောက် အသီးဆိုသလို ပညာတတ်ရမှာပေါ့ဟု စိတ်ထဲ၌ ရေရွတ်၍ သူ့ကိုယ်သူ အားပေးလျက် ရှိလေသည်။

ဆစ်ဂမုန်မှ ရောက်လာသော ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ် အမတ်သစ် လင်ကွန်းသည် လွှတ်တော်၌သာမက ဟိုတယ်ဆိုင်များ၌လည်း ကြားရသမျှ မြင်ရသမျှတို့ကို မှတ်သားလေ့လာကာ ပညာဆည်းပူးလျက် ရှိလေသည်။ သူသည် ရှုပ်ထွေး ပွေလီလှသော ပါတီနိုင်ငံရေး ခြေထိုးမှုများကို ကြည့်၍ ဆင်ခြင် သုံးသပ်လျက် ရှိသည်။ တစ်ကိုယ်ကောင်းကြံကာ ရာထူးရရေး၊ ငွေရရေးတို့ကို အပြင်းအထန် ကြိုးစားသည့် အကြောင်းကိုလည်း ဆင်ခြင် သုံးသပ်မိလေသည်။ သူသည် လူစည်ကား၍ ဆူညံလှသော ဟိုတယ်များသို့ သွားကာ လူစုကောင်းသည့် စားပွဲတွင် ထိုင်ကာ သူတစ်ပါးများနှင့် အသိဖွဲ့လေသည်။ ရယ်စရာမောစရာ ပြောတတ်သူတစ်ယောက် ဖြစ်သဖြင့် သူနှင့် တွေ့ရသူတို့မှာ ပျော်ပျော်ပါးပါး ရယ်မောကြရသည်။ သူကလည်း သူတစ်ပါး ရယ်စရာပြောလျှင် အားရပါးရ ရယ်လေ့ရှိသည်။ နဂိုက အေးအေးချမ်းချမ်း နေတတ်သူတစ်ဦးဖြစ်သော်လည်း ဆူဆူညံညံထဲ၌လည်း နေနိုင်ရကား မကြာမီပင်လျှင် အသိအကျွမ်း ပေါလာလေသည်။ ဗင်ဒါလီးယားမြို့၌ လူမျိုးစုံရှိသည်။ အိုးခြေအိမ်ခြေ မတည်သော သူများသာမက အထက်တန်းစားများလည်း ရှိလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း အထက်တန်းစားတို့၏ ပွဲလမ်းသဘင်များကို တက်ရောက်၍ ရောနှောလေသည်။ လူမျိုးမရွေး အတန်းအစားမခွဲခြားဘဲ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံသောကြောင့် သူ့ကို မသိသူ ရှားလှတော့သည်။ နိုင်ငံရေး ထမင်းစားပွဲများသို့ သူသည် မလွတ်တမ်း တက်ရောက်၍ ရင်းရင်းနှီးနှီး ပေါင်းသင်းဆက်ဆံလေသည်။

သူနယ်မှာ နယ်ခြားဒေသတစ်ခုဖြစ်၍ အားလုံးပင်လျှင် လယ်ထဲမှ တက်လာသူများသာ ဖြစ်သည်။ လွှတ်တော်အမတ်များမှာလည်း လူငယ်များသာဖြစ်၍ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေမှာ အနှစ်(၅၀)မျှသာ ကြာသေးသောကြောင့် လူငယ်တို့ ရှေ့ဆောင်လျက် ရှိလေသေးသည်။

လင်ကွန်းလည်း အစည်းအဝေးတွင် အငြိမ်မနေဘဲ မကြာခဏထ၍

ပြောဆိုလေ့ရှိရာ အစည်းအဝေး သုံးကြိမ်မျှ တက်လိုက်ရလျှင်ပင် လွှတ်တော်၌ ပြောပုံဆိုပုံတို့ကို ကောင်းစွာ နားလည်လာလေသည်။

ပြည်နယ်အတွင်း တိုးတက်အောင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကြောင့် အီလီနွိုက်ပြည်နယ်မှာ ထိုးတင်လိုက်သလို တိုးတက်ကြီးပွားလာလေသည်။ ပြည်နယ်သူ ပြည်နယ်သားတို့မှာလည်း အကြံကြီးကြံစည်ကြကာ အတွေးခေါင်ခိုက်နေကြတော့သည်။ ဗင်ဒါလီးယားပြည်နယ် ဥပဒေပြုအဖွဲ့က တညီတညွတ်တည်းပင် တံတားများ၊ လမ်းများ၊ အကောက်ဆိပ်များ ဆောက်လုပ်ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြလေသည်။ ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ ပြည်နယ်သက်ငယ်လှသေးသော အီလီနွိုက်ပြည်နယ်အား ငွေကြေးတောင့်တင်း ချမ်းသာလာစေရန် ဖြစ်သည်။

လင်ကွန်းလည်း ထိုသို့ ဆောက်ရွက်ခြင်းမှာ ကောင်းလှသည်ဟု ထင်၏။ ပြည်နယ်တွင်း တိုးတက်မှုဆောင်ရွက်ခြင်းကို သဘောတူသော်လည်း ကျေးကျွန်အရောင်းအဝယ်ကိစ္စ ပယ်ဖျက်ရေးကို လွှတ်တော်က အပြင်းအထန် ကန့်ကွက်ကြသောအခါ သူနှင့် သဘောချင်း မကိုက်ညီတော့ချေ။ သူတစ်ယောက်တည်းက ထိုအဆိုကို သဘောမတူဟု မှတ်တမ်းတင်ရန် ရဲဝံ့စွာပြောလိုက်လေသည်။ သူက ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပိတ်ပင်ရေးအသင်းများကို နှစ်သက်လှ၍ မဟုတ်သော်လည်း ကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကိုကား မလိုလားကြောင်း ဖော်ပြလေသည်။

အီလီနွိုက်ပြည်နယ်မှာ ပြည်ထောင်စုထဲသို့ ဝင်စဉ်က လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်အဖြစ် ဝင်ခဲ့သော်လည်း ကင်တတ်ကီနယ်မှ ပြောင်းရွှေ့လာသူများပြားလာသောကြောင့် ကင်တတ်ကီနယ်ဝါဒအတိုင်း ကျွန်ရောင်းဝယ်ပိုင်သမှုကို လိုလားသူ များလှတော့သည်။ နယ်သူနယ်သားတို့သည် ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပိတ်ပင်ရေးသမားတို့အား အကြီးအကျယ် နှောင့်ယှက်ကြသည်။ စိန်လူဝီမြို့တွင် ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ကန့်ကွက်သော သတင်းစာတစ်စောင် တည်ထောင်ခဲ့သည့် အယ်လီဂျာလပ်ဗဂျိုင်း အမည်ရှိသော သတ္တိကောင်းသူတစ်ဦးသည် စိန်လူဝီမြို့မှ နှင်ထုတ်ခံရသဖြင့် အီလီနွိုက်ပြည်နယ် အယ်လ်တန်မြို့သို့ ရောက်လာကာ သူ ထုတ်ဝေခဲ့ဖူးသည့် ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ကန့်ကွက်သည့် သတင်းစာကို စိတ်မပျက်ဘဲ ဆက်လက် ထုတ်ဝေမည်အပြုတွင် ပြည်နယ်သားများက ဝိုင်း၍ ရိုက်နှက် သတ်ဖြတ်လိုက်ကြလေသည်။

ပြည်နယ်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဗင်ဒါလီးယားမြို့မှ ပြောင်းရွှေ့ရန်

ဆွေးနွေးကြသည်။ လွှတ်တော်တည်ရာမြို့မှာ ပြည်နယ်၏ အလယ်ဗဟိုဖြစ်ရမည်ဟူသောမူနှင့် မြို့ကို ရွေးကြလေသည်။ ပြည်နယ်၏ အလယ်ဗဟိုအရပ်ဒေသတွင် မြို့ငယ်များစွာရှိရာ အစိုးရရုံးစိုက်ရာ မြို့ဖြစ်လိုက်လျှင် ကြီးပွားစည်ပင်လာမည် စကန်ဖြစ်ရကား သူ့မြို့၊ ငါ့မြို့လှနေကြသည်။ မဲဆွယ်မှု၊ တိုက်တွန်းမှုများနှင့် ရှုပ်ထွေးပွေလီနေလေသည်။ နိုင်ငံရေးကြီးဆွဲမှုကို အင်္ဂလိပ်သဒ္ဒါကျမ်း ကြေသလို ကြေနေသော လင်ကွန်းသည် ဆစ်ဂမုန်မြို့မှ အရပ်ခြောက်ပေမျှ ရှည်သော အမတ်ကိုးဦးကို ဦးဆောင်လေသည်။ သူတို့ကိုးဦးကို “အရှည်ကိုးဦးပါတီ” ဟု ခေါ်ကြသည်။ သူတို့ချည်း မဲမနိုင်သော်လည်း မဲအင်အားချင်းညီသလို ဖြစ်နေသောအခါ၌ သူတို့ ဝင်လိုက်သည့်ဘက်က နိုင်မည်စကန်ဖြစ်ရာ “အရှည်ကိုးဦးပါတီ” က စပရင်းဖီးမြို့ကို မြို့တော်အဖြစ် သတ်မှတ်ရန်ဝင်၍ မဲပေးလိုက်ကြရာ စပရင်းဖီးမြို့မှာ အီလီနွိုက်ပြည်နယ် မြို့တော် ဖြစ်သွားလေတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၃၇ ခုနှစ်တွင် စပရင်းဖီးမြို့၌ မြို့တော်အဖြစ် အထိမ်းအမှတ် အောင်ပွဲကျင်းပရာတွင် “အရှည်ကိုးဦး” ကို အထူးချီးကျူး ဩဘာပေးကြလေသည်။

ထိုအခိုက်တွင်ပင် လင်ကွန်းမှာ ဥပဒေစာမေးပွဲအောင်၍ ရှေ့နေဖြစ်လာရာ စပရင်းဖီးမြို့ရှိ ဝန်ထုပ်အမည်ရှိသော ရှေ့နေက သူနှင့်တွဲဖက်လုပ်ကိုင်ရန် ပြောသဖြင့် “စတုဝပ်နှင့် လင်ကွန်း” ဟူသော အမည်နှင့် စပရင်းဖီးတွင် ရုံးတည်ထောင်လေသည်။ သူသည် စပရင်းဖီးသို့ ပြောင်းရမည်ဖြစ်သဖြင့် နယူးဆာလန်မြို့ရှိ မိတ်သင်္ဂဟ အပေါင်းတို့ကို နှုတ်ဆက်လေသည်။ သူမိတ်ဆွေများကလည်း သူ့အား ခင်မင်နေသည့်အလျောက် စိတ်ထိခိုက်စွာ ပြန်၍ နှုတ်ဆက်ကြသည်။ သူတို့စိတ်တွင် နယူးဆာလန်မြို့က ထွက်သွားသည့်လူများတွင် အတော်ဆုံးဟု လင်ကွန်းအား အမှတ်ပြုကြလေသည်။

လင်ကွန်းသည် နယူးဆာလန်မှ ဘာမျှ ပါမသွားချေ။ ကြွေးသာပါသွားလေသည်။ မြင်းကလေးတစ်ကောင်ကို ငှား၍ စီးသွားလေသည်။ ဧပြီလ နွေရာသီ၌ သစ်ပင်များတွင် ရွက်သစ်များ ထွန်းကားလျက် ရှိသည်။ နေကလေးသာ၍ အစစအရာရာ သစ်လန်းလျက်ရှိသည်။ လင်ကွန်းလည်း ဘဝသစ်သို့ ပြောင်းရွှေ့ရန် မြင်းကလေးကို ငှားစီးသွားလေသည်။ စပရင်းဖီးမြို့၌ နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်ကြီးများနှင့် အသိအကျွမ်း ဖြစ်မည်။ ရှေ့နေအလုပ် စ၍လုပ်ရတော့မည်။ ရှေ့နေအလုပ်မှာ နိုင်ငံရေးရာထူးရရှိမှုတွင် အနီးစပ်ဆုံး အလုပ်ဖြစ်ပေသည်။

ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းသည် မျှော်လင့်ချက်ကြီးစွာဖြင့် နယူးဆာလန်မြို့သို့မြို့သား မိတ်သင်္ဂဟ အပေါင်းတို့အား ရယ်မော နှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် မြင်းပုကလေးကို စီး၍ စပရင်းဖီးမြို့ဘက်သို့ ဒုန်းစိုင်းသွားလေသည်။

နယူးဆာလန် သမိုင်း (၁၈၃၅)

နယူးဆာလန်မြို့၌ လူမနေတော့ဘဲ ကျန်ခဲ့သည့် လယ်တဲများမှာ မှောင်နေလေပြီ။ လင်ကွန်း အတ္တပူတ္တိုကို သုတေသနပြုကာ မှတ်တမ်းတင်ကြသူတို့သည် နယူးဆာလန်မြို့ကလေးတွင် ဌာနေဖြစ်သော လူဟောင်းများကို စုံစမ်းကြရာတွင် လင်ကွန်း ဘယ်လိုပုံသဏ္ဍာန်ရှိသလဲ၊ ဘယ်နေရာကို သွားတတ်သလဲ၊ ဘာဖြစ်လို့ မှိုင်နေလေ့ရှိသလဲ၊ ဘာဖြစ်လို့ ငိုသလဲ၊ ဘာဖြစ်လို့ ရယ်သလဲ၊ သူ့မှာ ဘယ်လို လျှို့ဝှက်ချက်များ ရှိသလဲ၊ သူ ဘယ်သူ့ကို ချစ်သလဲ၊ ဘယ်သူ့ကိုမုန်းသလဲ စသည့် မေးခွန်းပေါင်းများစွာ မေးကြလေသည်။

အမေးခံရသော လူဟောင်းသူဟောင်းတို့သည် ရှေးကာလက ဖြစ်ပျက်သည့် အကြောင်းခြင်းရာတို့ကို သူတို့စိတ်ထဲတွင် ပြန်လှန် တွေးတောရှာဖွေကြကာ လင်ကွန်းပြောဆိုတတ်သော စကား၊ သူ့ပြက်လုံးများ သူ့အပြုအမူအနေအထိုင်များ စသည်တို့ကို ပန်းချီကားဟောင်းများ ထုတ်ပြသကဲ့သို့ တစ်မျိုးစီ ပြောပြကြလေသည်။

ထိုသို့ ပြောပြချက်များထဲမှ အရေးကြီး၍ မှတ်သားဖွယ်ရာ ကောင်းလှသော အချက်တစ်ရပ်မှာ လင်ကွန်းသည် စက်ပိုင်ရှင် (စကားအခြေအတင်ပြောပွဲအသင်း ထူထောင်ပေးသူ) ဂျိမ်းရပ်တလက်ချ်၏ ရွှေရောင်ဆံပင်ရှိသည့် လှပတင့်တယ်သော အင်န်အမည်ရှိသည့် သမီးကလေးနှင့် ချစ်ခင်ရည်ငံခြင်း အကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။

လင်ကွန်းနှင့် အင်န်တို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အကျွမ်းတဝင်ဖြစ်ကာ လင်ကွန်းမှာ အင်န်အပေါ်တွင် မေတ္တာ ထူးခြား ပွားများခဲ့လေသည်။ သူတို့နှစ်ယောက်မှာ တစ်ယောက်ကိုတစ်ယောက် နှစ်သက်ကြသဖြင့် နီးစပ်လာကာ ချစ်ကြီးသွယ်မိကြလေသည်။ အင်န်အား ယခင်က နေ့စပ်ကြောင်းလမ်းထားသောသူ တစ်ယောက်ရှိ၏။ သို့သော် ထိုသူမှာ နယူးဆာလန်မြို့မှ ထွက်ခွာသွားလေသည်။ ပထမက သူတို့အချင်းချင်း စာပေးစာယူရှိခဲ့သော်လည်း တဖြည်းဖြည်းနှင့် သွေးအေးကာ စာပေးစာယူကိစ္စ ပြတ်စဲသွားလေတော့သည်။ အင်န်လည်း အေဗရာဟင်လင်ကွန်းနှင့် နေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း

ကို ခံယူလိုက်လေသည်။

သူတို့နှစ်ယောက် အိမ်ထောင်ပြုရေးအတွက် ဆွေးနွေးကာ အပျော်ကြီးပျော်နေခိုက်တွင် အင်န်ခများမှာ ရုတ်တရက် ရောဂါဖြစ်ပြီး ကွယ်လွန်သွားလေတော့သည်။ အေဗရာဟင်လည်း အင်န် ဆုံးပြီးကတည်းက တချိုင်မှိုင် တတွေတွေ နေလေသည်။ လူဟောင်းသူဟောင်းများက အေဗရာဟင်သည် အင်န် သေဆုံးပြီးကတည်းက မည်မျှပင် ရယ်သည် မောသည်ဟု ဆိုရစေကာ မူလည်း တစ်ခါတစ်ခါတွင် ငေးမှိုင်၍ သူ့မျက်နှာမှာ လွမ်းရိပ်သန်းလျက် ရှိကြောင်း ပြောပြကြသည်။ အေဗရာဟင်မှာ သူ့မိခင် နန်စီ၊ သူ့အစ်မ ဆာရာတို့ ကွယ်လွန်ခဲ့ပြီးနောက် သူ့ချစ်သူ အင်န် ကွယ်လွန်ပြန်သဖြင့် လွမ်းစိတ်မှာ ပို၍ပို၍သာ တိုးလာလေတော့သည်။

အပိုင်း ၂

စပရင်းဗီးက ဂျေ့ဒေတစ်ဦး

ဂျိရွာစပိ၏ ဆိုင်

ဧပြီလလယ်လောက် ဖြစ်သည်။ စပရင်းဖီး ဈေးဝင်းထဲ၌ ရွှံ့ဗွက်သည် လူ သွားလူလာ၊ ယာဉ်သွားယာဉ်လာတို့ကြောင့် ညက်ညက်ကြေလျက် ရှိသည်။ မြင်းများ၊ နွားအုပ်များ၊ ဝက်အုပ်များ၊ ဆိတ် သိုး နွား စသည့် တိရစ္ဆာန်များ ဧါခြေရာတို့နှင့် သားရေစိမ်းဖြင့် လုပ်ထားသော ဖိနပ်ရာများသည် ဈေးလယ် ကောင်ရွှံ့ဗွက်တွင် အထပ်ထပ် ဖြစ်နေလေပြီ။

ထိုနေ့နံနက်၌ ဈေးထဲသို့ ဖြတ်၍ မြင်းစီးသွားသော အေဗရာဟင် လင်ကွန်းကို မြင်လိုက်ကြရသည်။ မြင်းမှာ သူ့မြင်း မဟုတ်။ နယူးဆာလန်မှ မိုင်နှစ်ဆယ် ခရီးသွားရန် မိတ်ဆွေတစ်ဦးထံမှ ငှားလာသောမြင်း ဖြစ်သည်။

သူသည် မြင်းပေါ်မှဆင်း၍ ဂျိရွာစပိ၏ ကုန်စုံဆိုင်ရှေ့တွင် မြင်းကို ချည်ပြီးလျှင် ဆိုင်ထဲသို့ဝင်ကာ စပိအား သူ့အဖို့ အိပ်ရာနှင့် စောင်ပေးရန် တောင်းလေသည်။ သူ့တွင် ငွေကြေး မပါ။ ကြွေးသာ ပါလာသည်။ စပိက သူ့အား အိပ်ရာသီးသန့် မပေးဘဲ သူ့အိပ်သည့် အိပ်ရာကြီးတွင် သူနှင့်အတူ အိပ်ပါဟု ဆိုလေသည်။

လင်ကွန်းလည်း အိမ်ပေါ်သို့ တက်သွားပြီးလျှင် နှစ်ယောက်အိပ် အိပ်ရာကြီးကို တစ်ချက်မျှ ကြည့်ခဲ့ပြီးနောက် ပြန်ဆင်းလာလေသည်။ သူ က စပိအား ပြုံးဖြဲဖြဲလုပ်၍ 'စပိရေ၊ ငါ တခြား ပြောင်းတော့မယ်'ဟု ဆို လိုက်လေသည်။

ထိုနေ့ညနေတွင် သူသည် စပိ၏ ဆိုင်နောက်ပိုင်းရှိ မီးဖိုတွင် အခြား သူများနှင့်အတူ ဝိုင်းထိုင်ကာ စကားစမြည် ပြောနေလေသည်။ ထိုစကား ဝိုင်းတွင် စတီဗင် ဒေါက်ကလပ် ပါလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်သည် စပရင်း ဖီးတွင် နိုင်ငံရေးသမားရှေ့နေအဖြစ်နှင့် အတော်ကလေး တွင်ကျယ်နေသူ ဖြစ်သည်။ သူတို့နှစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်ကိုတစ်ယောက် အကဲခတ်ရင်း စကားစမြည် ပြောနေကြသည်။ စပိ၏ဆိုင်စာရေး ဝီလျံဟံဒန်မှာ တော်လှန်

ရေးစိတ် ထက်သန်သော လူငယ်တစ်ယောက် ဖြစ်သည့်အလျောက် လင်ကွန်း ကို ကြည်ညိုသဖြင့် သူနှင့် အတူနေရန် ခေါ်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ဟံဒန်နှင့်အတူ နေလေသည်။

သူသည် စတုဂံနှင့် တွဲဖက်၍ ရုံးထိုင်လျက်ရှိသည်။ 'ဂျေ၊ တီ၊ စတုဂံနှင့် အေ၊ လင်ကွန်း။ ရှေ့နေများ'ဟူသော ဆိုင်းဘုတ်ကို သူတို့ ရုံး ရှေ့တွင် ဆွဲကပ်ထားလေသည်။ သူ့ရောက်သွားပြီး မကြာမီပင်လျှင် ရွေး ကောက်ပွဲအချိန် နီးပြန်သဖြင့် မဲဆွယ်တရား မကြာခဏ ဟောရလေသည်။ သူ့အဖို့ကား နေရာမရွေး၊ လူစုစုရှိရာတိုင်း၌ တရားဟောရန် ဝန်မလေးချေ။ ထို့ကြောင့် သူသည် သစ်ငှက်တိုပေါ်သို့ တက်၍ဟောသည်။ ရထားနောက် ပိုင်းတွင် ရပ်၍ တရားဟောသည်။ နေရာတကာ၌ တရားဟောသည်။ သူ့အား လူတိုင်း ကြိုက်နှစ်သက်သဖြင့် သူ ကျေနပ်နေလေတော့သည်။ ရှေ့နေလုပ်၍ အခကြေးငွေ မြောက်မြားစွာ မရသော်လည်း လူသိများ၍ သူ့နာမည် ကျော် ကြားလှသည်။ နိုင်ငံရေးဝါဒအရဆိုလျှင် လူငယ်လင်ကွန်းသည် ရှေးကျသည့် ဝှစ်ပါတီဝင် ဖြစ်သည်။ စပရင်းဖီးမြို့၌ ၁၈၃၇ ခုနှစ်လောက်တွင် ဝှစ်နှင့် ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်တို့မှာ အားချင်းညီမျှလျက် ရှိလေသည်။

စပရင်းဖီးမှာ လူဦးရေ နှစ်ထောင်မျှသာ ရှိသော မြို့ငယ်ကလေးဖြစ် သော်လည်း နောင်တိုးတက်မည့် မြို့ကလေးတစ်မြို့ ဖြစ်ပေသည်။ မြို့သူ မြို့သားများမှာလည်း တက်လူများသာ ဖြစ်ကြသည်။ အရောင်းအဝယ်ကောင်း ၍ ငွေကြေး တိုးတက် ချမ်းသာလာကြသည့်အလျောက် အထက်တန်းစား များလည်း တဖြည်းဖြည်း ပေါများလာလေသည်။ လင်ကွန်းအား အထက် တန်းစားများကလည်း ပွဲလမ်းသဘင်ကျင်းပတိုင်း ဖိတ်သဖြင့် လင်ကွန်းက လည်း လူတွင်ကျယ် လုပ်လိုသည့်အလျောက် ပွဲတိုင်းကျော်ဖြစ်အောင် ကြိုး ပမ်းလေသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ သူက ရယ်စရာမောစရာ ပုံတိုပတ်စကလေး များနှင့် ပြောဆိုနေသဖြင့် သူ့ကို လူငယ်များက ဝိုင်းနေသောကြောင့် ကပွဲတွင် တွဲ၍ ကစရာယောက်ျား ရှားပါးသွားလေတော့သည်။ ယင်းသို့ ယောက်ျား ပျိုတို့သည် သူတို့ကို ဂရုမစိုက်ဘဲ လင်ကွန်းကိုသာ ဝိုင်းနေကြသောကြောင့် မိန်းကလေးတို့မှာ သူ့ကို ချဉ်ကြလေသည်။

သူ့ကို မချဉ်သည့် မိန်းမပျိုတစ်ယောက်ကား ရှိပေသေးသည်။ ယင်း သည်ကား ကင်တတ်ကိုမြို့ သူ့အစ်မ မစွန်အက်ဒဝပ်ထံ လာ၍လည်ပတ်လျက် ရှိသော မေရီတော့ဒ်ပင် ဖြစ်သည်။ မေရီမှာ အသက် နှစ်ဆယ့်နှစ်နှစ်သာရှိ

သေး၍ လှပ ဝဖြိုးသော ရေဆေးငါးကြီးပင် ဖြစ်သည်။ သူသည် မာနအလွန် ကြီး၍ အထက်တန်းရာထူးများကို မှန်းလျက်ရှိသော နိုင်ငံရေးသမား လူငယ် များက သူ့အား ဝိုင်းဝန်းပိုးပန်းကြလေသည်။ သူ့အလှနှင့် သူ့အခြေအနေအရ သူသည် လင်တစ်ယောက်ကို ခေါင်းခေါက်ယူနိုင်လေရကား သူ့အချစ်ပန်းကို လှမ်းမည့်ဟန်ပြုခြင်းခံရသူမှာ နှစ်ဦးရှိလေသည်။ ယင်းနှစ်ဦးကား ဒေါက်က လပ်နှင့် လင်ကွန်းတို့ ဖြစ်ပေသည်။

လင်ကွန်း၏တပည့် ဟံဒန်လည်း တစ်ခါမျှ မေရီနှင့် တွဲ၍ကဖူးလေ သည်။ ယင်းသို့ ကလိုက်ရာသဖြင့် သူ့ခမျာမှာ ပီတိဖြစ်၍ မဆုံးနိုင်အောင် ဖြစ်လေတော့သည်။ 'သူနဲ့ကျွန်တော် တွဲကကြတယ်၊ သူ့လို ကိုယ်လက်လှုပ် ရှားရာမှာ သိမ်မွေ့တာကို မမြင်ဖူးပါဘူးဗျာ။ သူနဲ့ကနေတုန်း ကျွန်တော်က သူ့ကို ဘယ်လို ချီးမွမ်းရပါ့မလဲလို့ စဉ်းစားနေတာ၊ သူ့လှုပ်ရှားပုံက မြေလိုပဲလို့ စိတ်ထဲမှာ အောက်မေ့မိတာနဲ့ ကျွန်တော်က ခင်ဗျား က,တာဟာ မြေကလေး လျှောလျှောသွားတာနဲ့ တူတယ်လို့ ပြောမိတာနဲ့ မေရီက စိတ်ကောက်သွား တယ်။ မြွေနဲ့တူတယ်ဆိုတာဟာ ချီးမွမ်းရာ မကျဘူး။ ပြောင်သလိုပဲတဲ့ဗျာ' ဟု ဟံဒန်က ပြောလေသည်။

မေရီအား ဘယ်သူ့ကို ယူမလဲဟု မေးကြသောအခါ 'သမ္မတဖြစ် နိုင်တဲ့ သတ္တိရှိတဲ့လူကို ယူမှာပေါ့' ဟု မေရီက ချက်ချင်းပင် ပြန်ပြောလိုက် လေသည်။

မေရီနှင့် အေဗရာဟင်တို့သည် ဝါသနာစရိုက်ချင်း မတူကြချေ။ မတူ၍ပင် တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် သံလိုက်ဓာတ်ကဲ့သို့ ဆွဲငင်သော ကြောင့် ချစ်ကြိုက်ကြလေသည်။ မကြာမီပင်လျှင် ရန်ဖြစ်ကြသည်။ ပြန် တည့်ကြသည်။ နောက်ဆုံး၌ အိမ်ထောင်ပြုရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြသည်။ ထို့နောက် ရန်ဖြစ်ကြပြန်သဖြင့် စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းချက်ကို ပယ်ဖျက်ပစ် လိုက်ကြလေသည်။

သူ့အစ်မနှင့် ခဲအိုတို့က မေရီအား တောသားရှေ့နေကို ကြိုက်ရ ကောင်းလားဟု မကျေနပ်ဖြစ်နေကြသည်။ အေဗရာဟင်ကို သူတို့နှင့် အဆင့် အတန်းချင်းမတူဟု မှတ်ယူကြလေသည်။

စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း ပယ်ဖျက်လိုက်သဖြင့် မေရီနှင့် လင်ကွန်း အဖို့ ဤဘဝ ဤမျှသာဟု ဆိုရတော့မည် ဖြစ်နေစဉ် မိတ်ဆွေတစ်ယောက်က စေ့စပ်ပေးလိုက်သဖြင့် ပြန်တည့်သွားကြကာ နှစ်ယောက်သား ပြုံးပြုံးရယ်

ရယ်နှင့် ပြိုင်ဖက်နိုင်ငံရေးသမား ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီဝင် ဂျိမ်းရီးကို နောက် ပြောင်သော အယ်ဒီတာထံ ပေးစာများ ရေးကြလေသည်။

ထူးဆန်းသော တိုက်ပွဲ (ခပ၂ စက်တင်ဘာ ၂၂)

ထိုစာများကို ရေးသူ 'ရီဘက်ကား' အမည်နှင့် သတင်းစာထဲတွင် ထည့်သွင်း ကြရာ တစ်မြို့လုံးကဖတ်၍ ရယ်မောနေကြလေသည်။ ဂျိမ်းရီးခမျာမှာ ထိုစာ များကြောင့် အရှက်ရနေသဖြင့် သတင်းစာတိုက်သို့ သွား၍ ထိုစာများရေးသူ ၏ အမည်နှင့်နေရပ်တို့ကို တောင်းယူလေသည်။ သတင်းစာက လိပ်စာပေး လိုက်သောအခါ ဂျိမ်းရီးက လင်ကွန်းအား သွား၍မေးရာ လင်ကွန်းက မိန်းက လေးတစ်ယောက်၏ အရှက်ကို ကာကွယ်လိုသဖြင့် သူတစ်ယောက်တည်း ရေးသည်ဟု ဝန်ခံလိုက်လေသည်။ ထိုအခါ ဂျိမ်းရီးက သူ့အား နှစ်ယောက် ချင်း သတ်ကြမည်၊ လက်နက်ကို ရွေးပါဟု ချိန်းလိုက်လေသည်။ သူတစ်ပါး ချောက်ကျလျှင် ကယ်ဆယ်လေ့ရှိသော ရှေ့နေကြီး အေဗရာဟင်လင်ကွန်းမှာ ယခုမှ ချောက်ကောင်းကောင်း ကျနေလေတော့သည်။

သူက ကြိုက်ရာလက်နက်ကို ရွေးရမည်ဖြစ်သဖြင့် လင်ကွန်းက မြင်းစီးသူရဲတို့ ကိုင်လေ့ရှိသော ငှက်ကြီးတောင်ဓားကြီးကို ရွေးချယ်လိုက်လေ သည်။ သူနှင့်ဂျိမ်းရီးတို့မှာ ထိုဓားကြီးမျိုးနှင့် ဆယ်ပေခန့်ရှိသော ပျဉ်ပြား ပေါ်တွင် ရပ်၍ တစ်ယောက်ကို တစ်ယောက် ခုတ်ထစ် သတ်ဖြတ်ကြရန်ဖြစ် သည်။

သူတို့နှစ်ယောက် ဓားချင်းယှဉ်ခုတ်မည် ဟူသောသတင်းကို ကြား ရသဖြင့် အသတ်အဖြတ် အတိုက်အခိုက်ဝါသနာထုံသော လူငယ်တို့မှာ ရင် တဖိုဖိုနှင့် စောင့်ဆိုင်းနေကြလေသည်။ သူတို့ချိန်းထားသော နေရာမှာ မစ္စစ္စပီ မြစ်လယ်ရှိ ကျွန်းကလေးတစ်ကျွန်းဖြစ်ရာ သတ်ပွဲကို ကြည့်လိုသူတို့သည် ထိုကျွန်းကလေးသို့ တပင်တပန်း လှေဖြင့် ကူးသန်းသွားလာကြလေသည်။ ထိုကျွန်းကလေးမှာ အီလီနွိုက်ပြည်နယ်၏ အပြင်ဘက်တွင် ကျနေသဖြင့် အီလီနွိုက်ပြည်နယ် ဥပဒေနှင့် မသက်ဆိုင်သောကြောင့် ထိုသတ်ပွဲမျိုးကို မပိတ်ပင် မတားဆီးနိုင်ချေ။

ကြည့်မည့်ပရိသတ် ရောက်ရှိသောအခါ လင်ကွန်းကို သစ်တုံးတစ် တုံးပေါ်တွင် ထိုင်နေကြောင်း တွေ့ကြရသည်။ လင်ကွန်းသည် သူ့ဓားသွားကို ကျင်လည်သောလက်ဖြင့် ထက်/မထက် စမ်းနေလေသည်။ ထို့နောက် သူ

အရပ်ရှည်ကြီးကို ထင်ပေါ်စေလိုဟန်ဖြင့် ထိုင်ရာမှ တဖြည်းဖြည်း ထ၍စား ကိုင်သောလက်ကို ဆန့်တန်းလိုက်ပြီး ခေါင်းပေါ်၌ရှိသော သစ်ကိုင်းကို စားနှင့် ချိုင်ပြီးလျှင် တောက်ပြောင်သော မျက်လုံးကြီးများနှင့် လူစုဘက်သို့ လှမ်းကြည့်လိုက်လေသည်။

မစ္စတာရီး၏ တပည့်လဲက်သားများမှာ လင်ကွန်း၏ အမူအရာကို ကြည့်ပြီးလျှင် သူတို့ဆရာအဖို့ အခြေမဟန်ကြောင်း ရိပ်မိကြသည့်အလျောက် လင်ကွန်း၏ မိတ်ဆွေများနှင့် တိုင်ပင်ကာ လင်ကွန်းရေးသော စာများမှာ မစ္စတာရီးအား နိုင်ငံရေးသမားအချင်းချင်း အတိုက်အခံသဘောမျိုး ရေးခြင်း မျှသာဖြစ်ကြောင်း၊ မစ္စတာရီးကို မလိုမုန်းထား၍ ရေးခြင်း မဟုတ်ကြောင်း ပြောဆိုကာ တိုက်ပွဲကို ပြန်လည် ရုပ်သိမ်းလိုက်ကြလေသည်။ မစ္စတာရီးက လည်း ကျေနပ်သွားသဖြင့် လင်ကွန်းနှင့် လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် တစ်လှေ တည်းစီးကာ အီလီနွိုက်သို့ ပြန်သွားကြလေသည်။ 'အယ်လ်တန်တယ်လီဂ ရမ်' သတင်းစာက ထိုအကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ နိုင်ငံရေးသမားတို့အား အပြင်းအထန် ရှုတ်ချ ရေးသားလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း နောင်တရကာ အတော်ပင် ရှက်၍နေတော့သည်။ နောက်နောင်တွင် ထိုအကြောင်းကို မည် သူမျှ စပ်၍ပင် မပြောစေခဲ့ချေ။

'ကျုပ် မင်္ဂလာဆောင် သတင်းအပြင် အခြားသတင်းထူး မရှိပါ'
(၁၈၄၂ နိုဝင်ဘာ)

ယင်းသို့ စားချင်းယှဉ်ခတ်မည်ဆိုသော သတင်းကို မေရီတော့ဒ်က တိတ်တိတ် ပုန်း သဘောကျနေလေသည်။ မကြာမီပင်လျှင် ချစ်သူနှစ်ဦးသည် စပရင်းဖီး မြို့တွင် လက်ထပ်လိုက်ကြပြီးလျှင် ဂလုပ်တယ်ဗန်းအရပ်၌ အိုးအိမ်သစ်တည် ကြလေသည်။ ထိုနေရာ၌ပင် သူတို့၏ သားဦးကလေး ရောဘတ်ကို ရကြလေ သည်။

လင်ကွန်းမှာ ယခုအခါ အိမ်ထောင်သည် ဖြစ်နေလေပြီ။ မေရီသည် ကား အကြံကြီးသူတစ်ဦး ဖြစ်ပေသည်။ လင်ကွန်းသည် စတုဂံနှင့်အတူ မလုပ်တော့ဘဲ ၁၈၄၁ ခုနှစ်တွင် စတီဖင်လောဂင်နှင့် တွဲဖက်လုပ်ကိုင်လေ သည်။ လင်ကွန်းတို့ အိမ်သားတစ်စုသည် အမြဲတမ်းနေထိုင်နိုင်ရန် အိမ်ကောင်း ကောင်းရှာရာ နောက်ဆုံး၌ ရှစ်လမ်းနှင့် ဂျက်ဆင်လမ်းဆုံတွင်တွေ့၍ ပြောင်း ရွှေ့နေကြလေသည်။ သူတို့သည် ထိုအိမ်၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ နေခဲ့ကြလေသည်။

၁၈၄၄ ခုနှစ်တွင် သူသည် လောဂင်နှင့်ခွဲ၍ သူ့တပည့် ဝီလျံဟံဒန် နှင့် သူ လုပ်ကိုင်ပြန်သည်။ ဟံဒန်မှာ ထိုအခိုက်၌ ရှေ့နေစာမေးပွဲအောင် သဖြင့် သူ့ဆရာလင်ကွန်းနှင့်အတူ တွဲဖက် လုပ်ကိုင်လိုကြောင်း ပြောလာ လေသည်။

ဟံဒန်နှင့် လင်ကွန်းတို့မှာ လူချင်း မတူကြချေ။ ဟံဒန်မှာ လင်ကွန်း ထက် ဆယ်နှစ်ပင် ငယ်လေသည်။ သူတို့နှစ်ယောက် အမူများအကြောင်း၊ နိုင်ငံရေးအကြောင်းတို့ကို စားပွဲတွင် ခြေလှမ်းတင်ကာ ဆွေးနွေးနေကြစဉ် ဟံဒန်သည် သူ့ဆရာ၏အကဲကို ခတ်လျက်ရှိသည်။ သူသည် လင်ကွန်း၏ မျက်တွင်းနက်၍ မှန်တေနေသော မျက်နှာကို စိုက်ကြည့်ကာ သူ့အတွင်းစိတ် ကို မှန်းဆကြည့်နေလေသည်။ ဟံဒန်သည် လူအကဲခတ် ဝါသနာပါသည်။ မှိုင်ချင်သည့်အခါတွင် မှိုင်၍ ဟက်ဟက်ပက်ပက် ရယ်လိုလျှင်လည်း ရယ် ပြန်တတ်သော သူ့ဆရာ လင်ကွန်း၏ အကဲကို အမြဲတမ်း ခတ်လျက်ရှိလေ သည်။

လင်ကွန်းသည် သူ့ရုံး၌ ထိုင်နေသည့်အခါများတွင် လေးနက်စွာ တွေးတောဟန် ရှိလေသည်။ ရှေးက အလွမ်းများ ပေါ်လာဟန်ဖြင့် မျက်နှာ ထားညှိ၍ နေလေသည်။ ရုံးခန်းသည် လင်ကွန်းအဖို့ ကမ္ဘာ့ဦးဆုံးထိုင်ရာကျောင်း သင်္ခမ်းနှင့်တူ၏။ အေးမြသော မိဂဒါဂုန်တောနှင့်လည်း တူလေသည်။ အလုပ် ရုံနှင့်လည်းတူသည်။ ရှစ်လမ်းထိပ်က သူ့အိမ်တွင် သူ့ဇနီးမေရီတော့ဒ်၊ သား လေးယောက်တို့နှင့် အတူနေသောအခါ လင်ကွန်း၏ အမူအရာ စိတ်နေစိတ် ထားမှာ တစ်မျိုးဖြစ်လေသည်။ ဝါသနာစရိုက်ချင်း မတူလှသော သူ့ဇနီးနှင့် နေသောအခါ သူသည် အတော်အတန် သည်းခံစိတ်ထား၍ တတ်အားသမျှ သင့်တင့်အောင်နေလေသည်။ သူ့သားလေးယောက်မှာလည်း ဆိုးဆိုးပေပေ ကလေးများချည်းဖြစ်သဖြင့် လင်ကွန်းမှာ သူ့နဂိုသဘာဝနှင့် မကိုက်ညီသော် လည်း သည်းခံ၍သာ နေရရှာသည်။

မေရီမှာ သူ့ခင်ပွန်းသည်အား ချစ်ခင်လေးစားလေသည်။ လင်ကွန်း ၏ကြီးပွားရေးကို အမြဲတမ်း တွေးတောကြံစည်လျက် ရှိသည်။ လင်ကွန်း ပြုသမျှပြောသမျှတို့မှာ မေရီ၏ပယောဂ မကင်းကြချေ။ လင်ကွန်းနှင့် မေရီ တို့မှာ စရိုက်ချင်းမတူ၍ မကြာခဏ ရန်ဖြစ်လေ့ ရှိကြသော်လည်း မေရီမှာ ရန်ဖြစ်ပြီးလျှင် ချက်ချင်းပင် နောင်တရကာ သူ့ခင်ပွန်းသည်အား ကြီးပွား တိုးတက်လိုသောဆန္ဒ ပြင်းစွာရှိလေသည်။

သူတို့သည် ဗဟိုအစိုးရ လွှတ်တော်အမတ်ဖြစ်အောင် ကြံစည်ကြီးစားကြသည်။ လူငယ်နိုင်ငံရေးသမား ရှေ့နေများသည် ဝါရှင်တန် ကွန်ဂရက် လွှတ်တော်သို့ အမတ်အဖြစ် တတ်နိုင်အောင် အမြဲတမ်း ကြံစည်ကြီးစားနေကြလေသည်။ ဝှစ်ပါတီဝင်တို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ကူညီစောင့်ရှောက်ကာ ကွန်ဂရက်အမတ်အဖြစ် အရွေးခံကြလေသည်။ 'ကျုပ်ကို ကွန်ဂရက် မတက်ချင်ဘူးလို့ ပြောရင် မှားတော့မှာပေါ့ဗျာ' ဟု လင်ကွန်းက မိတ်ဆွေတစ်ယောက်ထံသို့ စာရေးလိုက်လေသည်။

သူ့ကို ဝှစ်ပါတီက ဒီမိုကရက်ပါတီဝင် ပီတာကာထရိုက်နှင့် ပြိုင်၍ အရွေးခံစေလေသည်။ ပီတာကာထရိုက်မှာ အပြောအဆို ကြမ်းလှသည့် မက်သဒစ် သာသနာပြုဆရာတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ရွေးကောက်ပွဲအတွက် တရားဟောခြင်း၊ သတင်းစာများတွင် ထည့်သွင်းခြင်း စသည်ဖြင့် မဲရအောင် အမျိုးမျိုး ကြံဆောင်လေသည်။ ပီတာကာ လင်ကွန်းအား လူတောထဲတွင် လှမ်း၍ 'ဟေ့ လင်ကွန်း၊ မင်းဟာ နိဗ္ဗာန် မသွားရဘူးလို့ဆိုရင် ဘယ်သွားမလဲ' ဟု ပြောင်လှောင်လိုသော သဘောနှင့် မေးလိုက်ရာ လင်ကွန်းက မနှောင့်နှေးဘဲ 'ကျုပ် ကွန်ဂရက်ကို သွားမှာပေါ့ဗျာ' ဟု ပြန်ဖြေလိုက်လေသည်။

မဲများ ရေလိုက်ပြီးသောအခါ လင်ကွန်းမှာ ကွန်ဂရက်သို့ သွားရလေတော့သည်။

ကွန်ဂရက်ထဲတွင် (၁၈၄၇ - ၁၈၄၉)

လင်ကွန်းတို့အိမ်သားတစ်စုသည် ဝါရှင်တန်မြို့သို့ သွားကြလေသည်။ အသက်လေးနှစ်အရွယ် ရောဘတ်နှင့် ဆယ်ရှစ်လမျှသာ ရှိသေးသော အက်ဒီကလေးတို့လည်း ပါလေသည်။ သူတို့အားလုံးသည် မြို့တော်ကြီးသို့ သွားရမည်ဖြစ်သဖြင့် ဝမ်းသာနေကြလေသည်။ မိတ်ဆွေများကလည်း တပျော်တပါး လိုက်၍ပြီကြသည်။ လမ်းတွင် ကင်တတ်ကီပြည်နယ် လက်ဆင်တန်မြို့မှ မေရီ၏ ဆွေမျိုးများရှိသဖြင့် ခရီးဖြတ်၍ ခေတ္တမျှ ဝင်ကြလေသည်။

ဝါရှင်တန်မြို့တော်ကြီးသို့ ရောက်သောအခါ မြို့ကြီးသို့ မရောက်ဖူးကြသဖြင့် အစစအရာရာမှာ အံ့အားသင့်စရာ၊ အံ့ဩစရာချည်း ဖြစ်နေသောကြောင့် ရင်တဖိုဖို နေကြလေ၏။ ပင်ဆယ်ဗေးနီယား လမ်းကြီးမှာ ကျယ်လှပေသည်။ ကက်ပီတယ် အဆောက်အဦကြီးမှာ ကြီးကျယ်လှပေသည်။ အိမ်

ဖြူတော် (သမ္မတအိမ်တော်)မှာ လှပတင့်တယ် လှပေတော့သည်။ အစိုးရရုံးကြီးမှာလည်း အံ့ဘနန်း ကြောက်ခမန်းပင်။

လင်ကွန်းသည် ကွန်ဂရက် လွှတ်တော်ကြီးတွင် မကြာမီပင်လျှင် အကြောင်း နားလည်သွားလေတော့သည်။ စင်စစ် သူ့ကဲ့သို့ နိုင်ငံရေးအပါးဝသော ပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ လွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံရေးကိစ္စနှင့် အလှည့်အပတ်တို့ကို နားမလည်စရာ မရှိချေ။ ဗင်ဒါလီးယား လွှတ်တော်၌ 'အရှည်ကိုးဦးပါတီ' ခေါင်းဆောင်အဖြစ်နှင့် ပရိယာယ်အမျိုးမျိုးကို သင်ကြားတတ်မြောက်ခဲ့ပြီးလေပြီ။ မကြာမီပင်လျှင် မျက်နှာကြီးလိုက်သော နိုင်ငံရေးသမားတစ်စုသည် အပြောအဆို ကောင်းလှသည့် လင်ကွန်းအား ရင်းနှီးစွာပေါင်းသင်း၍ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးကြရတော့သည်။

မျက်နှာအမြဲတမ်း ပင့်၍နေသော မာနရှင် ဆီနိုတ်တားဒေါက်ကလပ်ကပင် သူ့အား အသိအမှတ်ပြုရလေပြီ။ နယူးဆာလန်၌ဖြစ်စေ၊ ဝါရှင်တန်၌ဖြစ်စေ၊ မည်သည့် အရပ်ဒေသ၌ပင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံရေးရှိလျှင် လင်ကွန်းနေတတ်ထိုင်တတ်သည်။ နိုင်ငံရေးရှိနေသမျှ သူ့အဖို့ဝန်မလေးလှ။ ထို့ကြောင့် သူသည် ကွန်ဂရက်အတွင်း၌ မွေ့လျော်လေသည်။

လွှတ်တော်ထဲ၌ ပြောဆိုငြင်းခုံသမျှ အကြောင်းအရာတို့၏ နောက်ခံသဘောတရားမှာ ကျွန်ရောင်းဝယ်ပိုင်သရေး ကိစ္စပင်ဖြစ်ကြောင်း သိရလေသည်။ ပြည်ထောင်စုကြီး၌ ကျွန်ပြည်နယ်နှင့် လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိလေသည်။ ထိုပြည်နယ်နှစ်စုတို့သည် တစ်စုနှင့်တစ်စု အကြီးအကျယ် အတိုက်အခံပြု၍ အာဏာလုနေကြသည်။ မစ္စစ္စပီမြစ်ကြီး အနောက်ဘက်ဒေသများမှာ တဖြည်းဖြည်း တိုးတက်လာပြီးလျှင် ပြည်နယ်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိကာ ကျွန်ပြည်နယ်အဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်အဖြစ်သော်လည်းကောင်း ပြည်ထောင်စုထဲသို့ ဝင်ကြလေသည်။ ပြည်နယ်တစ်နယ်မှ လွတ်တော်အမတ်နှစ်ယောက်စီ လွတ်ကြရရာ ထိုအမတ်နှစ်ယောက်သည် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်ကြီး၌ မဲတင်နိုင်သောမဲမျိုး ပိုင်နိုင်ပေသည်။

မြောက်ပိုင်းပြည်နယ်များမှာ လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်များ ဖြစ်၍ တောင်ပိုင်းမှာ ကျွန်ပြည်နယ်များ ဖြစ်လေသည်။ ထိုပြည်နယ်နှစ်စုသည် အနောက်ပိုင်းဒေသကို မိမိတို့ဘက်သို့ ပါအောင် ကြိုးစား၍ ဆွဲဆောင်နေကြသည်။ လင်ကွန်းသည် ကိုလံဘီယာဒီစတြိတ်၌ ကျွန်ရောင်းဝယ်မှုမှာ အပြောမျှသာ မဟုတ်ချေ။ ပင်ဆယ်ဗေးနီယား လမ်းမကြီးကို လျှောက်သွားလျှင်

လွတ်လပ်ရေးမိမိမာန်ဖြစ်သော ကက်ပီတယ်အဆောက်အဦကြီး အနီး၌ပင်လျှင် အသားမည်း ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ကလေးသူငယ် များစွာတို့ကို သံကြိုးနှင့် စုချည်ပြီးလျှင် ကျွန်အဖြစ် ရောင်းဝယ်နေကြောင်း တွေ့ရပေသည်။ သူငယ် စဉ်က နယူးအော်လီအွန်မြို့ကြီးသို့ ပထမ ရောက်သွားခိုက်တွင် ကျွန်များကို လေလံပစ်နေသည်ကို တွေ့ခဲ့ရသည်။ ဗာဂျီးနီးယားနှင့် မေရီလင်းနယ် များရှိ ထောပတ်ခြံ သူဌေးကြီးများသည် ကျွန်များကို အရောင်းအဝယ်ပြုနေကြလေသည်။ နယူးအင်္ဂလန်ပြည်နယ်မှ လူများကား ပြည်ထောင်စုမြို့တော်ကြီး၌ ကျွန်အရောင်းအဝယ် ပြုနေသည်ကို မရှုဆိတ်ဘဲ ဒေါသဖြစ်နေကြလေသည်။

လင်ကွန်း ဝါရှင်တန်မြို့တော် မရောက်မီကပင်လျှင် သမ္မတ ပေါ့ခ်သည် မက္ကဆီကိုပြည်နယ်ကို စစ်ကြေညာလိုက်ပြီး ဖြစ်လေသည်။ လင်ကွန်းမှာ ယင်းသို့ နယ်ချဲ့စစ်များကို မလိုလားချေ။ မက္ကဆီကိုပြည်နယ်ကို စစ်ကြေညာခြင်း၏ အကြောင်းရင်းမှာ ဒီမိုကရက်ပါတီက ကျွန်နိုင်ငံ ပိုမိုရရှိလိုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ လင်ကွန်းလည်း ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်တွင် အစိုးရအား မက္ကဆီကိုပြည်ကို စစ်ကြေညာခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဝေဖန်ပြောဆိုလေသည်။ အီလီနွိုက်ပြည်၌ကား စစ်ကြေညာချက်ကို ကြိုက်နှစ်သက်သူ ပေါများလေသည်။ စစ်အတွက် စစ်သားများ၊ ငွေကြေးရိက္ခာများကို စိတ်ရောက်ပါထောက်ပံ့ကူညီနေကြကြောင်း တွေ့ရသဖြင့် လင်ကွန်းမှာ နောက်တစ်ကြိမ် အမတ်ဖြစ်ဖို့ အခွင့်လမ်း ပိုတံ့သွားလေသည်။ သူဝေဖန်ချက်ကို သူပြည်နယ်သားများက မနှစ်သက်ကြချေ။

၎င်းပါတီက နယူးအင်္ဂလန်ပြည်နယ်အတွက် ပါတီဝင် ဇက်တေးလားရွေးကောက်ပွဲ မဲဆွယ်တရား ဟောပြောရန် လင်ကွန်းကို စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ သူသည် ရှေးခေတ်အဆက်ဆက်က နာမည်ကျော်ကြားခဲ့သော နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်ကြီးများ တရားဟောခဲ့သည့် နေရာများတွင် ဟောပြောခဲ့သဖြင့် ကျေနပ်၍ လာသည့်အမျှ စပရင်းဖီးသို့ ရောက်သောအခါ သူ၏ စစ်ဝေဖန်မှုကြောင့် စပရင်းဖီး မြို့သူမြို့သားများက သူ့အား အဖက်မလုပ်ကြတော့ချေ။

သူသည် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော် ဆောင်းရာသီ ဒုတိယအကြိမ်အစည်းအဝေးတွင် ကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကို ကိုလံဘီယာဒီမိုကရက်တစ်ပါတီ၌ ကန့်သတ်ရန် အဆိုတစ်ရပ်တင်သွင်းလေရာ သူ့အဆိုမှာ ရှုံးသွားလေတော့သည်။

၁၉၄၉ ခုနှစ် မတ်လ(၄)ရက်နေ့တွင် သူ့အမတ်သက်တမ်း စေ့သွားလေသည်။ သူသည် ဝါရှင်တန်မြို့၌ အစိုးရအလုပ်ကလေး တစ်ခုတလေ ရကောင်း၏ဟု မျှော်လင့်သော်လည်း ကံကောင်းထောက်မခြင်း မရှိသေးချေ။ ထို့ကြောင့် စပရင်းဖီးမြို့သို့ ပြန်လာခဲ့လေသည်။ သူ့ဇနီးနှင့် သားသမီးတို့မှာ သူ့အရင် ပြန်နှင့်လေသည်။ သူ့အဖို့ နိုင်ငံရေးသက်တမ်း ကုန်လေပြီ။ သူသည် စုတ်ပြတ်ပေရေနေသော ရှေ့နေရုံးခန်းကလေးသို့ ပြန်ရောက်ကာ သူ့အပေါ်တွင် သစ္စာတည်မြဲသော သူ့တပည့် ဟံဒန်နှင့်အတူ အမှုကိစ္စများနှင့် အချိန်ကုန်ရလေတော့သည်။ သူသည် သူ့ရုံးခန်း၌ နောက်ဆုံး ပေါ်ထွက်လာသော နီဂရိုးများအား ကျွန်အဖြစ် ရောင်းဝယ်မှုပြုကာ နှိပ်စက်ပုံတို့ကို ဖော်ပြထားသည့် ‘အန်ကယ်လ်တွမ်၏ အိမ်ကလေး’ ဝတ္ထုကို နယူးအီရာ သတင်းစာတွင် အပတ်စဉ် အပိုင်းခွဲ၍ ထည့်သွင်းသည်ကို ဖတ်၍နေလေသည်။ သူ့တပည့် ဟံဒန်လည်း သူ့မျက်နှာညိုနေပုံ၊ မျက်တောင်စင်းနေပုံတို့ကို ကြည့်၍ အကဲခတ်နေလေသည်။

အိမ်နီးချင်းတို့ကလည်း လင်ကွန်း နေ့စဉ်နေ့တိုင်း ရုံးသို့သွား၍ ရုံးမှ ပြန်လာသည်ကို ကြည့်၍ ပြုံးနေကြသည်။ သူလည်း ရုံးသို့ လယ်သမားပိုက်မျိုးနှင့် ငိုက်စိုက်ငိုက်စိုက်နှင့် သွားပြီးလျှင် ညနေဘက်တွင် ရုံးမှ ငိုက်စိုက်ငိုက်စိုက်နှင့်ပင် ပြန်လာလေသည်။

ဟံဒန် ရေးဆွဲသော ပန်းချီကား (၁၈၅၀)

လင်ကွန်း၏ တပည့်ရင်း ဟံဒန်က သူ့ဆရာ၏ပုံကို စာပန်းချီ ရေးဆွဲလေသည်။

“သူသည် အလွန်တော်၍ အလွန်ဆန်းသူ တစ်ယောက်ဖြစ်သောကြောင့် ကျွန်တော်မှာ သူ့အကဲကို မခတ်ဘဲ မနေသာပါ။ ရုံးသို့ နံနက်(၉)နာရီလောက်တွင် ရောက်လာလေ့ရှိရာ ရောက်လျှင် ရောက်ချင်းပင် သတင်းစာကို ကောက်၍ကိုင်ပါသည်။ ထို့နောက် ကျယ်လောင်စွာ ဖတ်ပါသည်။ သူ ကျယ်လောင်ကျယ်လောင် ဖတ်သဖြင့် ကျွန်တော့်မှာ နားငြီးငြီး အနေအထိုင် ကျပ်လှပါသည်။ သူသည် ဆိုဖာပေါ်တွင် ပစ်ထိုင်လိုက်ပြီးနောက် ခြေတစ်ဖက်ကို ကုလားထိုင်ပေါ်တွင် တင်၍ ခြေတစ်ဖက်ကို စားပွဲပေါ်သို့ လှမ်းတင်လိုက်ပြီးမှ သတင်းစာဖတ်ပါသည်”

“ကျွန်တော်က သူ့အား ဘာကြောင့် သတင်းစာကို ကျယ်

ကျယ်ဖတ်ရတာလဲဟု မေးသည့်အခါ သူက စာကို ကျယ်ကျယ် ဖတ်ရင် အာရုံနှစ်မျိုး စိုက်နိုင်တယ်။ မျက်စိနဲ့ စာကိုကြည့်ပြီး နားနဲ့ စာဖတ်သံကို ကြားနိုင်တယ်။ အဲဒီလို နှစ်ဖက်နှစ်လမ်း အာရုံစိုက်ရင် ပိုပြီး မှတ်မိတာပေါ့ဟု ဆိုပါသည်။”

“သူက သတင်းစာတွင်ပါသော အကြောင်းအရာနှင့် စပ် လျဉ်း၍ သူ မှတ်ဖူးကြားဖူးသော အကြောင်းအရာ ပုံပြင်များကို ပြောပြပါသည်။ တစ်ပုံက တစ်ပုံကို ကူးစက်၍ အဆက်မပြတ် နိုင်အောင် ဖြစ်လေတော့သည်။ ယင်းသို့ စကားပြောနေရလျှင် သူသည် အလုပ်ဆို၍ ဘာကိုမျှ မလုပ်တော့ပါ။ လျှောက်လွှာများ၊ လျှောက်လဲချက်များ၊ ချေပချက်များအားလုံးကို လေထဲသို့ လွှင့် ပစ်လိုက်လေ့ ရှိပါသည်။ ကျွန်တော်အဖို့လည်း ထိုနံနက်တွင် စာတစ်လုံးမျှ ဖတ်၍ မရနိုင်တော့ပါ။”

“လင်ကွန်းသည် တွေးတော ငေးမောနေသောအခါ၌ အတွေး နက်နက်နေဟန် ရှိပါသည်။ လင်ကွန်းမှာ အဘက်ဘက်က ရသူ တစ်ဦးဖြစ်သည်နှင့်အမျှ စိတ်နေစိတ်ထား အမျိုးမျိုးရှိသူတစ် ဦးလည်း ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ မျက်နှာညို၍ စားပွဲတွင် ကလောင်ကိုကိုင်ကာ ငေးမှိုင်းနေပါသည်။ သူ့ကိုကြည့်ရသည်မှာ စိတ်မချမ်းမြေ့ဖွယ်ပင် ဖြစ်ချေသည်။”

ဟံဒန်နှင့် လင်ကွန်းကတော်တို့သည် တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက် မတည့်ကြပေ။ လင်ကွန်းနှင့် ဟံဒန်တို့မှာ ရှေ့နေခရသမျှကို တစ်ဝက်စီခွဲဝေ ယူရန် သဘောတူညီကြပြီး ဖြစ်သည့်အလျောက် တစ်ဝက်စီ ခွဲဝေယူသော် လည်း ဟံဒန် အခြားအလုပ်တစ်ခုရ၍ ငွေကြေးလခ ရရှိသောအခါ လင်ကွန်း အား တစ်ဝက်ခွဲ၍ မပေးချေ။ ထိုအချက်ကို လင်ကွန်းကတော်က မနှစ်သက် လှချေ။ ဟံဒန်မှာ စည်းကမ်းရှိသူ မဟုတ်။ တစ်ခါတစ်ရံ တာဝန်မဲ့ စည်း ကမ်းမဲ့ ပြုလေသည်။

လင်ကွန်းနှင့် ကြုံတွေ့၍ လင်ကွန်းပြောသော ပုံတိုပတ်စများကို ကြားရသော သူအပေါင်းက လင်ကွန်းမှာ လူပျော်တစ်ယောက်ဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်ယူဆကြသော်လည်း လင်ကွန်းသည် စင်စစ်အားဖြင့် အဆွေးသမား တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း ဟံဒန်သာ ကောင်းစွာ သိလေသည်။ သို့ရာတွင် ဟံဒန် ပင်လျှင် လင်ကွန်း၏ အတွင်းသဘောကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် မသိပေ။ လင်

ကွန်း၏ အတွင်းသဘောကို သိသူဟူ၍ စင်စစ်အားဖြင့် မရှိချေ။ အကဲခတ်ရ ခက်လှသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ပင်တည်း။

“ကျွန်တော်တို့ ရုံးမှာ စားပွဲရှည်ကြီး ရှိပါသည်။ သူနှင့် ကျွန်တော် မျက်နှာချင်းဆိုင်၍ ထိုင်ကြပါသည်။ နေ့လယ် နာရီ ပြန်တစ်ချက်လောက်မှာ နေက အနောက်ဘက်ကဝင်ပြီး လင်ကွန်း မျက်နှာကို အလင်းရောင်ဟပ်နေလေသည်။ ယင်းသို့ မျက်နှာကို ထင်လင်းစွာမြင်ရသောအခါ သူ့အတွင်းစိတ်ဓာတ်ကို မြင်နိုင်သည် ဟု ထင်မိပါသည်။ သို့ရာတွင် သူ့ကို တစ်ယောက်ယောက်က အကဲခတ်နေသည်ဟု ထင်လျှင် လင်ကွန်းက အကဲခတ်ပျက်သွား အောင် လုပ်တတ်ပါသည်။ ကျွန်တော်က သူ့ကို စိုက်ကြည့်နေ မိသဖြင့် သူက အကြောင်းမရှိဘဲ ခွက်ခွက်လန် ရယ်မောကာ အောက်ထပ်သို့ ကပျာကယာ ဆင်းသွားပါသည်။ ဘာမပြော ညာမပြောနှင့် သူ့အိမ်မီးလောင်လို့ ဆင်းပြေးတာနဲ့ သိပ်တူတာပဲ” ဟု ဟံဒန်က သူ့ဆရာလင်ကွန်း၏ အကဲခတ်ရ ခက်လှသည့် အပြုအမူကို ဖော်ပြလေသည်။

နယ်လည်ရှေ့နေ (၁၈၅၀)

၁၈၅၀ ခုနှစ်သည် လင်ကွန်းတို့ အိမ်သားတစ်စုအဖို့ မမေ့နိုင်သောနှစ် ဖြစ် လေသည်။ ဖေဖော်ဝါရီလအတွင်း လေးနှစ်အရွယ်ရှိ အက်ဒွပ်ကလေး သေ ရှာသည်။ ဒီဇင်ဘာလ၌ သားကလေးတစ်ယောက် ခရစ္စမတ်အချိန်တွင် ဖွား မြင်လေသည်။ ဝီလျံဝေါလစ်(စ်) အမည်ဖြင့် ပေးထားကြသည်။ ရုံး၌ အမှု သည်များ သွားလိုက်လာလိုက်နှင့် အတော်ပင် စည်ကားလေသည်။ စာချုပ် များ၊ အပေါင်စာရင်းများ မရေတွက်နိုင်အောင် ချုပ်ရလေသည်။ ရုံးခန်းများ၌ လင်ကွန်းက လိမ္မာရေးခြားစွာ လှည့်ပတ်ပြောဆိုသော လျှောက်လဲချက်များ ကို ဂျူရီလူကြီးတို့ ကြားရသောအခါ သူ၏ ဆွဲဆောင်မှုကြောင့် သူ့ဘက်သို့သာ အနိုင်ပေးလေ့ရှိကြသည်။ လင်ကွန်းသည် ရှေ့နေခ များများပေးမှလိုက်သော ရှေ့နေမျိုး မဟုတ်။ ကူညီစောင့်မမည့်သူရှားပါး၍ လူ့လောကဒဏ်ကို မခံနိုင် ကြသော ဒုက္ခသည် အမှုများအတွက် ငွေကြေးကို ပဓာနမထားဘဲ လိုက်၍ ကယ်ဆယ်လေသည်။ တစ်ခါ၌ လူသတ်မှုတစ်ခုတွင် သူက တရားခံဘက်မှ ရှေ့နေလိုက်ရာ တရားသူကြီးနှင့် ဂျူရီတို့အား အံ့အားသင့်စေအောင် မျက်

လှည့်ပြသလို လုပ်လိုက်လေသည်။ တရားခံက သတ်ပစ်လိုက်ပါသည်ဟု စွပ်စွဲထားသည်ကို တရားခံလည်း မသတ်၊ မည်သူမျှလည်း မသတ်၊ အသတ်ခံရသည်ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်မှာ အသတ်မခံရဘဲ အသက်ရှင်နေကြောင်း ထင်ရှားအောင်ခေါ်၍ ရုံးတော်တွင် ပြလိုက်လေသည်။ သူသည် အကျိုးအကြောင်း ညီညွတ်သော လျှောက်လဲချက်များ၊ ဂျူရီလူကြီးများအား သူ့ဘက်ပါအောင် ရွက်ဆောင်ပြောဆိုကာ အဖော်ကင်းမဲ့သော မိန်းမတရားခံများကို ကြိုးပေးခံရမည့်ဘေးရန်မှ လွတ်ကင်းအောင် ဆောင်ရွက်ပေးလေသည်။ သူလိုက်ရသော အမှုများမှာ တကယ့်အဖြစ်အပျက်များ ဖြစ်သော်လည်း သူ ရယ်စရာပြောသည့် ပုံပြင်များထက်ပင် ထူးဆန်းလှချေသေးသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ရယ်စရာလည်း ဖြစ်လေတော့သည်။ သူသည် မြင်းကြီးကိုစီး၍ အိမ်မှခွာကာ ထိုနယ်တစ်ဝိုက်၌ အလှည့်ကျရုံးထိုင်၍ အမှုဆောင်ပေးလေသည်။ ယင်းသို့ တစ်မြို့မှ တစ်မြို့ ကူးလိုက်ရသောအခါ ကြုံရာတွေ့ရာ ထမင်းဆိုင်များ၌ တည်း၍ လူအမျိုးမျိုးတွေ့ကာ စကားအမျိုးမျိုးကို ကြားနာမှတ်ယူခဲ့ရသဖြင့် လင်ကွန်းမှာ တစ်သက်လုံး ပြောစရာစကားများ ကြွယ်ဝလျက် ရှိလေသည်။ သူက အပြောအဆို ကောင်းသဖြင့် သွားလေရာတွင် သူ့ကို ချစ်ခင်သူ ပေါများလေသည်။ ယင်းသို့ ရယ်စရာမောစရာ ပြော၍နေရာမှ ချက်ချင်းလိုပင် မျက်နှာမသာမယာ ဖြစ်သွားတတ်လေသည်။ သူသည် မာနနှင့် ဟန်လုပ်တတ်ခြင်းတို့ကို ဟာသဉာဏ်ဖြင့် အမြဲတမ်း ပယ်ဖျက်တိုက်ခိုက်လေ့ ရှိသည်။

စပရင်းဖီးသို့ ပြန်ရောက်သောအခါ ခရီးသွားစဉ်ကကဲ့သို့ ပစ်စလက်ခတ်နေထိုင်ခြင်းမပြုဘဲ ဇနီးက စီမံပေးသမျှကို လိုက်နာကာ အဆော့သန်သော သားကလေးများကို အလိုလိုက်၍ နေရာလေသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ သားများကို သူ့ရုံးသို့ ခေါ်လာသောအခါ သူ့တပည့်ဟံဒန်မှာ စိတ်ဒုက္ခအကြီးအကျယ် ရောက်ရရှာလေသည်။

“ဆရာကတော်က ဘုရားရှိခိုးကျောင်းကို သွားတော့ ဆရာက ကျွန်တော်တို့ရုံးကို သားကလေးနှစ်ယောက် ခေါ်လာတယ်။ သူ့သားကလေးတွေက ဆော့လိုက်တာ မြောင်းဆန်နေတာပဲ။ စားပွဲပေါ်က မင်အိုးတွေ ဖိတ်ပစ်လို့ဖိတ်ပစ်၊ ကျွန်တော့်ဖောင်တိန်ရွှေသွားကို လှေကားထစ်မှာ ဆောင့်လို့ဆောင့်၊ အံ့ဆွဲတွေ ဆွဲထုတ်ပစ်လို့ပစ်၊ စင်ပေါ်က စာအုပ်တွေကို အောက်ပစ်ချလိုချင်၊ စိတ်ညစ်စရာ အကြီးအကျယ် ကောင်းနေတော့တာပဲ။ ကျွန်တော်က

ဒီကောင်ကလေးတွေကို စိတ်ထင်တိုင်း လုပ်ရရင် ဇီကုပ်ပြီးတော့ ပြတင်းပေါက်က ပစ်ချလိုက်ချင်ပါရဲ့။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော့်ဆရာကို လေးစားလို့ မျက်စိမှတ်ပြီးတော့ သည်းခံရတော့တာပဲ” ဟု ဟံဒန်က ပြောလေသည်။

အန်ကယ်လ်တွမ်၏ အိမ်ကလေး

ဈေးပိုင်း၌ လင်ကွန်းနှင့် ဟံဒန်တို့သည် ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်သို့ ပြောင်းရွှေ့သွားမည့် ခရီးသည်များနှင့် တွေ့၍ စကားပြောနေကြလေသည်။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်၌ ရွှေထွက်သည် ကြားရသဖြင့် အနယ်နယ်မှ လူအပေါင်းတို့သည် ရွှေထွက်ရာသို့ သားသမီး၊ အိုးအိမ်တစ်ပြုံလုံးနှင့် မဟားတရား ပြေးလွှားသွားကြလေသည်။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်မှာ ယခုအခါ လူဦးရေများလာသဖြင့် ပြည်ထောင်စုအတွင်းသို့ ဝင်ရပေလိမ့်မည်။ ဝင်လျှင် လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်အဖြစ်နှင့် ဝင်မည်လား၊ ကျွန်ပြည်နယ်အဖြစ်နှင့် ဝင်မည်လားဆိုသည့် အချက်ကို မည်သူမျှ မပြောနိုင်ကြသေးချေ။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ် ပြည်ထောင်စုအတွင်းသို့ ဝင်ရေးမှာ အတော်ပင် အရေးကြီးလှတော့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပြည်ထောင်စုအတွင်း၌ ကျွန်ပြည်နယ်(၁၅)ခုနှင့် လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်(၁၅)ခုရှိလေရာ လွတ်တော်၌ အာဏာလုကြရာတွင် အားချင်းမျှနေသဖြင့် အခက်ကြုံရလေသည်။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ် တစ်ဖက်ဖက်သို့ပါလိုက်ပါမူ ထိုဘက်က အနိုင်ရသွားမည်ဟု ကေန်ဖြစ်ပေတော့သည်။

အိုဟိုင်းအိုးမြစ် မြောက်ဘက်ကမ်းရှိ ကွေကာဂိုဏ်းဝင်တို့သည် မြစ်တစ်ဖက်မှ ပြေးလာသော နီဂရိုးကျွန်းများကို စောင့်၍ ကယ်ဆယ်နေကြလေသည်။ ပြေးလာသော ကျွန်းများကို မျက်နှာကျက်ထဲတွင် သော်လည်းကောင်း၊ ကောက်ရိုးပုံထဲတွင် သော်လည်းကောင်း၊ ဝဲလင်းထဲ၌ သော်လည်းကောင်း ပုန်းနေစေပြီးလျှင် တဖြည်းဖြည်းနှင့် မြောက်ပိုင်းဒေသသို့ ပုန်းအောင်းခေါ်ယူသွားပြီးနောက် ကနေဒါပြည်အတွင်းသို့ လွှတ်လိုက်ကြလေသည်။ ကနေဒါပြည်၌ကား ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု မရှိသဖြင့် နီဂရိုးတို့မှာ ကျွန်ဘဝမှ လွတ်မြောက်ကြရလေတော့သည်။ ယင်းသို့ ကျွန်များကို လွတ်မြောက်အောင် ကယ်တင်နေကြသဖြင့် ကျွန်ပြေးဥပဒေတစ်ခု ပြုလုပ်အတည်ပြုထားရာ ထိုဥပဒေအရ ကျွန်ပိုင်သော တောင်ပိုင်းသားတို့သည် မိမိတို့ထံမှ ပြေးသွားသော

ကျွန်တို့ကို ပြန်၍ခေါ်ယူနိုင်ခွင့် ရှိလေသည်။ ယင်းသို့ ခေါ်ယူရာတွင် ပြည်ထောင်စုသူ ပြည်ထောင်စုသား ကျွန်များအား ယင်းတို့ပိုင်ရှင်များထံသို့ ရောက်အောင် တာဝန်ယူ၍ ပြန်ပို့ရပေသည်။ ကျွန်တစ်ယောက်ယောက်အား လွတ်မြောက်အောင် ထွက်ပြေးရာ၌ အကူအညီပေးသူ မှန်သမျှကို ကျွန်ုပ်ိုင်ရှင်က တရားစွဲနိုင်လေသည်။ ဥပဒေအရ ငွေဒဏ် ဒေါ်လာတစ်ထောင် တပ်နိုင်ခွင့် ရှိသည်။

၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် 'အန်ကယ်လ်တွမ်၏ အိမ်ကလေး' အမည်ရှိသော ဝတ္ထုကို လူအများ ဖတ်နေကြလေသည်။ ထိုဝတ္ထုထဲတွင် အိုဟိုင်းအိုးနယ်၌ ထွက်ပြေးသော ကျွန်များကို လိုက်၍ ဖမ်းသော အကြင်နာ ကင်းမဲ့လှသည့် ကျွန်ခေါင်းများအကြောင်း ရေးထားလေသည်။ တောင်ပိုင်းပြည်နယ်များက ပြုလုပ်သော ကျွန်ပြေးဥပဒေကို မြောက်ပိုင်းဒေသများက မကျေနပ်၍နေခိုက် ဖြစ်သောကြောင့် ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်က ထိုပြည်နယ်များ ကျေနပ်လေအောင် လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်အဖြစ် ပြည်ထောင်စုထံသို့ ဝင်လေသည်။ လင်ကွန်းသည် ယင်းသို့ ကယ်လီဖိုးနီးယားက လွတ်လပ်သောပြည်နယ်စုဖြစ်ကာနေ၍ ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကို ခုခံကာကွယ်ခြင်းသည် နောက်ဆုံး၌ ထိုပြဿနာပပျောက်ရန် ဖြစ်သည်ကို ယုံကြည်လေသည်။ သူ့ယုံကြည်ချက်မှာ ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပိုင်သမှုကိစ္စမှာ ပညာရေးထွန်းကား၍ အစိုးရက ကျွန်များကိုဝယ်ယူ၍ လွတ်ပစ်ခြင်းပြုပါက ပပျောက်သွားဖွယ်ရာ အကြောင်း ရှိသည်ဟု ယုံကြည်ကြလေသည်။ ထိုအခါက ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံး ညီညွတ်ရေးကို ထိန်းသိမ်းလျက်ရှိသော ခေါင်းဆောင်ကြီး ဝက်(ဘ်)စတာနှင့် ဟင်နရီကလေးတို့ ကွယ်လွန်ချိန် ဖြစ်သည်။ လင်ကွန်းသည် ထိုခေါင်းဆောင်ကြီးများကို ကြည်ညိုသူတစ်ဦး ဖြစ်လေရကား သူ့ကိုယ်သူပင် ကလေး၏ နောက်လိုက်တစ်ယောက်ဟု ဆိုလေသည်။

၁၈၅၃ ခု မတ်လ (၄)ရက်နေ့တွင် ဝါရှင်တန်မြို့၌ သမ္မတသစ်ဖရင်ကလင်ဝီယပ်(စ်) ရာထူးလက်ခံလေသည်။ ဝီယပ်(စ်)မှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ (၁၄)ကြိမ်မြောက် သမ္မတဖြစ်လေသည်။ မြောက်ပိုင်း ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီဝင်ဖြစ်သော်လည်း ဝီယပ်(စ်)မှာ တောင်ပိုင်းသားတို့ဘက်သို့ ခပ်ပင်းပင်းဖြစ်နေကြောင်း သိရသဖြင့် မြောက်ပိုင်းသားတို့မှာ စိတ်မသက်မသာ ဖြစ်နေကြလေသည်။

ဧပြီလ နံနက်စောစောအချိန်၌ လင်ကွန်းသည် သူ့ရုံးခန်းထဲသို့ ပြန်

ခနဲရောက်လာပြီးလျှင် သူ၌ သားကလေးတစ်ယောက် ဖွားမြင်ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ သူ့သားကလေး အမည်မှာ သောမတ်(စ်)ပင် ဖြစ်သော်လည်း သူ့ကို 'တက်'ဟု ခေါ်သည်။ တက်မှာ မိဘများက ချစ်စနိုးခေါ်ကြသော တက်ပိုးလ်အမည်၏ အတိုကောက် ဖြစ်သည်။ တက် အခါလည်သောနေ့၌ လင်ကွန်း၏တပည့် ဟံဒန်သည် စပရင်းဖီး၏ မြို့တော်ဝန်အဖြစ် အရွေးခံရလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် ထိုနှစ်များသည် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ၊ မြို့တော်ဝန်ရွေးကောက်ပွဲ၊ တက်၏မွေးနေ့ စသည်ဖြင့် လင်ကွန်းအဖို့ မမေ့နိုင်စရာနေ့များ ပါရှိလေသည်။

လင်ကွန်း ခန်းထပ်ပြီ (၁၈၅၄)

ဟံဒန်နှင့် လင်ကွန်းတို့သည် သူတို့ ရုံးခန်းကလေးထဲတွင် ထိုင်၍ ကျေးကျွန်ပြဿနာကို ဆွေးနွေးလျက် တိုင်းပြည်ကြီးတစ်ဝန်း၌ အဖြစ်အပျက်မျိုးစုံ ဖြစ်ကာ ပြောင်းလဲမှုများရှိနေသဖြင့် ထိုပြောင်းလဲမှုတို့နှင့် ပတ်သက်၍ တိုင်းပြည်အခြေအနေကို ဆွေးနွေးနေကြလေသည်။ လင်ကွန်းမှာ သူ့အဖို့ နိုင်ငံရေးနှင့် ပတ်သက်၍ သက်တမ်းကုန်ပြီဟု မှတ်ယူထားလေသည်။ သူသည် တစ်သက်ပတ်လုံး မထင်ရှားသော တောရှေ့နေကလေးအဖြစ်ဖြင့် နေရလိမ့်မည်ဟု ထင်ခဲ့မိသည်။ လင်ကွန်းသည် သတင်းစာများ၌ စတီဖင်ဒေါက်ကလပ်အကြောင်းကို မကြာခဏ ဖတ်ရှုရလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်မှာ သူနှင့် အမြဲတမ်း နိုင်ငံရေးငြင်းခုံမှု ပြုခဲ့သူတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။

ယခု ဒေါက်ကလပ်မှာကား နိုင်ငံရေးနယ်၌ လူတွင်ကျယ်တစ်ဦး ဖြစ်လာလေသည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၌ ပြည်နယ်ကော်မရှင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ကာ အရေးပါအရာရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်နေလေသည်။ လင်ကွန်းမှာကား ကွန်ဂရက် လွှတ်တော်သို့ ရောက်ဖူးပါ၏။ သို့သော် ကြာရှည်မနေရဘဲ အမတ်ရာထူးမှ ပြုတ်ခဲ့ရလေသည်။ တရားသူကြီး ရာထူးကိုလက်ခံပြီး နိုင်ငံရေးနှင့်ပင် နာမည်ကျော်စောလာသော သူ့ပြိုင်ဖက် ဒေါက်ကလပ်ကား ကျေးကျွန်ပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးဝါဒ အသစ်စက်စက်တစ်ခု ထုတ်ဖော်ပြသဖြင့် တစ်တိုင်းပြည်လုံး သိမ့်သိမ့်တုန်လျက်ရှိလေသည်။ မစ္စစ္စပီမြစ်အနောက်ဘက် ကွင်းကြီးမြို့တွင် ရွာများတည်ထောင်ဆောက်လုပ်၍ အရောင်းအဝယ်လုပ်ငန်းများ စတင်ဖွင့်လှစ်လာကြရာ ဒေါက်ကလပ်က အမေရိကန်ကျွန်ရောင်းဝယ်မှုမှာ အနောက်ဘက်ဒေသတွင်ရှိ

ကြောင်း ယုံကြည်သည့်အလျောက် ကန်းဆက်(စ်)နှင့် နီဘာရပ်စကားနယ်များ အသိအမှတ်ပြုရေး ဥပဒေကြမ်းတစ်ခုကို တင်သွင်းလေသည်။ ထိုဥပဒေအရ ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်ရေးကိစ္စမှာ နယ်သစ်များတွင် နေထိုင်လျက်ရှိသော လူအပေါင်းက မဲဆန္ဒပေး၍ ဆုံးဖြတ်ရန် ပါရှိလေသည်။

ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ဆုံးဖြတ်ခွင့် မရှိ၊ ပြည်နယ်အစိုးရက သာလျှင် ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိသည်ဟုဆိုကာ ဥပဒေကြမ်းကို တင်သွင်းလေရာ လွှတ်တော်၌ အတည်ဖြစ်သွားသဖြင့် သမ္မတဝိယပ်(စ်)က လက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်လေသည်။ ထိုဥပဒေကြမ်း အတည်ဖြစ်သွားသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် လင်ကွန်းနှင့် မြောက်ပိုင်းသားတို့ ယုံကြည်လျက်ရှိသော ကျွန်ရောင်းဝယ်ရေး ပပျောက်မှုကိစ္စမှာ ပျက်ပြားသွားလေတော့သည်။ အခြားနယ်များမှ ကန်းဆက်(စ်)နယ်သို့ လူပေါင်းမြောက်မြားစွာ ပြောင်းရွှေ့သွားကြလေသည်။ မြောက်ပိုင်းနယ်များရှိ သတင်းစာတို့နှင့် သာသနာပြု ဘုန်းတော်ကြီးများသည် ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်ရေးပြဿနာအတွက် အစည်းအဝေးများပြုလုပ်ကာ ကျွန်ပြေးဥပဒေကို အတည်ပြုနိုင်အောင် ဖျက်ဆီးသည့် အခြေခံဥပဒေစာအုပ်ကြီးကို မီးရှို့ပစ်လိုက်ကြလေသည်။

ဒေါက်ကလပ်၏ အရပ်ကိုလည်း လမ်းဆုံ လမ်းမများတွင် မီးရှို့ပစ်ကြလေသည်။ အိုဟိုင်းအိုးနယ်မှ မိန်းမတစ်စုသည် ဒေါက်ကလပ်ထံသို့ ငွေစ(၃၀)ကျပ် တင်ပို့လိုက်ကြလေသည်။ ထိုသို့ပြုခြင်း၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ခရစ်တော်အား ဂျူတာအမည်ရှိသော သူက ငွေနှင့် ရောင်းစားလိုက်သည့် သမ္မာကျမ်းစာလာ အချက်တစ်ရပ်ကို ရည်ညွှန်းလေသည်။ ဒေါက်ကလပ် ရှိကာရှိမြို့သို့ လာ၍ တရားဟောမည်အပြုတွင် ဒေါသဖြစ်နေသော လူထုက သူ့အား တည်းအိမ်အပြင်ဘက်သို့ တွန်းထုတ်ကာ သန်းခေါင်တိုင်အောင် အိမ်ထဲသို့ ဝင်ခွင့်မပေးဘဲ ထားလေသည်။ ဒေါသဖြစ်လှသော တရားသူကြီး ဒေါက်ကလပ်မှာ တရားမဟောတော့ဘဲ ပြန်သွားလေသည်။

လူထုဒေါသပြေငြိမ်းသောအခါ၌ ဒီမိုကရက်ပါတီက ဒေါက်ကလပ်အား ထောက်ခံသည့်အနေနှင့် အီလီနွိုက်ပြည်နယ် စပရင်းဖီးမြို့နယ်တွင် ကျင်းပမည့်ပွဲတော်သို့ ဒေါက်ကလပ် လာရောက်၍ တရားဟောလိမ့်မည်ဟု သတင်းစာများတွင် အနံ့အပြား ကြေညာလေသည်။

လင်ကွန်းသည် အမေရိကန်တစ်ပြည်လုံး၌ ကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကိစ္စ ထွန်းကားပါမူ လွတ်လပ်ရေး ကြေညာချက်ကြီးနှင့် အခြေခံဥပဒေတို့သည်

တည်မြဲနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်း၊ နောက်ဆုံး၌ လူဖြူလူမည်းမရွေး အားလုံးပင် လွတ်လပ်သည့် အခွင့်အရေးများ လက်လွှတ်ကြမည်ဖြစ်ကြောင်းကို ကောင်းစွာသိသဖြင့် ကျေးကျွန်ပြဿနာကို အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ရန် စိတ်ပိုင်းဖြတ်လိုက်လေသည်။ သူသည် ကျေးကျွန် ရောင်းဝယ်ရေးကိစ္စ ထွန်းကားလျှင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံး လွတ်လပ်မှု ပျက်စီးတော့မည့်ဘေးကို လူထုနားလည်အောင် ရှင်းလင်းဖော်ပြလိုက်ရာ လူထုက နားလည်သည့်အလျောက် ဆုံးဖြတ်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်လေသည်။ လင်ကွန်းသည် သူ့တစ်ဘဝလုံး၌ အမျိုးမျိုး ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သော်လည်း နောက်ဆုံး၌ သူ့ရည်ရွယ်ချက်ကြီးတစ်ခုမှာ အထင်းသားပေါ်လျက် ရှိလေတော့သည်။ ထိုရည်ရွယ်ချက်ကြီးသည်ကား ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပပျောက်ရေးပင် ဖြစ်လေသည်။ 'ငါသည် ထိုကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ရန် ဖွားမြင်လာပေသည်။ ထိုကိစ္စကို အောင်မြင်သည့်တိုင်အောင် ဆောင်ရွက်၍ အမြင်မှန်ကို ရကြစေမည်' ဟု လင်ကွန်းက တစ်ကိုယ်တည်း ကြိမ်းဝါးလိုက်လေသည်။

လင်ကွန်းသည် လက်တွင်ကိုင်လျက်ရှိသော ကြေမွနေသည့်သတင်းစာကို ရုတ်တရက် လွှင့်ပစ်လိုက်ပြီးလျှင် စားပွဲပေါ်၌ တင်ထားသော ခြေကို ရုပ်လိုက်လေသည်။ ထို့နောက် ထိုင်ရာမှထ၍ မားမားမတ်မတ် ရပ်လိုက်၏။ ဒေါက်ကလပ် စပရင်းဖီးသို့ လာ၍ ပြည်နယ်အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်ကိစ္စဟု ခေါ်သော သူ့နိုင်ငံရေးဝါဒကို ပြောဟောသည့်အခါ သေချာစွာ နားထောင်၍ ပြန်လည်ချေပရန် လင်ကွန်းက တင်းမာသော မျက်နှာထားဖြင့် စိတ်ပိုင်းဖြတ်လိုက်လေသည်။

အီလီနွိုက် ပြည်နယ်သဘင် (၁၈၅၄ အောက်တိုဘာ ၄)

၁၈၅၄ ခု အောက်တိုဘာလတွင် အီလီနွိုက်ပြည်နယ် ပွဲတော်ကြီးကို စပရင်းဖီးတွင် ကျင်းပလေရာ အနီးအနားရှိ မြို့ရွာများမှ လူပေါင်းထောင်သောင်း မကရောက်လာကြလေသည်။ နွားများ မြင်းများ သိုးများ ခွေးများ အမျိုးစုံကို လယ်တောမှ လယ်သမားများ ယူလာပြီးလျှင် ထိုပွဲတော်၌ ရောင်းချကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် အီလီနွိုက်ပြည်နယ်တွင် တစ်နှစ်တစ်ခါမျှသာ ကြုံရသော ဤပွဲတော်ကြီး၌ လယ်သမားများသာမက လူတေလူပေ၊ လူလိမ်လူကောက်၊ ကစားသမား၊ လူဆိုးများမှမကျန် လူအမျိုးမျိုး ရောက်ရှိလာကြလေသည်။ ထိုပွဲတော်ကြီး၌ အရေးကြီးသော အချက်တစ်ရပ်ရှိရာ ယင်းသည်

ကား ဒီမိုကရက်ပါတီ ခေါင်းဆောင်ကြီး ဒေါက်ကလပ်နှင့် အေဗရာဟမ် လင်ကွန်းတို့၏ နိုင်ငံရေးတရားပွဲများ ဖြစ်လေသည်။ ထိုနိုင်ငံရေးသမားနှစ် ယောက် ပြောသောစကားတို့ကို နားထောင်သည့် ပရိသတ်က ကြားနာပြီး နောက် ဆုံးဖြတ်ရန်ဖြစ်သည်။ အီလီနွိုက်မြို့ရှိသော လူထုသည်ကား တော်စွ လျော်စွ မဟုတ်။ ရှည်ရှည်လျားလျား စကားကို မညည်းမတွား နားထောင်၍ မေးစရာမြန်းစရာရှိလျှင် အားမနာတမ်း မေးတတ်သော လူထုပင်ဖြစ်လေ သည်။ သုံးနာရီတိုင်တိုင် ဒေါက်ကလပ်က ပြည်နယ်အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင် ဝါဒကို ပြောသွားလေသည်။

သူပြောဟောချက်တွင် ပရိသတ်၏ ကြိုက်လုံးတစ်ခုမှာကား ဘာ မဆို လူထုက ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါစေ၊ လူထုသာ အုပ်ချုပ်နိုင်ခွင့်ရှိပါစေ ဟူသော စကားရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုစကားရပ်ကို ကျေလည်အောင် လင်ကွန်းက ဖြေဖို့ အတော်ပင် ခဲယဉ်းလေတော့သည်။ နောက်နေ့ ညနေတွင် လင်ကွန်းက ပြန်လည် ဖြေကြားလေသည်။ သူက ကျေးကျွန်ပျောက်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ပြုလုပ်ခဲ့သော မစ်ဇူရီဖျန်ဖြေရေး ကိစ္စအကြောင်းကို အစမှအဆုံးတိုင်အောင် ရာဇဝင်ခင်း၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြလေသည်။ ထို့နောက် လွတ်လပ်ရေးကြေညာ ချက်ကြီးနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အခြေခံအုပ်ချုပ်ရေးတို့၏ ရည်ရွယ် ချက်များကို ရှင်းလင်းဖော်ပြလေသည်။ လင်ကွန်းက သမ္မတဂျက်ဖာဆင်အား အနောက်မြောက်ပိုင်းဒေသများကို ကျွန်ဘဝမှ လွတ်မြောက်အောင် ဆောင် ရွက်ခဲ့သည့်အတွက် အလေးပြုကြောင်းပြောကာ ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်မှုနှင့် ကျေးကျွန်ပိုင်သမှုတို့၏ အပြစ်များကို အပြင်းအထန် ပြောဆိုရှုတ်ချလေသည်။

ဒေါက်ကလပ် ပြောသွားသော ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအ ကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ လင်ကွန်းက "ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးသ ဘောကို ဘယ်သူမှ မကန့်ကွက်ပါဘူး၊ ဒါပေမယ့် အခုကိစ္စမှာ ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးနဲ့ ဘာမှ မသက်ဆိုင်ဘူး၊ အရေးကြီးတဲ့ အချက်ကတော့ နီဂရိုးဟာ လူဟုတ်သလား၊ မဟုတ်ဘူးလား ဆိုတာကို ဆုံးဖြတ်ရလိမ့်မယ်။ နီဂရိုးဟာ လူလို့ဆိုရင် နီဂရိုးကို ကျွန်အဖြစ်ထားတဲ့အတွက် ပြည်နယ်ကိုယ် ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးဟာ ဘယ်မှာ ပြည့်စုံတော့မှာလဲ။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ နီဂရိုး ဟာ လူဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပြည်နယ်သားတစ်ယောက်အဖြစ် အမှတ်ပြုရမယ်။ ပြည်နယ်သားတစ်ယောက်ဖြစ်လျှင် လွတ်လပ်မှု ပေးရမယ်။ သူတို့ကို လွတ် လပ်မှုမပေးရင် ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးမူဆိုတာဟာ အဓိပ္ပာယ်မရှိ

တော့ဘူး" ဟု ပြောလေသည်။ သူပြောသော စကားများမှာ ရှင်းလင်းပြတ် သား၍ လူအများ နားလည်လေသည်။ သူ့စကားများမှာ ရှင်းလင်းပြတ်သား ရုံသာမက တည်ကြည်ခုံညားလှသည်။ စကားလုံးလည်း ပြောင်လှသည်။

"အမှန်လုပ်တဲ့လူနဲ့ အတူနေပါ။ သူ အမှန်လုပ်သမျှ သူနဲ့ပေါင်း သင်းပါ။ သူ အမှားလုပ်တာနဲ့ တစ်ပြိုင်နက် သူ့ကို ရှောင်ခွာပါ။ ကျေးကျွန် ပပျောက်ရေးသမားဟာ မစ်ဇူရီဖျန်ဖြေရေး ဥပဒေကို ပြန်ပြီး ဖြစ်မြောက် အောင်ပြုတဲ့အတွက် အဲဒီသူနဲ့အတူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကြပါ။ တစ်နေ့နေ့ သူက ကျွန်ပြေးဥပဒေကို ပြန်ပြီးဖြစ်မြောက်အောင် ကြိုးစားတာနဲ့ တစ်ပြိုင် နက် သူ့ကို ရှောင်ကြဉ်ပါ။ အဲဒီလိုလုပ်ရင် ခင်ဗျားတို့အားလုံး အမှန်ကို လုပ်တာပါပဲ။ ခင်ဗျားတို့လုပ်ပုံ မလစ်ဟင်းတဲ့သဘောနှင့် သင်္ဘောကြီးနဲ့ တူတဲ့ ပြည်နယ်ကြီးဟာ မတိမ်းမစောင်းဘဲ တည့်တည့်မှန်မှန်လိုရာကို သွား နိုင်ပါလိမ့်မယ်" ဟူ၍ လင်ကွန်းက လူနားတွင် စွဲ၍ ကျန်ရစ်ခဲ့လောက်အောင် တည်ကြည်ခုံညားစွာ ပြောပြလေသည်။ သူပြောသော စကားများမှာ နိုင်ငံရေး သမားတို့ ပြောနေကျ စကားများကဲ့သို့ မဟုတ်။ ထူးခြားသစ်လွင်လှပေသည်။ လူထုလည်း နိုင်ငံရေးသမားနှစ်ယောက် အတိုက်အခံ ပြောဆိုကြပြီးသည့် နောက် မိမိတို့အိမ်သို့ ပြန်သွားကြရာဝယ် ဒေါက်ကလပ်အား အတိုက်အခံ လုပ်နိုင်သူတစ်ယောက် ပေါ်ပေါက်လာပေပြီဟု ကျေနပ်ဝမ်းသာလျက် ရှိကြ ပေသည်။ ပြည်နယ်လွှတ်တော် အစည်းအဝေး၌ အမှန်ကို လိုက်နာလုပ်ကိုင်ရန် တညီတညွတ်တည်း ဆုံးဖြတ်ကြလေသည်။ ဒေါက်ကလပ် တင်သွင်းသော ဥပဒေမှာ အခြေမခိုင် ယိမ်းယိုင်ပြိုပျက်ဖို့သာ ရှိတော့သည်။

လင်ကွန်းသည် ယင်းသို့လျှင် လူအများ နှစ်သက်အောင် ခုံညားပြတ် သားစွာ ပြောဟောလိုက်ပြီးနောက် မိမိအား အီလီနွိုက်ရှိ မိတ်သင်္ဂဟတို့က ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်အမတ်အဖြစ် ရွေးကောက်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်သော် လည်း မရွေးကောက်ကြသဖြင့် အရွေးမခံရမည့်အတူတူ ဒေါက်ကလပ်ကို အတိုက်အခံပြုသည့် ဒီမိုကရက်ပါတီဝင် အမတ်လောင်းတစ်ဦးအား အကူ အညီပေးလေသည်။ ယင်းသို့ ကူညီသော်လည်း သူ့ဗျာမှာ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ရှုံးရလေသည်။ လင်ကွန်းသည် ယင်းသို့ တွက်ခြေမကိုက် ထင်ကြေးမပေါက် ဘဲရှိသော်လည်း စိတ်ပျက်ခြင်းမရှိဘဲ ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်ပိုင်သမှု ထွန်းကား ခြင်းကို အမြဲတမ်း တိုက်ခိုက်ရန် သန္နိဋ္ဌာန်ချပြီးလျှင် မိမိ၏ အလုပ်ရင်းဖြစ်သော ရှေ့နေအလုပ်တွင် ဆက်လက်၍ လုပ်ကိုင်နေလေသည်။ ရှေ့နေအဖြစ် တစ်စ

တစ်စ နာမည်ကြီးလာသောကြောင့် သူရုံး၌ အမှုသည်များ စည်ကားလျက် ရှိသည်။ အမှုသည်များ တိုးတက်ပွားများလာသည့်အလျောက် ရှေ့နေခလည်း ပိုမိုရရှိလာလေသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ သူ့တပည့်အား ရှေ့နေခများများ မယူရန် ပြောရသေး၏။

ယင်းသို့လျှင် အမှုသည်များအကျိုးကို စေတနာသန်သန်နှင့် ဆောင်ရွက်လျက် ရှိနေစဉ်တွင် သူ့စိတ်ထဲ၌ စွဲမြဲလျက်ရှိသော ကျေးကျွန်ပပျောက်ရေးကိစ္စကို အမြဲတမ်း တွေးတောလျက် မြောက်ပိုင်းနှင့်တောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခမှုတွင် သူက မည်သည့်နေရာမှ နေ၍ ဆောင်ရွက်ရမည် ဟူသောအချက်ကို ဝေဖန်စဉ်းစားလျက် ရှိလေသည်။ မြောက်ပိုင်းနှင့် တောင်ပိုင်းပြည်နယ်တို့သည် ကိုယ်စားလှယ်များအား ကန်းဆက်(စ်)မြို့သို့လွှတ်၍ ပြည်နယ်အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ကိစ္စကို ပြီးပြတ်ရှင်းလင်းအောင် စေ့စပ်ကြစေသည်။ ထိုအခိုက်၌ပင် ကန်းဆက်(စ်)နယ် အနောက်ပိုင်း၌ မီးခိုးလုံးကြီးများ၊ မီးတောက်မီးလျှံကြီးများကို မြင်တွေ့ကြရလေသည်။ မစ်ဇူရီနယ်ခြား လူဆိုးများက ကန်းဆက်(စ်)နယ်ထဲသို့ ဝင်၍ လောရစ်မြို့ကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီး မီးရှို့ပစ်လေသည်။ သုံးရက်မျှ ကြာသောအခါ အတိုက်ခံရသော လူတစ်ဦးက မိမိ၏သားများနှင့်အတူ လူငါးယောက်ကိုသတ်ကာ ကလဲ့စားချေလိုက်လေသည်။ ယင်းသို့ပဋိပက္ခမှုများကြောင့် လူအပေါင်းတို့သည် ဒေါသပြင်းထန်စွာ ထွက်၍ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းသည့် အပြုအမူများကို ပြုမိကြလေသည်။ လင်ကွန်းက သတိသမ္မဇဉ်တရား ရှေ့ထားကြရန် တောင်းပန်သော်လည်း မီးအရှိခံရသော မြို့ဘက်သို့မျက်နှာမူ၍ ကန်းဆက်(စ်)နယ်ကြီး ပျက်စီးပါပြီဟု ကြွေးကြော်သော ဂျန်ဗရောင်း၏ လှုံ့ဆော်မှုသည်ကား တားဆီး၍ မရနိုင်အောင် ဖြစ်လေတော့သည်။

နိပတ်ဗလိကင်များ (၁၈၅၆)

၁၈၅၆ ခု မေလဆန်းလောက်တွင် အီလီနွိုက်နယ် ဗလူမင်တန်မြို့၌ ဒေါက်ကလပ်ကို ကန့်ကွက်သည့် ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်များ၊ ဝှစ်ပါတီဝင်များ၊ ကျေးကျွန်ပပျောက်ရေးသမားများသည် စုရုံး၍ အစည်းအဝေးကြီးတစ်ခု ကျင်းပကာ နိပတ်ဗလိကင်ပါတီသစ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ကြလေသည်။ ထိုအစည်းအဝေး၌ ပြည်နယ်ခေါင်းဆောင်များ ရွေးကောက် တင်မြှောက်ကြလေသည်။ အစည်းအဝေးသို့ ပထမ၌ လင်ကွန်း မတက်ရောက်သော်လည်း ဟံဒန်က

The Key

သူနာမည်ကို ပြည်နယ်ခေါင်းဆောင်စာရင်းတွင် ထည့်သွင်းထားရာ အများက အစည်းအဝေးမတက်သူအား နာမည်သွင်းမထားရန် ဝိုင်း၍ ကန့်ကွက်ကြသောအခါ ဟံဒန်က လင်ကွန်းထံ သံကြိုးရိုက်၍ ခေါ်လိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း မကြာမီပင် ရောက်လာပြီးလျှင် အစည်းအဝေး တက်လေသည်။ လင်ကွန်း အစည်းအဝေးတက်သဖြင့် အများက ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ရှိကြလေသည်။ လင်ကွန်းကဲ့သို့သော ဝှစ်ပါတီဝင်ဟောင်းတစ်ဦး အစည်းအဝေးတက်ခြင်းမှာ အားတက်စရာ ဖြစ်လေသည်။ သူ့အား စကားပြောရန် ဝိုင်းဝန်းတိုက်တွန်းကြသောအခါ လင်ကွန်းသည် ထ၍ ပြောလေရာ သတင်းမှတ်သော သတင်းထောက်တို့မှာ သတင်းမှတ်ရန်ကိုပင် မေ့၍ ငေးနေကြလေသည်။ အစည်းအဝေးရှိ ပရိသတ်အားလုံးမှာ လင်ကွန်း၏စကားပြောချက်ကို ငေးမောနားထောင်လျက် လင်ကွန်း၏ ဩဇာမှာ အစည်းအဝေး တစ်ခုလုံးအပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးသွားလေတော့သည်။ သူ့ဆရာကို ကြည့်၍ ပီတိဖြစ်နေသော ဟံဒန်က 'မစ္စတာလင်ကွန်းအား နဂိုက အရပ်ခြောက်ပေလေးလက်မ ရှိတယ်လို့ဆိုရင် ဗလူမင်တန် အစည်းအဝေးမှာ ခုနစ်ပေရှိတယ်လို့ ဆိုရမှာပဲ' ဟု ချီးကျူးလိုက်လေသည်။

လင်ကွန်းက 'ကျွန်တော်တို့ အကြမ်းပတမ်း မဖက်ဘဲ ဘာမဆို သည်းခံမှုတရား ရှေ့ထားပြီး ဆောင်ရွက်လို့ရှိရင် အကြောင်းဆုံလို့ အကြမ်းပတမ်းဖက်လာတဲ့အခါ ကျွန်တော်တို့က မူမှန်လို့ ဘုရားသခင်က ကျွန်တော်တို့ကို ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်မှာပဲ' ဟု ပြောကာ သူ့စကားကို နိဂုံးချုပ်လိုက်လေသည်။ ထိုနိဂုံးချုပ်စကားကို မပြောမီကလေးကပင် သူက 'ကျွန်တော်တို့ပြည်ထောင်စုဟာ တကယ်တမ်း လွတ်လပ်တဲ့ ပြည်ထောင်စုဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ကြရလိမ့်မယ်။ နာမည်အားဖြင့်သာ လွတ်လပ်တဲ့ ပြည်ထောင်စုအဖြစ်နဲ့ တင်းတိမ် မနေကြပါနဲ့။ တောင်ပိုင်းက ညီညွတ်မှု ဖျက်ဆီးနေတဲ့ လူတွေကို ကျွန်တော်တို့ ပြောချင်တာက ပြည်ထောင်စုထဲက ကျွန်တော်တို့ ဘယ်တော့မှ ထွက်မသွားဘူး၊ ခင်ဗျားတို့လည်း ထွက်မသွားစေရဘူး ဆိုတာ ပါပဲ' ဟု ဆိုလေသည်။

ယင်းသို့ ရာဇဝင်တွင်လောက်အောင် ခုံညားစွာ ပြောလိုက်သော စကားများကို ကြားရသူအပေါင်းတို့မှာ အာရုံစိုက်၍ ငေးမောနေကြလေသည်။ သတင်းထောက်များ သတင်းမှတ်ရန် မေ့သွားသည်မှာ မထူးဆန်းလှချေ။ ထိုည၌ အစည်းအဝေးမှ ပြန်သွားသော ပရိသတ်အပေါင်းက 'အီလီနွိုက်မှာ

The Key

ဒီလောက် စကားပြောကောင်းတာ မရှိသေးဘူး။ လင်ကွန်းဟာ ဒီတစ်ချက်နဲ့ပဲ သမ္မတ ဖြစ်နိုင်တယ်'ဟု ဆိုကြလေ၏။

(၅)ရက်မျှ ကြာသောအခါ စပရင်းဖီး၌ ဗလူမင်တန် ကွန်ဖရင့်ဆုံး ဖြတ်ချက်ကို အတည်ပြုရန် လူထုအစည်းအဝေးတစ်ရပ် ခေါ်လေရာ လင်ကွန်း နှင့် သူ့တပည့်ဟံဒန်အပြင် ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင် တစ်ဦးသာလျှင် တက်ရောက် ကြသဖြင့် လင်ကွန်းက 'ကိစ္စမရှိပါဘူး၊ အခု လူထုက ကျုပ်တို့တက်ကို မပါ ပေမယ့် ကျုပ်တို့တရားဟောလိုက်ရင် ပါလာမှာပါပဲ'ဟု ဆိုလေသည်။ ဗလူ မင်တန်ကွန်ဖရင့်တွင် တရားဟောပြီးနောက် လင်ကွန်းအား ရီပတ်ဗလီကင်ဖြစ် လာလျှင်ပင် ပါတီခေါင်းဆောင်အဖြစ် အများက အသိအမှတ် ပြုလာကြလေ သည်။ အီလီနွိုက်နှင့် အင်ဒီယားနားပြည်နယ်များမှ စာအမြောက်အမြားရရှိ လေသည်။ သူ့အား တရားဟောကြွလာရန် တောင်းပန်ဖိတ်ကြားစာများ မြောက် မြားစွာ ရရှိလေသည်။ ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီ ပထမအမျိုးသား ကွန်ဖရင့်ကြီး ကျင်းပသောအခါ ဂျွန်ဖရီးမွန်ကို သမ္မတလောင်းအဖြစ် ရွေးကောက် တင် မြှောက်လိုက်ကြ၏။ ထိုအခါ၌ လင်ကွန်းမှာ ဒုတိယသမ္မတလောင်းအဖြစ် မဲ(၁၁၀)ရသော်လည်း ရွေးကောက်ခြင်း မခံရပေ။ ယင်းသို့ မဲများရခြင်းမှာ သူ့အား ထိပ်တန်းရာထူးနှင့် သင့်လျော်သည်ဟု လူအများယုံကြည်မှုကို ပြခြင်း ပင်ဖြစ်လေသည်။ အီလီနွိုက်သို့ပြန်လာပြီးလျှင် လင်ကွန်းသည် ရီပတ်ဗလီကင် ပါတီ စည်းရုံးရေးကိစ္စကို အပြင်းအထန် ဆောင်ရွက်လေသည်။ ဖရီးမွန်အ တွက် မဲဆွယ်တရား အကြိမ်(၅၀)မျှ ဟောပြောပေးလေသည်။ သို့ရာတွင် ဖရီးမွန်နှင့် ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင်တို့လည်း ရွေးကောက်ပွဲ၌ ရုံးကြလေသည်။ ဒီမိုကရက် သမ္မတလောင်းဗူကာနင်မှာ အရွေးခံရလေသည်။ ဗူကာနင်သည် ကား တောင်ပိုင်းသားတို့၏ လက်ကိုင်တုတ်ရုပ်သေးမျှသာ ဖြစ်လေသည်။

ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင် လူငယ်များမှာ စိတ်အားလျှော့သွားခြင်း မရှိဘဲ ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံးတွင် မိမိတို့ပါတီ အင်အားတောင့်တင်းမှုအတွက် စိတ်အားထက်သန်စွာ ဆောင်ရွက်ကြလေသည်။ လင်ကွန်းသည် ရှိကာရှိမြို့ ညစာစားပွဲကြီး၌ စိတ်အားတက်ကြွဖွယ်ရာ စကားများကို ပြောကြားလေ သည်။ သူပြောသော လွတ်လပ်ရေးနှင့် အခြေခံတရားအကြောင်းကို လူအများ စိတ်ဝင်စားစွာ နားထောင်ကြလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းသည် ရီပတ် ဗလီကင်ပါတီတွင် အရေးပါအရာရောက်သော ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး ဖြစ်လာ လေသည်။

နီဂရိုးလည်း လူပဲ (၁၈၅၇ မတ် ၆)

ဗူကာနင် သမ္မတအဖြစ် ရာထူးအပ်နှင်းပြီးနောက် နှစ်ရက်အကြာတွင် တရား လွှတ်တော်ချုပ်က နီဂရိုးမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု နိုင်ငံသား မဟုတ်၊ မိမိ၏သခင် ပိုင်သော ပစ္စည်းတစ်ခုသာဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကာ မစ်ဂရီဖျန် ဖြေရေးဥပဒေမှာ အစကတည်းက တန်ခိုးအာဏာ မရှိကြောင်း ဆိုထားလေ သည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်ကို ထောက်ရှုခြင်းအားဖြင့် တောင်ပိုင်းသား ကျေးကျွန် ပိုင်များသည် အာဏာကို လက်ဝယ်ရှိနေသူများဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားလေ သည်။ သူတို့သည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်နှင့် အာဏာပိုင်အစိုးရတို့ကို ဩဇာပေး၍ ချုပ်ချယ်လာခဲ့ရာမှ ယခု တရားလွှတ်တော်ချုပ်ကိုလည်း ချုပ် ချယ်လာပြန်လေပြီ။ တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အရဆိုလျှင် ကျေး ကျွန်ရောင်းဝယ်ရေးပိုင်သမှုမှာ ကျွန်ပြည်နယ်များ၌သာမက လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်များ၌ပင် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်နိုင်လာပေပြီ။ ကျေးကျွန်စနစ် ဖျက်သိမ်း ရေးသမားများသည် ထိုစီရင်ချက်ကို ကြားရသောအခါ ဒေါသကြီးစွာဖြစ်၍ လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်များ ပြည်ထောင်စုမှ ထွက်ခွာကြရန် တိုက်တွန်းလေ သည်။

ဒေါက်ကလပ်သည် တရားလွှတ်တော်ချုပ် စီရင်ချက်ကို ခုခံကာ ကွယ်ရန် အီလီနွိုက်သို့ ရောက်လာလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ဒေါက်ကလပ် ပြောသောစကားတို့ကို နားထောင်၍ သူ၏ လျှပ်ပေါ်လော်လည်သော စိတ် ကို စိတ်တွင်း၌ ဝေဖန်လျက်ရှိလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်က လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းမှာ လူဖြူများအတွက်သာဖြစ်၍ နီဂရိုးများအတွက် မဟုတ် ကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် မျိုးချစ်ပုဂ္ဂိုလ်များ အားလုံးသည် တရားလွှတ်တော်ချုပ် ၏စီရင်ချက်ကို ဝတ္တရားအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်အပ်ကြောင်း ပြောပြ လေသည်။

ရက်သတ္တနှစ်ပတ် ကြာသောအခါ ဒေါက်ကလပ်ပြောခဲ့သော နေရာ တွင်ပင် လင်ကွန်းက ဒေါက်ကလပ်အား ပြန်လည် ချေပလေသည်။ 'သူက လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းကို အထွတ်အမြတ် သဘောထားတဲ့အခါ တုန်းက လွတ်လပ်ရေးဟာ အများနဲ့ သက်ဆိုင်တယ်လို့ မှတ်ထင်ယုံကြည် ကြတယ်။ ယခု နီဂရိုးကို ကျွန်ဘဝမှာ ရာသက်ပန်ထားခြင်းဟာ လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းကြီးကို သူတို့ဟာသူတို့ လိုရာဆွဲပြီး အမျိုးမျိုး အဓိပ္ပာယ် ကောက်ခြင်းသာ ဖြစ်တယ်။ ရှေးကလို အထွတ်အမြတ်မထားဘဲ စက္ကူစုတ်လို

ဆုတ်ချေပစ်လိုက်ကြတယ်။ ဒီကြေညာစာတမ်းကြီးကို စပြီးတီထွင်တဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများသာ သူတို့ သင်္ချိုင်းထဲက ထလာနိုင်မယ်လို့ဆိုရင် သူတို့ ရေးပစ်ခဲ့တဲ့ ကြေညာစာတမ်းကြီးကို ပြန်ပြီး မှတ်မိကြတော့မှာ မဟုတ်ဘူး။ အခုကာလမှာ ငွေကြေးထွန်းကားနေလို့ အာဏာလုချင်ကြတဲ့သဘောနဲ့ အမျိုးမျိုး ကမောက်ကမပြုနေကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့ကတော့ တရားလွှတ်တော်ချုပ် စီရင်ချက်ဟာ မှားတယ်လို့ ယူဆတယ်။ တရားလွှတ်တော်ချုပ်ဟာ ကိုယ့်စီရင်ချက်ကို ကိုယ်ပြန်ပြီး ဖျက်တတ်တဲ့အလေ့ရှိလို့ ကျွန်တော်တို့ကလည်း ဒီစီရင်ချက်ကို ပြန်ဖျက်ပစ်အောင် ကြိုးစားကြရလိမ့်မယ် ဟု ဆိုလေသည်။

လင်ကွန်းသည် ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီနှင့် ဒီမိုကရက်ပါတီတို့အကြောင်းကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ ဖော်ပြလိုက်လေသည်။ ‘ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင်တို့ဟာ ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် နီဂရိုးသည် လူတစ်ယောက်ဖြစ်သည်လို့ ယုံကြည်ကြတယ်။ အဲဒီလိုလူဖြစ်တဲ့ နီဂရိုးရဲ့လွတ်လပ်မှုကို ချုပ်ချယ်တာဟာ ရက်စက်ရာကျတယ်၊ မတရားရာကျတယ်။ အဲဒီလိုပဲ ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီက ယုံကြည်ကြတယ်။ ဒီမိုကရက်တွေကတော့ နီဂရိုးကို လူလို့ မယုံကြည်ကြဘူး။ နီဂရိုးဟာ လူအဖြစ်နဲ့ တခြားလူတွေလိုပဲ အရေးပါ အရာရောက်တယ်လို့ မယုံကြည်ချင်ကြဘူး။ နီဂရိုးရဲ့ လွတ်လပ်မှုကို ချုပ်ချယ်တာဟာ မတရားဘူးလို့ မဆိုချင်ကြဘူး။ နီဂရိုးကို မုန်းတီးအောင် အမျိုးမျိုးလှုံ့ဆော်ကြတယ်။ အဲဒီလို ပြည်ထောင်စုသား အချင်းချင်း မသင့်မြတ်အောင် လုပ်နေပါလျက်နဲ့ သူတို့ကိုယ်သူတို့ ပြည်ထောင်စုညီညွတ်မှု ကာကွယ်ရေးသမားများလို့ ခေါ်ကြတယ်။ ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ကြတယ်လို့ဆိုကြတယ်။’

ဦးထုပ်မြင်ကြီး (၁၈၅၈)

စပရင်းဖီးမြို့ရှိ ရီပတ်ဗလီကင် နိုင်ငံရေးသမားတို့သည် ဒီမိုကရက်ပါတီခေါင်းဆောင်ဒေါက်ကလပ်ကို ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သူမှာ အေဗရာဟမ်လင်ကွန်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ထင် ယုံကြည်ကြလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်လည်း သူပြည်နယ်ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုဝါဒကြီးနှင့် မဲဆွယ်ရန် ရောက်လာတော့မည်။ လင်ကွန်းကလည်း ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီက သူ့အားအရွေးခံရန် တိုက်တွန်းလျှင် အရွေးခံရန် အသင့်ရှိကြောင်း လူတိုင်းသိလေသည်။ လင်ကွန်းက ‘အများပြည်သူအချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်ဝါဒဆိုတာဟာ တကယ်တော့ တစ်ယောက်သောသူ

က တစ်ယောက်သောသူကို ကျွန်လုပ်လျှင်ပင် အခြားလူတစ်ယောက်က မကန့်ကွက်ဘူးဆိုတဲ့ ဝါဒပါပဲ။’

ထိုအချက်မှာ ဒေါက်ကလပ်အဖို့ အတော်ပင် အကျပ်ကိုင်သော အချက် ဖြစ်သည်။

သူတပည့် ဟံဒန်သည် လင်ကွန်းမှာ မှတ်စုများရေး၍ သူဦးထုပ်ထဲသို့ ထည့်နေသည်ကို မြင်ရလေသည်။ လင်ကွန်း၏အကျင့်မှာ ဘာမဆို သူ မကြာခဏသုံးသည့် ပစ္စည်းမှန်လျှင် သူဦးထုပ်ထဲသို့ ထည့်လေ့ရှိသည်။ တစ်နေ့သောနံနက်၌ လင်ကွန်းသည် ရုံးသို့လာ၍ ဦးထုပ်ထဲမှ စာရွက်အတိုအစများကို ဆွဲထုတ်ကာ စားပွဲတွင် စီစဉ်ပြီးနောက် ဟံဒန်အား ‘ငါ့မိန့်ခွန်းကို ဖတ်ပြမယ်၊ မင်း နားထောင်စမ်း။ ပြီးရင် အဘက်ဘက်က ဝေဖန်စမ်း’ ဟု ပြောကာ သူ့မိန့်ခွန်းကို ဖတ်ပြလေသည်။ သူ့မိန့်ခွန်းထဲတွင် အောက်ပါအပိုဒ်တစ်ခုပါရှိလေသည်။

“ကျွန်တော်ဟာ ဘယ်စခန်းဆိုက်လို့ ဘယ်စခန်းအထိ သွားမယ်ဆိုတာ သိကြရင်၊ ဘာကိုလုပ်လို့ ဘယ်လိုလုပ်မယ်ဆိုတာကိုလည်း သိကြပေလိမ့်မယ်။ အခု ဒီကျွန်ပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်မယ်ဆိုတဲ့ ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးဝါဒကို အသုံးပြုလာကြတာဟာ (၅)နှစ်တိုင်ပါပြီ။ ဒီဝါဒကို အသုံးပြုလာပေမယ့် ယခုထက်တိုင် ကျေးကျွန်ပြဿနာဟာ မပြေပျောက်တဲ့အပြင် ပိုလို့သာ ဆိုးလာပါတယ်။ ကျွန်တော် အတိအလင်းဆိုရမယ်ဆိုရင် ဒီပြဿနာဟာ လျော့ပါးပျောက်ခြင်းမရှိဘဲ ပိုလို့သာကဲလာပြီးရင် တစ်နေ့နေမှာတော့ ဒုက္ခကြီးလှလှ တွေ့ကြပါလိမ့်မယ်။ အိမ်သားချင်း ကွဲနေသော အိမ်ဟာ တစ်နေ့ကျတော့ ပျက်စီးတတ်တယ်ဆိုတဲ့ စကားပုံကို သတိပြုကြပါ။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရကြီးဟာ တစ်ဝက်ကျွန်၊ တစ်ဝက် လွတ်လပ်တဲ့ အစိုးရမျိုးဖြစ်နေတယ်။ တာရှည်နေလို့ မဖြစ်နိုင်ပါဘူး။ ပြည်ထောင်စုကြီး ပိုပျက်သွားလိမ့်မယ်လို့ ကျွန်တော် မမျှော်လင့်ပါဘူး။ ကျွန်တော် မျှော်လင့်တာကတော့ ယခု မညီညွတ်မှုကြီးတွေ မကြာခင် ပပျောက်သွားလိမ့်မယ်လို့ မျှော်လင့်ပါတယ်။ အဘက်ဘက်ကိုလိုက်ပြီး အားလုံးညီညွတ်ကြဖို့ ရှိတယ်။ ကျွန်ကိစ္စ တိုက်ဖျက်နေတဲ့ လူတွေက ကျွန်အရောင်းအဝယ် စနစ်ကြီးကို မပြန်ပွားအောင် တားဆီးနိုင်

ရင် တားဆီး၊ ဒီလိုမှမဟုတ်ရင် ဒီစနစ်ကြီးကို လက်ခံနိုင်ရင် လက်ခံ၊ တစ်ခုခုကိုသာ ပြတ်ပြတ်သားသားလုပ်ဖို့ ရှိပါတော့တယ်။ မြောက်ပိုင်းနဲ့ တောင်ပိုင်းဟာ တစ်စိတ်စီ တစ်ဝါဒစီ ကွဲနေဖို့ အချိန်မဟုတ်ပါဘူး။ စည်းလုံးညီညွတ်ကြဖို့သာ အချိန်တန်ပါပြီ”

ယင်းသို့ လင်ကွန်းက တည်ကြည်ခံ့ညားသော အသံဖြင့် သူမိန့်ခွန်းကို ဖတ်ပြလိုက်သောအခါ သူ့တပည့်ဟံဒန်က အထူးပင် နှစ်သက်အားရ၍ ‘ခင်ဗျား ရေးထားတဲ့ မိန့်ခွန်းဟာ အတော်ပဲ ကောင်းပါတယ်။ ဒီမိန့်ခွန်းတစ်ခု တည်းနဲ့ ခင်ဗျားဟာ အမေရိကန်လူထုကြီးရဲ့ ခေါင်းဆောင်ကြီး ကောင်း ကောင်း ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဒီမိန့်ခွန်းကို ခင်ဗျားတို့ သတင်းစာထဲမှာ ထည့် ဖြစ်အောင် ထည့်ပါ။ တစ်နေ့နေ့ကျတော့ ဒီမိန့်ခွန်းအကြောင်းပြုပြီး ခင်ဗျား သမ္မတကြီး ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်’ ဟု ကြိုတင်၍ နိမိတ်ဖတ်လိုက်သကဲ့သို့ အားရ ပါးရ ပြောလေသည်။

လင်ကွန်းသည် ထိုမိန့်ခွန်းကို ယူ၍ ပါတီဗဟိုဌာနတွင် ဖတ်ပြရာ နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်ကြီးများက ‘အိမ်သားချင်း ကွဲနေသောအိမ်’ ဟူသော စကားကို မနှစ်သက်ကြချေ။ သူတို့က ‘မင်းဒီလိုပြောရင် လူထုက ကြိုက်မှာ မဟုတ်ဘူး’ ဟုဆို၍ ထိုစကားလုံးများကို ဖျက်ပစ်ရန် တိုက်တွန်းကြသည်။ သို့ရာတွင် အစည်းအဝေး၌ လင်ကွန်း ဖတ်ပြသောအခါ ထိုစကားရပ်ကို မဖျက်ဘဲ ထည့်သွင်း၍ ဖတ်ပြလိုက်လေသည်။ ယင်းသို့ ဖတ်ပြပြီးနောက် မဲဆွယ်လေရာ လင်ကွန်း ရုံးသွားသဖြင့် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်ကြီးများက သူထံသို့လာ၍ ‘ငါတို့ မပြောဘူးလား’ ဟု ဆိုကြလေသည်။ လင်ကွန်းက ‘ခင်ဗျားတို့ ဘယ်သူမှ မကြိုက်ချင်နေ၊ ကျွန်တော့်မိန့်ခွန်းကို ကြိုက်တဲ့လူ တစ်ယောက်တော့ ရှိတယ်။ အဲသည်လူဟာ ကျွန်တော့် မိတ်ဆွေရင်းဖြစ်တဲ့ ဝီလျံဟံဒန်ပဲ’ ဟု ပြောလိုက်လေသည်။ အားလုံးက ထိုမိန့်ခွန်းနှင့် ပတ်သက်၍ အပြင်းအထန် ဝေဖန်နေကြစဉ် လင်ကွန်းက သူတစ်ဘဝလုံး၌ ပြောသမျှ စကားရပ်များတွင် ထိုမိန့်ခွန်းကိုသာ အနှစ်သက်ဆုံး ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလေ သည်။

လူရှည်နှင့် လူပု (၁၈၅၅)

ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီက လင်ကွန်းအား အီလီနွိုက်ပြည်နယ် အမတ်အဖြစ် အရွေးခံရန် အညီအညွတ် ဆုံးဖြတ်လိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းကလည်း ထို ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လက်ခံလိုက်လေသည်။ ထို့နောက် သူသည် ဒေါက်ကလပ်

ပြောသွားရာ အရပ်များသို့သွားကာ ဒေါက်ကလပ်၏ စကားများကို ချေပ နေသည်။ ယင်းသို့ တစ်ယောက်က ပြောသွားပြီးသည့်နောက်မှာ တစ်ယောက် က လိုက်၍ချေပနေခြင်းကို အားမရလှသဖြင့် သူမိတ်ဆွေများက ဒေါက် ကလပ်နှင့် ယှဉ်ပြိုင်၍ စကားအချေအတင် ပြောရန် တိုက်တွန်းကြလေသည်။ လင်ကွန်းက သဘောတူသဖြင့် ဒေါက်ကလပ်ထံသို့ ‘ရဲလျှင် ယှဉ်ပါလား’ ဟူသော အကြောင်းကြားစာ ပေးပို့လိုက်ရာ ဒေါက်ကလပ်မှာ မငြင်းသာဘဲ လက်ခံလိုက်ရလေသည်။ ငြင်းသာလျှင် ငြင်းလို၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဒေါက်ကလပ်မှာ တိုင်းသိပြည်သိ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်ဖြစ်၍ မိမိပြည်နယ် အတွင်း၌သာ နာမည်ကျော်လျက်ရှိသော လင်ကွန်းနှင့် ယှဉ်ပြိုင်၍ ပြောရလျှင် မိမိအဖို့ အမြတ်မရှိ၊ အရှုံးသာ ရှိနိုင်လေသည်။ သို့ရာတွင် ငြင်းပယ်လိုက် လျှင်လည်း ‘မပြောရဲ၍ ငြင်းပယ်လိုက်သည်’ ဟု ဆိုမည်စိုးလှသောကြောင့် အောင့်သက်သက်နှင့် လက်ခံလိုက်ရတော့သည်။

နိုင်ငံရေး အချေအတင်ပြောပွဲမှာ မြို့သူမြို့သားတို့အဖို့ ပျော်စရာ ကြီးတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်လေသည်။ လင်ကွန်းနှင့် နောက်လိုက်နောက်ပါ မိတ်ဆွေ သင်္ဂဟတို့ကတစ်ဖက်၊ ဒေါက်ကလပ်နှင့် နောက်လိုက်နောက်ပါ မိတ်ဆွေ သင်္ဂဟတို့ကတစ်ဖက်၊ အလံကြီးများ တလူလူလွှင့်လျက် ဘင်ခရာများ တစ် ဖက်စီတီးကာ ခြိမ့်ခြိမ့်သံသံ ကျင်းပကြလေသည်။ ထိုစကားအခြေအတင် ပြောပွဲမှာ တစ်မြို့၌သာ မဟုတ်၊ အီလီနွိုက်ပြည်နယ်ရှိ မြို့ကြီးမြို့ငယ်များတွင် အလှည့်ကျ ကျင်းပရန် ဖြစ်လေသည်။ ယင်းသို့လျှင် တစ်မြို့မှ တစ်မြို့သို့ တပျော်တပါးကြီးသွားကာ စကားစစ်ထိုးပွဲ ကျင်းပကြသဖြင့် ပြည်နယ်လူထု မှာ ပျော်ပွဲသဘင်တစ်ရပ် တိုးလာသည်ဟု အောက်မေ့ကြလေသည်။

သူတို့ ပထမကျင်းပသော အရပ်မှာ မြောက်ပိုင်းမြို့တစ်မြို့ ဖြစ်သည့် အော့တဝါးမြို့ပင် ဖြစ်သည်။ စနေနေ့နံနက် ဖြစ်သဖြင့် တရားဟောပွဲပတ် လည်၌ လူပေါင်းထောင်သောင်းမက တလှုပ်လှုပ် တရားရှားနှင့် ဝိုင်း၍နေ ကြလေသည်။ ဩဂုတ်လဖြစ်သဖြင့် နေအတော်ပူသောကြောင့် တရုန်းရုန်းနှင့် နေသည့် လူထုကြီးပေါ်တွင် နေကျဲကျဲပူလျက် ရှိလေသည်။ တလှုပ်လှုပ် တရွရွ သွားလာနေကြသောကြောင့် မှန်တထောင်းထောင်း ဖြစ်နေလေသည်။ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြိုင်အဆိုင် ဘင်ခရာများတီးကာ ဆူညံနေကြလေ သည်။ ဒေါက်ကလပ် ရောက်လာသောအခါ အမြောက်နှစ်ချက် ဖောက်၍ ကြိုကြလေသည်။ လူထုထဲတွင် လင်ကွန်း၏ အရပ်ရည်ကြီးကို အဝေးကပင်

မြင်နိုင်လေသည်။ ဒေါက်ကလပ်မှာ ပုဂ္ဂလိကဖြစ်၍ စင်မြင့်ပေါ်သို့ ကုန်းတက်ကာ အသံနက်ကြီးဖြင့် ဟစ်အော် ပြောဆိုနေသည်။ လင်ကွန်းကား ဒေါက်ကလပ်ကဲ့သို့ အရမ်းဟစ်အော် ပြောဆိုခြင်းမပြုဘဲ အကွက်စေ့စေ့ ပြန်၍ ချေပလေသည်။ သူတို့ပြောသော စကားများကို ပါတီသတင်းစာများက အသီးသီး ဖော်ပြကြကာ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြင်းအထန် ဝေဖန်ကြလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်က တစ်နေရာတွင် လင်ကွန်းအား ကျွန်ုပ်တို့က ပပျောက်မှုသမားများ အစည်းအဝေးသို့ တက်ရောက်သည်ဟု စွပ်စွဲလိုက်ရာ ထိုစွပ်စွဲချက်အမှန်ဟု တိတိကျကျ ချေပလိုက်သဖြင့် ဒေါက်ကလပ်မှာ အခက်အခဲ ကြုံသွားလေတော့သည်။ ထို့ကြောင့် သူက မိတ်ဆွေတစ်ယောက်ထံ သံကြိုးရိုက်၍ခေါ်လေသည်။ 'အမဲလိုက် ခွေးဆိုးကြီးတွေ ငါ့နောက်ကို လိုက်လာလေပြီ၊ ဘုရားရှင် တန်ခိုးတော်မလို့ လင်ဒါရယ် အမြန်လိုက်ခဲ့စမ်းပါကွယ်။ ငါ့ကို ကူပြီးတိုက်ပေးစမ်းပါ' ဟူ၍ ရေးလိုက်ရာ သံကြိုးကို ရီပတ်ဗလီကင်တို့က ရသွားသဖြင့် သူတို့ ပါတီသတင်းစာများတွင် ဘုရားရှင် တန်ခိုးတော်မလို့ ဟူသောခေါင်းစီးကြီးဖြင့် ထည့်သွင်းဖော်ပြကာ ပြောင်လှောင်ထားလေသည်။

ရက်သတ္တတစ်ပတ်မျှ ကြာသောအခါ ဖရိဂျိုမြို့တွင် စကားအချေအတင်ပွဲ တစ်ဖန် ကျင်းပပြန်ရာ လင်ကွန်းက အရင်ပြောရလေသည်။ သူသည် ပရိသတ်နှစ်သက်အောင် အကွက်စေ့စေ့ ပြောလိုက်သဖြင့် ပရိသတ်က သူ့ဘက်သို့ ပါလာလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်က သူ့အားမေးသော ဝေဒနာသည် ကြောင်ပတ်မေးခွန်းများကို သူက အကွက်ကျကျ ပြန်၍ဖြေနိုင်သဖြင့် လူထုမှာ သူ့ဘက်သို့ လုံးလုံးလျားလျား ပါလာလေတော့သည်။

တတိယ စကားအချေအတင်ပြောပွဲမှာ အီလီနွိုက်ပြည်နယ်တွင် ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကို အထူးလိုလားသော ဂျွန်းဘိုးရီးမြို့တွင် ဖြစ်လေသည်။ ထိုမြို့၌ လင်ကွန်း၏ကျွန်စနစ်ကန့်ကွက်မှု ထင်မြင်ချက်တို့ကို လက်မခံဘဲ ဒေါက်ကလပ်က တစ်ပန်းသာသွားလေသည်။

နောက်တစ်ပတ် ချားလ်စတန်မြို့၌ စကားပြောကြရာတွင် ထိုမြို့ရှိ လင်ကွန်း၏ မိတ်ဆွေများက သူ့အား အလံကြီးများ တလူလူနှင့် ကြိုဆိုကြလေသည်။ ဂေးစပတ်မြို့သို့ ရောက်သောအခါ အောက်တိုဘာလ ဖြစ်သဖြင့် မိုးများသည်ထန်စွာရွာ၍ လေပြင်းများ တိုက်ခတ်၍နေသော်လည်း ထိုမြို့မှာ လင်ကွန်းကို ထောက်ခံသောမြို့ ဖြစ်သဖြင့် လယ်သမား အလုပ်သမားတို့က လင်ကွန်းအား အကြီးအကျယ် ကြိုဆိုကြလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း သူ

အနှစ်သက်ဆုံးဖြစ်သည့် လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းအကြောင်းကို ပြောလေသည်။ ထိုစာတမ်းကြီးအရ လူတိုင်း လွတ်လပ်၍ အတန်းအစားချင်း တူသည် ဟူသောအပိုဒ်မှာ နီဂရိုးလည်း လူပင်ဖြစ်၍ နီဂရိုးနှင့်လည်း သက်ဆိုင်ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ သူက ထိုစာတမ်းကြီး ရေးသားပြုစုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများက နီဂရိုးများကို လူစာရင်းမသွင်းဘဲ ချန်လှပ်ထားခဲ့သည်ဟု ဒေါက်ကလပ်က သက်သေသာဓက ပြနိုင်ပါသလားဟု ဆိုလိုက်လေသည်။

ဒေါက်ကလပ်မှာ လက်ရှိအမတ်ဖြစ်၍ နိုင်ငံရေးအာဏာရှိသူ ဖြစ်သည့်အလျောက် သူလာလျှင် အမြောက်များပစ်ဖောက်၍ ကြိုဆိုခြင်း၊ အထူးမီးရထားဖြင့် လာရောက်ခြင်း၊ ဧည့်ခံပွဲကြီးများ ကျင်းပခြင်း စသဖြင့် ခမ်းခမ်းနားနားလုပ်သော်လည်း သူ့ဘက်မှ အထောက်အပံ့ တဖြည်းဖြည်း နည်းပါးသွားကြောင်း၊ သူ အခြေမဟန်လှတော့ကြောင်း သိရလေတော့သည်။ လင်ကွန်းမှာ သာမန်မီးရထားတွဲ၌ သော်လည်းကောင်း၊ တစ်ခါတစ်ရံ ကုန်တွဲ၍ သော်လည်းကောင်း စီး၍ ခရီးသွားရလေသည်။ ဘူတာသို့ ရောက်ပြန်လျှင်လည်း ကောက်ရိုးလှည်းကြီးကို စီး၍ သွားရလေသည်။ ယင်းသို့ အကြားအဝါမဖက်ဘဲ ခပ်ရိုးရိုးသွားလာခြင်းကြောင့် အလုပ်သမား လူတန်းစားများက သူ့အား ချစ်ခင်ကြည်ညိုကြလေသည်။ သူတို့ စကားအချေအတင်ပွဲများကို သတင်းစာများတွင် အမြဲတမ်း ထည့်သွင်းကြသောကြောင့် တစ်တိုင်းတစ်ပြည်လုံးက ဖတ်ရှုသိရှိကြလေသည်။ လင်ကွန်း၏ မိတ်ဆွေများနှင့် ရန်သူများသည် တစ်ခုတည်းသော မေးခွန်းကို သူတို့ဘာသာ သူတို့ မေးကြလေသည်။ 'ဒီအရပ်ရှည်ရှည်နဲ့ ရယ်စရာကောင်းတဲ့ ရှေ့နေဟာ တိုင်းသိပြည်သိ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ယောက် ဖြစ်လာမှာ အမှန်ပဲလား၊ လင်ကွန်းဟာ တကယ်တမ်း တော်တဲ့လူပဲလား' ဟူ၏တည်း။

အယ်ဒီတာများထံ ပေးစာများတွင် လင်ကွန်းအား ချီးကျူးသော အချက်များ ပါရှိလေသည်။ တိုင်းသိပြည်သိ ခေါင်းဆောင်ကြီး ဒေါက်ကလပ်ကို ပြန်လည်ချေပနေသော အညတရလင်ကွန်းသည် စကားပြောအဆိုတွင် ရာဇဝင်မှတ်တမ်း တင်လောက်အောင် တော်ပါပေသည်။ သူ့ပညာဗဟုသုတမှာ ကျယ်ဝန်းလေးနက်လှ၏။ သူ့အပြောအဆိုမှာ အကွက်ကျ၍ အကျိုးအကြောင်းသင့်လှပေသည်။ ပြောပုံဆိုပုံမှာလည်း အတော်ပင် သပ်ရပ်လှပါသည်ဟု ထိုစာများတွင် အသီးသီး ဆိုကြလေသည်။

သူတို့ စကားအချေအတင် ပြောရမည့် မြို့များတွင် အကြီးဆုံးမှာ

ကွင်းစီမြို့ဖြစ်သည်။ ထိုမြို့မှာ အိလီနွိုက်ပြည်နယ်တွင် ကုန်စည်ရောင်းဝယ်မှု ဗဟိုဌာန ဖြစ်ပေသည်။ ရီပတ်ဗလီကင် အဖွဲ့ဝင်တို့သည် အလုံးအရင်းနှင့် လာကြပြီးလျှင် တုတ်ရည်တစ်ချောင်းပေါ်တွင် ဝက်ဝံငယ်ကလေး တစ်ကောင် ကို တင်၍ ယူလာကြလေသည်။ ဝက်ဝံမှာ လင်ကွန်း ယခင်က ပါဝင်ခဲ့သည့် ဝှစ်ပါတီ၏ အမှတ်တံဆိပ်ဖြစ်လေသည်။ ဒီမိုကရက်တို့က ရီပတ်ဗလီကင်တို့ အား သရော်လိုသောဆန္ဒနှင့် ဝက်ဝံသေကလေးကို အမြီးမှချိတ်ဆွဲ၍ လာကြ လေသည်။

လယ်ကွင်းပြင်ကြီးတွင် သစ်ရွက်ခြောက်များ ကြွေလျက် ရှိလေ သည်။ မြို့လယ်ကောင်၌ တရားဟောသံ လေထဲ၌ လွင့်လျက်ရှိလေသည်။ လင်ကွန်းက 'ကျွန်တော်နဲ့ ဒေါက်ကလပ်တို့ ခုနစ်မြို့မှာ စကားအချေအတင် ပြောပွဲကျင်းပဖို့ စီစဉ်ကတည်းက ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက် ပြောတဲ့စကားကို ဒီနေရာမှာရှိတဲ့ ပရိသတ်တွေသာမက တစ်တိုင်းတစ်ပြည်လုံးက ကြားကြ လိမ့်မယ်လို့ မျှော်လင့်တယ်။ တကယ်တမ်းဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ ပြောနေတဲ့ အကြောင်းကို ကမ္ဘာကလည်း ဂရုစိုက်ပြီး နားထောင်နေတယ်။ အဲဒီတော့ ကျွန်တော်တို့ဟာ ဘာပဲပြောပြော၊ ဘာပဲလုပ်လုပ် ဣန္ဒြေနှင့်ပြော၊ ဣန္ဒြေနှင့် လုပ်ဖို့ ကောင်းပါတယ်။ ဂုဏ်ပျက်စီးတတ်တဲ့ အလုပ်မျိုးကို ရှောင်ကြဉ်ဖို့ ကောင်းပါတယ်။'

လင်ကွန်းသည် သူ့အား အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကြီး တစ်ခုလုံးက အာရုံစိုက်နေကြောင်း သိလေသည်။ ဒေါက်ကလပ်နှင့် သမ္မတဗုကာနှင့်အစိုး ရတို့ မသင့်မတင့်ဖြစ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ လင်ကွန်းက ဥပမာကလေးတစ်ခု ပြ၍ ပြောလေသည်။ 'တောအရပ်၌နေသော လင်မယားနှစ်ယောက်အား တစ်နေ့တွင် ဝက်ဝံတစ်ကောင်လာ၍ နှောင့်ယှက်သဖြင့် လင်က ဝက်ဝံနှင့် ဖက်၍သတ်ရာ မယားက လင်ကိုလည်း အားပေး၊ ဝက်ဝံကိုလည်း အားပေး လုပ်နေကြောင်း၊ အဲသည်ပုံလိုပဲ'ဟု လင်ကွန်းက ပြောလေသည်။

လင်ကွန်းနှင့် ဒေါက်ကလပ်တို့ အယ်လ်တန်မြို့သို့ စကားပြောရန် သွားကြသောအခါ လှေနှင့် မစ္စစ္စပီမြစ်ကြီးတစ်လျှောက် စုန်ဆင်းသွားကြရာ တွင် လင်ကွန်းသည် လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်းများစွာက ဒီမိုကရက်ခေါင်းဆောင် တစ်ဦးနှင့် မိမိတို့ ရှေ့လယ်ကွက်ကလေး တစ်ခုတွင် ဓားချင်းယှဉ်၍ ခုတ်ရန် စီစဉ်ခဲ့ကြကြောင်း သွား၍ သတိရမိလေသည်။ အယ်လ်တန်မှာ ဒီမိုကရက်တို့ ကြီးစိုးသဖြင့် လင်ကွန်းအဖို့ မျှော်လင့်ချက် ကောင်းစွာမရှိချေ။ ဒေါက်ကလပ်

က သူပြောနေကျအတိုင်း အာပေါင်အာရင်းသန်သန်နှင့် ပြောသွားပြီး သည့် နောက် လင်ကွန်းက ကျေးကျွန်ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ လေးလေးနက်နက် ပြန်၍ ဖြေဆိုချေပလေသည်။

''အခု ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက် ပြောဆိုခြင်းခုံနေကြတဲ့ ကိစ္စ ဟာ စင်စစ်အားဖြင့် ယာယီကိစ္စ မဟုတ်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့နှစ် ယောက် ဘဝပြောင်းသွားပြီး ကျွန်တော်တို့ရဲ့ အမည်နာမတွေကို ပင် နောင်လာနောင်သားများ မသိဘဲနေသည့်တိုင်အောင် ဒီပြဿနာ ကြီးဟာ ရှိနေမှာပါပဲ။ စင်စစ်တော့ ဒီပြဿနာရဲ့ အရင်းသဘော ဟာ အမှားနဲ့ အမှန်ပါပဲ။ အမှားနဲ့ အမှန်ဆိုတာဟာ အမြဲတမ်း မျက်နှာချင်းဆိုင်ပြီး တိုက်ခိုက်နေကြတာပဲ။ ကျေးကျွန်ပြဿနာ ဟာ တစ်ဖက်က မှုန်ရင် တန်းတူအခွင့်အရေး ရရမယ်ဆိုတဲ့ ဝါဒရှိတယ်။ တစ်ဖက်ကတော့ အရှင်သခင်များဟာ ထူးခြားတဲ့ အခွင့်အရေး ရရမယ်ဆိုတဲ့ဝါဒ ရှိတယ်။ ရှင်းရှင်းပြောရရင် မင်း က အပင်တပန်း စားရေရိက္ခာ လောက်အောင်လုပ်ပေး၊ ငါက စားမယ်ဆိုတာမျိုးပါပဲ။ ဘယ်လိုပဲဖြစ်ဖြစ် ဒီပြဿနာဟာ ဒီ သဘောတရားအတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ တိုင်းပြည်ကြီး တစ်ပြည်လုံး ကို ခွဲပြီးစားနေတဲ့ ရှင်ဘုရင်ရဲ့ပါးစပ်ကို တိုင်းသူပြည်သားများက ပင်ပန်းဆင်းရဲခံပြီး လုပ်ကိုင် ကျွေးမွေးရတာပါပဲ။ ရှင်ဘုရင်တစ် ဦးမှာ ဘုရားသခင်ကပေးတဲ့ အထူးအခွင့်အရေးများ ရရှိတယ်ဆို တာကို ယုံကြည်ရင် ကျေးကျွန်များ ရောင်းဝယ်ပိုင်သခြင်းကို လည်း ယုံကြည်ရာကျပါတယ်။ လူတစ်မျိုးက တစ်မျိုးကို ကျွန် ဖြစ်အောင်လုပ်တဲ့ ဆိုးသွမ်းတဲ့စနစ်ဟာ ဒီစနစ်ပါပဲ''

သစ်ရွက်ခြောက်ကလေးများ လွင့်ပါး ပျောက်ပျက်သွားကြလေ သည်။ စကားအချေအတင်ပွဲ ခုနစ်ပွဲမှာလည်း ပြီးဆုံးသွားလေပြီ။ ကြားနာ ရသော ပရိသတ်တို့လည်း မိမိတို့ လယ်တဲများသို့ပြန်ကာ လင်ကွန်းအကြောင်း ကို ပြောဆိုဆွေးနွေးလျက် ရှိကြသည်။ 'ကျေးကျွန်ပြဿနာကို တားဆီးရင် တားဆီး၊ မတားဆီးရင် တစ်တိုင်းတစ်ပြည်လုံး ပျက်သွားလိမ့်မယ်လို့ လင် ကွန်းပြောတာ မှန်တယ်'ဟု လူထုက ကျေးကျွန်ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ နားလည်လာကြလေသည်။ ရွေးကောက်ပွဲ၌ လင်ကွန်းက ဒေါက်ကလပ်ထက် လူထုမဲဆန္ဒ (၁၆၀၀) ပို၍ရသော်လည်း ပြည်နယ်လွှတ်တော်က ဒေါက်ကလပ်

ကိုသာ ရွေးကောက်လိုက်လေသည်။ ထိုခေတ်က လူထုဆန္ဒထက် ပြည်နယ် လွှတ်တော်ဆန္ဒက ပို၍အရေးကြီးပြီး အရေးပါ အရာရောက်နေတော့သည်။ လင်ကွန်းအား ရွေးကောက်လိုက်သော်လည်း အမတ်ရာထူးမရဘဲ ရှိနေတော့ သည်။

လင်ကွန်းသည် ရွေးကောက်ပွဲကိစ္စများ ပြီးစီး၍ မိမိနေရာ စပရင်းဖီး ရှေ့နေရုံးခန်းကလေးတွင် လုပ်မြဲအလုပ်ကို ဆက်လက် လုပ်ကိုင်လျက် ရှိလေ သည်။ သူ့ဟောပြောချက်များကို သတင်းစာများတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြ၍ လူပေါင်းသိန်းသန်းမက ဖတ်ရှုကြလေသည်။ သူသည် ယခင်ကကဲ့သို့ အည တရမဟုတ်တော့ဘဲ တိုင်းသိပြည်သိ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်လာလေသည်။

စကားပြောပွဲများပြီးသည့်နောက် တစ်နှစ်ခန့်ကြာသောအခါ သံကြီး များ ဆူညံစွာမြည်လာပြီးလျှင် ပြည်နယ်တစ်ခုလုံး အလန်တကြား ဖြစ်သွား လေတော့သည်။ နှစ်ရက်လုံးလုံး ကျွန်သူပုန်အရေးကြောင့် ပြည်နယ်သူပြည် နယ်သားများမှာ ထိတ်ထိတ်ပျာပျာဖြစ်၍ နေကြလေသည်။ ဂျွန်ဗရောင်းခေါင်း ဆောင်သော သူပုန်တစ်စုသည် ဟားပါးကူးတို့ဆိပ်ကို သိမ်းယူ၍ ဝါရှင်တန် မြို့သို့တက်မည်ဟု သတင်းပြေးနေလေသည်။ ဟားပါးသင်္ဘောဆိပ်မှာ အခြား အရပ်များနှင့် နှစ်ရက်တိုင်တိုင် အဆက်ပြတ်၍ နေလေသည်။ ထို့နောက် စက်ရုံကို တိုက်ခိုက်ကြရာတွင် သူပုန်ခေါင်းဆောင်အား မိသွားသဖြင့် ပုန်ကန် မှုလည်း ပြီးစီးသွားလေတော့သည်။

ရိပတ်ဗလီကင်တို့ လှုံ့ဆော်ပေးသော သူပုန်ဟု သတင်းစာများတွင် ဆိုကြသည်။ ယင်းသို့ ပါတီတစ်ခုလုံးကို ထိပါးစွပ်စွဲချက်မှာ အတော်ပင်ဆိုး ရွားလှသဖြင့် ရိပတ်ဗလီကင် ပါတီခေါင်းဆောင်တို့က မဟုတ်မမှန်ကြောင်း ငြင်းကြလေသည်။ သူပုန်ခေါင်းဆောင်ကြီး ဂျွန်ဗရောင်းအား ရက်(၃၀)အ တွင်း ကြီးပေးရန် စီရင်ချက်ချလိုက်သည်ကို လင်ကွန်းက မည်သို့မှ မပြောဘဲ ငြိမ်၍နေလေသည်။ ဥပဒေကို အလွန်အမင်း ရိုသေလေးစားသူ ဖြစ်သဖြင့် ဥပဒေချိုးဖောက်မှုဆိုလျှင် မည်သူ့ကိုမဆို မလိုလားသောကြောင့် သူပုန်ခေါင်း ဆောင် ဂျွန်ဗရောင်းအတွက် လင်ကွန်းက ကာကွယ်ပေးခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ ကျေး ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပပျောက်ရေးသမားများအဖို့ကား ဂျွန်ဗရောင်းမှာ အာဇာ နည်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။

ဂျွန်ဗရောင်း၏ အလောင်း (၁၈၅၉)

‘ဒီနေရာဟာ တယ်ပြီးသာယာပါလား၊ ကျုပ်ဖြင့် တစ်ခါမှ မရောက်ဖူးပါဘူး’ ဟု ဂျွန်ဗရောင်းက အဝေးရှိတောင်တန်းကြီးများကို လှမ်း၍ကြည့်ရင်း ပြော လေသည်။ ဂျွန်ဗရောင်းမှာ ဆံပင်ရှည်ကြီးနှင့် မုတ်ဆိတ်ဖွားဖွား၊ ဗလကောင်း ကောင်း သုဒ္ဓိဂိုဏ်းဝင် ခရစ်ယာန်ကြီးတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။ သူသည် သူ့ အလောင်းကိုထည့်ရန် ယူလာသော ခေါင်းပေါ်တွင် ထိုင်ကာ မြင်းဖြူကြီး နှစ်ကောင်ဆွဲသော လှည်းကြမ်းကြီးမှနေ၍ သြကာသလောက၏ သာယာမှု ကို ချီးကျူးလိုက်လေသည်။ သူ့အား ကြီးပေးခါနီးတွင် သူသည် ထိုင်ရာမှ တည်ကြည်သော ဣန္ဒြေနှင့် မတ်တတ်ရပ်၍ စာရွက်ကလေးပေါ်တွင် ရေးထား သော နောက်ဆုံး နှုတ်ဆက်စာကို သူ့တပည့်တစ်ယောက်အား ပေးလိုက်လေ သည်။

ချားလ်စ်တောင်း

၁၈၅၉ ခု ဒီဇင်ဘာလ ၂ ရက်နေ့

ကျုပ် ဂျွန်ဗရောင်းသည် အပြစ်ကြယ်လှသည့် ဤတိုင်းပြည်၌ ကျုပ်၏ပြစ်မှုကို သွေးနှင့် ဆေးကြောပစ်လိုက်ရမည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယခု၌ သွေးပြောက်ပြားစွာနှင့် ဆေးကြောပစ်ရန် မလိုလားဘဲ ကိစ္စပြီးနိုင်သည်ဟု ထင်မိ ပါသည်။

ကြီးသမားသည် ကြီးကို ပုဆိန်နှင့် ဖြတ်လိုက်သဖြင့် ဂျွန်ဗရောင်း၏ အလောင်းမှာ မြေထဲမိုးမထိ တန်းလန်းဖြစ်လျက် နေလေသည်။ တပ်သား ပေါင်း(၁၅၀၀) ဝိုင်း၍စောင့်ကြပ်ရင်း လူမြောက်မြားစွာတို့ ရပ်၍ ငြိမ်သက်စွာ ကြည့်နေရာမှ အသံတစ်သံသည် ‘ဗာဂျီးနီးယားပြည်နယ်ရဲ့ ရန်သူများ ဒီလိုပဲ သေကြရမှာပဲ။ လူလောကရန်သူများလည်း ဒီလိုပဲသေကြရမှာပဲ’ဟု တည် ကြည်ငြိမ်သက်စွာ ဆိုလိုက်လေသည်။

နယူးယော့ပြည်နယ်မှ အယ်လဗေးနီးမြို့၌ ဂျွန်ဗရောင်း ကွယ်လွန် သည့် အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် အမြောက်အချက်(၁၀၀) ပစ်ကြလေသည်။ ဂျွန် ဗရောင်းအား ကြီးမပေးမီ ရက်သတ္တမြောက်ပတ်လောက်က လူ(၁၀)ယောက် တို့သည် လက်နက်များကို လှည်းကြီးတစ်စင်းနှင့် အဝတ်များ ဖုံးအုပ်ကာ ပိုတိုမက်နှင့် ရှိနှမ်းဒိုးဝါးမြစ်တို့ကို ဖြတ်ကူး၍ သွားကြသည်။ ဂျွန်ဗရောင်း၏ နောက်လိုက်သူပုန်များသည် လက်နက်တိုက်ကို သိမ်းယူပြီးလျှင် စက်ရုံကို

တိုက်ခိုက်ကြသောအခါ ကာနယ်လီးဦးဆောင်သော ရေတပ်မတော်က စက်ရုံကို အမြောက်နှင့်ပစ်၍ ခုခံတိုက်ခိုက်သောကြောင့် သူပုန်တို့မှာ အရေးနိမ့်သွားကာ ဂျွန်ဗရောင်းလည်း အသက်ဆုံးခါနီးဖြစ်သည့် သူ့သား၏ လက်မောင်းသွေးကို တစ်ဖက်က စမ်းရင်း လက်တစ်ဖက်က သေနတ်ကို ကိုင်၍ ရဲရင့်စွာ ခုခံတိုက်ခိုက်နေလျက်ဖြင့် အဖမ်းခံလိုက်လေသည်။ ချားလ်စတောင်း မြို့သို့ သူပုန်ဗိုလ်ကြီး ဂျွန်ဗရောင်းကို ခေါ်ဆောင်သွားပြီးလျှင် စစ်ဆေးလေရာ ဂျွန်ဗရောင်းက တရားလွှတ်တော်အား ဤသို့ လျှောက်ထားလေသည်။

“ကျွန်တော့်အမှုမှာ သက်သေခံကြတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်တွေကို မကွယ်မထောင့်ဘဲ ထွက်ဆိုကြတဲ့အတွက် ကျေးဇူးတင်ပါတယ်။ တကယ်လို့ ကျွန်တော်ဟာ အခုလိုအလုပ်မျိုးကို လူချမ်းသာအာဏာပိုင်တို့အတွက် လုပ်ပေးခဲ့ပါလျှင် အားလုံးက ကျွန်တော့်ကို ချီးကျူးပြီး ဆုလာဘ်များတောင် ပေးကြမှာပဲ။ အခုတော့ ကျွန်တော်က မျက်နှာခွဲကျွန်များအတွက် ဆောင်ရွက်လို့ ကျွန်တော့်မှာ ရာဇဝတ်မှုကြီးသင့်နေပါပြီ။ ဒီရုံးတော်မှာ ဘုရားသခင်ရဲ့ တရားတော်ဟာ အမှန်လို့သာ လက်ခံယုံကြည်မည်ဆိုလျှင် ကျွန်တော် လုပ်ခဲ့တဲ့ အလုပ်ဟာ မှားတယ်လို့ ဘယ်နည်းနဲ့မှ ဆိုနိုင်မှာ မဟုတ်ဘူး။ အခုတော့ တရားသဖြင့်ဖြစ်ဖို့အရေး ကျွန်တော်က အသက်ပေးပြီး ဆောင်ရွက်ရသလို ဖြစ်နေပါတယ်။ မတရားမှု၊ ရက်စက်ယုတ်မာမှုတွေအတွက် ကျွန်တော့်ရဲ့သွေးဟာ ဒီကျွန်နိုင်ငံရဲ့ သန်းပေါင်းများစွာသော ကျွန်များရဲ့ သွေးတွေနဲ့ ရောပြွမ်းပြီး အသက်ဆုံးရှုံးခံရပါတော့မယ်။ ဒီလိုဖြစ်ရမှာကို မကြောက်ပါဘူး၊ ဖြစ်ပါစေလို့ပဲ ဆုတောင်းမိပါသေးတယ်”

ယင်းသို့လျှင် ဂျွန်ဗရောင်းသည် ဥဒါန်းတွင်လောက်အောင် ပြောပြလေသည်။

ဂျွန်ဗရောင်းအား ကြီးပေးပြီးသည့်နောက် အနောက်ပိုင်းဒေသများ၌ ဝမ်းနည်းကြောင်း အထိမ်းအမှတ် အစည်းအဝေးများ ကျင်းပလေသည်။ မော်စတင့်မြို့၌ ဂျွန်ဗရောင်း၏ ဝိညာဉ် ပြန်လာလိမ့်မည်ဟု သတင်းဖြစ်ကာ လူအများ စုဝေးနေကြလေသည်။ နောင်ကာလ၌ အမေရိကန်ပညာရှိကြီး အီမာဆင်က...

“ဗရောင်းကို ကရုဏာသက်ရောက်မှုမှာ မတားဆီးနိုင်သော

ကိစ္စဖြစ်လေသည်။ ဗရောင်းအား ယဉ်ကျေးသော ကမ္ဘာတစ်ရပ်လုံးက ကရုဏာသက်ရောက်ကြလေသည်” ဟု ရေးသားဖူးလေသည်။

ယင်းသို့ ဗရောင်းအား အချို့က အာဇာနည်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး တစ်ဦးအဖြစ် ချီးကျူးနေကြသော်လည်း တရားဥပဒေကို လွန်စွာမှပင် ရိုသေလှသည့် လင်ကွန်းကမူ...

“ဂျွန်ဗရောင်းဟာ တိုင်းပြည်ပုန်ကန်မှုနဲ့ ကြီးပေးခံရတာပဲ။ ကျွန်တော်တို့ ဘာမှ ကန့်ကွက်စရာ မလိုဘူး။ သူ့ရဲ့ ရည်ရွယ်ချက်က ဘယ်လိုပဲ ကောင်းကောင်း သူလုပ်ပုံမှားတယ်။ အကြမ်းဖက်မှု၊ သွေးထွက်သံယိုမှုတို့ သစ္စာဖောက်မှုတို့ကို ငြော့ပြောမလုပ်သင့်ဘူး။ ဒီလိုလုပ်လို့ သူ့မှာလည်း အကျိုးမရှိဘူး။ သူက မှန်တယ်ထင်တဲ့ ကိစ္စဟာလည်း မပြီးမြောက်နိုင်ပါဘူး” ဟု ဖွင့်၍ ပြောလိုက်လေသည်။

ဂျွန်ဗရောင်းနှင့် သူ့သား ခုနစ်ယောက်တို့သည် ကန်းဆက်(စ်)နယ်တွင် လသာသာ၌ မြင်းစီး၍ စစ်ချီသီချင်း ဆိုကြသည်ကို တွေ့ရကြောင်း မကြာခဏ ပြောသံကြားရလေသည်။

ကျွန်တော်အကြောင်း (၁၈၅၇)

လင်ကွန်း၏မိတ်ဆွေ ဂျက်ဆီဖဲလ်မှာ ပွဲစားတစ်ယောက် ဖြစ်သည့်အလျောက် လင်ကွန်းအကြောင်းကို လူတိုင်းအားပြော၍ အသိများအောင် လုပ်ပေးနေလေသည်။

“ကျုပ်တို့ အီလီနွိုက်မှာ သူ့ရဲ့ကောင်း နှစ်ယောက်ရှိတယ်။ ဒေါက်ကလပ်ဆိုတဲ့ လူက အငယ်စား၊ အေဗရာဟင်လင်ကွန်းက အကြီးစားဖြစ်တယ်” ဟု သူက တွေ့ကရာလူအပေါင်းကို ပြောပြလေသည်။ လင်ကွန်း၏ ဟောပြောချက်များကို ကြားရသူများနှင့် မိန့်ခွန်းများကို ဖတ်ရသူများသည် လင်ကွန်းအကြောင်းကို သိလိုလှသဖြင့် သူ့အား မေးကြလေသည်။ သူကလည်း ပွဲစားပီပီ နောင်ကာလတွင် သမ္မတအရွေးခံရာ၌ မဲရလေအောင် မဲဆွယ်လိုသော သဘောဖြင့် လင်ကွန်းအကြောင်းကို ပြောပြလေသည်။ သို့ရာတွင် လင်ကွန်းကိုယ်တိုင်က သူ့အကြောင်းကို ပြောပြသည့်အနေနှင့် ပြောရလျှင် သာ၍ကောင်းမည်ဟု အောက်မေ့ကာ သူက လင်ကွန်းအား...

“ခင်ဗျားအကြောင်းကို အတ္ထုပ္ပတ္တိ အတိုချုပ်သဘောနှင့် ရေးပြီး ကျွန်တော့်ပေးထားပါလား။ ခင်ဗျား လက်ရေးနဲ့ ရေးထားတာကို လူတွေ လျှောက်ပြရင် ကောင်းမှာပဲ” ဟုပြော၍ လင်ကွန်းက မစ္စတာဖဲလ်အား သူ့ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို ရေးပေးလေသည်။ သူ့အတ္ထုပ္ပတ္တိ စာတမ်းကလေးကို ရေးပေး ရာတွင် သူက မစ္စတာဖဲလ်အား ထိုစာတမ်းတွင်ပါသည့် အကြောင်းအရာ ထက် ပို၍ မဟောပြောရန် တောင်းပန်လေသည်။ သူ့ပြောဟောချက်များကို လူထုစိတ်ဝင်စားအောင် ထုတ်ဖော်ညွှန်ပြလိုက် ညွှန်ပြနိုင်ကြောင်း မှာကြား လိုက်လေသည်။

လင်ကွန်း၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအတိုချုပ်ကား အောက်ပါအတိုင်းပင်တည်း။

“ကျွန်ုပ်မှာ ၁၈၀၉ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ကင်တတ်ကီနယ် ဟာဒင်ကွက်စုတွင် ဖွားမြင်ပါသည်။ ကျွန်တော် မိဘများမှာ ဗာဂျီးနီးယားနယ်မှ မထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ကျွန်တော်မိခင်မှ ကျွန်တော်(၁၀)နှစ်အရွယ်က တည်းက ကွယ်လွန်သွားပါသည်။ သူ့ဆွေမျိုးအဆက်မှာ ဟင်ဒ်စ် အမည်နှင့် ယခုအခါ အီလီနွိုက်ပြည်နယ် အပင်ဒန်မြို့နှင့် အခြား မာကွန်ကွက်စုများ မြို့များတွင် ယခုထက်တိုင် နေထိုင်လျက်ရှိ နေကြပါသည်။ ကျွန်တော်ဖခင်ဘက်က အဘိုးမှာ ကျွန်တော်နာ မည်ကဲ့သို့ပင် အေဗရာဟမ်လင်ကွန်း ဖြစ်ပါသည်။ ၁၇၈၁/၈၂ ခုနှစ်လောက်က ဗာဂျီးနီးယားပြည်နယ်မှ ကင်တတ်ကီနယ်သို့ ပြောင်းရွှေ့လာပြီးလျှင် (၁)နှစ်၊ (၂)နှစ်လောက်အကြာတွင် လူရိုင်း များ သေနတ်နှင့်ပစ်သဖြင့် သေဆုံးသွားပါသည်။ သူ သေဆုံး သည်မှာ တိုက်ပွဲ၌ ကျဆုံးသည် မဟုတ်ပါ။ မြေရိုင်းထွင်ကာ လယ်ထဲဝင်းခတ်နေစဉ် လူရိုင်းတို့က ချောင်း၍ ပစ်သောကြောင့် ကွယ်လွန်ရပါသည်။ မိဘဘိုးဘွားတို့မှာ ကင်စီလတဲနီးယားပြည် နယ်သို့ ရောက်လာသော ကွေကာဂိုဏ်းဝင်များ ဖြစ်လေသည်။

ကျွန်တော်ဖခင်မှာ သူ့ဖခင် ကွယ်လွန်စဉ်က အသက်(၆)နှစ် မျှသာ ရှိပါသေးသည်။ ပညာဟူ၍ ကျကျနန မသင်ခဲ့ဖူးပါ။ သူသည် ကျွန်တော် အသက်(၈)နှစ်လောက်တွင် ကင်တတ်ကီ နယ်မှ အင်ဒီယားနားနယ်သို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ပါသည်။ ကျွန် တော်တို့ ရောက်သွားခါမှ အင်ဒီယားနားပြည်နယ်လည်း ပြည်

ထောင်စုတွင်းသို့ ဝင်ပါသည်။ ထိုစဉ်ကပင် သာယာခြင်း မရှိသေး ဘဲ လယ်တဲများ၌ ဝက်ဝံများနှင့် အခြားတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုစဉ်က ကျောင်းဟူ၍ မည်မည်ရရ မတတ်ကျွမ်း ခဲ့ပါ။ အရေးအဖတ်အတွက် တတ်သူဆိုလျှင် ကျောင်းဆရာလုပ် နိုင်ပါသည်။ ပညာအားပေးမှုလည်း မရှိခဲ့ပါ။ ကျွန်တော် အရွယ် ရောက်လာသည်တိုင်အောင် ပညာဟူ၍ မည်မည်ရရ မတတ် ကျွမ်းခဲ့ပါ။ ငယ်ငယ်က ရေးတတ်ဖတ်တတ်ရုံအထိ သင်ကြားပြီး နောက် ကျောင်းမှ ထွက်ခဲ့ရပါသည်။ နောက်မှ ကျွန်တော့်လုံ့လ ဝီရိယဖြင့် ကျွန်တော် ပညာဗဟုသုတ ဆည်းပူး၍ ယူရပါသည်။

ကျွန်တော့်အား ငယ်စဉ်ကတည်းက တောင်သူလယ်သမား လုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်ရန် မိဘများက ရည်ရွယ်ခဲ့ပါသည်။ အသက် (၂၁)နှစ်ကျ၍ လူလားမြောက်ခါမှ အီလီနွိုက်မြို့သို့ ရောက်လာ ပါသည်။ ထိုမြို့မှတစ်ဖန် နယူးဆာလန်မြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့၍ ကုန် တိုက်စာရေးကလေးအဖြစ် လုပ်ကိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် ရွှေစွန် ညိုလူရိုင်းကြီး ဦးစီးသည့် လူရိုင်းများပြည်နယ်ကို စော်ကားလာ သဖြင့် ကျွန်တော်တို့ ပြည်နယ်သားများ အပျော်ထမ်း စစ်တပ်ဖွဲ့ ကာ ခုခံတိုက်ခိုက်ကြရာတွင် ကျွန်တော့်အား အများသဘောတူ ဗိုလ်မှူးခန့်ထားကြပါသည်။ ထိုနယ်၌ပင်လျှင် ကျွန်တော်လည်း ပြည်နယ်လွှတ်တော်အမတ် ရွေးကောက်ပွဲသို့ ဝင်၍ အရွေးခံရာ ရှုံးသွားခဲ့ပါသည်။ ပြည်သူ့မဲဆန္ဒဖြင့် ရှုံးရသည်မှာ ကျွန်တော် တစ်သက်တွင် ဤတစ်ကြိမ်မျှသာ ရှိပါသည်။ ထို့နောက် သုံးကြိမ် တိုင်တိုင် ကျွန်တော့်အား ပြည်သူ့လွှတ်တော် အမတ်အဖြစ် ရွေး ကောက် တင်မြှောက်ခဲ့ကြလေသည်။ အမတ်ဖြစ်ကာ ကျွန်တော်မှာ ဥပဒေကို လေ့လာ၍ ရှေ့နေစာမေးပွဲ အောင်သဖြင့် စပရင်းဖီးသို့ ပြောင်းရွှေ့ကာ ရှေ့နေလိုက်ခဲ့ပါသည်။ ၁၈၄၆ ခုနှစ်က ကွန်ဂ ရက်လွှတ်တော်သို့ အမတ်အဖြစ် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခြင်း ခံခဲ့ရပါသည်။ သို့ရာတွင် နောက်တစ်ကြိမ် ဆက်လက် အရွေး မခံတော့ဘဲ ၁၈၄၉ ခုနှစ်မှ ၁၈၅၄ ခုနှစ်တိုင်အောင် ရှေ့နေလိုက် နေပါသည်။ ကျွန်တော့် နိုင်ငံရေးဝါဒမှာ ဝှစ်ပါတီနိုင်ငံရေးဝါဒ ဖြစ်သဖြင့် ကျွန်တော်သည် ဝှစ်ပါတီအမတ်လောင်းများကို အား

ပေးကူညီ၍ မဲတရားများ ဟောခဲ့ပါသည်။ ကျေးကျွန်ရောင်း ဝယ်မှု တားမြစ်ရေးဥပဒေကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သည့်တိုင်အောင် ကျွန်တော့်မှာ နိုင်ငံရေးတွင် စိတ်မပါခဲ့ပါ။ ထိုဥပဒေဖျက်သိမ်း လိုက်ခါမှ ကျွန်တော်လည်း နိုင်ငံရေးတွင် အပြင်းအထန် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြောင်း အများအသိပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်တော့် ရုပ်ရည်သဏ္ဍာန်ကို ဖော်ပြရမည်ဆိုလျှင် ကျွန်တော့်မှာ အရပ်(၆)ပေ (၄)လက်မ နီးပါးရှိပါသည်။ ပိန်ပိန်ပါးပါးဖြစ်၍ ပေါင်(၁၈၀)မျှ အလေးချိန် ရှိပါသည်။ အသားညို၍ ဆံပင်ကြမ်းပါသည်။ မျက်လုံးမှာ နီကြောင်ကြောင် ရှိပါသည်။ အခြားအမှတ်အသားများ ကျွန်တော့်ကိုယ်ပေါ်၌ ရှိသည်ဟု သတိမထားမိခဲ့ပါ။”

ကူးပါး ယူနီယံ (၁၈၆၀ ဖေဖော်ဝါရီ)

ဒေါက်ကလပ်နှင့် ယှဉ်ပြိုင်၍ တရားဟောပွဲများ ပြီးသည့်နောက် လင်ကွန်းသည် သူ့ရှေ့နေရုံးသို့ ပြန်၍ တပည့်ဟံဒန်နှင့်အတူ ရှေ့နေလိုက်၍ နေလေသည်။ သူ့အတွက် အမတ်ရာထူးမရဘဲ ရုံးသွားသောကြောင့် အထူးဝမ်းနည်းခြင်းမရှိ။ တဖြည်းဖြည်းလည်း ခေတ်ပြောင်းလာလေသည်။ ကိုလံဘတ်နှင့် ဆင်ဆင်နတ်မြို့များတွင် စကားပြောရာ၌ သူသည် ကျေးကျွန်စနစ်ကို အပြင်းအထန် ထိုးနှက်လိုက်လေသည်။ ဖေဖော်ဝါရီလအတွင်း၌ သူသည် နယူးယော့မြို့သို့ တရားဟောရန် မီးရထားနှင့် ထွက်သွားလေသည်။ သူသည် နိုင်ငံရေးနှင့် ခက်ခဲသော ပြဿနာများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြ၍ ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီ၏ အခြေအနေကို လူအများသိသာစေရန် ထုတ်ဖော်လိုလှသည်။

နယူးယော့သို့ ရောက်သောအခါ ပါတီအမှုဆောင်အဖွဲ့က သူ့အား အက်စတာဟောက် တည်းခံမိကြီးသို့ ခေါ်သွားကြလေသည်။ သူတရားဟောရမည့်နေရာမှာ ကူးပါးယူနီယံခန်းမကြီး ဖြစ်လေသည်။ အပြင်၌ ဖေဖော်ဝါရီလလေအေးသည် ခပ်ပြင်းပြင်းတိုက်လျက် ရှိလေသည်။ ဖြူလွလွဆီးနှင်းများလည်း ခန်းမကြီးအပြင်၌ ချစ်စဖွယ် ပွဲပွဲကလေး ကျ၍နေလေသည်။ အခန်းတွင်း၌ ဝါကြန့်ကြန့် ဓာတ်မီးရောင်များသည် များလှစွာသော အုတ်တိုင်ဖြူတို့ကို ဝါကြန့်ကြန့် ဖြစ်နေစေသည်။ မီးရောင်အောက်တွင် ခပ်ပြားပြားမြင်ရသော မျက်နှာ(၁၅၀၀)တို့မှာလည်း ငြိမ်သက်လျက် နေကြလေသည်။ စင်

မြင့်ပေါ်၌ ပါတီခေါင်းဆောင်ကြီးများ ထိုင်လျက်ရှိသည်။ ကြွရောက်လာကြသောပရိသတ်တို့မှာ အရေးပါအရာရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်သည်ဟု ဆို၏။

ကဗျာဆရာ ပညာရှိကြီး ဝီလျံဗရိုင်းယာ့က လင်ကွန်းအား ပရိသတ်နှင့် မိတ်ဖွဲ့ပေးလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ထိုင်ရာမှ သူ(၆)ပေ (၄)လက်မ ရှိသော အရပ်ကြီးကို မတ်၍ထလိုက်ကာ စင်မြင့်ရှေ့နားသို့ တိုးသွားလေသည်။ သူ့ခမျာမှာ ခပ်ကျပ်ကျပ် ဖိနပ်သစ်ကလေးနှင့် ဝတ်စုံအနက်ဝတ်ဆင်၍ ထားရသဖြင့် အနေအထိုင်က ကျပ်၍နေလေသည်။ နယူးယော့မြို့ ပရိသတ်လည်း ကိုလူရှည်ကို လည်များဆန်တန်းကာ လှမ်း၍ ကြည့်နေကြလေသည်။ သူတို့မှာ လင်ကွန်းကို မမြင်ရခင်က ဒေါက်ကလပ်အား ခုံညားသော စကားလုံးများဖြင့် ပြန်၍ချေပလိုက်သည်တို့ကို သတင်းစာတွင် ဖတ်ခဲ့ရပြီးလေပြီ။ သူ့စကားလုံးများမှာ ပြောင်လွန်းလှသဖြင့် လူတိုင်းပါးစပ်ထဲ၌ ရှိနေသေး၏။

လင်ကွန်းလည်း တဖြည်းဖြည်း စ၍ပြောရာမှ စကားအရှိန်ရကာ ပထမ၌ ကြောင်တက်တက် ဖြစ်နေသော်လည်း အသားသေ၍ ကင်တတ်ကီ နယ်သားတို့ စကားပြောလျှင် ခပ်ဝဲဝဲပြောသလို အနည်းငယ်ဝဲကာ ပြောသွားလေသည်။ သူသည် အုပ်ချုပ်မှု အခြေခံဥပဒေ၏ အစရာဇဝင်ကို ညွှန်းကာ ပြည်ထောင်စု တည်ထောင်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများက အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲစဉ် ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်မှုကို ပြန့်ပွားစေလိုသောဆန္ဒ မရှိခဲ့ကြောင်း၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၏ စေတနာကို မပျက်စီးအောင် မိမိတို့က ယခု စောင့်ရှောက်ကာ ကွယ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ မကောင်းမှုကို မပြန့်ပွားစေအောင် တိုက်ခိုက်တွန်းလှန်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ သူက ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီမှာ သင်းကွဲဝါဒ၊ တော်လှန်ရေးဝါဒ၊ ကျေးကျွန်များကို သူပုန်ထအောင် လှုံ့ဆော်သော ဝါဒဟု တောင်ပိုင်းသားတို့က စွပ်စွဲခဲ့သည်ကို ပြန်လည်ချေပလေသည်။

“ဂျွန်ဗရောင်းဟာ ရီပတ်ဗလီကင် မဟုတ်ပါဘူး။ သူဟားပါး ကူးတို့ဆိပ်ကို တိုက်ခိုက်ရာမှာ ရီပတ်ဗလီကင် တစ်ဦးတစ်ယောက် မျှ မပါဝင်ခဲ့ပါဘူး။ ပြီးတော့လည်း ဂျွန်ဗရောင်းရဲ့ ပုန်ကန်မှုဟာ ကျေးကျွန်တို့ရဲ့ ပုန်ကန်မှုမဟုတ်ပါဘူး။ လူဖြူတို့က ကျေးကျွန်တို့ကို ပုန်ကန်အောင် လှုံ့ဆော်ပေးခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါတယ်။ သို့သော်လည်းပဲ ကျေးကျွန်များက ထိုပုန်ကန်မှုကို ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုခဲ့ပါဘူး။ သူတို့က ဂျွန်ဗရောင်းရဲ့ ဆောင်ရွက်ခြင်းအောင်မြင်လိမ့်မယ်လို့ မမျှော်လင့်လို့ မပါခဲ့ကြတာဘဲ”

လင်ကွန်းက တရားလွတ်တော်ချုပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ဝေဖန်သည်မှာ 'ဒီအမှုမှာ အယူအဆချင်း လွဲနေခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါတယ်။ အုပ်ချုပ်မှု အခြေခံဥပဒေက ပစ္စည်းပိုင်သခွင့်ပေးတယ်လို့ ဆိုပေမယ့်လို့ ကျေးကျွန်ကို ပစ္စည်းအဖြစ် ထည့်သွင်းမှတ်သားခြင်း မပြုခဲ့ပါ။ ဥပဒေစာအုပ်ကို သေသေချာချာကြည့်ရင် ဒီအချက်ကို ရှင်းရှင်းကြီး သိနိုင်ပါတယ်။'

လင်ကွန်းသည် ဖြစ်ပွားသည့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ဝေဖန်ပြောဆိုသည်မှာ 'အခု ဖြစ်နေတာက တစ်ယောက်က မှန်တယ်၊ တစ်ယောက်က မှားတယ်ဆိုပြီး အငြင်းပွားနေတာပဲ။ ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်ပိုင်သမှု ကိစ္စဟာ အခုအခြေအနေအရ ရှိနေသေးတာကို ကျွန်တော်တို့က ဘာမှ မဆိုလိုပါဘူး။ တကယ်ဆိုတော့ ဒီကိစ္စဟာ သဘောတရားအားဖြင့် မှားပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အကြောင်းအားလျော်စွာ ရှိနေသေးတာကို ကျွန်တော်တို့က ဘာမျှ မဆိုလိုပါဘူး။ ရှိသင့်လို့ ရှိတာမဟုတ်ဘဲ၊ ဒီမကောင်းမှုကို ပြန်ပွားအောင်လုပ်မယ် ဆိုရင်တော့ မသင့်လျော်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့ လူထုဆန္ဒအင်အားနှင့် တိုက်ဖျက်ပစ်ရပါလိမ့်မယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ဝတ္တရားက ဒီစနစ်ကြီး ပြည်ထောင်စု တစ်ခုလုံး ပြန့်ပွားသွားမှာကို ကာကွယ်ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တာဝန်သိတတ်တဲ့ ကျွန်တော်တို့ဟာ ဤကိစ္စကြီးနှင့် ပတ်သက်လို့ မကြောက်ရွံ့ဘဲ တာဝန်ကျ ပွန်အောင် ဆောင်ရွက်ဖို့ ရှိပါတော့တယ်။ မှန်ရာကို လုပ်ရဲတဲ့သတ္တိနဲ့ အဆုံးတိုင် လုပ်သွားကြဖို့ပါပဲ' ဟု ဆိုလေသည်။

လင်ကွန်း စကားပြောပြီးနောက် အားလုံးက ဩဘာပေးကြလေသည်။ သူ့အား လာရောက်၍ နှုတ်ဆက်သူများလည်း မရှားပေ။ တရားပွဲပြီးသည့်နောက် လင်ကွန်းသည် မော်တော်ဘတ်(စ်)နှင့်ပင် သူ၏ တည်းခိုရာ ဌာနသို့ ပြန်လေသည်။ နောက်နေ့ နံနက်တွင် သူ၏ တရားပွဲအကြောင်းများကို သတင်းစာများက အသီးသီး ဖော်ပြထားလေသည်။ သတင်းစာတစ်စောင်ကမူ သူ့အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ ဖော်ပြထား၏။

“အပြောအဆို အမူအရာနှင့် ပရိသတ်တို့ အမြဲတမ်း စိတ်ဝင်စားအောင် ပြောတတ်သော စကားများကြောင့် အစည်းအဝေး ပရိသတ်တစ်ခုလုံးမှာ ဩဘာပေး၍ မဆုံးနိုင်အောင် ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ နယူးယော့မြို့တွင် လင်ကွန်းလောက် စကားပြောကောင်းသောပုဂ္ဂိုလ် မကြုံတွေ့ဖူးချေ။ ပရိသတ်တို့ စွဲမက်လောက်အောင် အပြောအဆို တော်လှပါပေသည်”

ယင်းသို့ အပြောအဆို တော်လှသော လင်ကွန်းအား နယူးယော့မြို့ ပရိသတ်က နောက်(၈)လအကြာတွင် အမတ်လောင်းအဖြစ် ရည်မှန်းခြင်း မပြုကြပေ။ သူတို့အားလုံးက ဝီလျံဆီးဝဒ်အား သမ္မတဖြစ်လိမ့်မည်ဟု မှတ်ထင်ယုံကြည်နေကြလေသည်။ သို့ရာတွင် အီလီနွိုက်မြို့ရှိ အရေးပါအရာရောက်သော ရှေ့နေကြီးများနှင့် သတင်းစာဆရာအချို့တို့က အေဗရာဟမ် လင်ကွန်းမှာ သမ္မတဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ အကြောင်းရှိသည်ဟု မှန်းဆတွက်ချက်ကြလေသည်။

ဝင်းတိုင်မြတ်သမား သမ္မတလောင်း (၁၈၆၀)

မေလ၌ ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီ ပြည်နယ်ကွန်ဖရင့်ကြီးကို ဒီဂေတားမြို့တွင် ကျင်းပလေသည်။ ဤကွန်ဖရင့်ကြီးက ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီ၏ သမ္မတလောင်းကို ရွေးကောက်ရလေသည်။ သမ္မတလောင်းကို နောက်ဆုံး ရွေးကောက်ရမည့်ကွန်ဖရင့်ကြီးမှာကား ရှိကာရှိမြို့၌ ကျင်းပရမည်ဖြစ်ရာ အီလီနွိုက် ရီပတ်ဗလီကင်ခေါင်းဆောင်တို့က ထိုရွေးကောက်ပွဲတွင် အရေးပါအရာရောက်သော အဆိုတစ်ခုကို တင်သွင်းရန် စီစဉ်လျက် ရှိကြလေသည်။

တစ်နေ့၌ လင်ကွန်းသည် လူပြည့်ကျပ်လျက်ရှိသော အစည်းအဝေးခန်းထဲသို့ ဝင်၍ အကြောင်းအကျိုးကို စုံစမ်းဆွေးနွေးနေခိုက်တွင် ဆူဆူညံညံ အသံတစ်ခုကို ကြားရသဖြင့် လှမ်း၍ ကြည့်လိုက်သောအခါ သူနှင့် ညီအစ်ကိုဝမ်းကွဲတော်သည့် ဂျွန်ဟင်က ဝင်းတိုင်ဟောင်းကြီး နှစ်ချောင်းကို ကြက်ခြေခတ်ကိုင်၍ ထိုကြက်ခြေခတ်ကြားတွင် စာတမ်းကြီးထိုးလျက် လူတစ်စုကို ရှေ့ဆောင်၍ ဝင်လာလေသည်။ ထိုစာတမ်းကြီးမှာ စာလုံးကြီးများဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ရေးထိုးထားလေသည်။

အေဗရာဟမ် လင်ကွန်း

ဝင်းတိုင် သမ္မတလောင်း

၁၈၆၀ ခုနှစ် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲအတွက်

၁၈၃၀ ခုနှစ်က သောမတ်ဟင်နှင့် အေဗရာဟမ်လင်ကွန်းတို့ ခွဲသောဝင်းတိုင်(၃၀၀၀)မှ ယူလာသော ဝင်းတိုင်နှစ်ချောင်း ဖြစ်သည်။

ဟင်နှင့် လင်ကွန်းတို့အဖေမှာ မာကွန်နယ်တွင် ကနဦး နေထိုင်သူများဖြစ်သည်။

ဂျွန်ဟင်နှင့် သူ့မိတ်ဆွေအပေါင်းတို့ ဝင်လာကြသောအခါ အားလုံးက ဆူညံစွာ ဩဘာပေးကြလေသည်။ သူတို့လည်း ခန်းမကြီး ပတ်လည် စီတန်းလျှောက်၍ ဆူညံနေကြလေသည်။ ထိုအခါ လင်ကွန်းက ပြောစမ်းပါ။ ဒီစာတမ်းမှန်သလားလို့ဟု လှမ်း၍ အော်သံကြားရလေသည်။ လင်ကွန်းက ဝင်းတိုင်ဟောင်းကြီးနှစ်ခုကို သေချာစွာကြည့်ပြီးလျှင် 'ကျွန်တော် ဒီဝင်းတိုင်နှစ်ခုကို ခွဲခဲ့တယ်လို့တော့ မဆိုနိုင်ပါဘူး၊ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော် ခွဲခဲ့တဲ့ဝင်းတိုင်တွေကတော့ ဒီဝင်းတိုင်နှစ်ခုထက် ပိုပြီး ကောင်းပါတယ်' ဟု ပြောလိုက်ရာ အားလုံးပင် ပွဲကျသွားလေသည်။ ထို့နောက် ကွန်ဖရင့်တစ်ခုလုံးက ဝိုင်း၍ ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား လင်ကွန်းအား သမ္မတလောင်းအဖြစ် ဆူညံစွာ ဩဘာပေး၍ တင်မြှောက်ကြလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ထိုနေ့မှစ၍ 'ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား' ဟူသော အမည်ကို ရလေတော့သည်။

အီလီနွိုက် ကိုယ်စားလှယ်များလည်း ရှိကာဂိုကွန်ဖရင့်ကြီးသို့ တက်ရောက်ကာ ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား လင်ကွန်းအား သမ္မတလောင်းအဖြစ် အဆိုသွင်းကြလေသည်။ 'ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား' ဟူသောအမည်မှာ တောင်သူလယ်သမားတို့အဖို့ သံယောဇဉ် ကပ်ငြိစရာအမည် ဖြစ်လေသည်။ ထိုအမည်ကို ကြားရလျှင်ပင် လယ်သမား မဲဆန္ဒရှင်တို့သည် လင်ကွန်းအား မဲဆန္ဒပေးလိုစိတ်ပြင်းစွာ ဖြစ်ကြကုန်၏။

အရွေးခံရပြီ (၁၈၆၀ မေ ၁၂)

၁၈၆၀ ခုနှစ်တွင် ရှိကာဂိုမြို့မှာ ရွံ့များပေကျလျက် ရှိသေး၏။ ရိပတ်ဗလီကင် အမျိုးသားကွန်ဖရင့်ကြီး ပြုလုပ်ရာ ပြည်နယ်အသီးသီးတို့မှ နိုင်ငံရေးသမားများ၊ ကိုယ်စားလှယ်များ မီးရထားနှင့် တသောသော လာရောက်ကြလေသည်။ အလံတလူလူလွှင့်ကာ ခါးစည်းပတ်၍ ဦးထုပ်မြင့်ကြီးများကို ဆောင်းလျက် ကိုယ်စားလှယ် အသီးသီးတို့သည် လာရောက်ကြလေသည်။ ဝီလျံဆီးဝဲဒ် နောက်လိုက်များ၊ မစ္စတာချေ့စ် နောက်လိုက်များ၊ မစ္စတာဗိတ်ကစ်နှင့် မစ္စတာကင်မရွန်တို့၏ နောက်လိုက်များသည် တပျော်တပါးကြီး လာရောက်ကြလေသည်။ သမ္မတလောင်းများအနက် ဝီလျံဆီးဝဲဒ်မှာ အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။ ကျေးကျွန်စနစ်ကို ထိပ်တန်းက တိုက်ခိုက်လာသော နိုင်ငံရေးသမား လက်ဟောင်းကြီးဖြစ်သည့်အလျောက် သူ့ကိုပင် သမ္မတလောင်းအဖြစ် ကွန်ဖရင့်ကြီးက ရွေးချယ်လိမ့်မည်ဟု အများမှတ်ထင် ယုံကြည်ကြ

The Key ၀၂ တက်စိုး

လေသည်။

ကွန်ဖရင့်ခန်းမကြီးမှာ စပါးကျိုကြီးနှင့်တူ၍ လူ(၁၀၀၀၀) ဆန်လေသည်။ နိုင်ငံရေးသမား ထိပ်သီးကြီးတို့သည် မိမိတို့၏ တပည့်တပန်းများနှင့် မဲရအောင် အမျိုးမျိုး မြို့ရွယ်နေကြလေသည်။ လင်ကွန်း၏ အမှုဆောင်နေမိန်ဂျပ်သည် လင်ကွန်းအတွက် အင်ဒီယားနားနှင့် ပင်ဆယ်ဗေးနီးယားနယ် ကိုယ်စားလှယ်များ၏မဲကို ကိန်းသေအရ တွက်ထားကြလေသည်။ ဆီးဝဲဒ်ကို သမ္မတလောင်းအဖြစ် အဆိုတင်သွင်းလိုက်သောအခါ ရုတ်ရုတ်သံသံ ဆူညံသွားလေသည်။ သို့ရာတွင် နော်မန်ဂျပ်၏ ပယောဂကြောင့် လင်ကွန်းအား အဆိုတင်သွင်းလိုက်သောအခါ အင်ဒီယားနားနှင့် ပင်ဆယ်ဗေးနီးယားကိုယ်စားလှယ်များဘက်မှ ဆူညံစွာ ဩဘာပေး၏ ထောက်ခံလိုက်ကြသဖြင့် အစည်းအဝေးခန်းမကြီး တစ်ခုလုံးမှာ သိမ့်သိမ့်တုန်သွားလေသည်။

ပထမ မဲခွဲရာ၌ ဆီးဝဲဒ်က (၁၇၃၂)မဲ ရ၍ လင်ကွန်းမှာ (၁၀၂)မဲ ရလိုက်လေသည်။ ကင်မရွန်မှာကား မဲ(၅၀)မျှသာ ရလေတော့သည်။ ဒုတိယအကြိမ် မဲခွဲသောအခါ ကင်မရွန် နုတ်ထွက်၍ သူ့မဲ(၅၀)ကို လင်ကွန်းဘက်သို့ ထည့်စေသည်။ ယင်းသည့်အတွက်ကြောင့် ဒုတိယအကြိမ် မဲခွဲရာ၌ ဆီးဝဲဒ်မှာ (၁၈၄၂)မဲရသဖြင့် လင်ကွန်းမှာ (၁၈၁)မဲ ရလေသည်။ ယင်းသို့ မမျှော်လင့်ဘဲ လင်ကွန်း တက်လာသောကြောင့် အစည်းအဝေးကြီးတစ်ခုလုံးမှာ ထိန်းသိမ်းမရအောင် ဆူညံသွားလေတော့သည်။

တတိယအကြိမ် မဲခွဲရန် အဆိုတင်သွင်းကြသောအခါ လင်ကွန်းက (၂၃၁၂)မဲ ရလေရာ အရွေးခံရဖို့ (၂၂)မဲလောက်သာ လိုလာတော့သည်။ ထိုအခါ အိုဟိုင်းအိုးမှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးက ထ၍ ကုလားထိုင်ပေါ်တွင် ရပ်ကာ 'သဘာပတ်မင်းခင်ဗျား၊ ကျွန်တော်က မစ္စတာချေ့စ်အတွက် လျာထားတဲ့ မဲ(၄)မဲကို မစ္စတာလင်ကွန်းအတွက် ထည့်လိုက်ပါတယ်' ဟု အော်၍ ပြောလိုက်လေသည်။

ယင်းသို့ မဲ(၄)မဲ ထပ်၍ထည့်လိုက်သောအခါ လင်ကွန်းမှာ အရွေးခံရဖို့ သေချာသွားလေတော့၏။ အစည်းအဝေးကြီးလည်း ခေတ္တမျှ အံ့အားသင့်ကာ ငြိမ်သက်နေပြီးနောက် (၁၀၀၀၀)သော ပရိသတ်တို့သည် ဆူညံစွာ ဩဘာပေးကြလေသည်။ လင်ကွန်းအဖွဲ့ဝင်တို့သည် ဝမ်းအသာကြီးသာကာ အမြောက်များ ပစ်ဖောက်လျက် တစ်မြို့လုံး လျှောက်၍ လှည့်ကြလေသည်။ စပရင်းဖီးမှာ အေဗရာဟင်လင်ကွန်းအား အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု သမ္မတ

ရာထူးအတွက် အရွေးခံရန် ရီပတ်ဗလီကင် ပါတီကြီးက ရွေးချယ်လိုက်လေသည်။

အရွေးခံရသော သမ္မတလောင်း လင်ကွန်းမှာကား စပရင်းဖီး၌ ကလေးများနှင့် ဘောလုံးကစား၍ နေလေသည်။ အီလီနွိုက်ပြည်နယ် သတင်းစာသို့ သံကြိုးရောက်လာသောအခါ 'သူသည် သူ့အား ရွေးချယ်လိုက်သည့် သတင်းကို ဣန္ဒြေရရနှင့် လက်ခံလိုက်လေသည်။ မိတ်ဆွေများက သူ့ကို ဝိုင်း၍ နှုတ်ဆက်စကား ပြောဆိုသည့်အခါ 'ခဏနေကြစမ်းပါဦးဗျာ၊ ဒီသတင်းကို ကျွန်တော်ထက် ကြားချင်တဲ့သူ တစ်ယောက် ရှိပါတယ်။ ဘယ်သူလဲ ဆိုတော့ ကျွန်တော့်အိမ်က အိမ်ရှင်မပေါ့' ဟု ပြော၍ အိမ်သို့ ခပ်သုတ်သုတ် ပြန်လေသည်။

ထိုသို့ အီလီနွိုက်တစ်မြို့လုံးမှာ ဝမ်းသာ၍ မီးတုတ်ကြီးများကိုင်ကာ သီချင်းတကြော်ကြော်နှင့် စီတန်းလမ်းလျှောက်သူများကိုလည်း တွေ့ရလေသည်။ ကတ္တရာစေးပုံးကြီးများ မှန်သမျှကိုလည်း မီးရှို့ကာ တစ်မြို့လုံးထိန်ထိန်လင်းအောင် လုပ်ထားကြလေသည်။ လင်ကွန်း၏ပြိုင်ဘက် ဒေါက်ကလပ်က ဝါရှင်တန်မှနေ၍ 'အဲဒီညကများ အီလီနွိုက်မှာရယ်လို့ တစ်ခုမျှမကျန်တော့ဘူး' ဟု မနာလိုသံနှော၍ ပြောလေသည်။

စီတန်းလမ်းလျှောက်သူ (၁၅၀၀)က လင်ကွန်းအိမ်ကို ဝိုင်းကာ လင်ကွန်းအား စကားပြောခိုင်းသောအခါ သူက 'အများပြည်သူပြောတဲ့ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းပုဂ္ဂိုလ်တွေမှာ ပါးစပ်ပိတ်ပြီး နေဖို့သင့်တဲ့အချိန် ရှိပါသေးတယ်။ ကျွန်တော့်အဖို့မှာ အဲဒီအချိန်ဟာ အခုပါပဲ' ဟု ဆိုလိုက်လေသည်။ လူများက သူ့အား နိုင်ငံရေးစကားပြောပြပါဟု ဝိုင်း၍ တိုက်တွန်းသောအခါ သူသည် ယခင်က ပြောဆိုခဲ့သည့် မိန့်ခွန်းများကို ပုံနှိပ်ထားသဖြင့် ထိုပုံနှိပ်စာများကို လျှောက်၍ ဝေလိုက်လေသည်။ ဆူညံလှုပ်ရှားမှုများ ပြီးဆုံးသွားသည့်အခါ သူသည် သူ့အိမ်တွင် ထိုင်၍ နေလေသည်။ သူ့အတွက် တိုင်းပြည်နှင့်အဝန်း မဲဆွယ်တရားဟောပွဲများ ကျင်းပကာ မီးတုတ်ကြီးများဖြင့် စီတန်းလမ်းလျှောက်မှုများလည်း ပြုလုပ်လျက် ရှိလေသည်။

ရီပတ်ဗလီကင် ပါတီအဖို့ မျှော်လင့်ချက်တစ်ခု ပေါ်လာသည်မှာ ပြိုင်ဖက်ဖြစ်သော ဒီမိုကရက်ပါတီမှာ နှစ်ခြမ်းကွဲသွားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ မြောက်ပိုင်းဒီမိုကရက်တို့က ဒေါက်ကလပ်ကို သမ္မတလောင်းအဖြစ် ရွေးချယ်၍ တောင်ပိုင်းသားများက ဗရက်ကင်ရစ်ချ်ကို ရွေးချယ်ကြလေသည်။

အနောက်ပိုင်း နယ်ခြားဒေသများ၌ကား ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား လင်ကွန်းကို အထူးပင် နှစ်သက်ကြလေသည်။ အရှေ့ပိုင်းဒေသများ၌လည်း လူကုထံတို့သည် လင်ကွန်းကို သဘောကျကြ၏။ ဝင်းတိုင်ဖြတ်သမား အမည်၌ တောင်သူလယ်လုပ် ဓားမခုတ် စရိုက်သဘော ပါဝင်နေသဖြင့် တောင်သူလယ်သမားအပေါင်းက လင်ကွန်းကိုသာ မဲထည့်ရန် ပြင်ဆင်နေကြလေသည်။

တောတွင်းသား (၁၈၆၀ နိုဝင်ဘာ)

လင်ကွန်းအဖွဲ့သားများဖြစ်သော နိုးကြားရေး အသင်းဝင်တို့သည် ဆီစီမိအင်္ကျီကြီးများဝတ်လျက် မီးတုတ်ကြီးများနှင့် စီတန်းလှည့်လည်၍...

“တောတွင်းသား အေဗရာဟင်လင်ကွန်း၊

တောတွင်းသား၊

တောတွင်းသား၊

တောထဲက ထွက်လာတဲ့ အေဗရာဟင်လင်ကွန်း၊

အီလီနွိုက်ပြည်နယ်သား...” ဟု ကြွေးကြော်ကြကုန်၏။

ရွေးကောက်ပွဲနေ့သို့ ရောက်သောအခါ စပရင်းဖီး တစ်မြို့လုံးက မဲဆန္ဒရှင်များ မဲရုံသို့သွား၍ မဲထည့်ကြလေသည်။ ပါးမုံးမွေးနှင့် ပိုးဦးထုပ်ကြီးဆောင်းကာ အင်္ကျီရှည်ကြီးများ ဝတ်ထားသော လူကြီးလူကောင်းတို့သည် လာရောက်၍ မိမိတို့နှစ်သက်သော သမ္မတလောင်းကို မဲပေးကြလေသည်။ ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်း လယ်သမားကြီးတို့လည်း ခဲတံကို လျှာနှင့်တို့ကာ သူတို့နှစ်သက်သည့် သမ္မတလောင်းအမည်နှင့်ယှဉ်၍ ကြက်ခြေခတ်ပြီးလျှင် ဝိုင်းပြီးနောက် မဲဆန္ဒကတ်ပြားကို သေတ္တာထဲထည့်ကာ မဲဆန္ဒပေးကြကုန်၏။ ယင်းသို့မဲပေးပြီး ပြန်ထွက်လာသောအခါ ဧည့်ခံသော စီးကရက်ကို သောက်ရင်း မုန့်စားကာ ဘင်ခရာသံကို နာခံကြလေသည်။

မည်သည့်သမ္မတလောင်းက မဲအများဆုံးရမည်ဟုဆိုကာ အလောင်းအစားလုပ်ကြသူများလည်း မရှားပေ။

လင်ကွန်းလည်း ပါတီဌာနချုပ်တွင် ထိုင်၍ ဥပေက္ခာသဘောနှင့် ငြိမ်သက်စွာ နေလေသည်။ သူပတ်ဝန်းကျင်၌ လူများစွာသည် လှည့်ကာ လှုပ်ကာ နေကြလေသည်။ သူသည် တစ်ညနေလုံး ထိုင်၍ မဲအခြေအနေကို စောင့်၍ ကြည့်နေလေသည်။ မဲအရေအတွက်မှာ သူ့ဘက်ကချည်း သာ၍နေလေသည်။ ရီပတ်ဗလီကင် ပါတီဝင်တို့ကလည်း 'ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင်ရ

တာ ဝမ်းသာလှသမျှ ဟူသောသီချင်းကို ဟစ်အော်၍သီဆိုကာ လှည့်လည်နေကြလေသည်။ နယူးယော့မြို့တွင် ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီက နိုင်သည်ဟု သံကြီးရောက်လာသောအခါ တစ်ခဲနက် ဆူညံသွားလေတော့သည်။ နောက်ဆုံး၌ လင်ကွန်း စောင့်မျှော်နေသော သတင်းရောက်လာလေသည်။ ထိုသတင်းကို ရလျှင်ရချင်း ထိုအဖြစ်မျိုးသို့ ရောက်အောင် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြိုးပမ်းမျှော်လင့်နေခဲ့ရာသည့် သူ့ဇနီးမေရီထံသို့ သွားကာ ‘မေရီရေ... ငါတို့အရွေးခံရပြီကွယ်’ ဟု ပြောလိုက်လေသည်။

အရွေးခံရသော သမ္မတလောင်း (၁၈၆၁)

“ကာရိုလိုင်းနား တောင်ပိုင်းသား တစ်ယောက်ယောက်ကများ ဒီအစိုးရကို လက်ညှိုးထိုးရဲရင် အဲဒီလူကို ကျုပ်သွားပြီး နီးရာသစ်ပင်မှာ ကြီးဆွဲချသတ်ပစ်မယ်” ဟု သမ္မတတစ်ဦးဖြစ်သော ဂျက်ဆင်က ကြိမ်းဖူးလေသည်။

၁၈၆၁ ခုနှစ်၌မူ ရာထူးသက်ကုန်သော သမ္မတမှာ ထိုသို့သတ္တိမျိုး မရှိချေ။ နောက်ဆက်ခံမည့် သမ္မတလောင်းအား ရာထူးပေးရန် အသင့်ရှိနေလေသည်။ လွှတ်တော်သို့ နှစ်ပတ်လည်မိန့်ခွန်း မိန့်ကြားရာတွင် မည်သည့် ပြည်နယ်မျှ ပြည်ထောင်စုထဲမှ နုတ်ထွက်ဖို့ အခွင့်အရေးမရှိကြောင်း ပြောပြလေသည်။ ယင်းသို့ လေသံပျော့ပျော့နှင့် ပြောရုံဖြင့် ခရီးမရောက်ချေ။ ထိုမိန့်ခွန်းပေးပြီးနောက် ရက်သတ္တနှစ်ပတ်အကြာတွင် တောင်ပိုင်းကာရိုလိုင်းနားက ပြည်ထောင်စုမှ နုတ်ထွက်လေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့ရှိ ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ဘာမျှမလုပ်ချေ။ ကြည့်၍သာ နေလေတော့၏။

ရာထူးဆက်ခံရမည့် သမ္မတလောင်းအား ဝိုင်း၍မေးကြသဖြင့် သမ္မတလောင်းလင်ကွန်းက သူ့အခြေခံဝါဒသုံးရပ်ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြလေသည်။

- (၁) ကျွန်ုပ်တို့ရောင်းဝယ်ပိုင်သမ္မတစနစ် မပြန့်ပွားစေရ။
- (၂) မည်သည့်ပြည်နယ်မျှ ပြည်ထောင်စုက မနုတ်ထွက်ရ။
- (၃) အခြေခံဝါဒကို လျှော့ပေါ့၍ မပေးရ။

လင်ကွန်း၏အိမ်သို့ ရာထူးလိုချင်သူ နိုင်ငံရေးကြမ်းပိုးများစွာ ရောက်လာကြသော်လည်း လင်ကွန်းမှာ ပစ္စည်းသိုလှောင်သည့် အခန်းကလေးထဲတွင် သော့ပိတ်၍ ဝင်နေပြီးလျှင် ရာထူးလက်ခံမည့် အခမ်းအနား၌ ပြောဆိုရန် မိန့်ခွန်းကို ရေးနေလေသည်။

မလိုမုန်းထားသော သတင်းစာများတွင် သူ့အကြောင်း မကောင်းသည့် ကောလာဟလသတင်းများ၊ ဆဲစာများ ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားကြလေသည်။ သူ့ထံသို့လည်း အသက်အန္တရာယ်ပြုမည် ဟူသောကြိမ်းစာများ ရောက်လာလေသေး၏။ အစိုးရပိုင်း ရာထူးကြီးများ လက်ခံနေသည့် အမှုထမ်းများ ထံ၌လည်း သစ္စာဖောက်သူများစွာပင် ရှိနေလေသည်။ မြောက်ပိုင်းမှ စစ်ပစ္စည်းများမှာ အကြောင်းမရှိဘဲနှင့် တောင်ပိုင်းသို့ ရောက်နေကြသည်။ ရာထူးလွှဲရန်ကိုသာ စောင့်ဆိုင်းနေသော ဩဇာကင်းမဲ့သည့် သမ္မတဗုဒ္ဓကဏ္ဍမှာ ထိုအမှုများကို မည်သို့မျှ မစီရင်ခံရချေ။ မစ္စစ္စပီ၊ ဖလော်ရီဒါ၊ အယ်လ်ဘားမား၊ ဂျော်ဂျီယာ၊ လူဝီစီးယားနား၊ တက္ကဆပ်နယ်များလည်း တစ်စုတည်း တစ်ပြုတည်း ပြည်ထောင်စုမှ နုတ်ထွက်ကြလေသည်။ ရှေးဘိုးဘေးတို့ တည်ထောင်ခဲ့သော ပြည်ထောင်စုကြီးမှာ ထက်ခြမ်းကွဲ၍ သွားချေပြီ။ ရာထူးလက်ခံရမည့် သမ္မတမှာ မသက်သာရာချေ။ အခက်အခဲနှင့် ရင်ဆိုင်လျက်ရှိတော့သည်။

လင်ကွန်းသည် ညဉ့်နက်သည့်တိုင်အောင် မိတ်ဆွေတစ်ယောက်နှင့် သေခါနီးမီးဖိုအနီးတွင် ထိုင်၍ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး မဖြစ်အောင် မည်သို့တားဆီးနိုင်ကြောင်း ပြောပြနေလေသည်။ သူက ခရစ်ယာန်ကျမ်းစာ၌ပါသော အကြောင်းတစ်ခုကိုညွှန်း၍ သူလည်း ယခု၌မူ ဒုက္ခဆူဝေလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်ဟု ပြောပြလေသည်။

စပရင်းဖီးမှ ထွက်ခွာသွားရခါနီးတွင် သူသည် သူ့အလုပ်များကို လက်စသိမ်းလေသည်။ မေရီက အိမ်သုံးပစ္စည်းများကို လေလံပစ်၍ ရှစ်လမ်းရှိ မိမိတို့နေခဲ့သော အိမ်ကြီးကို ငှားလိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ငေးမှိုင်မနေတော့ဘဲ ပျော်ပျော်ပါးပါး နေလေသည်။ သူသည် လယ်ကွင်းကြီးများကို ဖြတ်ကျော်၍ သူ့မိတ္တူ ခတာရာဗွတ်ရှ်လင်ကွန်းအား နောက်ဆုံး နှုတ်ဆက်ခြင်းအနေနှင့် နှုတ်ဆက်လေသည်။ ထိုလယ်သမားမိန်းမကြီးမှာ မိတဆိုးဖြစ်ခဲ့သည့် ဆယ်နှစ်အရွယ် လင်ကွန်းကလေးအား မိမိ၏ ရင်သွေးပမာ စေတနာ မွန်မြတ်စွာနှင့် ပြုစုစောင့်ရှောက်ခဲ့သဖြင့် ထိုကျေးဇူးကို လင်ကွန်း မမေ့နိုင်သောကြောင့် ယင်းသို့ သွားရောက်ကန်တော့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

သူက ကန်တော့သည့်အနေနှင့် အိမ်လှူပြုဖြစ်သော သူ့မိတ္တူကြီး၏နဖူးပြင်ကို နမ်းလိုက်သောအခါ လယ်သမားမိန်းမကြီးက မျက်ရည်များ ကြားထဲမှနေ၍ လင်ကွန်းအား မွန်မြတ်သော ကိစ္စတစ်ခုကို အသက်ပေး၍ ဆောင်ရွက်သွားရမှာမည့် အာဇာနည် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦးအနေနှင့် မြင်လေ

သည်။ သူတို့နှစ်ယောက်မှာ သွေးမတော် သားမစပ်သော်လည်း တမြေတည်းမှ ပေါက်ဖွားသော မြေ၏သားသမီးများဖြစ်သဖြင့် အနေအထိုင် အပြုအမူ အယုံ အကြည်ချင်း တူပေသည်။ လင်ကွန်းလည်း သူငယ်စဉ်က နေခဲ့သောလယ်တဲ ကို နောက်ဆုံးနှုတ်ဆက်ခြင်းဖြင့် နှုတ်ဆက်၍ ထွက်ခွာသွားလေသည်။ လယ် တဲကလေးလည်း အနှစ်နှစ်က မိုး ရေ လေတို့၏ ပြုပြင်မှုကို ခံခဲ့ရသော်လည်း အခြေမပျက်ဘဲ အုတ်နီကလေးများပေါ်ကာ တည်နေမြဲ တည်နေပေသည်။

လင်ကွန်းတို့ အိမ်သားတစ်စုလည်း ရှစ်လမ်းအိမ်ကြီးမှ ထွက်ခွာ၍ ဝါရှင်တန်သို့ ခရီးမထွက်မီ ဟိုတယ်တွင် ခေတ္တတည်းခိုနေလေသည်။ လင်ကွန်း လည်း ပစ္စည်းများကို 'အေ၊ လင်ကွန်း။ အိမ်ဖြူတော်၊ ဝါရှင်တန်' ဟု လျှောက် ၍ တံဆိပ်ကပ်နေသည်။

နောက်ဆုံးနေ့ မွန်းလွဲချိန်လောက်တွင် သူသည် ဟံဒန်အား သူတို့ ရှေ့နေရုံးခန်းကလေးတွင် သွား၍ တွေ့ဆုံနှုတ်ဆက်လေသည်။ သူသည် ဆိုဖာ ပေါ်တွင် ပေါင်ကား၍ ခြေပစ်လက်ပစ် ထိုင်မြဲထိုင်ကာ အတိတ်ကာလကို ပြန်လည်သုံးသပ်၍ နေတော့သည်။

- "ဟံဒန်၊ ငါတို့ အတူနေခဲ့တာ ဘယ်လောက် ကြာသွားသလဲ"
- "ဆယ့်ခြောက်နှစ်ကျော်ပြီ"
- "တို့နှစ်ယောက် ဘယ်နှစ်ခါများ မသင့်မတင့် ဖြစ်ဖူးကြသလဲ"
- "တစ်ခါမျှ မဖြစ်ဖူးပါဘူး"

လင်ကွန်းသည် သစ္စာရှိလှသည့် သူ့တပည့်နှင့် ရှေးဟောင်းနောင်း ဖြစ်တို့ကို ပြောနေသည်။ ဟံဒန်က ထိုအကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ 'ကျွန်တော် သူ့ကို တစ်ခါမှ ဒီလောက် ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင်နေတာ မတွေ့ရဖူးပါ' ဟု ရေးသား လေသည်။

မိတ်ရင်းဆွေရင်း နှစ်ယောက် ခွဲခွာရန် အချိန်ကျရောက်လေပြီ။ လင်ကွန်းလည်း သူ့စာအုပ်များ၊ စာရွက်များကို သိမ်းယူရင်း သူ့ရုံးခန်းဘက်ကို နောက်ဆုံးကြည့်ခြင်းဖြင့် ကြည့်လေ၏။ အပြင်သို့ ထွက်လာကြသောအခါ သူသည် ဆိုင်းဘုတ်အနီးတွင် ရပ်၍ 'ဒီဆိုင်းဘုတ် ဒီလိုပဲ ထားပါ၊ အမှုသည် တွေကို ပြောပြပါ။ သမ္မတအလုပ်ဆိုတာ အမြဲတမ်း ရာသက်ပန် မဟုတ်ပါဘူး၊ ရာထူးသက်တမ်းစေ့ရင် ဒီကိုပြန်လာပြီး ရှေ့နေလုပ်မှာပါပဲလို့' ဟု ပြောလေ သည်။

နောက်နေ့နံနက်တွင် မီးရထားသည် တရူး၊ ရူး၊ တရဲရဲနှင့် ထွက်ရန်

ဟန်ပြင်နေလေသည်။ ပစ္စည်းများလည်း တွဲထဲသို့ ရောက်နှင့်လေပြီ။ ခရီး သည်များလည်း အသင့်ရှိလေပြီ။ မိုးလည်း သည်းလျက်ရှိ၏။ ရှစ်နာရီထိုးခါနီး ငါးမိနစ်အလိုတွင် အရပ်ရှည်ရှည် လူကြီးတစ်ယောက် မိတ်ဆွေများကို လက် ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် ရထားနောက်ဆုံးတွဲ နောက်ပိုင်းသို့ တက်ပြီး သူ့ဦးထုပ် မြင့်ကြီးကို ချွတ်၍ မိုးရေထဲတွင် အဆောင်းမပါဘဲ ရပ်၍နေသော လူစုကို နှုတ်ဆက်စကား ပြောကြားလေသည်။ သူ့စကားများကား မိုးကဲ့သို့ အံ့မှိုင်း၍ မိုးရေကဲ့သို့ စွတ်စိုထိုင်းမှိုင်းလေတော့သည်။

"မိတ်ဆွေတို့... ကျွန်တော့်နေရာ ရောက်တဲ့လူမှန်ရင် အခုလို ခွဲခွာရတာကို ဝမ်းမနည်းဘဲ နေနိုင်မယ့်သူ မရှိပါဘူး။ ဒီမြို့နဲ့ ဒီမြို့သူမြို့သား မိတ်သင်္ဂဟအပေါင်းတို့ရဲ့ ကျေးဇူးအလွန်ကြီးလှ ပါတယ်။ ကျွန်တော်ဟာ ဒီမြို့မှာ အနှစ်အစိတ်နေခဲ့လို့ လူငယ် ဘဝက လူကြီးဘဝကို ရောက်ပါပြီ။ ကျွန်တော့်သားသမီးများ ဒီမှာပဲ မွေးကြပါတယ်။ တစ်ယောက်တောင် ဒီမှာပဲ သေပါပြီ။ ဒီမြို့ကို ကျွန်တော် ဘယ်တော့ ပြန်ရောက်မယ် မပြောတတ်ပါဘူး၊ ရောက်ချင်မှလည်း ရောက်မှာပါ။ ဝါရှင်တန်မြို့မှာ ကျွန်တော် ထမ်းဆောင်ရမယ့် တာဝန်ကြီးဟာ အတော်ပဲ ကြီးလေးပါတယ်။ ဘုရားသခင် မ၊မရင် အောင်မြင်နိုင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။ ဘုရားသခင် ကို ယုံကြည်ကိုးစားပြီး မျှော်လင့်ချက်ကြီးနဲ့ လုပ်ရမှာပါ။ ကျွန် တော့်အတွက်သာ ဆုတောင်းကြပါတော့ မိတ်ဆွေတို့"

မီးရထားလည်း တရဲရဲ ထွက်သွားလေပြီ။ စပရင်းဖီးတွင် မြင်နေကျ ရုပ်သဏ္ဍာန်လည်း တဖြည်းဖြည်း ဝေး၍ သေးငယ်သွားပြီးလျှင် နောက်ဆုံး၌ မီးခိုးကွက်ကလေး တစ်ကွက်သာ မြင်နိုင်တော့သည်။

ဟံဒန်လည်း သူ့ရုံးခန်းတွင် ထိုင်၍ အတိတ်ကာလကို ပြန်လည်သုံး သပ်ကာ အောက်ပါအတိုင်း မှတ်တမ်းတင်လိုက်လေသည်။

"၁၈၃၁ ခုနှစ် နွေဦးတွင် ဆစ်ဂမုန်မြစ်မှာ လှေကလေးနှင့် မျောလာသော ပါးရိုးကြီးကြီး၊ အရပ်ရှည်ရှည် လူတစ်ယောက် သည် သစ်တုံးသဖွယ် အညတရ ဖြစ်လေသည်။ ငွေကြေးမရှိ၊ တစ်ကိုယ်တည်းဖြစ်၏။ အိလီနွိုက်မြို့၌ နေရေးထိုင်ရေးကို သူ ခမျာ ကြီးစားရရှာသည်။ အနှစ်သုံးဆယ် ကြာသောအခါ ထိုလူ ထူးလူဆန်းသည် ဆစ်ဂမုန်မြစ်မှ ခွာ၍ မိတ်သင်္ဂဟများ ထောက်

ပုံနှိပ်မှုနှင့် သန်းပေါင်းများစွာသော အမျိုးသားတို့ မေတ္တာကြောင့်
ကမ္ဘာပေါ်တွင် အရေးကြီးဆုံးသော လူမျိုးတစ်မျိုးကို အုပ်ချုပ်ရန်
သွားရလေသည်”

အပိုင်း ၃

မစ္စတာဟင်ကွန်း ဝါရှင်တန်သို့ သွားပြီ

သမ္မတကြီး (၁၈၆၁ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၃)

ဖီလာဒဲလ်ဖီးယား မီးရထားကြီး ဝါရှင်တန် ဘူတာရုံတွင်းသို့ လိမ့်၍ ဝင်လာ ချိန်မှာ မိုးမလင်းခင်ကလေးပင် ဖြစ်သည်။ မီးရထား စက်ခေါင်းကြီးသည် မှောင်ထဲ၌ တရဲရဲ မြည်နေလေသည်။ ကျောက်မီးသွေးနံ့လည်း တသင်းသင်း နှင့်။ အိပ်ချင်မှူးတူးနှင့် ခရီးသည်များလည်း ရထားတွဲများမှ ဘူတာရုံပလက် ဖောင်းပေါ်သို့ ဆင်းကြလေသည်။ ကူလီများလည်း ပစ္စည်းများကို သယ်ချကာ တည်ညံ့နေကြ၏။ မစ္စတာဝပ်ရှ်ဘုန်းသည် စိုးရိမ်သောမျက်နှာဖြင့် တိုင်တစ် တိုင်ကိုကွယ်၍ ချောင်းကြည့်နေလေသည်။ သူ့စိတ်၌ စိုးရိမ်ခြင်းမကင်းဖြစ် နေသည်။ ပင်ကာတန် အစီရင်ခံထားသည့်အတိုင်း လုပ်ကြံမှုများ ဖြစ်နေပြီ လား။ ကောလာဟလ သတင်းများကြောင့် လင်ကွန်း၏ မိတ်ဆွေတို့သည် လင်ကွန်းအတွက် စိုးရိမ်၍ တိတ်တဆိတ် ခရီးသွားရန် အတင်းတိုက်တွန်းကြ လေသည်။ မစ္စတာဝပ်ရှ်ဘုန်းလည်း သောကကြောင့် တုန်လှုပ်ချောက်ချား လျက် ရှိနေတော့သည်။

ယင်းသို့ တထိတ်ထိတ်နှင့် စောင့်ကြည့်နေခိုက် မီးရထားတွဲထဲမှ လူသုံးယောက် ပြု၍ထွက်လာသည်ကို မြင်လိုက်ရသည်။ ဟုတ်ပါပြီ။ သူပါ ဝဲ။ မှောင်ရိပ်ထဲ၌ သူ့အရပ်ရှည်ကြီးကို မြင်လိုက်ရလျှင် လူမှားစရာ အကြောင်း မရှိ။ လင်ကွန်း ဝါရှင်တန်သို့ ချောမောစွာ ရောက်ပြီဖြစ်ကြောင်း သိရသော အခါ မစ္စတာဝပ်ရှ်ဘုန်းမှာ စိတ်သက်သာရာ ရသွားလေတော့သည်။ လင်ကွန်း တို့သုံးယောက် လျှောက်လာရာ သူကွယ်နေသော တိုင်အနီးသို့ ရောက်သော အခါ မြန်းခဲခွက်၍ ‘မင်း ငါ့ကို မလိမ်နိုင်တော့ဘူးကွ၊ အေဗရာဟင်ရ်’ ဟု အော်၍ ပြောလိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းအနီးတွင် ကပ်၍လျှောက်လာသူတစ် ယောက်က မစ္စတာဝပ်ရှ်ဘုန်းအား လက်သီးနှင့် ထိုးမည်အပြုတွင် လင်ကွန်း က သူ့လက်ကို လှမ်း၍ဆွဲလိုက်ကာ ‘ဝပ်ရှ်ဘုန်းပါကွာ’ ဟု ဆိုလိုက်လေသည်။ ထို့နောက် ရယ်မော နှုတ်ဆက်သံများကို ကြားရလေသည်။ လင်

ကွန်းနှင့် ယှဉ်၍ လျှောက်လာသူနှစ်ဦးမှာ ခြောက်လုံးပြူးသေနတ်များ ခါးတွင် ပြူးလျက်ရှိသော မစ္စတာလမ္မန်နှင့် စုံထောက်ပင်ကာတန်တို့ ဖြစ်သည်။ သူတို့ နှစ်ယောက်က လင်ကွန်း၏ သက်တော်စောင့်အဖြစ်ဖြင့် လျှို့ဝှက်စွာ ခရီးထွက် လာကြခြင်းပင် ဖြစ်၏။ လင်ကွန်းတို့ အိမ်သားတစ်စုအား ဝီလာဒ်ဟိုတယ်၌ တည်းခိုကြစေသည်။ သမ္မတကြီးလင်ကွန်း သမ္မတရာထူး လက်ခံရန် ဝါရှင် တန်မြို့တော်သို့ ချောမောစွာ ရောက်လေပြီ။

ရာထူးလက်ခံမှု သဘင်

မြင့်သောလှေကားထစ်များအဆုံးတွင် ကက်ပီတယ်အစိုးရဌာနချုပ် အဆောက် အဦ၏ ဗဟိုအဝင်ဝ ရှိလေသည်။ ကက်ပီတယ်အဆောက်အဦကြီးမှာ မပြီးစီး သေးသဖြင့် အဝင်ဝ၏ အထက်၌ အမိုးကုပ်ကြီးမှာ ဆောက်လုပ်နေဆဲဖြစ် သည်။ မပြီးစီးသေးသော အစိုးရအဆောက်အဦကြီးသည် မပြီးစီး မပြည့်စုံ သေးသော်လည်း မကြာမီ ပြီးစီးအောင်မြင်လိမ့်မည်ဆိုသော အတိတ်နိမိတ်ကို ဖော်ပြလျက် ရှိပေသည်။

ဆင်ဝင်၏ တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ပန်းပုထုထားသော အရပ်များ ရှိသည်။ တစ်ဖက်က ကမ္ဘာလုံးကို မြှောက်ချီထားသော သူရဲကောင်းကြီး အရပ်ဖြစ်၍ တစ်ဖက်ကမူ အမေရိကန်ပြည် ကနဦးနေထိုင်သူသည် လူရိုင်းများ မိမိ၏ ဇနီးနှင့်သားကို ဖမ်းယူမသွားနိုင်အောင် ကာကွယ်နေပုံ ဖြစ်သည်။ ပြတင်းတံခါးတိုင်း၌ လက်နက်ကိုင် အစောင့်တစ်ယောက်စီ ရှိသည်။ ရာထူး လက်ခံရမည့် စင်မြင့်အောက်တွင် ပုန်းလျက်နေသည်ကား လက်နက်ကိုင် တပ်သားငါးဆယ်ပင် ဖြစ်လေသည်။ ဤနေရာ၌ သမ္မတဂျက်ဖာဆင် လက် ထက်မှစ၍ သမ္မတသစ်တိုင်း ရာထူးလက်ခံသည့်အခါ ကျမ်းသစ္စာ ဆိုကြရ လေသည်။

အလံများ ပြည့်လျက်ရှိသော စင်မြင့်ပေါ်ရှိ လူစုထဲမှ လင်ကွန်းက မားမားကြီးရပ်၍ သူ့ဦးထုပ်ကို ဘယ်နေရာ ထားရမလဲ ဟူသောအနေနှင့် ကြောင်တက်တက်ကြည့်နေရာ သူ့နိုင်ငံရေးရန်ဘက် ဒေါက်ကလပ်က သူ ဦးထုပ်ကို လှမ်းယူလိုက်လေသည်။ ဒေါက်ကလပ်က ဦးထုပ်ကို လှမ်းယူရင်း ‘သူ့ရာထူးသာ ကျုပ်မရရင် ရှိရမယ်။ သူ့ဦးထုပ်တော့ ရပြီ’ ဟု ခပ်တိုးတိုး ပြောလိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း မျက်မှန်တပ်ကာ အသင့်ရေးလာသော သူ့မိန့်ခွန်းကို ဖတ်ပြလေသည်။ မတ်လ လေသရမ်းသည် သူ့စကားလုံးများကို

ပရိသတ်ထံသို့ ဝေ့၍ ဝေ့၍ သယ်ယူသွားလေသည်။

ဤမိန့်ခွန်းကား စင်စစ်အားဖြင့် အထူးစောင့်မျှော်လျက်ရှိသော ပြည်ထောင်စုကြီး တစ်ခုလုံးအဖို့ ဖြစ်ပေသည်။

“ပြည်ထောင်စုသား အပေါင်းတို့၊ အစိုးရ တည်ထောင်စကတည်းက ရှိနှင့်ပြီးဖြစ်သော ထုံးတမ်းအတိုင်း ကျွန်ုပ်လည်း သင်တို့အား တိုတိုရုန်း၍ မိန့်ခွန်းဆက်သပါသည်။ သင်တို့၏ မျက်မှောက်တွင် ပြည်ထောင်စု အခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း သမ္မတရာထူးကို လက်ခံရာဝယ် ကျမ်းသစ္စာ ကျိန်ဆိုပါသည်။”

ယင်းသို့လျှင် ပဏာမပျိုးပြီးနောက် လင်ကွန်းက သူ့အစိုးရလက်ထက်တွင် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်၏ ပစ္စည်း၊ ငြိမ်းချမ်းလုံခြုံမှုကိုမဆို မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ဘေးအန္တရာယ် မဖြစ်စေရပါဟု ကတိပြုလေသည်။ ကျွန်ပြေးဥပဒေကို အခြေခံဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းထားသည်ဖြစ်သဖြင့် အခြေခံဥပဒေကို လေးစားသောအားဖြင့် ထိုဥပဒေကိုလည်း စောင့်ထိန်းမည်ဟု လင်ကွန်းက အခက်အခဲနှင့် ထွက်ရသည့်အသံမျိုးနှင့် ဆိုလေသည်။

“ယခု ပြည်ထောင်စုပျက်စီးပြိုကွဲရန် အကြီးအကျယ် ကြံစည်ကြိုးပမ်းနေကြပြီ။ အခြေခံဥပဒေကို စောင့်ထိန်းရှိသေပါမူ ပြည်ထောင်စုကြီး တည်မြဲပေမည်။ မည်သည့်ပြည်နယ်မှ ပြည်ထောင်စုထဲမှ နုတ်ထွက်သွားခွင့် မရှိပေ။ ကျွန်ုပ်က ပြည်ထောင်စု၏ ဥပဒေများကို ကျနရိုသေစွာ လိုက်နာစေရန် အထူးသတိပြု၍ ဆောင်ရွက်သွားပါမည်။”

“သွေးထွက်သံယိုဖြစ်ရန် အကြောင်းမရှိပါ။ အကြမ်းဖက်ရန် အခွင့်မျိုးလည်း မပေါ်ပေါက်ပါ။ အစိုးရက ပြုအပ်သော ဝတ္တရားများမှ ပိုလွန်၍ စစ်တိုက်ခိုက်ခြင်း၊ ပြည်သူလူထုအပေါ်တွင် အကြမ်းဖက်ခြင်း အမှုများကို မပြုလုပ်စေရပါ” ဟု လင်ကွန်းက ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလေသည်။

သူက ဆက်လက်၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို ဖြိုဖျက်လိုသူတို့အား မိမိတို့ ဘာကြောင့် ဖြိုဖျက်လိုကြောင်း စိစစ်မေးမြန်းကြည့်ရန် တိုက်တွန်းလေသည်။ ပြည်ထောင်စု အခြေခံဥပဒေကြီးတွင် အတိအလင်း ဖော်ပြထားသော အခွင့်အရေးများကို ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်း ရှိ/မရှိ စုံစမ်းသုံးသပ်ရန် လိုကြောင်း ပြောပြလေသည်။ အချို့သော အချက်များမှာ ပြည်ထောင်စု

အုပ်ချုပ်မှု အခြေခံဥပဒေတွင် အတိအလင်း မဆိုထားသဖြင့် ထိုအချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ အများဆန္ဒအတိုင်း ဆုံးဖြတ်ကြရပေမည်။ လူနည်းစုက လူများစု ဆုံးဖြတ်ချက်ကို မလိုက်နာဘဲ ထွက်သွားပါမူ နောက်နောင် လူနည်းစုများအား လမ်းစဖော်ပေးသည်နှင့် တူပေမည်ဟု ဆိုပြီးလျှင် လင်ကွန်းက နုတ်ထွက်သွားခြင်းမှာ စင်စစ်အားဖြင့် မင်းမဲ့တိုင်းပြည် တည်ထောင်ခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။ လူနည်းစုက အမြဲတမ်း အုပ်ချုပ်သွားခြင်းမှာ အနည်းငယ်မျှ မလိုလားအပ်ပေ’ ဟု မှတ်ချက်ချလေသည်။

“ပြည်ထောင်စုမှာ တစ်ဖက်က ကျေးကျွန်ရောင်းဝယ်ပိုင်သမှုဟာ မှန်တယ်လို့ ယုံကြည်ကြတယ်။ ဒီစနစ်ကြီးကို ပြန်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်သင့်တယ်လို့တောင်မှပဲ ယုံကြည်ကြတယ်။ တစ်ဖက်ကတော့ ဒီစနစ်ကြီးဟာ မှားတယ် မပြန်ပွားစေရဘူးလို့ ယုံကြည်ကြတယ်။ အဲဒီလို တစ်မျိုးစီ ယုံကြည်နေသမျှ ကာလပတ်လုံး ပဋိပက္ခမှုဖြစ်မှာ အမှန်ပဲ။ အခု ဖြစ်နေတာလည်း စင်စစ်တော့ ဒီအမှုပါပဲ”

“ကျွန်ုပ်တို့ ပြည်နယ်များဟာ နေရာဒေသချင်း ဆက်စပ်နေလို့ ခွဲခြားလို့ မဖြစ်နိုင်ပါဘူး။ တစ်ပြည်နယ်နဲ့ တစ်ပြည်နယ်ခြားမှာ မကျော်နိုင်တဲ့ တံတိုင်းကြီးများလည်း ဆောက်ထားလို့ မရနိုင်ပါဘူး။ ဒီတိုင်းပြည်ကြီးနဲ့ ဒီတရားဥပဒေ ဓလေ့ထုံးစံတွေဟာ တိုင်းသူပြည်သား အားလုံးရဲ့ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းတွေပါပဲ။ လက်ရှိ အစိုးရကို ပြည်သူပြည်သားများ မလိုလားဘူးဆိုတဲ့ တစ်နေရာမှာ အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေအရ ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်ကြပါတယ်။ ဒါမှ မဟုတ်ရင်လည်း တော်လှန်ပုန်ကန်ပြီး ပြောင်းလဲပစ်နိုင်ပါတယ်”

“အဲဒီတော့ ပြည်သူလူထုကြီးရဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ဘာဖြစ်လို့ မနာယူနိုင်ရမှာလဲ။ ပြည်သူ့ဆန္ဒကို လိုက်နာမှသာ ကမ္ဘာကြီးဟာ သာတောင့်သာယာ ဖြစ်ပေလိမ့်မယ်။ မြောက်ပိုင်းက မှန်တယ်ဆိုဆို၊ တောင်ပိုင်းကပဲ မှန်တယ်ဆိုဆို၊ နောက်ဆုံးတော့ ပြည်ထောင်စုသား အပေါင်းတို့ရဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုသာ အတည်ယူကြရမယ် မဟုတ်လား”

“တိုင်းသူပြည်သားအပေါင်းတို့၊ ခင်ဗျားတို့အားလုံး ဒီကိစ္စကြီးကို စိတ်အေးအေးနဲ့ လေးလေးနက်နက် စဉ်းစားကြစမ်းပါ။

အရေးကြီးတဲ့ကိစ္စမှာ အချိန်ယူပြီးလုပ်လို့ မမှားနိုင်ပါဘူး။ စဉ်းစား ဉာဏ်၊ မျိုးချစ်စိတ်နဲ့ ခရစ်ယာန်သာသနာဝင်တို့ရဲ့ ဘုရားသခင်ကို ယုံကြည်ကိုးစားတဲ့ စိတ်မျိုးနဲ့သာ ဆင်ခြင်သုံးသပ်မယ်ဆိုရင် ကျွန်ုပ်တို့ လက်ရှိအခက်အခဲကြီးက ကျော်လွန်နိုင်ပါလိမ့်မယ်”

“မကျေမချမ်းဖြစ်နေတဲ့ ပြည်ထောင်စုသားများကို ကျွန်ုပ် ပြောလိုတာကတော့ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်/မဖြစ်ဆိုတဲ့ကိစ္စဟာ ခင်ဗျားတို့လက်ထဲမှာ ရှိပါတယ်။ ကျွန်ုပ်လက်ထဲမှာ မရှိပါဘူး။ အစိုးရကတော့ ခင်ဗျားတို့ကို တိုက်ခိုက်လိမ့်မယ်လို့ မအောက် မေ့ပါနဲ့။ ခင်ဗျားတို့ကမှ မစရင် ဘယ်သောအခါမှ ပဋိပက္ခမှု ဖြစ်မယ် မဟုတ်ဘူးဆိုတာ မှတ်ထားကြစမ်းပါ။ ခင်ဗျားတို့က အစိုးရကို ဖျက်ဆီးပစ်ပါမယ်လို့ ဘုရားမှာ သစ္စာပြုမထားပေမယ့် ကျွန်ုပ်ကတော့ အစိုးရကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ဖို့ သစ္စာပြုထား ရပါတယ်”

“ကျွန်ုပ် နိဂုံးချုပ်ရပါတော့မယ်။ သို့ပေမယ့် နိဂုံးမချုပ်ဘဲ ဆက်ပြီး ပြောနေချင်ပါသေးတယ်။ ကျွန်ုပ်တို့တစ်တွေဟာ ရန်သူ တွေ မဟုတ်ပါဘူး။ မိတ်ဆွေတွေချည်းပါပဲ။ ရန်သူအဖြစ် ရောက် အောင်လည်း မပြုသင့်ပါဘူး။ ဒေါသဖြစ်လို့ တစ်ယောက်နဲ့တစ် ယောက် ခပ်တင်းတင်း နေချင်နေကြပေမယ်။ ဒါပေမယ့် အိုးစား ကွဲလောက်အောင် မဖြစ်သင့်ပေဘူး။ ရှေးအဆက်ဆက်က တိုက် ခိုက်ခဲ့ဖူးတဲ့ စစ်ပွဲတွေ၊ ကျဆုံးရှုတဲ့ မျိုးချစ်များရဲ့ သင်္ချိုင်းတွေ၊ အိုးအိမ်နဲ့ နေထိုင်စားသောက်နေကြတဲ့ ပြည်ထောင်စုသားတွေရဲ့ သံယောဇဉ်ကြီး အသွယ်သွယ်တို့ဟာ ပြည်ထောင်စုကြီး ဥမကွဲ သိုက်မပျက် တည်မြဲဖို့ကို အမြဲတမ်း ရည်သန်နေပါတယ်”

လင်ကွန်း၏ မိန့်ခွန်းတွင် နောက်ဆုံးအပိုဒ်မှာ ဝီလျံဆီးဝင် ရေးပေး သောအပိုဒ် ဖြစ်သည်။ လင်ကွန်းက စကားလုံးခွဲညားအောင် ပြန်၍တည်းဖြတ် ထားလေသည်။

သမ္မတရုတ်ဦးအား ကျမ်းသစ္စာဆိုစေခဲ့သည့် လွှတ်တော် တရားဝန် ကြီးချုပ် ရိုဂျာတာကနီ အိုမင်းမစွမ်း ဖြစ်နေသောကြောင့် ထိုင်ရာမှ အနိုင်နိုင် ထကာ လင်ကွန်းအား ဖွင့်ထားသော သမ္မာကျမ်းစာကို လှမ်း၍ ပေးလိုက်လေ သည်။ လင်ကွန်းသည် သူ့ယာလက်ကြီးကို မြှောက်၍ အောက်ပါအတိုင်း

ကျမ်းသစ္စာ ကျိန်ဆိုလေသည်။

“ကျွန်ုပ်သည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု သမ္မတရာထူး၏ အလုပ်ဝတ္တရားများကို ဆောင်ရွက်၍ ကျွန်ုပ်၏ စွမ်းရည်ရှိသမျှ ပြည်ထောင်စု အုပ်ချုပ်မှု အခြေခံဥပဒေကို ကာကွယ်စောင့်ထိန်း ပါမည်ဟု အလေးအမြတ် ကျမ်းသစ္စာဆိုပါ၏”

ကျမ်းသစ္စာဆိုပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် အမြောက်ပစ်၍ အလေးပြု ကြသည်။ လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်၍ စကားစမြည် ပြောဆိုကြလေသည်။ ကျမ်း သစ္စာဆိုပွဲ တက်ရောက်သော ပရိသတ်လည်း လူစုခွဲ၍ ပင်ဆယ်ဗေးနီးယား လမ်းမကြီးဘက်သို့ သွားကာ စစ်ရေးပြပွဲကို ကြည့်ကြလေသည်။

ရှုပ်အင်္ကျီအောက်ပိုင်းကို ဘောင်းဘီအပြင်သို့ ထုတ်ဝတ်လေ့ရှိသော၊ မစွစွပီမြစ်အတွင်း၌ လှေထိုးသားလုပ်ခဲ့သည့် ဝက်ထိန်းသမား၊ ဝင်းတိုင်ဖြတ် သမား၊ တောရှေ့နေ၊ နမ်စီဟင်၏သား အေဗရာဟင်လင်ကွန်းသည် အသက် ငါးဆယ်အရွယ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ တစ်ဆယ့်ခြောက်ကြိမ် မြောက် သမ္မတကြီး ဖြစ်လာပေသတည်း။

ဆောက်လုပ်၍ မပြီးစီးသေးသော ကက်ပီတယ် အဆောက်အဦကြီး သည် လူသွားလူလာ နည်းပါးလှသော ပင်ဆယ်ဗေးနီးယား လမ်းမကြီးကို စီး၍ ကြည့်နေလေသည်။ လမ်းမကြီးမှာ တစ်မိုင်ခန့် ရှည်လျားရာ လမ်းဘေး တစ်ဖက်တစ်ချက်၌ အိမ်ပုတ်စုများ ရှိလေသည်။ မြောက်ပိုင်းသို့ ရောက်ခါမှ အိမ်ကြီးအိမ်ကောင်းများကို တွေ့နိုင်ပေတော့သည်။

ဆိုင်များ၊ ဟိုတယ်များ၊ ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်များကို တွေ့ရပေသည်။ နာမည်ကြီးသော ဝီလာဒ် ဟိုတယ်၊ နေရှင်နယ် ဟိုတယ်၊ မက်ထရိုပိုလီတန် ဟိုတယ်တို့တွင် ဆေးလိပ်မီးခိုးများထဲ၌ လူအမျိုးမျိုး တဝဲလည်လည်နေကြ သည်ကို တွေ့နိုင်လေသည်။ နိုင်ငံရေးသမားများ၊ စစ်ဗိုလ်များ၊ ကုန်သည်များ၊ ကဗျာဆရာများ၊ သူလျှိုများ၊ လူကောင်းများ၊ လူဆိုးများ ရောပြွမ်းလျက် စားကာသောက်ကာနှင့် နေကြလေသည်။

ဝါရှင်တန်မြို့မှာ စစ်အတွင်း မြို့တော်ဖြစ်ကာ စစ်တပ်စခန်းလည်း ဖြစ်၊ သူ့နာပြုတပ်ဌာနချုပ် တည်ရာလည်းဖြစ်နှင့် ပြည်တွင်းစစ်၏ အနိုင်အရှုံး သတင်းတို့ကြောင့် ပျော်လိုက်၊ မိုင်လိုက်နှင့် နေလေတော့သည်။ ထိုသို့သော မရေမရာမြို့ကြီးသို့ အနောက်ပိုင်းသားဖြစ်သည့် လင်ကွန်းနှင့် သူ့အိမ်သား တစ်စုတို့ လာရောက်နေထိုင်ကြလေသည်။

ဝါရှင်တန် မြို့သူမြို့သားတို့သည် ဧည့်သည်ဖြစ်သော လင်ကွန်းတို့အား ကြည်ဖြူစွာ လက်ခံကြလေသည်။ မျက်နှာထားတည်တည်နှင့် လမ်းလျှောက်လိုက်၊ မြင်းစီးလိုက်၊ ရထားစီးလိုက်၊ လမ်းသမံတလင်းပေါ် ထိုင်လိုက်နှင့် နေချင်သလို နေတတ်သော သမ္မတကြီးမှာ မြို့သူမြို့သားတို့အဖို့ အထူးအဆန်း မဟုတ်တော့ချေ။ အားလုံးက လူရိုးကြီး ‘အေစ်’ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဖခင်ကြီး ‘အေဗရာဟင်’ ဟူ၍လည်းကောင်း အသိအမှတ်ပြုကြကာ လင်ကွန်း၏ အကြောင်းကြောင့် နေပုံထိုင်ပုံ၊ ပြောပုံဆိုပုံတို့ကို အမြဲတမ်း စကားလုပ်၍ ပြောနေကြလေသည်။

လင်ကွန်းမှာ မြင်းစီးသည့်အခါ အကြည့်ရဆိုးသော်လည်း သူသည် မြင်းစီးကောင်းတစ်ဦး ဖြစ်ပေသည်။ သူနှင့် သမ္မတကတော်ကြီး မေရီတို့ ညနေတိုင်း ရထားစီး၍ လေညင်းခံထွက်ကြသောအခါ လူအများက သူ့မျက်နှာကို ကြည့်၍ အံ့သြနေကြသည်။ သူ့မျက်နှာကား တည်ကြည်ရုံသာမက အလွမ်းဓာတ်ခံ ရှိပုံရသည်။ သူ့မျက်နှာကို ခတ်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကြချေ။ ထူးခြားလေးနက်သော မျက်နှာပင်တည်း။ လင်ကွန်းသည် နေ့စဉ်နှင့်အမျှ ခြိမ်းခြောက်သော စာများရလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့၌ အချို့သူတို့သည် သူ့အား အကြီးအကျယ် မုန်းတီးကြ၏။ သူ့မိတ်ဆွေများက သူ့အတွက် စိုးရိမ်ကြသော်လည်း သူ့အဖို့ကား ခပ်အေးအေးပင်။ အစောင့်အရှောက်များ ရှိသည်ကိုပင် မလွတ်လပ်ဟု ထင်မိတော့သည်။

လင်ကွန်းသည် သမ္မတဖြစ်ချိန်၌ အသက် ငါးဆယ်နှစ်နှစ် ရှိလေပြီ။ ကာယအင်အား၊ စိတ်ဓာတ်အင်အား ပြည့်ဖြိုးသန်မာခိုက်ပင် ဖြစ်၏။ ဆံပင်မှာ နက်လျက်ပင် ရှိသေးသည်။ အနီအကြောင် မရောသေးချေ။ နိုင်ငံရေးလိုက်စားသည်မှာ ကြာလှပြီဖြစ်သည်သာမက အကွက်စေ့အောင် ပြောတတ်ဆိုတတ်သော တောရှေ့နေလည်း ဖြစ်ခဲ့သည့်အလျောက် အကြောက်ကင်းမဲ့ပေသည်။ ကြံ့တွေ့ရသော ဒုက္ခအပေါင်းတို့သည် လင်ကွန်းအား ပိုမို၍ကာယအင်အား၊ စိတ်ဓာတ်အင်အား တိုးတက် ပြည့်ဖြိုးစေတော့သည်။ အကြောင်းကြောင်းက ကျုပ်ကိုပြုပြင်လာတာပဲ၊ ကျုပ်က အကြောင်းကြောင်းကို ပြုပြင်ရတာ မဟုတ်ပါဘူး ဟု သူက ဆိုဖူးလေသည်။ သူ ဆိုလိုသည်မှာ မှန်ရာကောင်းရာကို ဘယ်သို့သော အခြေအနေမျိုး၌ပင်မဆို ပြုလုပ်ရသည်ဟူသတည်း။

လင်ကွန်းတို့ အိမ်ပြောင်းကြသည်

သမ္မတအိမ်တော်တွင် နေထိုင်သွားသည့် အိမ်သားစုများတွင် လင်ကွန်းတို့လောက် စည်းစနစ်မကျသည့် အိမ်သားစုဟု မရှိသေးချေဟူ၍ နော်ရာဗရွတ်က ဆိုလေသည်။

သမ္မတအိမ် ဒုတိယအဆင့် တောင်ဘက်အခန်းကြီးမှာ လင်ကွန်း၏ ရုံးခန်းဖြစ်လေသည်။ အခန်းအလယ်၌ရှိသော စားပွဲရုံကြီးမှာ လင်ကွန်း၏ အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ခုနစ်ယောက်တို့ ထိုင်၍ မိမိတို့ သမ္မတကြီးက မိမိတို့အား ရယ်စရာစကားများ၊ ပုံတိုပတ်စများ ပြောဆိုသည်ကို နားထောင်ကြရလေသည်။ အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ဝန်ကြီးတို့သည် လင်ကွန်းနှင့် မည်မျှပင် မတည့်ကြစေကာမူ ပြည်ထောင်စုတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရာ၌ အကြီးအကဲအဖြစ် လေးစားနာယူကြလေသည်။ သူတို့သည် လင်ကွန်းက သူတို့ ထင်မြင်ချက်များကို လေးစားစွာ စိတ်ရှည်လက်ရှည်နှင့် နားထောင်လေ့ ရှိသော်လည်း သူ့၌ သံမဏိကဲ့သို့ ခိုင်မာသော စိတ်ဓာတ်ရှိကြောင်းကို တဖြည်းဖြည်း သိရှိလာကြလေသည်။

နိုင်ငံတော် အတွင်းဝန်ကြီး ဆီးဝဒ်က သမ္မတကြီးထံသို့ သမ္မတကြီး စဉ်းစားရန်အချက်များဟုဆိုကာ ပြည်ထောင်စုကြီးကို မိမိက မည်သို့အုပ်ချုပ်မည်ဆိုသည့် အကြောင်းအရာများကို အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြသည့် စာတမ်းတစ်စောင်ပို့လိုက်ရာ လင်ကွန်းက ချက်ချင်းပင် ပြတ်ပြတ်သားသား ဖြေဆိုလိုက်သဖြင့် ဝန်ကြီးဆီးဝဒ်မှာ သူကြိုးဆွဲသလို မကဘဲ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်နှင့် ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာ သိရလေသည်။ ယင်းသို့သိရသည့်အလျောက် ဆီးဝဒ်က လင်ကွန်းအား ယခင်ကထက် ပိုမို၍ ကြည်ညိုလာလေသည်။

နိုင်ငံရေးသမား အချို့တို့က လင်ကွန်းအား ပါတီလက်ကိုင်တုတ်အဖြစ် အသုံးပြုရန် စမ်းကြည့်ကြလေသည်။ သို့ရာတွင် လင်ကွန်းက နိုင်ငံရေးသမားတို့အား သင့်သလို စီမံလိုက်သဖြင့် သူတို့မှာ လင်ကွန်းလိုလူမျိုးသည် ပါတီ၏ ရုပ်သေးလက်ကိုင်တုတ် ဘယ်သောအခါမျှ မဖြစ်နိုင်ကြောင်း သဘောပေါက်သွားလေသည်။ သူ့အား ဆွဲဆောင်၍ မိမိတို့လိုရာ တောင်းဆိုသော နိုင်ငံရေးသမားများလည်း လင်ကွန်းမှာ ဆွဲဆောင်၍ ပြောမရဟူ၍ အမှတ်ပြုလာကြလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် အာဏာရှင်ဆန်သော မစ္စတာစတင်တန်၊ အကင်းပါးလှသည့် မစ္စတာဆီးဝဒ်နှင့် အာကြမ်းလျှာကြမ်း စစ်ဗိုလ်ချုပ်

တို့သည် သမ္မတကြီးမှာ သူတို့ ကြီးဆွဲသမျှ ကသည့်အရပ် မဟုတ်ကြောင်းကို သိကြလေသည်။

အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သည့် နိုင်ငံတော် အတွင်းဝန် ဝိလျံဆီးဝဒ်၊ စစ်ဝန် ကြီးဆိုင်းမွန်းကင်မရွန်နှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီး ဆာလာမွန်ချေ(စ်)တို့မှာ လင် ကွန်းနှင့် ဘက်ပြိုင်၍ အရွေးခံသော ပါတီခေါင်းဆောင်များ ဖြစ်လေသည်။ ရှေ့နေချုပ်ကြီး အက်ဒွင်ဘိတ်နှင့် စာတိုက်မင်းကြီး မောင်ဂိုမာရီဘလဲယား တို့သည် နာမည်ကျော် ဝတ်လုံကြီးများ ဖြစ်လေသည်။ ဘိတ်မှာ တစ်တိုင်း ပြည်လုံး တုန်လှုပ်ချောက်ချားသွားစေသည့် ဒရက်စကော့ကျွန်အမှုတွင် ကျွန် ဘက်က ရှေ့နေမလိုက်ခဲ့သောကြောင့် တိုင်းသိပြည်သိပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်လာ ရလေသည်။

ခရစ်ယာန်ကျမ်းစာထဲ၌ပါသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများနှင့်တူသည့် နှုတ် ခမ်းမွေး ဖြူဖြူဖွေးဖွေးနှင့် ဂီဒီယံဝဲလ်စ်မှာ သင်္ဘောများအကြောင်းကို အနည်း ငယ်မျှပင်မသိသော်လည်း နယူးအင်္ဂလန်ပြည်နယ် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ယောက် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ဖြင့် ပါဝင်ရန် စီစဉ်ထားသဖြင့် သူ့ခမျာမှာ ရေတပ်အ တွင်းဝန်ရာထူးကို လက်ခံရလေတော့သည်။ ဝဲလ်စ်အား သူ့မိတ်ဆွေများက နိအာဟု ပြောင်လှောင်၍ ခေါ်ကြသည်။ နိအာသည် သမ္မတကျမ်းစာမှာပါ သည့် ကမ္ဘာကြီးကို ရေလွှမ်း၍သွားစဉ်က သားသမီး ချွေရံသင်းပင်းတို့နှင့် အတူ လှေကြီးတစ်စင်းကိုစီး၍ သေဘေးမှ လွတ်ခဲ့ရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးပင် ဖြစ်သည်။ သူ့ရုပ်ရည်မှာ ကျမ်းစာတွင်ပါသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ ရုပ်ရည်နှင့် တူသည့်အထဲတွင် ရေတပ်အတွင်းဝန်အဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သောကြောင့် သူ့အား နိအာဟု အားလုံးက ပြောင်လှောင် ခေါ်ဝေါ်ကြလေသည်။ သူသည် အဖွဲ့ဝင်တို့ အကြောင်းကို သူထင်ရာမြင်ရာ ဝေဖန်ထားသည့် နေ့စဉ်မှတ်တမ်းတစ်စောင် ကို အမြဲတမ်း ရေးသားလေ့ရှိသည်။

လင်ကွန်းသည် အိမ်တော်တောင်ဘက်ခန်း ပြတင်းပေါက်ကြီးနှစ် ပေါက်မှနေ၍ ဆောက်လုပ်၍ မပြီးစီးသေးသော ဝါရှင်တန်မော်ကွန်း အဆောက် အဦကြီးကို ကျော်၍ အယ်လီဇန်းဒရီယားနှင့် မောင့်ပါနွန် မြို့များဘက်သို့ တသွင်သွင် စီးဆင်းလျက်ရှိသော ပိုတိုမက်မြစ်ကြီးကို လှမ်း၍ ကြည့်နေလေ သည်။ သူသည် မှန်ပြောင်းနှင့် အယ်လီဇန်းဒရီယားမြို့သို့ လှမ်း၍ ကြည့်ရာ ဘုရင်ခံအိမ်တော်၌ ပြည်နယ်စုအလံ တလူလူလွင့်နေသည်ကို တွေ့ရှိရလေ သည်။ မြစ်ညာဘက်၌ အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်ကြီး ရောဘတ်လီး၏ အိမ်

The Key

ဝင်းကို လှမ်း၍ မြင်နိုင်လေသည်။

လင်ကွန်း၏ သားကလေးများဖြစ်သည့် တက်နှင့် ဝီလီတို့သည် သမ္မတအိမ်တော် မြင်းစောင်းတွင် မြင်းပုကလေးများနှင့် ဆိတ်များကို ခေါ်၍ မွေးထားကြလေသည်။ အိမ်တော်၏ နောက်ဖေးပိုင်းကိုလည်း သူတို့အား လွန်စွာချစ်ခင်သည့် ဖခင်ကြီးလင်ကွန်းက မတားဆီးသည့်အလျောက် အမျိုး မျိုးအဖုံဖုံ ရှုပ်ပွေ့နောက်ဆော့ရန် သိမ်းယူထားလေသည်။ တစ်ခါက သူ့ဇနီး မေရီနှင့်အတူ သူ့သားနှစ်ယောက် အခြားတစ်ပါးသို့ အလည်သွားကြရာတွင် လင်ကွန်းက သူတို့ထံသို့ ဆိတ်တွေနဲ့ ဖေဖေတို့အားလုံး ကျန်းမာပါတယ်။ အထူးသဖြင့် ဆိတ်တွေက ပိုပြီး ကျန်းမာတယ်ဆိုတဲ့အကြောင်းကို တက်အား ပြောလိုက်ပါဟု သံကြီးရိုက်လိုက်လေသည်။

“တက် လုပ်သမျှမှာ အမြဲတမ်းပင် ဗြုန်းဗြုန်းခိုင်းခိုင်း ကြမ်းတမ်း လှချေသည်။ တစ်ခါက ကျွန်တော်နှင့် သမ္မတကြီး စာကြည့်ခန်းတွင် ထိုင်နေ ကြရာ တက်က အခန်းတွင်းသို့ ဗြုန်းခနဲ တိုးဝင်လာပြီးနောက် သူ့ဖခင် လင်ကွန်းပေါ်သို့ ခုန်တက်လိုက်ပြီးလျှင် လည်ပင်းကို တစ်ချက် ဆတ်ခနဲ ဖက်၍ ညှစ်ပြီးသည့်နောက် သူ့ဖခင်ကြီးက လှမ်း၍မဆွဲမိပင် ရင်ခွင်ထဲမှ ခုန်ဆင်းကာ ထွက်ပြေးလေသည်။ ‘ပြေးသာပြေးပါစေ၊ သူ့အဖို့ စာသင်ချိန် လိုပါသေးတယ်။ ရောဘတ်လည်း သူ့အရွယ်လောက်က သူ့လိုပဲ ဆိုးတာပဲ။ အခုမှသာ အသက်နည်းနည်းကြီးလို့ လိမ္မာလာတယ်’ဟု လင်ကွန်းက ဖခင် မေတ္တာနှင့် ပြောလေသည်။”

“တက်သည် မည်သူ့ကိုမျှ ချမ်းသာမပေးဘဲ ရှုပ်လွန်း နောက်လွန်း ဆော့လွန်းသဖြင့် သမ္မတအိမ်တော်မှာ သူ့ကို အကြောင်းပြု၍ ရယ်စရာအ ကွက်များ ကြုံရလေသည်။ ထိုဆော့အားသန်သည့် သူငယ်ကလေးမှာ အမေရိ ကန်ပြည်၌ ရာဇဝင်တင်ထိုက်သည့် သူငယ်လေးတစ်ယောက်ပင် ဖြစ်သည်” ဟု နော်ရာစလွတ်က ရေးသားလေသည်။

သမ္မတကတော် မေရီမှာ မချွေတာသင့်သည့် နေရာတွင် ကပ်စေးနဲ့ ပြုသော်လည်း အိမ်ခန်းများကို ပြုပြင်ဆင်ယင်ရာ၌ အဖိုးတန် ကော်ဇောကြီး များကို အသုံးပြုကာ ငွေသောက်သောက်လဲ ကုန်ကျစေသည်။ အပြောအဆို ဆိုးလွန်းလှသဖြင့် သူ့အခြွေအရံများ၊ မိတ်ဆွေများမှာ တဖြည်းဖြည်း သူ့ထံမှ ခွာ၍ သွားကြလေရာ နောက်ဆုံး၌ မစွက်အယ်လီဘောက်ကက်တလီ အမည် ရှိသော နီဂရိုးအုပ်ချုပ်သည်မကြီးတစ်ဦးသာ သူ့အတွင်းလူအဖြစ်ဖြင့် ကျန်ခဲ့

The Key

လေတော့သည်။

အိမ်တော်၌ အတူနေခဲ့သော သူနှစ်ဦးကား သမ္မတ၏ အပါးတော် မြဲများဖြစ်သည့် ဂျွန်နီကိုလေနှင့် ဂျွန်ဟေးတို့ ဖြစ်လေသည်။ ဟေးမှာ စပရင်းဖီးမြို့ ရှေ့နေစာရေး ဖြစ်ခဲ့ဖူးရာ အသက်(၂၃)နှစ်သာ ရှိသေး၍ ပျော်ပျော်ပါးပါးနှင့် စတိုင်ကျကျ နေတတ်သောသူတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။ သူသည် နေ့စဉ် မှတ်တမ်းတစ်စောင်ထား၍ သူတွေ့သမျှ ကြံ့သမျှ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၊ အရေးကြီးသော အဖြစ်အပျက်များ အကြောင်းကို ဝါသနာအလျောက် ခပ်ပေါ့ပေါ့ဝေဖန် လေ့ရှိသည်။ သူမှတ်တမ်း၌ လင်ကွန်းက ညဉ့်နက်သန်းခေါင်တွင် အင်္ကျီလက် တိုကလေးနှင့် ရောက်လာပြီးလျှင် သောမတ်ဟုဒ်ရေးသော ဟာသစာများကို ဖတ်ပြရန်ခိုင်းကြောင်း မှတ်သားထားလေသည်။ 'သူဟာ ဘယ်လိုလူမှန်း မသိပါဘူး၊ တစ်နေ့လုံး အရေးကြီးတဲ့ကိစ္စနဲ့ အချိန်ကုန်နေတယ်။ ကမ္ဘာပေါ်မှာ အရေးကြီးဆုံး စာတမ်းကြီးရဲ့ ကံကြမ္မာကို အမြဲတမ်း စောင့်ဆိုင်းကြည့်နေရတယ်။ သူ့နာမည်နဲ့ နောင်ရေးက ဒီစာတမ်း အောင်မြင်မှုအပေါ်မှာ တည်နေလို့ စိုးရိမ်နေရတဲ့ကြားထဲ သူက အိပ်ရာထဲကထ ကျွန်တော့်ဆီကို ရှုပ်လက် တိုကလေးနဲ့လာပြီး သောမတ်ဟုဒ်ရဲ့ ရယ်စရာစာတွေ ဖတ်ခိုင်းတာပဲ ကြည့်ပေတော့' ဟု ဟေးက သူ့ မှတ်တမ်းတွင် ရေးသားထားလေသည်။

လင်ကွန်း၏ လူငယ်မိတ်ဆွေတစ်ဦးသည်ကား နော်ရာဗရွတ်အမည် ရှိသော သတင်းစာဆရာကလေးပင် ဖြစ်သည်။ သူသည် လင်ကွန်းအား ကြည့်ညှိသဖြင့် လင်ကွန်းနှင့် ရင်းနှီးစွာ ပေါင်းသင်း ဆက်ဆံလေသည်။ လင်ကွန်း၏ သက်တော်စောင့် ကာနယ်အဲလ်စဝတ်မှာ သူ့နောက်လိုက် စစ်သားများနှင့်အတူ ဝါရှင်တန်မြို့သို့ လိုက်လာကာ ဆော့ကြ ကမြင်းကြသောကြောင့် မြို့တော်သူမြို့တော်သားတို့မှာ အတော်ပင် အံ့အားသင့်ကာ နေကြလေသည်။

စစ် (၁၈၆၁ ခုပြီ)

ပြည်ထောင်စုအလံသည် နုတ်ထွက်သွားသော ချားလ်စတန်ပြည်နယ် ဆန်မတာသင်္ဘောဆိပ်တွင် လွင့်လျက်ရှိသည်။ ထိုမြို့၌ ရိက္ခာမှာ အနည်းငယ်စာသာ ရှိသည်။ နယူးယော့မြို့မှ ရိက္ခာသင်္ဘောတို့သည် လမ်းတွင် ရှိနေကြသေးသည်။ ဆန်မတာသင်္ဘောဆိပ်မြို့ ခံတပ်ကလေးကို အုပ်ချုပ်သော မေဂျာအင်ဒါဆင်က ရိက္ခာရှိနေသမျှ ကာလပတ်လုံး လက်နက်မချဟု ဆိုလေသည်။ ဧပြီလ (၁၂)ရက်နေ့ နံနက်(၄)နာရီတွင် ချားလ်စတောင်းမြို့ဘက်မှ အမြောက်များ

သည် ဆန်မတာသင်္ဘောဆိပ်ကို လှမ်း၍ ပစ်လေသည်။ ယင်းသို့လျှင် ကုန်းပေါ်မှ တစ်ဖက်ကမ်း သင်္ဘောဆိပ်သို့ (၃၆)နာရီကြာမျှ ပစ်လေရာ နောက်ဆုံး၌ ပြည်ထောင်စုအလံမှာ ကျည်သင့်၍ ကျသွားလေသည်။ ရိက္ခာလည်း ကုန်လေပြီ။ မီးလောင်လျက် ပျက်စီးလည်း ပျက်စီးလျက် ရှိသည်။ ဧပြီလ (၁၄)ရက် တနင်္ဂနွေနေ့တွင် ဆန်မတာခံတပ်ကလေးမှာ လက်နက်ချ၍ ပြည်နယ်စုတို့ အသိမ်းခံလိုက်ရလေသည်။ နယူးယော့မြို့မှ ရောက်လာသော အကူသင်္ဘောပေါ်သို့ ပြည်ထောင်စုတပ်သားများ တက်၍ ဆုတ်ခွာသွားကြလေသည်။ မေဂျာအင်ဒါဆင်လည်း ကျည်သင့်သော အလံစုတ်ကို ယူ၍သွားလေသည်။ ဆန်မတာခံတပ်ကလေး၌ ပြည်နယ်စုအလံဖြစ်သည့် ကြယ်နှင့် အတန်းများပါသော အလံသည် တလူလူလွင့်လျက် ရှိလေသည်။ အမေရိကန်မြောက်ပိုင်းနှင့် တောင်ပိုင်းတို့သည် စစ်ဖြစ်နေကြလေပြီ။

လင်ကွန်းက ဖိတ်ခေါ်သဖြင့် အပျော်တမ်းစစ်သားအဖြစ် တောင်ပိုင်းသားတို့သည် စိတ်အားထက်သန်စွာ ဝင်ကြလေရာ စစ်သားဦးရေ(၇၅၀၀၀) ရှိသွားလေသည်။ ယင်းသို့ အပျော်တမ်းတပ်သားများ ပေါများသော်လည်း ဝါရှင်တန်မြို့တော်ကို ခုခံကာကွယ်ရန် ကျွမ်းကျင်သော စစ်သားဦးရေကား နည်းလှပေသည်။

ထိုအခိုက် ဗာဂျီးနီးယားပြည်နယ်မှာ ပြည်ထောင်စုမှ နုတ်ထွက်သွားလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့တော်နှင့် မြောက်ပိုင်းပြည်နယ်ရှိ မီးရထား၊ တယ်လီဖုန်း အဆက်အသွယ်တို့မှာ ရန်သူမြို့ဖြစ်သည့် ဗာလ်တီမိုးမှ ဖြတ်ကျော်၍ သွားကြလေသည်။ မက်ဆာချူးဆက်မှာ ပြည်ထောင်စုတပ်သားတစ်စုသည် ဗာလ်တီမိုးမှ အတင်းဖြတ်ကျော်၍ ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ရောက်လာကြလေသည်။ သူတို့ခများမှာ အဝတ်အစား စုတ်ပြတ်၍ ကိုယ်လက်ပွန်းပဲ့လာကြလေသည်။ ဗာလ်တီမိုးလူထုက ဝိုင်း၍ တိုက်ခိုက်ကြသောကြောင့် သူတို့အထဲမှ တပ်သားလေးယောက် ကျဆုံးခဲ့လေသည်။ ထိုတပ်စုကို တည်းခိုရန် နေရာပေးစရာမရှိသဖြင့် အစိုးရဗဟိုဌာန ကက်ပီတယ်အဆောက်အဦ အထက်လွှတ်တော်ခန်းတွင် တည်းခိုနေကြစေသည်။ မေရီလင်းနယ်၌ တောင်ပိုင်းသားတို့ကို ထောက်ခံသူတစ်စုက မီးရထားလမ်းများနှင့် တံတားများကို ဖျက်ဆီးပစ်လိုက်ကြလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့တော်မှာ ပြည်နယ်မြို့များနှင့် အဆက်အသွယ်ကင်းလျက် ရှိလေတော့သည်။

ပြည်နယ်စုတပ်များ၏ မီးဖိုကြီးများမှ ထွန်းလောင်သော မီးရောင်

တို့ကို ညအခါတွင် သမ္မတအိမ်တော်မှ လှမ်း၍ မြင်နိုင်လေသည်။ ဝါရှင်တန် မြို့တော်၌လည်း ကြောက်စရာလန့်စရာ ကောင်းလှသည့် ကောလာဟလ သတင်းများ လျှောက်၍ ပြောနေသူတို့နှင့် သစ္စာဖောက်သူလျှို့များ ခြေချင်း လိမ်လျက် ရှိလေသည်။ နယ်က အစောင့်တပ်ဟု သူတို့ကိုယ်သူတို့ ခေါ်၍နေ သော ကန်းဆက်(စ်)နယ်ခြား စစ်သားဟောင်းတို့သည် ကန်းဆက်(စ်) ပြည် နယ်အထက်လွှတ်တော်အမတ် ဂျင်လင်းက အုပ်စီးလျက် သမ္မတအိမ်တော်ကို လက်နက်အပြည့်အစုံနှင့် စောင့်ပေးကြလေသည်။ သူတို့သည် ပြည်ထောင်စု အတွက် အသက်ပေး၍ ခုခံကာကွယ်ရန် အသင့်ရှိလေသည်။ သက်တော်စောင့် လမွန်သည် လင်ကွန်း၏ အိပ်ခန်းအပြင်ဘက်တွင် ခြောက်လုံးပြူးကို ကိုင် လျက်အိပ်လေသည်။ ဗိုလ်မှူးကြီးစကော့သည် အစိုးရ အဆောက်အဦများရှေ့ တွင် အတားအဆီးများ ချထားကာ သူတပ်သားများကို စောင့်နေကြစေသည်။ မြောက်ပိုင်းတပ်သားများ ရေလမ်းခရီးတွင် အနာပေါ်လစ်မြို့မှ တစ်ဆင့် ရောက်လာကြလိမ့်မည် ဟူသောသတင်းကို ရရှိကြလေသည်။ “ဘာဖြစ်လို့ သူတို့ မရောက်သေးတာလဲ။ ရောက်မယ်ဆိုရင် ရောက်ဖို့ ကောင်းတယ်” ဟု သမ္မတကြီးက အခန်းထဲတွင် အခေါက်ခေါက်လျှောက်ရင်း ညည်းလေသည်။ ဖြစ်ပျက်သမျှတို့မှာ လင်ကွန်းအဖို့ မယုံနိုင်စရာ အိပ်မက် မက်နေသကဲ့သို့ ဖြစ်နေတော့သည်။ “ကျုပ်တော့ မြောက်ပိုင်းဆိုတာဟာ ရှိတယ်ဆိုတာလည်း မယုံဘူး။ နံပါတ်(၇)တပ်ကြီးဆိုတာလည်း ယုံတမ်းစကားလို့ အောက်မေ့ တယ်။ ရုတ်အိုင်လင်းဆိုတာလည်း ကျုပ်တို့ ပထဝီဝင်ထဲမှာ မပါတော့ဘူး။ ခင်ဗျားတို့သာ ကျုပ်တို့ မြောက်ပိုင်းသားရယ်လို့ သိရတယ်” ဟု မက်ဆာချူး ဆက်မှ ရောက်လာသော တပ်သားများကို သမ္မတကြီးလင်ကွန်းက ပြောလေ သည်။

သူက ချောမောစွာ ရောက်လိမ့်မည်ဟု မမျှော်လင့်သော နယူးယော့ နံပါတ်(၇)တပ်မတော်ကြီးနှင့် ရုတ်အိုင်လင်း တပ်သားများအပြင် မက်ဆာ ချူးဆက်မှ နောက်ထပ် တပ်သားများ ရောက်လာကြလေသည်။ သူတို့သည် လမ်းတစ်လျှောက်လုံး ပျက်စီးနေသော တံတားများကို ပြင်၍ အနာပေါ်လစ် မြို့သို့ ရောက်အောင် လာကြလေသည်။ ရက်အနည်းငယ်တွင် ဝါရှင်တန် မြို့တော်၌ တပ်သား(၁၀၀၀၀)ကျော် ရောက်လာလေသည်။ ပင်ဆယ်ဗေး နီးယားလမ်းမကြီးတွင် ယူနီဖောင်းအမျိုးမျိုးနှင့် အလံတလူလူလွင့်ကာ ဘင် ခရာသံ တည်ညံ့နှင့် စစ်သားများ ဆူညံလျက် ရှိလေတော့သည်။ တောင်ပိုင်း

အနာပေါ်လစ် မြို့ကလေးမှာလည်း စစ်သားများ ပြည့်လျှံလျက် ရှိလေသည်။ ပန်းခြံများ၊ မြို့ပြင်ကွက်လပ်များတို့တွင် တပ်စွဲလျက် ရှိကြသည်။ မြင်း သည်တော်များ၏ မြင်းခွာသံတို့နှင့် ခြေသည်တော်များ၏ အားပါးတရဆို သော စစ်ချီသံများဖြင့် မြိုင်မြိုင်ဆိုင်ဆိုင် ရှိလှပေသည်။

“သည်လိုလူတွေက သူတို့ရဲ့ သားမယား၊ အိုးအိမ်တို့ကို ပစ်ပြီး အကြမ်းပတမ်းခံကာ မိမိတို့ ယုံကြည်ချက်ကလေးတစ်ခုအတွက် ဆောင်ရွက် ကြသည်ကို ထောက်ရှုသော် ထိုစေတနာဝန်ထမ်းတပ်များမှာ မည်မျှအထိ အောင်မြင်နိုင်သည်ကို မှန်းဆရန် ခဲယဉ်းလှသည်” ဟု မစ္စတာဟေးက သူမှတ် တမ်းတွင် စိတ်အားထက်သန်စွာ ရေးသားထားလေသည်။ စစ်သားများသည် ကက်ပီတယ် အဆောက်အဦမှ ရှောင်ခွာပြောင်းရွှေ့ပေးကြရသည်။ ခန်းမကြီး ကို ပြင်ဆင် သုတ်သင်ကာ ဇူလိုင်လ(၄)ရက်နေ့တွင် သမ္မတကြီးက ခေါ်ထား သော လွှတ်တော် အထူးအစည်းအဝေးကို ကျင်းပကြလေသည်။ မျိုးချစ်စိတ် ထက်သန်လွန်းလှသဖြင့် လူအပေါင်းတို့သည် ပြည်ထောင်စုအတွက် အောင်ပွဲရ ကြလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည် မျှော်ကိုးကြလေသည်။

သို့ရာတွင် သူပုန်တပ်မှာ မြို့တော်နှင့် မိုင်(၃၀)မျှသာ ကွာလေသည်။ မေလ(၂၄)ရက်နေ့တွင် ကာနယ်အဲလ်စဝတ်၏ တပ်သားများသည် အယ်လီ ဇန်းဒရီယားမြို့ကို သိမ်းပိုက်လိုက်ကြသည်။ အသက်အရွယ် ငယ်လှသေး သည့် ကာနယ်အဲလ်စဝတ်မှာ ဘုရင်ခံအိမ်တော်ရှိ ပြည်နယ်စုအလံကို ဖြုတ် ချရန် တက်အသွားတွင် အိမ်တော်စောင့်က လှမ်း၍ သေနတ်နှင့် ပစ်လိုက် သဖြင့် ကျဆုံးရလေသည်။ ကာနယ်ကလေး ကျဆုံးရသည့်သတင်းကို သမ္မတ ကြီးလင်ကွန်း ကြားရသောအခါ ငိုကြွေးလေတော့သည်။ ကာနယ်ကလေး၏ မိဘများအား သမ္မတကြီးက ဝမ်းနည်းကြောင်း အမှာစာပေးရာတွင် “ကျွန် တော်ရဲ့ ပူဆွေးခြင်းဟာ မိဘများ၏ ပူဆွေးခြင်းထက် နည်းလှမည် မထင် ပါ” ဟု ရေးသားလိုက်လေသည်။ အဲလ်စဝတ်မှာ စစ်ပွဲတွင် ပထမဆုံးကျဆုံး သော စစ်ဗိုလ်ဖြစ်လေရာ သူ ကျဆုံးသည့်အတွက် မြောက်ပိုင်းပြည်နယ် အားလုံးက ဝမ်းပန်းတနည်း ဖြစ်ကြလေသည်။

ရစ်ချ်မွန်သို့ (၁၈၆၁ ဇူလိုင် ၂၁)

ပြည်ထောင်စုဗိုလ်ချုပ် မက္ကဒေါ့ဝဲလ်က ပြည်နယ်စုသားများအား မာနာဆ မြို့တွင် တိုက်ခိုက်တော့မည်ဟု စီစဉ်လိုက်လျှင်ပင် ဝါရှင်တန်မြို့၌ ပျော်ပွဲ

ကြီးများ ကျင်းပကြလေသည်။ လူကုံထံအမျိုးသမီးများနှင့် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်အမတ်များသည် ရထားငှား၍ စားဖွယ်သောက်ဖွယ်တို့ကို ယူဆောင်ကာ ပျော်ပွဲစား ထွက်ကြလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ရောက်လာသော သတင်းများမှာ အားရဖွယ်ချည်း ဖြစ်တော့သည်။ ညနေစောင်းတွင် လင်ကွန်းသည် ရထားစီး၍ လေညင်းခံထွက်လေ့ရှိသည့်အတိုင်း ထွက်သွားလေသည်။

ပြန်လာသောအခါ သူသည် နိုင်ငံတော်အတွင်းဝန်ဆီးဝန်က ပြည်ထောင်စုဘက်မှ စစ်ရုံး၍ ဗိုလ်ချုပ်မက္ကဒေါ့ဝဲလ်လည်း ဝါရှင်တန်မြို့ဘက်သို့ ဆုတ်ခွာလာပြီဖြစ်ကြောင်း မှာကြားခဲ့သည်ကို တွေ့ရလေသည်။ လင်ကွန်းသည် တစ်ညလုံး ရုံးခန်းထဲရှိ ဆိုဖာကြီးပေါ်၌ ထိုင်၍ စစ်ရုံးရသည့်အကြောင်း အစီရင်ခံချက်ကို ကြားနာလျက် ရှိလေသည်။ ရစ်ချ်မွန်သို့ ချီတက်ရမည်ဟု အော်သော လွှတ်တော်အမတ် အဲလ်ဖရက် အယ်လီကိုလည်း ရန်သူတို့က ဖမ်းဆီးပြီးလျှင် ရစ်ချ်မွန်မြို့ရှိ လီဘီထောင်ထဲသို့ သွတ်သွင်းချထားကြောင်း ကြားသိရလေသည်။ ရန်သူလက်သို့ ရောက်ရသော တပ်သားများလည်း မနည်းလှပေ။

ဗိုလ်ချုပ် (ခ) နိုင်ငံဘာ

မက္ကဒေါ့လင်အား သူ့စစ်တပ်က ချစ်ခင်ကြည်ညို၍ မက်ကလေးဟု ခေါ်ကြလေသည်။ သူသည် မက္ကဒေါ့ကို စစ်တပ်၌ အမှုထမ်း ကျင့်သားရခဲ့ဖူးသည် ဖြစ်သည်။ ဗာဂျီးနီးယားနယ်တွင် ပြည်နယ်စု တပ်သားများအား တိုက်ခိုက်အနိုင်ရခဲ့ဖူးလေသည်။ သူ့အသက်မှာ (၃၅)နှစ်ပင် မပြည့်သေးချေ။ ယခု သူသည် သမ္မတလင်ကွန်းက ခန့်ထားသဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်မက္ကဒေါ့လင် ဖြစ်ကာ ပိုတိုမက်တပ်မကြီးအား ဦးစီးလျက်ရှိလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့တော်က သူ့အား တိုင်းပြည်ကြီးကို ကယ်တင်မည့် အာဇာနည် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦးဟု အမှတ်ပြုထားကြလေသည်။

ဗိုလ်ချုပ်မက္ကဒေါ့လင်၏ တပ်မတော်မှာ ကမ္ဘာပေါ်တွင် အကြီးဆုံး ဖြစ်ဖို့ အနည်းငယ်မျှသာ လိုတော့သည်။ တပ်သားများကို သူ့ကိုယ်တိုင်သင် ပြပေးလေသည်။ သူသည် သူ့တပ်နှင့်အတူမနေဘဲ ဝါရှင်တန်မြို့၌ အိမ်ကြီး အိမ်ကောင်းနှင့် ခံညားစွာနေလေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ဟောင်းများက သူ့အား မနာလိုကြချေ။ သူကလည်း ထိုလက်ဟောင်း ဗိုလ်ချုပ်များကို အနည်းငယ်မျှပင် လေးစားခြင်းမရှိချေ။ အချို့သော လက်ဟောင်းကြီးများကို ရာထူးမှ အတင်း

ပင်နုတ်ထွက်စေသည်။ လူထုကလည်း မက္ကဒေါ့လင်အပေါ်တွင် အထင်ကြီး၍ ယုံကြည်ကိုးစားကြလေသည်။ လင်ကွန်းက တောင်းပန်သဖြင့် ဗော်လီဒီယာ တပ်သားများ(၄)သိန်း သိမ်းသွင်းရေးမှာ လူထု၏ထောက်ပံ့မှုကြောင့် အောင်မြင်လေသည်။ မက္ကဒေါ့လင်၏ ပိုတိုမက်တပ်မကြီးမှာ မကြာမီပင် စစ်သား (၂)သိန်းကျော် ဖြစ်လာလေသည်။ မက္ကဒေါ့လင်ကိုယ်တိုင် ဂရုစိုက်၍ သင်ပြသောကြောင့် တပ်သားများအားလုံးပင် သေနင်္ဂဗျူဟာအတတ်တွင် ကျွမ်းကျင်ကြလေသည်။ မာနကြီးသော ဗိုလ်ချုပ်မက္ကဒေါ့လင်က လင်ကွန်းကိုပင် တစ်ခါ တစ်ရံ မထေမဲ့မြင်ပြုသော်လည်း လင်ကွန်းက စစ်အောင်မြင်ရေးအတွက်သာ ပဓာနထားသောကြောင့် ဗွေမယူချေ။

နောက်ပိုင်း၌ ဗိုလ်ချုပ်တစ်ယောက်က လင်ကွန်းအား ဒုက္ခပေးပြန်လေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ဖရီးမွန်က သူ့အာဇာနည်သုံး၍ သူ့ပုန်တို့၏ ကျေးကျွန်များကို မစ်ဇူရီနယ်တွင် လွှတ်လပ်ခွင့် ပေးလိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းက ဖရီးမွန်၏အမိန့်ကို ချက်ချင်းဖျက်၍ ဖရီးမွန်အား ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်လိုက်ရလေသည်။

ရေတပ်ဘက်၌လည်း လင်ကွန်းအဖို့ ဒုက္ခမကင်းချေ။ ပြည်ထောင်စု စစ်သင်္ဘောဆန်ဂျက်ဆင်းတိုး၏ ကပ္ပတိန်ချားလ်စ်ဝစ်က ဗြိတိသျှစာပို့သင်္ဘော ထရင့်ကို ဟာဗားနားကျွန်းနား၌ ရပ်ခိုင်းပြီးလျှင် ပြည်နယ်စုမင်းကြီး ဂျိမ်းမေဆင်နှင့် ဂျွန်စလစ်ဒယ်လ်တို့အား သုံးပန်းအဖြစ် ဖမ်းယူလိုက်လေသည်။ ယင်းသို့ ဖမ်းယူလိုက်သဖြင့် ကပ္ပတိန်ဝစ်မှာ ပြည်ထောင်စု အာဇာနည်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်သွားသော်လည်း ဗြိတိသျှအစိုးရက လင်ကွန်းအစိုးရအား သုံးပန်းတို့အား ပြန်လွှတ်ရန် ခြိမ်းခြောက်၍ တောင်းဆိုလေသည်။ လင်ကွန်းကလည်း လူထုကျေနပ်အောင် ခေတ္တမျှထားပြီးနောက် သုံးပန်းတို့အား ဗြိတိသျှအစိုးရထံသို့ လိမ္မာရေးခြားစွာ ဆက်ဆံမှုကြောင့် ဗြိတိသျှနှင့် ပဋိပက္ခ မဖြစ်တော့ဘဲ တစ်ကိစ္စ အေးသွားလေတော့သည်။

မြို့တော်၌ စိတ်မချမ်းမြေ့ဖွယ် အကြောင်းများလည်း ရှိချေသေးသည်။ စစ်ဝန်ကြီးကင်မရွန်အား နိုင်ငံရေးသမားများက အပြင်းအထန် ဝေဖန်ပြောဆိုကြလေသည်။ လွှတ်တော်ကော်မတီ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က ဝေဖန်ချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ စုံစမ်းရာ စစ်ဌာန၌ စာရိတ္တပျက်ပြားမှုများ ဘွားဘွားကြီးပေါ်လာလေတော့သည်။ စစ်ဝန်ကြီးကင်မရွန်အား ရုရှားသံအမတ်အဖြစ် ပြောင်း၍ ခန့်ထားလိုက်လေသည်။

သမ္မတကြီးက မစ္စတာစတင်တန်အား စစ်ဝန်ကြီးအဖြစ် ၁၈၆၂ ခု ဇန်နဝါရီလ အတွင်း၌ ခန့်ထားလိုက်လေသည်။ စတင်တန်မှာ အလုပ်အကိုင် တော်သော်လည်း သဘောထား ညံ့ဖျင်း သေးသိမ်လှလေသည်။ သူသည် သမ္မတကြီးအား အမြဲတမ်း ဝေဖန်အပြစ်ဆိုလျက် ရှိလေသည်။ လင်ကွန်းက ပြောသမျှကို အမြဲတမ်းငြင်းသဖြင့် သူ့အား အငြင်းသမားကြီးဟု ခေါ်ကြလေ သည်။ စစ်ဌာနကိုကိုင်သဖြင့်လည်း သူ့အား စစ်နတ်မင်းဟု ခေါ်ကြသေး၏။

လင်ကွန်းအား သူ့အစိုးရအဖွဲ့နှင့် နိုင်ငံရေးသမားတို့က ထားရာက နေမည့်သူဟု အောက်မေ့ခဲ့ကြသော်လည်း လက်တွေ့ လုပ်ကိုင်ရသောအခါကျ မှ လင်ကွန်းမှာ စိတ်ဓာတ် ခိုင်မာပြင်းထန်သူဖြစ်ကြောင်း သိရှိကြရတော့ သည်။

မက္ကလီလင်၏ မြင်းကို ကိုင်ပေးလျက်

လပေါင်းများစွာ ကြာပြီဖြစ်သော်လည်း မက္ကလီလင်မှာ ရန်သူကိုထွက်၍ မတိုက်ဘဲ မြို့တော်၌သာ နေလေသည်။ လင်ကွန်းနှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့က ဗိုလ်ချုပ်အား ထွက်၍တိုက်ရန် တိုက်တွန်းကြသော်လည်း သူက ဂရုမစိုက်ချေ။ လင်ကွန်းက မက္ကလီလင်အား ဟန်ပြကောင်းပြီး မခွပ်တတ်သော ကြက်ဖ ကြီးနှင့် တူသည်ဟု ဆိုလေသည်။ မက္ကလီလင်မှာလည်း ရန်သူက အင်အား များသည်ဟု စွဲမြဲမှတ်ထင်နေသဖြင့် သူ့ဘက်က လူများ၊ မြင်းများ ပိုမို၍ မရသေးသမျှ မတိုက်ဘဲ အမြဲတမ်းသာပြင်ဆင်၍ နေလေတော့သည်။ သူ့တပ် မကြီးမှာ ပုံပန်းအားဖြင့် ကြီးကျယ်ခမ်းနား၍ စစ်ရေးပြနေဖို့သာ ကောင်းလှ တော့သည်။ ရန်သူနှင့်တိုက်လျှင် ဖရိုဖရဲ ပျက်စီးသွားမည်ကို စိုးရိမ်ရတော့ သည်။

တပ်သားသစ်များ ထောင်သောင်းမက ဝင်လာသည့်အလျောက် မက္ကလီလင်လည်း သူ့တပ်ကို ခိုင်ခံ့သည်ထက် ခိုင်ခံ့အောင် ကြိုးပမ်းလျက် ရှိလေသည်။ သူသည် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်နှင့် သမ္မတကြီးကိုပင် သူ့အစီအစဉ် အကြံဉာဏ်များကို ထည့်ထည့်ဝါဝါ ဖော်ပြရင်း အချိန်ကုန်နေလေတော့သည်။

တစ်ညနေတွင် လင်ကွန်းသည် မက္ကလီလင်၏ အိမ်သို့ သွားလေရာ သူမရှိသဖြင့် တစ်နာရီတိုင်တိုင် စောင့်ဆိုင်း၍ နေရလေသည်။ မက္ကလီလင် ပြန်လာသောအခါ သူ့အစေခံက သမ္မတကြီး စောင့်နေကြောင်း ပြောသဖြင့် အိမ်ပေါ်ထပ်သို့ ကပျာကယာ တက်သွားလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း နာရီ

ဝက်မျှစောင့်နေပြီးလျှင် မေးလေရာ အစေခံတို့က ဗိုလ်ချုပ်ကြီး အိပ်ရာဝင် သွားပြီဟု ပြောလိုက်ကြလေသည်။ လင်ကွန်းမှာ ယင်းသို့ စော်ကားသော် လည်း အပြစ်မယူဘဲ 'စစ်သာအောင်မြင်ပါစေ၊ ကျုပ် မက္ကလီလင်ရဲ့ မြင်း ရဲ့ကြီးကို ကိုင်ပေးပါ့မယ်'ဟု ဆိုလေသည်။

၁၈၆၂ ခု ဇန်နဝါရီလသို့ ရောက်လာသော်လည်း မက္ကလီလင်၏ တပ်များမှာ မြို့တော်မှ တစ်ဖဝါးမျှ မရွေ့ကြသေးချေ။ လင်ကွန်းလည်း မက္ကလီလင်ကို သည်းခံ၍ မစောင့်တော့ချေ။ 'တိုက်နေတဲ့ တပ်စိတ်ကလေးကို ဦးစီးတဲ့ စစ်ဗိုလ်ကလေးဟာ ဘာမှ မလုပ်တဲ့ တပ်ပေါင်းတစ်ရာကို အုပ်ချုပ် တဲ့ ဗိုလ်ချုပ်ထက် အစိုးတန်ပါပေတယ်'ဟု ပြောကာ သူသည် စစ်တပ်အား အစိုးရအဖွဲ့နည်းတူ သူ့အာဏာကို ပြလိုက်လေသည်။ ၁၈၆၂ ခု ဇန်နဝါရီလ (၂၇)ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်ချုပ်တို့သည် သမ္မတကြီး၏ စစ်အမိန့် နံပါတ်(၁)ကို ရရှိသဖြင့် အံ့အားသင့်သွားကြလေသည်။ ထိုအမိန့်ကြီးသည်ကား တိုတောင်း ပြတ်သားလှပေသည်။ 'ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၂)ရက်နေ့တွင် ပြည်ထောင်စု ကြည်းတပ် ရေတပ်အပေါင်းတို့သည် သူပုန်တို့အား အလုံးအရင်းနှင့် ချီတက် တိုက်ခိုက်ရမည်' ဟူသတည်း။

အမိန့်ထုတ်ပြီးနောက် နာရီ အနည်းငယ်မျှ အကြာတွင် မဆုံးနိုင် သော တပ်မတော်ကြီးမှာ ချီတက်သွားလေပြီ။ ပြည်ထောင်စုသားတို့က အားရ ဝမ်းသာနှင့် ဩဘာပေးကာ အလံများလွှင့်၍ နှုတ်ဆက်ကြလေသည်။ ခြေသံ တဖျောက်ဖျောက်နှင့် စစ်ချီသံတည်ညံ ကြားရတော့သည်။ မြင်းရထားပေါ်မှ လှမ်း၍ကြည့်နေသော ဆရာဝန်လင်မယားတို့က တပ်မတော်ကြီးကို ကောင်း ချီးပေးလိုက်ကြလေသည်။ ဆရာဝန်ကတော်က 'သူတို့ စစ်ချီသတင်းက အသွားတော့ ကောင်းပါတယ်။ စကားလုံးတွေ မလှဘူး'ဟုဆိုရာ သူ့ခင်ပွန်း က 'ဒါဖြင့် မင်း ဒီထက်ကောင်းအောင် ရေးပေးပါလား'ဟု ဆိုလိုက်လေ သည်။ ဆရာဝန်ကတော်လည်း စည်ကားလှသော တပ်မတော်ကြီးကို မျက်စိ ထဲတွင် မပျောက်နိုင်ဘဲ ဓားတလက်လက်နှင့် တိုက်ခိုက်နေပုံ အိပ်မက်မက် သလို မြင်နေသည့်အလျောက် သူ့ဦးနှောက်ထဲတွင် ကာရန်များလည်း ဓားချင်း ယှဉ်၍ ခုတ်သကဲ့သို့ တဖျပ်ဖျပ် တလျှပ်လျှပ် ဖြစ်နေလေသည်။ နံနက်မိုး သောက်ရောင်ကျူးသော အချိန်၌ ဆရာဝန်ကတော်သည် အိပ်နေသော မိမိ ၏ရင်သွေးကို မနိုးအောင် သာသာယာယာထ၍ စက္ကူနှင့်ခဲတံယူကာ ရေးလေ တော့သည်။ စကားလုံးများလည်း သူ့အလိုလို ထွက်လာလေသည်။ ကာရန်

များလည်း အလိုအလျောက် ပေါ်ပေါက်လာလေသည်။ တစ်ညလုံး မြင်မက်သော အိပ်မက်သည် စကားလုံးများထဲတွင် အထင်းသားပေါ်လျက် ရှိလေတော့သည်။ သူ့စစ်ချီသီချင်းမှာ ပီတိသံ၊ ဒေါသသံတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းလျက် ချီတက်လာသော ထောင်သောင်းမက စစ်သည်တော်တို့၏ တိုက်ခိုက်ခတ်ထစ်သံတို့ကို အာရုံပြုနိုင်ပေတော့သည်။

‘ဘရေဒီကို သွားခွင့်ပြုပါ အေ လင်ကွန်း’

ဤသို့လျှင် သမ္မတကြီးက နာမည်ကျော် ဓာတ်ပုံဆရာကြီး ဘရေဒီအား ကတ်ပြားကလေး တစ်ခုပေါ်တွင် ရေးခြစ်ပေးလိုက်လေသည်။ ဘရေဒီလည်း နယူးယော့မြို့၌ စီးပွားလမ်းဖြောင့်နေသော်လည်း စီးပွားရေးကို ပစ်၍ သမ္မတကြီးအား စစ်ကို ဓာတ်ပုံရိုက်ခွင့်ပေးရန် တောင်းပန်လေသည်။ ယခင်က စစ်ဖြစ်သည်ကို အဖြစ်အပျက်အတိုင်း ဓာတ်ပုံတစ်ခါမျှ မရိုက်ဖူးခဲ့ချေ။ ဘရေဒီက တိုက်ပွဲများကို ဓာတ်ပုံရိုက်ထားလျှင် နောက်နောင် အစိုးရအဖို့ အထူး အသုံးဝင်ပါလိမ့်မည်ဟု သမ္မတကြီးအား ပြောလေသည်။ သမ္မတကြီးက သူ့အား သွားလိုရာအရပ်သို့သာ သွားခွင့်ပြုပါ။ သူ့ပစ္စည်းနှင့် သူ့စရိတ်ခံ၍ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါမည်ဟု ဆိုလေသည်။

လင်ကွန်းက ခွင့်ပြုလိုက်သဖြင့် ဘရေဒီမှာ မည်သည့် တပ်စခန်းသို့မဆို လွတ်လပ်စွာ သွားနိုင်လေသည်။ ဓာတ်ပုံကိရိယာများနှင့် နောက်လိုက်တပ်ဖွဲ့များကို သူ့စရိတ်နှင့် ခေါ်၍သွားလေသည်။ ဘရေဒီနှင့် သူ့တပ်ဖွဲ့ ဂါဒနားတို့သည် တိုက်ပွဲအပြင်းအထန် ဖြစ်သည့်နေရာတိုင်း၌ ရောက်ကြလေသည်။ တိုက်ပွဲများကို ပထမဦးစွာ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးသူမှာ ဘရေဒီပင်ဖြစ်သည်။ တစ်ခါက သူသည် တောထဲတွင် လမ်းပျောက်၍ တလည်လည် ဖြစ်နေရာ ဆုတ်ခွာလာသော တပ်စုတစ်စုနှင့် တွေ့သဖြင့် သူ့အား ပြန်၍ခေါ်လာကြရာ လမ်းတွင် တပ်သားတစ်ဦးက ဓားတစ်စင်းပေးသဖြင့် ထိုဓားကို သူသည် ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ပြန်ရောက်သည့်တိုင်အောင် အမြဲတမ်း ခါးတွင် ချိတ်ထားလေသည်။

ဘရေဒီသည် မိမိအသက်ဘေးရန်ကို အနည်းငယ်မျှ မတွက်ဘဲ ဓာတ်ပုံကောင်း ရရေးကိုသာ အာရုံပြုသဖြင့် စစ်ဗိုလ်များက မကြာခဏ သူ့ကို ပုန်းအောင်းရန် ဟစ်အော်ပြောဆိုကြရသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ သူ့ကောက်ရိုးဦးထုပ်ကို ကျည်ဆန်မှန်၍ သူ့ခေါင်းပေါ်မှ ဦးထုပ်လွင့်သွားခါမှ ကျင်းထဲသို့

The Key

ဆင်းပြေးလေ့ရှိသည်။

သူ ရိုက်ကူးထားသော လင်ကွန်း၏ ဓာတ်ပုံမှာ အတော်ပင် သရုပ်ပါ၍ လင်ကွန်း၏ အတွင်းစိတ်ဓာတ်ကိုပင် ထိုခါတ်ပုံထဲ၌ ပေါ်လွင်စွာတွေ့နိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်လေတော့သည်။ သူ ရိုက်ကူးထားသော ဗိုလ်မှူးကြီးတို့၏ ဓာတ်ပုံများမှာလည်း လွန်စွာပင် သရုပ်ပါလှသည်။ ဗိုလ်မှူးဂရန်နှင့် ရှားမင်းတို့တပ်များ ချီတက်လာပုံကို ရိုက်ကူးထားသော ဓာတ်ပုံများမှာ အလွန်ပင် ကောင်းမွန်လှပေသည်။

ဘရေဒီသည် စစ်ကြီးပြီးဆုံးသောအခါ ဓာတ်ပုံပေါင်းထောင်သောင်းမက ရိုက်ကူး၍ အစိုးရအား ပေးလေရာ အစိုးရက ဒေါလာ(၂)သောင်း(၅)ထောင်ထုတ်ပေးလေသည်။ သို့ရာတွင် ငွေကြေးကို ထိန်းသိမ်းတတ်သူ မဟုတ်သဖြင့် ထိုငွေအားလုံး မကြာမီပင် ပျောက်ပျက်သွားကာ သူ့ခများမှာ ဆင်းရဲသွားလေတော့သည်။ အသက်အရွယ်ကြီး၍ အသုံးမဝင်သည့် ဘဝသို့ ရောက်သွားသည့်တိုင်အောင် ဘရေဒီသည် ‘ဘရေဒီကို သွားခွင့်ပြုပါ အေ လင်ကွန်း’ ဟူသော လင်ကွန်း ရေးခြစ်ပေးလိုက်သည့် ကတ်ပြားကလေးကို အမြဲရင်ဘတ်တွင် ထိုး၍ ထားလေသည်။

သမ္မတအိမ်တော်ရှေ့ရှိ မြက်ခင်းအလယ်တွင် သမ္မတကြီး ဂျက်ဖာဆင်၏ ကြေးရုပ် ရှိလေသည်။ ဂျက်ဖာဆင် ကြေးရုပ်မှာ နေထွက်ရာဘက်သို့ လှည့်၍ ကြည့်နေလေသည်။ သူကြည့်နေသည့်ဘက်၌ မဂ္ဂနိုလီယား ပန်းပင်ကြီးများရှိလေရာ ပန်းများမှာ ဖြူဖွေးနေအောင် ပွင့်လျက်ရှိလေသည်။ ပန်းနံ့များမှာ တလှိုင်လှိုင် ရှိတော့၏။ မြောက်လေသွေးသဖြင့် ပန်းနံ့များ တောင်ဘက်သို့ တသင်းသင်း ပျံနေခိုက် သစ်ချပင် ရွက်ဟောင်းတို့သည် သမ္မတအင်ဒရူးဂျက်ဆင်၏ ကြေးရုပ်စီးထားသည့် ပတတ်ရပ်လျက်ရှိသော မြင်း၏ လည်ခံတွင် လာ၍ ချိတ်နေကြလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း အင်ဒရူးဂျက်ဆင်၏အရပ်ကိုကြည့်ရင်း ပြုံးမိလေတော့သည်။ အင်ဒရူးဂျက်ဆင်မှာလည်း သူကဲ့သို့ပင် နယ်ခြားဒေသသားရှေ့နေတစ်ဦး ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ တစ်ခါက အင်ဒရူးဂျက်ဆင်သည် သမ္မတဂျက်ဖာဆင်၏ မွေးနေ့အထိမ်းအမှတ် ညစာစားပွဲကို တက်ရောက်စဉ် တောင်ပိုင်းပြည်နယ် ကိုယ်စားလှယ်များက ပြည်ထောင်စုထဲမှ ခွဲထွက်လိုသော ဆန္ဒအရိပ် မကင်းသည့် စကားများကို ပြော၍သွားကြရာ သူ့အလှည့်သို့ ရောက်သောအခါ သူက အရက်ခွက်ကို မြှောက်၍ တည်ကြည်ထက်သန်သော မျက်နှာထားဖြင့် ပရိသတ်အားလုံး အံ့အားသင့်

The Key

စေသည့်အသံကြီးနှင့် 'ပြည်ထောင်စုကြီး တည်မြဲရမယ်' ဟု ဆုတောင်းလိုက်လေသည်။

စစ်နတ်ကြီး (၁၈၆၂)

လင်ကွန်းသည် သုံးပန်းအဖြစ် ဖမ်းဆီးထားသည့် ပြည်နယ်စုမင်းကြီးဖြစ်သော မေဆင်နှင့် စလစ်ဒယ်လ်တို့အား ပြန်ပို့ရန် အမိန့်ပေးလိုက်သဖြင့် သူတို့အား ပရင်စတန်မြို့ရှိ ဗြိတိသျှ စစ်သင်္ဘောပေါ်သို့ တင်ပေးလိုက်ကြလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် အင်္ဂလန်ပြည်နှင့် စစ်ဖြစ်မည့်အကြောင်းမှာ ပြောပျောက်သွားလေသည်။ စစ်ဌာနကို စစ်ဆေးပြီးနောက် စစ်ဝန်ကြီး မစ္စတာကင်မရွန် ရာထူးမှ နုတ်ထွက်လိုက်ရာ မစ္စတာကင်မရွန်အား ရှာဖွေပြည်သို့ သံအမတ်အဖြစ်စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ မျက်လုံးပြူးပြူး၊ နှုတ်ခမ်းတွဲတွဲနှင့် မုတ်ဆိတ်ကို ရေမွှေးဆွတ်ဖျန်းလေ့ရှိသော၊ စိတ်အလွန်တိုတတ်သည့် မစ္စတာစတင်တန်အား စစ်ဝန်ကြီး ခန့်လိုက်လေသည်။ လင်ကွန်းက သူ့အား 'စစ်နတ်ကြီး' ဟုခေါ်သည်။ လူတစ်ယောက်ယောက်က လင်ကွန်းအား တစ်ခါတလေ ဆဲဆိုကျိန်ဆဲမိပါသလားဟု မေးရာ လင်ကွန်းက 'ဆဲဆို ကျိန်ဆဲမိမယ် မထင်ပါဘူး၊ တကယ်ဆိုတော့ ကျုပ် ဆဲဆိုနေဖို့ မလိုပါဘူး။ ကျုပ်အစိုးရအဖွဲ့မှာ စတင်တန်ပါနေပြီဟာ' ဟု ပြောလိုက်လေသည်။ တစ်ခါကလည်း လူတစ်ယောက်က လင်ကွန်းအား စတင်တန်က သူ့ကို သောက်ရူးဟုခေါ်ကြောင်း ပြောပြရာ လင်ကွန်းက...

"သူ ဒီလိုပဲ ပြောသလား၊ ပြောရင်လည်း ဟုတ်ကောင်း ဟုတ်ပါလိမ့်မယ်။ သူပြောတာတွေတော့ မှန်တာချည်း များတာပဲ" ဟု ဆိုလိုက်လေသည်။ တစ်ခါကလည်း စတင်တန်က သမ္မတအိမ်တော်ရှေ့ မြက်ခင်းဘေး နားတွင် လင်ကွန်းနှင့်အတူ လျှောက်လာစဉ် စစ်သားတစ်ယောက်ကို အသက်ချမ်းသာ ပေးရကောင်းလားဟု လင်ကွန်းအား အကြီးအကျယ် ကြိမ်းမောင်းနေရာ ပန်းပင်ရေလောင်းလျက်ရှိသော လင်ကွန်း၏သား 'တက်' က မြင်သဖြင့် သူ့ဖခင်အား ကာကွယ်သည့်အနေနှင့် ရေပိုက်ကို ဒေါ်မာန်ပါပါနှင့် ပြောနေသော စစ်ဝန်ကြီးဘက်သို့ လှည့်လိုက်ရာ ဒေါ်သအိုး စတင်တန်မှာ ရေမွှန်းရလေတော့သည်။

စတင်တန်နှင့် လင်ကွန်းတို့မှာ စရိုက်သဘောခြင်းအားဖြင့် မကိုက်ညီကြသော်လည်း နှစ်ဦးစလုံးပင် ပြည်ထောင်စုအကျိုးကို အားကြီးမာန်တက်

The Key
၁၁၂ တက်တိုး

ရွက်ဆောင်ကြသောကြောင့် တစ်ဦးကိုတစ်ဦး ပို၍ ရိုသေလေးစားလာကြလေသည်။

အနောက်ပိုင်း ဒေသဝယ်

လင်ကွန်း၏ စစ်အမိန့် နံပါတ်(၁)ကြောင့် မစ္စတာပီမြစ်တောင်ကြား ဒေသတစ်လျှောက်တွင် စစ်ယန္တရားကြီးမှာ သွက်သွက်လည်လျက် ရှိလေသည်။ ရေတပ်ဗိုလ် အင်ဒရူးဖု၏ ရေတပ်သင်္ဘောကလေးများသည် တင်နစီမြစ်ကမ်းရှိ ဖို့ဟင်နရီခံတပ်ကို အမြောက်နှင့်ခွင်း၍ အယ်လ်ဘားမားပြည် နယ်စပ်သို့ ရောက်အောင် ချီတက် သိမ်းပိုက်ကြလေသည်။ ရေခဲ၍နေသော ဇန်နဝါရီလအတွင်း၌ ဂရန်၏တပ်များသည် ဖို့ဟင်နရီမှ ကမ်းဘာလင်ကိုဖြတ်၍ ဖို့ဒေါ်နယ်ဆန်အထိ ချီတက်သွားကြသည်။ ပြည်ထောင်စုတပ် ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်ထံသို့ ရန်သူက လက်နက်ချလျှင် ဘယ်သို့သော စည်းကမ်းချက် ပေးပါမည်နည်းဟု လှမ်း၍ စုံစမ်းစေရာ ဂရန်က အိပ်ရာမှထ၍ စည်ပိုင်းပေါ်တွင် စက္ကူကလေးတစ်ရွက်ကိုယူ၍ 'ချွင်းချက်မရှိ လက်နက်ချရမည်' ဟု ရေးခြစ်ပေးလိုက်လေသည်။

ထိုအကြောင်းခြင်းရာကို သိသွားကြသော မြောက်ပိုင်းဒေသမြို့များက ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်အား 'ချွင်းချက်မရှိ ဂရန်' ဟု ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ခေါ်ကြလေသည်။ ဂရန်မှာ ဟန်ကြီးပန်ကြီးသမား မဟုတ်၊ ခပ်ရိုးရိုး နေတတ်သည်။ ခြေခွင်၍ မုတ်ဆိတ်စုန်စုန်နှင့် အမြဲတမ်း မျက်နှာတည်ကြီးနှင့် နေတတ်သည်။ သူသည် မြင်း၊ ဆေးလိပ်နှင့် ဝီစကီတို့ကို ကြိုက်နှစ်သက်၍ အခြားဗိုလ်ချုပ်များကဲ့သို့ ဟန်ဒြပ်နှင့် မနေ၊ ဆဲဆိုကြိမ်းမောင်းခြင်းလည်း မရှိချေ။ သူသည် တိုက်ပွဲမဝင်ရဘဲ နိုင်ငံရေးဩဇာကြောင့် အချောင် ဗိုလ်ချုပ်အဆင့်အတန်း ရောက်နေသူတို့အား အလွန်ချဉ်လေသည်။ ထိုအချောင်သမားများအား သူတပ်စခန်းမှ ခပ်ကြမ်းကြမ်း နှင်ထုတ်လေ့ရှိသည်။ လင်ကွန်းအား ဂရန်မှာ အရက်ချည်းသောက်နေကြောင်း၊ ဘာမျှ မတော်ကြောင်း တိုက်ကြသောအခါ လင်ကွန်းက အောင်ပွဲရနေသော ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်ဘက်ကနေ၍ 'ဂရန်သောက်တဲ့ အရက်မျိုးဟာ ဘာမျိုးလဲဆိုတာ သိချင်တယ်။ အဲဒီအရက်မျိုးကို တခြားဗိုလ်ချုပ်တွေဆီ ပို့ချင်လို့' ဟု ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။ ဂရန်၏ တပ်သားများမှာ အနောက်ပိုင်းဒေသသားများ ဖြစ်လေရာ လင်ကွန်းနုစဉ်က ရွှေစွန့်ညှိုလူရိုင်းဗိုလ်ကြီးနှင့် ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ရာ၌ ဗိုလ်မျိုးလုပ်ခဲ့ရာတွင် မိမိ၏တပ်

The Key
အထွေထွေလင်ကွန်း ၁၁၃

သားများမှာ ဂရုစိုက် တပ်သားများကဲ့သို့ အနောက်ပိုင်းသားများ ဖြစ်ကြောင်း သတိရမိလေတော့သည်။ မိမိကိုယ်တိုင်ကလည်း အနောက်ပိုင်းသား လယ် သမား၏ သားတစ်ဦးဖြစ်ပေသည်။

ဗိုလ်ချုပ်ဂရုစိုက်သည် မစ္စစ္စပီမြစ်ဝှမ်း တစ်လျှောက်တွင် တိုက်ရာ၌ အောင်ပွဲ ဆက်ကာဆက်ကာ ရ၍သံနေပေသည်။ ရှိလို့၊ ကော့ရင့်၊ မင်းဖစ် မြို့များကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ပြည်နယ်စုတပ်များ၏ အခိုင်ခံ့ဆုံး ခံတပ် ဖြစ်သည့် ဗစ်ကစဗတ်သို့ ရောက်လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း နိုင်ငံရေးသမား တို့က ဂရုစိုက် ကုန်းချောသောစကားများကို နားထောင်ရင်းပင် သူ့လူဂရုစိုက် ဘက်က အမြဲနေ၍ ကာကွယ်လျက်ရှိသည်။

ပြည်ထောင်စု အုပ်ချုပ်မှုနှင့် စစ်ရေးစစ်ရာ တာဝန်တို့ကို ကြီးလေးစွာ ထမ်းဆောင်နေသည့်အခိုက် လင်ကွန်းသည် ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ ဒုက္ခများကို လည်း ခံစားနေရလေတော့သည်။ သားကလေးများဖြစ်သော တက်နှင့် ဝီလီ တို့သည် အကြီးအကျယ် နာမကျန်းဖြစ်ကြရာ ဝီလီမှာ ကွယ်လွန်သွားလေ သည်။ လင်ကွန်းသည် သားနှစ်ယောက်အပေါ်တွင် သံယောဇဉ် ကြီးလှပေ သည်။ တက်မှာ မကြာမီ အဖျားပျောက်သွားလေသည်။ ဝီလီ ကွယ်လွန်ခြင်း သည် လင်ကွန်းနှင့် မေရီတို့အား အထူးပင် ထိခိုက်စေလေတော့သည်။

သံမဏိတပ်များ (၁၈၆၂ မတ် ၈ ၉)

သံချပ်ကာ သင်္ဘောသစ်တစ်စင်း ပေါ်လာရာ ထိုသင်္ဘောသည် ဂျိမ်းမြစ်ဝမှ ထွက်လာပြီးလျှင် ဖြို့နှံရိုးခံတပ်အနီးရှိ သစ်သားဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော သင်္ဘော များကို အပြင်းအထန် ပစ်ခတ်လေသည်။ ထိုသင်္ဘောကို ပြန်ပစ်သောအမြောက် ဆန်များက သင်္ဘောကို ထိသော်လည်း လေးလက်မခန့် ထူသော သံချပ်ကို မဖောက်ထွင်းနိုင်ဘဲ ရှိတော့သည်။

မစ္စတာလင်ကွန်းလည်း အစိုးရအဖွဲ့ အထူးအစည်းအဝေးခေါ်၍ မည်သို့ ဆောင်ရွက်ရမည်ကို ဆွေးနွေးလေသည်။ သို့ရာတွင် ဘာမျှ မတတ် နိုင်သဖြင့် ဒူးတုန်၍ စောင့်ကြည့်နေကြရလေတော့သည်။

အားလုံးက ဒူးတုန်နေကြသော်လည်း ရေတပ်ဘက်ဆိုင်ရာ အတွင်း ဝန် မစ္စတာဝဲလ်စ်မှာကား ခပ်အေးအေးပင်။ သူက စစ်ဝန်ကြီး စတင်တန် တန်လှုပ်ချောက်ချားနေသည်ကို ကြည့်၍ သဘောကျနေသည်။ သူ့အပြောမှာ ထိုသင်္ဘောသစ်မျိုးကို တိုက်ခိုက်နိုင်သည့် သင်္ဘောမှာ မစ္စတာအယ်ရစ်ဆင်

၏ ‘မော်နီတာ’ ဟုခေါ်သော အမြောက်သင်္ဘောဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသင်္ဘောမှာ ယခုအခါ နယူးယော့မြို့ ပင်လယ်ဘက်မှနေ၍ ထွက်လာပြီဖြစ်သဖြင့် မစိုးရိမ် အပ်ကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။

ယင်းသို့ ပြောလိုက်သည်ကို စစ်ဝန်ကြီးမစ္စတာစတင်တန်က ပြက် ရယ်ပြုလိုက်လေသည်။ ပြည်နယ်စုဘက်မှ သံချပ်ကာသင်္ဘော ‘ဗာဂျီးနီးယား’ သည် ပြည်ထောင်စုရေတပ်၏ သင်္ဘောကြီးနှစ်စင်းကို ပစ်ခတ်၍ နှစ်ပစ်လိုက် ပြီးလျှင် ကျန်တစ်စင်းကို သောင်တင်သွားစေသည်။ ထိုအတိုင်းသာဆိုလျှင် ပြည်နယ်စု သံချပ်ကာသင်္ဘောက ပြည်ထောင်စု သင်္ဘောအားလုံးကို အဆုံး စီရင်လိမ့်မည်ဟု စစ်ဝန်ကြီးက ပြက်ရယ်သံဖြင့် ပြောလိုက်သည်။

အစိုးရအဖွဲ့မှာ ဘာမှမတတ်နိုင်သဖြင့် စောင့်၍ ကြည့်နေရရှာသည်။ မစ္စတာဝဲလ်စ် တစ်ဦးသာလျှင် မတုန်လှုပ်ချေ။ သူက စတင်တန် တန်လှုပ်ကြောင်း ကို သူ့နေ့စဉ်မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထားလေသည်။

မစ္စတာဝဲလ်စ် အားကိုးနေသော ‘မော်နီတာ’ သည် ဧရာပေါက်၍ ရေဝင်နေသဖြင့် သောင်တင်နေသော ‘မင်နီဆိုးတား’ အနီးတွင် ရပ်ထားရ တော့သည်။

နောက်နေ့ နံနက်တွင် လေးလက်မ သံချပ်ကာ ‘ဗာဂျီးနီးယား’ သည် နော့ဖို့မြို့မှ ထွက်လာပြီးလျှင် ပြည်ထောင်စုတပ် သင်္ဘောများနှင့် ယှဉ်ပြိုင် တိုက်ခိုက်လေသည်။ ရေကြောင်းစစ်ပွဲမှာ ရှေးဆန်လှ၍ တစ်နည်းအားဖြင့် ရယ်ဖွယ်ပင် ဖြစ်တော့သည်။

ခြောက်နာရီလုံးလုံး ‘ဗာဂျီးနီးယား’ က ပြည်ထောင်စု သင်္ဘောများကို ပစ်ခတ်နေလေသည်။ သူ့အား ပစ်ခတ်သော အမြောက် ကျည်ဆန်များကား သူ့ဝမ်းပတ်ကို မဖောက်ထွင်းနိုင်ကြချေ။ သို့ရာတွင် ဝမ်းပတ်ပေါက်၍ ရေဝင် နေသော ‘မော်နီတာ’ က သူ့ထက် ပေါ့ပါးလျှင်မြန်လေသည်။ ယင်းသို့တိုက်ခိုက် ရာတွင် ဗာဂျီးနီးယားမှ အမြောက်ဆန်တစ်ခုသည် မော်နီတာ၏ သင်္ဘောမျိုးကို ထိ၍ သင်္ဘောမျိုး မျက်စိကန်းသွားလေတော့သည်။ မော်နီတာလည်း တိုက်ပွဲမှ ခွာထွက်၍ နော့ဖို့မြို့ဘက်တွင် ဝင်၍ ခိုနေလေသည်။ ယင်းသို့လျှင် မရေမရာ နှင့် ရေကြောင်းတိုက်ပွဲကြီး ပြီးဆုံးလေသည်။ မကြာမီပင်လျှင် ပြည်နယ်စု တပ်သားများသည် နော့ဖို့မြို့မှ ဆုတ်ခွာကြရသဖြင့် ဗာဂျီးနီးယား သင်္ဘောကြီး ကို ဖောက်ခွဲ၍ ပစ်ထားခဲ့ကြလေသည်။ မော်နီတာမှာလည်း ချာလ်စတန်မြို့သို့ တွဲ၍ယူအသွားတွင် ပင်လယ်ထဲ၌ နစ်မြုပ်သွားလေတော့သည်။

ပြည်ထောင်စု ရေတပ်လည်း ဘေးရန်မှ ကင်းလွတ်သွားလေပြီ။ သို့ရာတွင် ပြည်နယ်စု တပ်များ၏ ပိတ်ပင်မှုသည်ကား ကျန်ရှိနေသေး၏။ စစ်ဝန်ကြီး မစ္စတာစတင်တန်လည်း ကြောက်စိတ်လျော့ပါး၍ ဣန္ဒြေဆောင် နိုင်လေပြီ။ ရေတပ်ဝန်ကြီး ဝဲလ်စ်မှာလည်း မျက်နှာပန်းလှတော့၏။ မော်နီတာ ၏ သင်္ဘောမှူးဂျွန်အီရစ်ဆန်လည်း ပြည်ထောင်စု သူရဲကောင်းတစ်ယောက် ဖြစ်သွားပေတော့သည်။

ကျွန်းဆွယ်

မစ္စတာလင်ကွန်း၏ စစ်အမိန့် နံပါတ်(၁)အရ ထိုးစစ်ဆင်ရမည် ဖြစ်သော် လည်း ဂျင်နရယ်မက္ကလီလင်က ထိုးစစ်ကို ခေတ္တရပ်ဆိုင်းထားရန် တိုက်တွန်း လေသည်။ သူက ရစ်ချ်မွန်သို့ အကြီးအကျယ် အလုံးအရင်းနှင့် ချီတက်ရန် စီစဉ်ထားရာ ထိုစီစဉ်ချက်ကို လင်ကွန်းက သဘောမကျချေ။ မက္ကလီလင်က လင်ကွန်း သဘောမကျသည့်အတိုင်း မစီစဉ်ဘဲ စီစဉ်မှုအားလုံးကို ရပ်ဆိုင်းထား လေသည်။ မတ်လလောက်မှ တပ်များ မန်နပ်ဆာမြို့သို့ ရောက်ကြလေရာ ထိုမြို့မှ ပြည်နယ်စုတပ်များ ဆုတ်ခွာသွားပြီဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိကြသည်။

ယခင်က ပိုတိုမက်မြစ်အောက်ပိုင်းတွင် ကြောက်စရာကောင်းအောင် စီ၍ ထောင်၍ထားသော အမြောက်ကြီးများမှာ စင်စစ်အားဖြင့် သစ်တုံးကြီး များ ဖြစ်နေကြောင်းတွေ့ရလေသည်။ ထိုအမြောက်ကြီးများကို ကြောက်၍သာ ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင်က ရှေ့သို့ မချီတက်ရဲဘဲ အချိန်ဆွဲ၍ နေခဲ့လေသည်။

ပိုတိုမက်တပ်မှာ တပ်သားပေါင်း တစ်သိန်းကျော်ရှိ၍ မက္ကလီလင် က 'ကျုပ် စစ်တပ်' ဟု ကြွားလှေရှိသော တပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုတပ်မကြီးကို ပိုတိုမက်မြစ်အကြောသို့ ပို့လိုက်ရာ ရစ်ချ်မွန်မြို့သို့ မချီတက်ဘဲ ယော့(က်) တောင်းမြို့ကို ဝိုင်း၍ထားကြလေသည်။ လင်ကွန်းက မက္ကလီလင်အား မရွံ့ သော မော်တော်အင်ဂျင် လုပ်တတ်သည့် အင်ဂျင်နီယာကြီး တစ်ဦးဖြစ်သည်ဟု ပြောင်လှောင် ပြောဆိုလေ့ရှိသည်။

ဗာဂျီးနီးယားပြည်နယ် တောင်ပြာတန်းကြီးမှ မြစ်ကြီးလေးသွယ် ယှဉ်၍ စီးဆင်းကြလေသည်။ ထိုမြစ်များမှာ ရပ်ပါဟန်နေ့မှစ၍ ယော့(က်)မြစ်၊ ဂျိမ်းမြစ်၊ ရပ်ပိတန်မြစ်တို့ ဖြစ်လေသည်။ ထိုမြစ်ကြီးများမှာ တိုက်ခိုက်လျက် ရှိသော တပ်အသီးသီးတို့၏ အတားအဆီးကြီးများ ဖြစ်နေကြလေရာ ထိုအရပ် ဒေသမှာ မည်သူမျှမပိုင်သော မိုင်တစ်ရာရှိသည့် ဒေသဖြစ်လျက်နေလေသည်။

The Key

ထိုအရပ်ဒေသ တစ်ဖက်တစ်ချက်၌ ပြည်ထောင်စုမြို့တော်နှင့် ပြည်နယ်စု မြို့တော်အသီးသီး ရှိကြသည်။ ရစ်ချ်မွန်မှာ ပြည်နယ်စုမြို့တော်ဖြစ်ရာ ပြည် နယ်စုသမ္မတ ဂျက်ဖာဆန်ဒေးဗစ်မှာ မြောက်ပိုင်းဗာဂျီးနီးယားတပ်ကို အားကိုး အားထား ပြုလျက်ရှိလေသည်။ ပြည်နယ်စု၏ အားထားရသော စစ်ဗိုလ်ကြီး များမှာ ဂျီးဆက်ဂျွန်စတန်၊ ရောဘတ်လီး၊ သောမတ်စ်ဂျီနာသန် ဂျက်ဆင်၊ ဒင်နီရယ်ဟီးလ်၊ ရစ်ချတ်အီဝဲလ်တို့ ဖြစ်သည်။

ဂျိမ်းမြစ်နှင့် ယော့(က်)မြစ်တို့ကြားတွင် ကျွန်းဆွယ်သဏ္ဍာန်ဖြစ် နေသော ဒေသတစ်ခု ရှိသည်။ ထိုကျွန်းဆွယ်မှာ လူရိုင်းဗိုလ်ကြီး ပေါက်ဟတန် ပိုင်လေသည်။ ထိုကျွန်းဆွယ်သို့ မက္ကလီလင်၏တပ်များ ရောက်သွားကြပြီး လျှင် ယော့(က်)တောင်းမြို့တွင် အမိခံနေရသော ပြည်နယ်စုတပ်နှင့် ယှဉ်ပြိုင် တိုက်ခိုက်နေကြလေသည်။ အမေရိကန်အချင်းချင်း လွတ်လပ်မှု၌ ဝါဒကွဲပြား သဖြင့် တိုက်ခိုက်ကြသော တိုက်ပွဲပင်တည်း။

ဝါရှင်တန်မြို့၌ လင်ကွန်းသည် မက္ကလီလင်ထံမှ သတင်းကိုစောင့် ဆိုင်း၍ နေလေသည်။ ပြည်ထောင်စုတပ်များလည်း ယော့(က်)တောင်းမြို့ကို ရက်သတ္တမြောက်ပတ်တိုင် ဝိုင်းထားလေသည်။ ထိုအခိုက် ပြည်နယ်စုတပ် ဗိုလ်ချုပ် ရောဘတ်လီးက ရစ်ချ်မွန်မြို့တော်ကို အခိုင်အလုံ ကာကွယ်မှုများ ပြုလုပ်ထားလေသည်။ နောက်ဆုံး၌ ပြည်နယ်စုတပ်များက ယော့(က်)တောင်း မှ ဆုတ်ခွာသွားသောအခါ မက္ကလီလင်၏တပ်များသည် ကျွန်းဆွယ်အထက် ပိုင်းသို့ တဖြည်းဖြည်း ချီတက်လာကြရာ ရစ်ချ်မွန်မြို့တော်နှင့် မိုင်အနည်းငယ် မျှသာ ကွာလေတော့သည်။ တစ်ဖက်မှ ချီတက်လာသော ပြည်ထောင်စုတပ်မ ကြီးတစ်ခုမှာ တပ်သား(၄)သောင်းရှိ၍ ဗိုလ်ချုပ်မက္ကဒေါ့ဝဲလ် ဦးစီးလေသည်။ ထိုတပ်မကြီးမှာ မက္ကလီလင်၏တပ်မကြီးနှင့် ရက်အနည်းငယ်အတွင်း ပူး ပေါင်းရန်သာ လိုတော့သည်။ ယင်းသို့ဖြစ်ရကား ပြည်နယ်စုမြို့တော်ဖြစ်သည့် ရစ်ချ်မွန်မြို့မှာ ကျဆုံးရန်သာ ရှိတော့သည်။ မြောက်ပိုင်းမြို့များ၌ လူများက 'အခု နွေလမှာ စစ်ပြီးလိမ့်မယ်' ဟု ဆိုနေကြလေသည်။

တောင်ကြားက ဂျက်ဆင်

တောင်ပြာတန်းကြီးသည် ဗာဂျီးနီးယားပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းသို့ ထိုးဝင်သွား လေရာ သာယာလှပသည့် တောင်ကြားမှ 'ရီနန်ဒိုအာ'မြစ်သည် ပိုတိုမက် မြစ်မကြီးထံသို့ စီးဝင်သွားလေသည်။ ထိုတောင်ကြားကား ဝါရှင်တန်မြို့

The Key

တော်သို့ ချီတက်လျက်ရှိသည့် တပ်သားတို့အဖို့ လွယ်ကူကောင်းမွန်သော လမ်းမကြီး ဖြစ်နေပေသည်။ ပြည်ထောင်စုတပ်များက ပြည်နယ်စုမြို့တော် ရစ်ချ်မြို့နယ်ဘက်သို့ စု၍ တက်နေခိုက်တွင် ရစ်ချ်မြို့နယ်ကို စောင့်ကြပ်ကာကွယ်နေသည့် ပြည်နယ်စုတပ် ဗိုလ်ချုပ်ဂျက်ဆင်က မြို့တော်မှ လစ်ထွက်ပြီးလျှင် တောင်ကြားဘက်မှ ဝါရှင်တန်မြို့တော်သို့ ချီတက်လေတော့သည်။ ဂျက်ဆင်မှာ ပြည်တွင်းစစ်မဖြစ်မီက အကြောင်းကြောင်း ပါမောက္ခတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သူ့အဝတ်အစားထုပ်ထဲတွင် သံပရာသီးသုံးလုံး၊ နပိုလီယံ၏ စကားညွှန်ပေါင်းစာအုပ်နှင့် သမ္မာကျမ်းစာတစ်အုပ် အမြဲတမ်း ထည့်ထားလေ့ရှိသည်။ သူသည် တပ်သားများအား တစ်နာရီ တစ်ကြိမ် ချီတက်စေသဖြင့် သူ့တပ်ကို ခြေမြန်တပ်ဟု ခေါ်ကြသည်။ သူသည် တပ်သားများအား တစ်နာရီ ချီတက်စေပြီးလျှင် ဆယ်မိနစ် မြေကြီးပေါ်တွင် ပက်လက်လှန်၍ နားစေသည်။ ဆယ်မိနစ် နားပြီးမှ တစ်ဖန် ဆက်လက်၍ တစ်နာရီ ချီတက်စေပြန်သည်။ သူ့နည်းမှာ ခရီးရှည်သွားသော်လည်း မမောပန်းသောနည်းဖြစ်၍ အထူးပင် ကောင်းမွန်လှပေသည်။

ဂျက်ဆင်၏တပ် တောင်ကြားမြို့မှ ဝါရှင်တန်မြို့တော်သို့ ချီတက်လာပြီဟူသော သတင်းကို ကြားရသောအခါ ဝါရှင်တန်တစ်မြို့လုံး တုန်လှုပ်ချောက်ချားလျက် ရှိတော့သည်။ လင်ကွန်းက မက္ကဒေါ့ဝဲလ်၏ လေးသောင်းတပ်ကြီးကို ရစ်ချ်မြို့မှ ဆုတ်၍ ဂျက်ဆင်၏ တပ်နောက်ကို လိုက်၍ တိုက်ရန် အမိန့်ပေးလိုက်လေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့စောင့်တပ် အချို့ကိုလည်း ဂျက်ဆင်အား ဆီးကြိုတိုက်ခိုက်ရန် အမိန့်ပေးလိုက်လေသည်။ သို့ရာတွင် ပါးနပ်လှသော ဂျက်ဆင်မှာ ပြည်ထောင်စုတပ် နှစ်တပ်ကို နိုင်လိုက်ပြီးလျှင် ကျန်တစ်တပ်ကို အရူးလုပ်ကာ ရစ်ချ်မြို့ဘက်သို့ လှည့်၍ ရောဘတ်လီး၏ တပ်များကို ကူညီလျက် ရစ်ချ်မြို့တော်ကို မက္ကဒေါ့လင်တပ်များ၏ဘေးမှ ကာကွယ်လိုက်လေသည်။ ဂျက်ဆင်၏ စစ်ပရိယာယ် တိုက်ခိုက်မှုမှာ ရာဇဝင်တွင်၍ ကျန်ရစ်ခဲ့ပေတော့သည်။

ပြည်နယ်စုသမ္မတ ဂျက်ဖာဆင်ဒေးဗစ်နှင့် ဗိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီးတို့မှာ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး နားလည်မှု ရှိကြသည်။ ပြည်နယ်စု တပ်ပေါင်းစု ဗိုလ်ချုပ် 'လောင်းစတရီ' ဒဏ်ရာရသွားသဖြင့် သမ္မတဒေးဗစ်က လီးကို ဗိုလ်ချုပ်ခန့်လိုက်လေသည်။ ရောဘတ်လီးမှာ စစ်မှုထမ်းခဲ့သည်မှာ အနှစ်ငါးဆယ်ရှိပြီဖြစ်ရာ စစ်ရေးစစ်ရာတွင် အထူးပင် ကျွမ်းကျင်သောကြောင့်

သူ့အား တပ်သားများက ချစ်ခင်ကြည်ညိုကြသည်။ သမ္မတဒေးဗစ်ကလည်း အယုံအကြည် များစွာရှိလေသည်။ ရောဘတ်လီးသည် အပေါ်ယံအမြင်အားဖြင့် သိမ်မွေ့သော်လည်း စိတ်ဓာတ်ခိုင်မာ၍ ရဲရင့်လှပေသည်။ စစ်ပရိယာယ်ကောင်းစွာ နားလည်သောကြောင့် သူက မက္ကဒေါ့လင်အား သူ့တပ်မှာ မက္ကဒေါ့လင်၏တပ်ထက် များစွာ အင်အားကြီးသည်ဟု ထင်အောင် ဟန်ဆောင်နိုင်ပေသည်။ လီး၏စစ်ပရိယာယ်နှင့် ဂျက်ဆင်၏ တိုက်ရည်တို့ကြောင့် ရန်သူတပ်များ ဖရိုဖရဲဖြစ်ကာ ရစ်ချ်မြို့တော်ကြီးမှာ ဘေးကင်းရန်ကွာ ဖြစ်လေတော့သည်။

အသက်နှစ်ဆယ့်လေးနှစ်မျှသာ ရှိသေး၍ ပျော်ပျော်ပါးပါးနေတတ်သလောက် တိုက်ခိုက်ရာတွင် ကျွမ်းကျင်သော ဗိုလ်ချုပ်ကလေး 'စတုဝပ်' သည် ရောဘတ်လီး၏ လက်ရုံးပင် ဖြစ်ပေသည်။ စတုဝပ်၏ တပ်သားများသည် ပြည်ထောင်စုတပ်များကို အနှောင့်အယှက် အများဆုံး ပေးနိုင်ပေသည်။ အမြဲတမ်း ရယ်လိုက်မောလိုက်နှင့် တိုက်စရာခိုက်စရာ ရှိလျှင်လည်း မလွှဲတမ်း မဖယ်တမ်း တိုက်ခိုက်တတ်သော လူငယ်ဗိုလ်ချုပ် စတုဝပ်မှာ အဝတ်အစား တောက်တောက်ပြောင်ပြောင် ဝတ်ဆင်လေ့ရှိသည်။ သူသည် တိုက်ပွဲတိုင်းသို့ သူ့လက်သုံး တူရိယာသမားများကို ခေါ်သွားလေသည်။ ပျော်ပျော်ပါးပါး သီချင်းတကြော်ကြော်နှင့် တိုက်ပွဲဝင်သော ဗိုလ်ချုပ်ကလေး ဖြစ်သည့်အလျောက် သူမှာ လူချစ်လူခင်ပေါလေသည်။

မက္ကဒေါ့လင်တပ်များ ရစ်ချ်မြို့မှ ဆုတ်ခွာကြသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ရောဘတ်လီးလည်း ခံစစ်မှ ထိုးစစ်သို့ ပြောင်း၍တိုက်လေသည်။ ယင်းသို့လျှင် ခုနစ်ရက်တိုင်တိုင် ရေလျှံနေသော ချစ်ကာဟိုမီနီနယ်ရှိ ထင်းရှူးတော ရွံ့ဗွက်အိုင်ကြီးတွင် အပြင်းအထန် တိုက်ပွဲကြီးများ ဖြစ်ပွားလေသည်။ ရောဘတ်လီးသည် ပြည်ထောင်စုတပ်များကို ဂျိမ်းမြစ်ရှိ ဟယ်ရစ်ဆင်ဆိပ်ကမ်းသို့တိုင်အောင် မောင်းနှင်ထုတ်ပစ်လေသည်။

ကစဉ်ကလျား ဆုတ်ခွာရသော ပြည်ထောင်စု တပ်များသည် ပြည်နယ်စု တပ်သားများလက်မှ သီသီကလေး လွတ်သွားကြသည်။ မာလဗန်တောင်ခြေရင်းကျခါမှ ပြည်ထောင်စု တပ်သားများက ဒလကြမ်း လိုက်လာသော ပြည်နယ်စု တပ်သားများကို ခံ၍ အမြောက်နှင့်ပစ်သဖြင့် ပြည်နယ်စု တပ်သားမြောက်မြားစွာ ကျဆုံးလေသည်။ သို့ဖြစ်သောကြောင့် ရောဘတ်လီး၏တပ်များသည် ရစ်ချ်မြို့သို့ ပြန်၍ ဆုတ်ခွာသွားကြတော့သည်။ ယင်းသို့

ဆုတ်ခွာသည်ကို ပြည်ထောင်စုတပ်သားများက လိုက်လံတိုက်ခိုက်ပါမူ ရစ်ချ် မွန်မြို့တော် ကျဆုံးဖွယ်ရှိသည်ဟု ဆိုကြ၏။

လင်ကွန်းသည် စိတ်ထား တဖြည်းဖြည်း ပြောင်းသွားကာ မက္ကလီ လင်ကို ထောက်ခံခြင်းအားဖြင့် အောင်ပွဲရမည် မဟုတ်ကြောင်း သိရှိလာသည် နှင့် တိုက်ပွဲအရပ်ရပ်ကို မိမိကိုယ်တိုင် အုပ်ချုပ်စီမံမည်ဟု ဆုံးဖြတ်လိုက် လေသည်။ ထိုမျှ ပြည်တွင်းစစ် ကြာရှည်လာသောအခါ အထူးဂရုစိုက်၍ လေ့လာသော သမ္မတကြီးအဖို့ ပရိယာယ်သေနင်္ဂဗျူဟာတို့မှာ သူ့အဖို့ ခက် ခဲသော အတတ်ပညာများ မဟုတ်တော့ချေ။ ကျွန်းဆွယ် တိုက်ပွဲကြီးများ သည်လည်း ပြီးဆုံးလေပြီ။ ပြည်ထောင်စု၊ ပြည်နယ်စုနှစ်တပ်လုံးပင် အောင် ပွဲမရဘဲ နစ်နာဆုံးရှုံးရသည်သာ ဖြစ်တော့သည်။ မက္ကလီလင်လည်း ယခင် ကကဲ့သို့ တတ်ယောင်ကား မလုပ်ရဲတော့ချေ။

လင်ကွန်းသည် ဟယ်ရစ်ဆင်ဆိပ်ကမ်းသို့ ကိုယ်တိုင်သွား၍ ကြည့် ရှုလေသည်။ အစီအစဉ်မရှိဘဲ ရုတ်တရက် သွားသောကြောင့် မက္ကလီလင်မှာ မည်သို့မျှ ပြင်ဆင်မထားဘဲ၊ သူရေးထားသည့် သမ္မတအား တိုင်းပြည်ကို မည်သို့ အုပ်ချုပ်ရမည်ဆိုသော ဆုံးမစာကို လင်ကွန်း၏လက်သို့ အပ်လိုက် လေသည်။ လင်ကွန်းလည်း ဘာမျှ ဟုတ်တိပတ်တိ မတတ်ဘဲ သူ့ကိုယ်သူ ဟုတ်လှပြီဟု ထင်နေသော မက္ကလီလင်ကို သနားစိတ်ဖြင့် ငေးကြည့်နေလေ သည်။

ဝါရှင်တန်သို့ ပြန်ရောက်ပြီး နှစ်ရက်လောက်အကြာတွင် သမ္မတ ကြီးက မစ္စစ္စပီတပ်များကို အုပ်ချုပ်လျက်ရှိသော ဗိုလ်ချုပ်ဟောလစ်အား ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ပြန်ခေါ်၍ တပ်ပေါင်းစု ဗိုလ်ချုပ်အဖြစ်သို့ ခန့်ထားလိုက် လေသည်။ ဟောလစ်က မက္ကလီလင်ထံမှရာထူးကို လက်ခံလိုက်လျှင် မက္ကလီ လင်သည် ပိုတိုမက်တပ်များကိုသာ အုပ်ချုပ်ရလေတော့မည်။ ဟောလစ်မှာ လည်း တိုက်ပွဲဝင်ဗိုလ်ချုပ် မဟုတ်၊ စစ်ရုံးတွင် ဖိုင်များကြား၌ အချိန်ကုန် သော ကုလားထိုင်ဗိုလ်ချုပ်မျှသာ ဖြစ်နေလေသည်။

လင်ကွန်းက ခေါ်လိုက်သဖြင့် အစီအရီ ဝင်လာကြသော အပျော် တမ်းတပ်သားများသည် ဝါရှင်တန်မြို့တော်သို့ ရောက်လာကြလေသည်။ လူမပြည့်သော ပြည်နယ်များ၌ လူအချို့ကို စစ်ထဲမဝင်မနေရ ဟူသောအမိန့် နှင့် ဆွဲ၍ သွင်းကြလေသည်။ ထိုသို့ ဆွဲသွင်းရာ၌ လူအမည်များကို သံစည် ပိုင်းယဲတွင် ထည့်၍ သံစည်ပိုင်းကို လှည့်ကာ မျက်နှာကို အဝတ်စည်းထား

The Key
၁၂၀ တက်တိုး

သော လူတစ်ယောက်က အမည်မဲလိပ်များကို နှိုက်ရလေသည်။ မဲပေါက် ၍ စစ်ထဲဝင်ရမည်ဟု အတင်းအကြပ်ဆိုသော်လည်း ဒေါ်လာ(၃၀၀)ပေးလျှင် လူစားသွင်းနိုင်သည်။ စစ်သားသစ်များသည် စတီဖင်ဖော်စတာ ရေးသော 'ကျွန်တော်တို့ လာပါပြီ ဖခင် အေဗရာဟမ်၊ တပ်သားပေါင်း (၃)သိန်းကျော် ရောက်လာပါပြီ' ဟူသော သီချင်းကို တကြော်ကြော်ဆို၍ လာကြလေသည်။ တပ်ရင်းတစ်ခု တည်ထောင်ပြီးလေပြီ။ ဗာဂျီးနီးယားတပ်ဟုလည်း အမည်ပေး ပြီးလေပြီ။ ထိုတပ်ကို အုပ်ချုပ်မည့် ဗိုလ်ချုပ် လိုနေသေး၏။ လင်ကွန်းသည် မစ္စစ္စပီနယ်တွင် အောင်ပွဲများစွာရသော မေဂျာဂျင်နရယ် ဂျွန်ပတ်အား ဗိုလ်ချုပ် ခန့်လိုက်လေသည်။

အောင်ပွဲရရှိ စောင့်ဆိုင်းနေပြီ

“အန်ကယ်လ်တွမ်၏အိမ်ကလေး” ဝတ္ထုကိုဖတ်၍ နီဂရိုးတို့အား သနားကြင်နာ မှုပွားများလျက်ရှိကုန်သော ပြည်ထောင်စုသားများအဖို့ သမ္မတလင်ကွန်းက ကျွန်များကို အစိုးရက ဝယ်ပြီးလျှင် လွတ်လပ်ခွင့်ပေးရန် မေတ္တာရပ်ခံချက်ကို ပျော့လွန်းလှသည်ဟု အောက်မေ့ကြသည်။ ကျွန်ရောင်းဝယ်မှု ပပျောက်ရေး သမားတို့နှင့် နီဂရိုးတို့၏ မိတ်ဆွေများ အသင်းဝင်တို့က သမ္မတအိမ်တော်သို့ လာ၍ လင်ကွန်းအား ကျွန်များလွတ်လပ်ရေး၌ သမ္မတကြီးသာလျှင် ဘုရား သခင်က စေခိုင်းလိုက်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးဖြစ်ပါသည်ဟု ပြောကြလေသည်။

လင်ကွန်းက သူတို့အား ကျေးကျွန်ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ တိကျ စွာစီမံချိန်တန်လျှင် အလေးဂရုပြု၍ စီမံပေးပါမည်ဟု ပြောလိုက်လေသည်။ 'ကျွန်တော့်ဝတ္တရားကို ဆောင်ရွက်ရာမှာ အသက်ကို ပဓာနမထားဘဲ ကျွန်ုပ် အောင် ဆောင်ရွက်ပါ့မယ်' ဟု ကတိပေးလိုက်လေသည်။

လင်ကွန်းကို လွန်စွာမုန်းတီးသော နယူးယော့ထရိုင်ဗျွန်း သတင်းစာ အယ်ဒီတာ 'ဂရီလီ' က သူ့သတင်းစာထဲတွင် 'သန်းပေါင်း(၂၀)၏ လျှောက် ထားချက်' ဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် စာတစ်စောင်ကို ထည့်သွင်းဖော်ပြလိုက် လေသည်။ ထိုစာမှာ လင်ကွန်းအား ကျွန်များကို လွတ်လပ်ခွင့်ရအောင် ဆောင် ရွက်ပေးရန် အပြင်းအထန် တိုက်တွန်းသောစာဖြစ်သည်။ လင်ကွန်းက ထိုစာ ကိုပြန်ကြားရာ၌ 'ကျွန်တော်၏ ပဓာနထားမှုမှာ ပြည်ထောင်စုကြီးကို ဘေး ရန်မှကာကွယ်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ ကျေးကျွန်စနစ် တိုက်ဖျက်ရေးမှာ ထိုရည်ရွယ် ချက်ထက် မကြီးနိုင်ပါ။ အကယ်၍သာ ကျေးကျွန်စနစ်ကို မတိုက်ဖျက်ဘဲ

အေဗရာဟမ်လင်ကွန်း ၁၂၁

The Key

ပြည်ထောင်စုကြီးကို ဘေးလွတ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဆိုလျှင် မဆိုးမတွ
ဆောင်ရွက်ပါမည်။ သို့တည်းမဟုတ် ကျေးကျွန်များကို လွတ်လပ်ခွင့်ပေးမှ
ပြည်ထောင်စုကြီး ပြိုကွဲပျက်စီးခြင်းဘေးမှ လွတ်မြောက်မည် ဆိုလျှင်လည်း
ကျေးကျွန်များကို လွတ်လပ်ခွင့်ပေးရန် ဆောင်ရွက်ပါမည်။ ကျေးကျွန်အချို့
ကိုသာ လွတ်လပ်စေ၍ အချို့ကို မလွတ်လပ်စေဘဲနေမှ ပြည်ထောင်စုကြီးကို
ဘေးရန်များမှကာကွယ်ရန် ဖြစ်နိုင်မည်ဆိုလျှင်လည်း ထိုသို့ ပြုလုပ်ဆောင်
ရွက်ရန် လက်နှေးမည် မဟုတ်ပါ။ စင်စစ်မှာ ပြည်ထောင်စုကြီး ညီညွတ်မှုသာ
ပခာနဖြစ်သည်။ ကျေးကျွန်ပြဿနာမှာ ထိုမျှလောက် မကြီးကျယ်ချေ'ဟု
ရေသားလေသည်။

ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းသည် ကျေးကျွန်ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍
မိမိ၏ စိတ်ထားကို ထင်လင်းစွာ ဖော်ပြလိုက်လေသည်။

ကျွန်လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်း

အစိုးရအဖွဲ့ အစည်းအဝေးခန်း အပြင်ဘက်တွင် ဇူလိုင်လ နွေရာသီဖြစ်သဖြင့်
နေကျကျေပူ၍ နေလေသည်။ သမ္မတကြီးလည်း ကျွန်လွတ်လပ်ရေး ကြေညာ
စာတမ်းကြီး ပထမ အကြမ်းရေးသားချက်ကို ဖတ်နေလေသည်။ သူ့အစိုးရ
အဖွဲ့ထံမှ ထိုစာတမ်းနှင့်ပတ်သက်၍ အကြံဉာဏ် မည်သို့ ပေးမည်ကို မေးမြန်း
လေသည်။ 'ဒီကြေညာစာတမ်းထဲမှာ ကျုပ်ပေးနိုင်သမျှ အခွင့်အရေးတွေ
ကိုသာ ရေးထည့်ထားပါတယ်။ အပိုအမိမပါပါဘူး'ဟု သမ္မတကြီးက ပြော
လေသည်။

နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီး ဆီးဝဒ်က 'သမ္မတကြီးရဲ့ ကြေညာစာတမ်းကို
ကျွန်တော်တို့ သဘောကျပါတယ်။ ဒါပေမယ့်လို့ အခုချက်ချင်းတော့ ထုတ်
ပြန်ကြေညာခြင်း မပြုစေချင်သေးဘူး။ ကျွန်တော်တို့ဘက်က စစ်နိုင်မှ ကြေ
ညာရင် ပိုပြီး ခရီးရောက်ပါလိမ့်မယ်'ဟု အကြံပေးလေသည်။

လင်ကွန်းက ဆီးဝဒ် အကြံပေးချက်ကို အထူးပင် နှစ်သက်လေသည်။
ထိုအချက်ကို သူ သတိမထားမိကြောင်းကိုလည်း ထုတ်ဖော်ဝန်ခံလေသည်။
လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းလည်း စစ်အောင်မြင်သည့်တိုင်အောင် မထုတ်
ဘဲ ဆိုင်းထားရလေတော့သည်။

တောင်ပိုင်းဒေသများဆိုင်ရာ ဌာနဗိုလ်ချုပ် ဒေးဗစ်ဟန်တားက ဂျော်
ဂျီယာ၊ ဖလော်ရီဒါ၊ တောင်ပိုင်း ကာရိုလိုင်းနားနယ်များရှိ ကျေးကျွန်များကို

လွတ်လပ်ရေးပေးသည့် အမိန့်တစ်ရပ်ထုတ်လိုက်ရာ လင်ကွန်းက ချက်ချင်း
ပင် ထိုအမိန့်ကို ပြန်၍ဖျက်သိမ်းစေပြီးလျှင် ကျေးကျွန်များရှိသော ပြည်နယ်
များသို့ ကျေးကျွန်များအား တဖြည်းဖြည်း လွတ်လပ်ရေးပေးကြရန် တောင်းပန်
လေသည်။ 'ဒီကိစ္စဟာ တဖြည်းဖြည်း ညင်ညင်သာသာ ပြုပြင် ပြောင်းလဲယူ
ရမယ့်ကိစ္စ ဖြစ်တယ်။ မြန်မာ့ ပြောင်းလဲယူလိုက်ရင် အစစအရာရာ ထိခိုက်
ပျက်စီးစရာ အကြောင်းရှိတယ်။ ဖွပ်သထက် ညစ်သွားမယ့် အကြောင်းတွေ
လည်း ရှိတယ်။ ဒါကြောင့်မို့ မိုးပေါ်က နှင်းပေါက်ကလေးတွေ ကျသလို
ညင်ညင်သာသာကလေး ဆောင်ရွက်ကြဖို့ဟာ တောင်းပန်ပါတယ်'ဟု လင်
ကွန်းက ဆိုလေသည်။ သို့ရာတွင် ကျေးကျွန်များကို လွတ်မြောက်ခွင့် ပေးလို
သောဆန္ဒ ပြင်းထန်သည့် ပြည်နယ်များက သမ္မတကြီး၏ ဆီးနှင်းပေါက်ဝါဒ
ကို မနှစ်သက်ကြဘဲ အမြန်အဆန် ဆောင်ရွက်လိုကြပေသည်။ ထို့ကြောင့်
လင်ကွန်းလည်း ပြည်နယ်စုတပ်သားများ ဆုတ်ခွာ၍ ပြည်ထောင်စုတပ်များ
သိမ်းယူပြီးဖြစ်သော တောင်ပိုင်းနယ်များတွင် ဒေသအလျောက် ကျေးကျွန်
များကို လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးရန် စစ်အမိန့်ဖြင့် ကြေညာစေလေသည်။

ဘုရားသခင် အလိုတော်

လင်ကွန်းသည် ကျေးကျွန်များ လွတ်မြောက်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ သူ့အား
တိုက်တွန်းပြောဆိုကြသူများက ဘုရားသခင်၏ အလိုတော်အကြောင်းကို
မကြာခဏ ရည်ညွှန်းပြောဆိုသံကို ကြားရဖန်များသဖြင့် အံ့ဩ၍ နေလေ
သည်။ စစ်၊ ဘုရားသခင်အလိုတော်၊ အမှားအမှန် စသည့် စကားရပ်တို့၏
အဓိပ္ပာယ်ကို လင်ကွန်းသည် လေးနက်စွာ တွေးတော၍ နေလေသည်။

“ဘုရားသခင် အလိုတော်အကြောင်းကို အတိုက်အခံနှစ်ဖက်
လုံးက ပြောနေကြတော့ နှစ်ဖက်လုံး မှားချင်မှားမယ်၊ တစ်ဖက်
ဖက်ကတော့ ဧကန်မှားမှာပဲ။ ဘာကြောင့်လဲဆိုတော့ ဘုရားသခင်
ဟာ တစ်ဖက်ကို အားပေးရင် တစ်ဖက်ကို အတိုက်အခံပြုရလိမ့်
မယ်။ နှစ်ဖက်လုံး အားပေးတယ်လို့ဆိုတော့ ဆိုနိုင်မယ် မဟုတ်
ဘူး။ ဒီပြည်တွင်းစစ်ကြီးမှာ ဘုရားသခင်အလိုတော်ဟာ ဘယ်
ဘက်ကိုမှ အားပေးတဲ့သဘော ဖြစ်မယ် မထင်ဘူး။ လူတွေက
ဘုရားသခင်အလိုတော်ကိုလိုက်ပြီး ဆောင်ရွက်မှသာ ဖြစ်လိမ့်မယ်”

“ငါ့အထင်တော့ ဘုရားသခင် အလိုတော်ဟာ ဒီပြည်တွင်း

စစ်ကြီးမှာ လူအချင်းချင်း အတိုက်အခံပြုကြဖို့ လိုလားတယ်ပဲ ထင်တယ်။ အကယ်၍သာ ဒီပြည်ထောင်စုကြီးကို ဘုရားသခင် အလိုတော်က ဖျက်ဆီးပစ်ချင်တယ်၊ ထိန်းသိမ်းထားချင်တယ် ဆိုရင် ဘုရားသခင်တန်ခိုးတော်နဲ့ လူတွေ စစ်မခင်းကြရဘဲ ဖြစ်နိုင်တဲ့ကိစ္စပဲ။ ဒါပေမယ့် အခုတော့ လူတွေ တစ်ယောက်နဲ့တစ်ယောက် စစ်ခင်းနေကြပြီ။ စစ်ပွဲကြီးဟာ ဆက်ပြီး တိုက်ခိုက်ကြရမယ်လို့ ဘုရားသခင် အလိုတော်ရှိပုံရတယ်။ နောက်ဆုံး ကျမှ တစ်ဖက်ဖက်ကို အနိုင်ပေးလိမ့်မယ်။ စစ်ကြီးကတော့ ဆက်ပြီးတိုက်ရဦးမှာပဲ”

လင်ကွန်းသည် မည်သည့် ဘာသာရေးဂိုဏ်းကိုမျှ မဝင်ပေ။ လက်တွေ့သမား ဖြစ်သည့်အလျောက် သူ၏ဝါဒမှာ ရှင်းလှပေသည်။ “ဘယ်ဂိုဏ်းမဆို ဘုရားသခင်ကို စိတ်ရောကိုယ်ပါ ကြည်ညိုရမယ်။ လူအပေါင်းကို စိတ်ရောကိုယ်ပါ ချစ်ခင်ရမယ်ဆိုမှ ဝင်နိုင်မယ်ဆိုတဲ့ ဂိုဏ်းကို ကျုပ်ဝင်ဖို့ အသင့်ရှိပါတယ်” ဟု ဆိုလေသည်။

သွေးချောင်းစီးသော တိုက်ပွဲမှအပြန် (၁၈၆၂ ဩဂုတ်)

ဩဂုတ်လကုန်ခါနီးတွင် ဝါရှင်တန်မြို့၌ ဗိုလ်ချုပ်ပုတ်၏ တပ်များနှင့် ရောဘတ်လီး၏တပ်များ နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံတိုက်ခိုက်ကြရာ ပြည်ထောင်စုဗိုလ်ချုပ်ပုတ်၏တပ်များက အနိုင်ရရှိကြောင်း သတင်းရသဖြင့် လှုပ်လှုပ်ရှားရှား ဖြစ်နေလေသည်။ ရိက္ခာများသည် မြို့ပေါ်ရှိ ဘတ်စ်ကားများ၊ မော်တော်ကားများ၊ မြင်းလှည်းများ၊ မြင်းများပါမကုန် အားလုံးစုရုံး၍ သိမ်းပြီးလျှင် ဗိုလ်ချုပ်ပုတ်၏တပ်များသို့ ရိက္ခာအမြောက်အမြားပို့ရန် စီစဉ်လေသည်။

နောက်နေ့ မိုးတဖြိုင်ဖြိုင် ကျနေသည့်အထဲတွင် ဗိုလ်ချုပ်ပုတ်၏ တပ်များ စစ်ရေးနိမ့်သွားပြန်ပြီဟု ကြားကြရလေတော့သည်။ တော်ရုံတန်ရုံမျှ စစ်ရေးနိမ့်သည်မဟုတ်ဘဲ ပြည်ထောင်စုတပ်သားများမှာ အကျအဆုံးများစွာဖြင့် ကစဉ့်ကလျား ထွက်ပြေးရကြောင်း သတင်းရရှိလေသည်။ တပ်ပြေးအချို့လည်း ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ပြေးလာကြလေသည်။ စစ်တပ်၏ စိတ်ဓာတ်အင်အားမှာ အတော်ပင် လျော့ပါးနေသဖြင့် တစ်နည်းနည်း မစီမံခွဲလျှင် အခက်ကြီးကြုံရတော့မည်ပင်။

လင်ကွန်းနှင့် ဆီးဝဒ်တို့သည် မက္ကလီလင်၏ အိမ်သို့သွား၍ ရာထူး

လျှောချထားခြင်းခံရသော ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင်အား ပြည်ထောင်စုတပ်များကို ပြန်၍ အုပ်ချုပ်ရန် တောင်းပန်ကြရလေတော့သည်။ မက္ကလီလင်က စစ်ရှုံးနေသော ဗိုလ်ချုပ်ပုတ်၏တပ်များကို စစ်ကူမပို့နိုင်ဟု ငြင်းပယ်လိုက်ကြောင်း သတင်းသန့်သန့် ထွက်လာလေသည်။ သို့ရာတွင် သမ္မတနှင့် နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီးတို့ အနူးအညွတ် တောင်းပန်ချက်အရ မက္ကလီလင်လည်း သူ့စစ်မြင်းကြီး ‘ဒင်နီယယ် ဝက်ဘ်စကား’ ကို စီး၍ ဝါရှင်တန်မြို့တွင်း၌ ယောက်ယက်ခတ်မျှ သွားလာစိုင်းပြင်းသဖြင့် စစ်တပ်၏ စိတ်ဓာတ်လည်း တဖြည်းဖြည်း ကြွတက်လာလေတော့သည်။ စစ်သားများ၏ အချစ်တော် ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင်၏ နောက်တွင် ပြည်ထောင်စု တပ်မတော်သားများလည်း ရန်သူဗိုလ်ချုပ် ရောဘတ်လီး၏ တပ်များရှိရာ မေရီလင်းအရပ်သို့ ချီတက်သွားကြလေသည်။ ရောဘတ်လီးလည်း ပုတ်၏တပ်များကို အနိုင်ရရှိပြီးနောက် ပိုတိုမက်မြစ်ကို ကျော်ကာ မြောက်ဘက်သို့ ချီတက်နေလေသည်။ မက္ကလီလင်လည်း သူ့ကိုယ်သူ တိုင်းပြည်ကြီးကို ကယ်ဆယ်သည့် အာဇာနည်ပုဂ္ဂိုလ်ဟု ထင်မှတ်နေလေတော့သည်။

အင်တီအက်တင်း ချောင်း

စက်တင်ဘာလ (၁၇)ရက်နေ့တွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်စုတပ်များသည် တိုက်ပွဲဆင်ကြလေသည်။ အင်တီအက်တင်းချောင်း ကျောက်တံတားကြီးကို နှစ်ဖက်လုံးက သိမ်းယူရန် အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ကြလေသည်။ အေးချမ်းသာယာလှသော ဒန်းကပ်ဘုရားရှိခိုးကျောင်း၏ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ဥယျာဉ်များ၊ လယ်ကွင်းပြင်များတွင် တိုက်ပွဲကြီးများ အကြီးအကျယ် ဖြစ်လေသည်။ အင်တီအက်တင်းတိုက်ပွဲကြီးမှာ (၃)ရက်မျှ အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ပြီးသည့်နောက် ရောဘတ်လီး၏တပ်များက ပိုတိုမက်မြစ် တစ်ဖက်ကမ်းသို့ ကူး၍ ဆုတ်ခွာသွားကြသောကြောင့် ပြီးစီးသွားကြလေသည်။ ယင်းသို့သော မရေမရာအောင်ပွဲကို မက္ကလီလင်က မော်ကွန်းတင်လောက်သည့် အောင်ပွဲဟု ထုတ်ဖော်ကြွားဝါလျက် ရှိလေသည်။

လင်ကွန်းကမူ ရောဘတ်လီး၏ တပ်များကို မဖျက်ဆီးလိုက်နိုင်သဖြင့် စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်ကာ သွေးချောင်းစီးနေသော အင်တီအက်တင်းစစ်မျက်နှာသို့ သွားရောက်၍ ကြည့်ရှုလေသည်။ နောက်နှစ်ရက်မျှ ကြာသောအခါ သမ္မတကြီးထံမှ ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင်ထံသို့ အမိန့်တစ်ရပ် ရောက်ရှိ

လာသည်။ ‘ပိုတိုမက်မြစ်ကို ကူးပြီးလျှင် ရန်သူအား တောင်ပိုင်းဒေသဘက် သို့ တိုက်ခိုက် မောင်းနှင်ပစ်ရမည်။ ယခု လမ်းသာခိုက်ကို တပ်များ မြစ်ကို ချက်ချင်းကူး၍ ချီတက်ရမည်’ ဟူသော အမိန့်ပင်တည်း။ သို့ရာတွင် မက္ကလီ လင်မှာ ထိုအမိန့်ကို မလိုက်နာဘဲ နေသာသော ဆောင်းဦးလ တစ်လကို အကြောင်းမဲ့ ကုန်လွန်စေသည်။

မက္ကလီလင်မှာ သူတပ်များကို အသာထား၍ ဖီလာဒဲလ်ဖီးယားမြို့သို့ သွားရောက် လည်ပတ်နေလေသည်။ ထိုအခိုက် ပြည်နယ်စုဗိုလ်ချုပ် စတူးဝပ် က ပြည်ထောင်စုတပ်များကို ဒုတိယအကြိမ် အနှောင့်အယှက်ပေးလေသည်။ ‘ငါ အင်တီအက်တင်း တိုက်ပွဲအပြီးမှာ စစ်မျက်နှာကို သွားကြည့်ပြီးအပြန် မက္ကလီလင်ကို ရှေ့ဆက်ပြီး ချီတက်ဖို့ အမိန့်ထုတ်လိုက်တာ သူက ဘာကြောင့် မချီတက်သင့်ကြောင်း ငါ့ဆီကို ပြန်ပြီး အစီရင်ခံနေတယ်။’ ငါက ချက်ချင်း ချီတက်ရမည်လို့ အပြင်းအထန် အမိန့်ပေးလိုက်တော့ အမိန့်သူလက်ထဲရောက် သွားပြီး (၁၉)ရက်ကြာမှ လူတစ်ယောက်ကို မြစ်အစမ်းကူးကြည့်ဖို့ လွှတ် တယ်။ နောက်ထပ် (၉)ရက်ကြာမှ သူတပ်များကို မြစ်ကူးစေတယ်။ တစ်ဖက် ကမ်းရောက်ပြန်တော့ ဟိုလိုလို ဒီလိုလိုနဲ့ အချိန်ဖြုန်းပစ်တယ်။ အဲဒီတော့ ငါက ဒီကောင်ဟာ တို့ကို သစ္စာဖောက်နေတာပဲလို့ အောက်မေ့မိတယ်။ တကယ်လို့သာ သူသာ ငါ့အမိန့်အတိုင်း မြန်မြန်ဆန်ဆန် ချီတက်မယ်ဆိုရင် ရန်သူတပ်တွေ ရစ်ချ်မွန်မရောက်ခင် ကစဉ်ကလျား ထွက်ပြေးအောင် တိုက် နိုင်ရမယ်။ အဲဒါကြောင့်မို့ ဒီအကောင်ကို ငါ ရာထူးက ဖြုတ်လိုက်ပြီ’ ဟု လင်ကွန်းက သူ့အတွင်းဝန် မစ္စတာဟေးလ်ကို ပြောပြလေသည်။

စစ်ဗိုလ်များအသုံးမကျသဖြင့် ပြည်ထောင်စုသားများသည် အတော် ပင် မကျေနပ်ဘဲ ဒေါသဖြစ်နေကြလေသည်။ လူထု၏ သဘောထားကို ဖော်ပြတတ်သည့် ကဗျာဆရာတစ်ဦးက ‘အေဗရာဟင်လင်ကွန်း၊ ကျုပ်တို့ကို တကယ့် လူတစ်ယောက် ပေးစမ်းပါ’ ဟူသော တေးသွားဖြင့် တေးတစ်ပုဒ် စပ်ဆိုလေရာ လင်ကွန်းက ငေးမှိုင်လျက်ရှိသော သူ့အစိုးရ အဖွဲ့ဝင်များအား ထိုတေးကဗျာကို ဖတ်ပြလေသည်။

တစ်ရပ်ဖြစ်သည့် ကျွန်လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းကြီးကို ကြေညာထုတ် ပြန်ရန် အချိန်ရောက်ပြီဟု လင်ကွန်းက ယူဆလေသည်။ ထိုကြေညာစာတမ်း ကြီးကိုကား အစိုးရအဖွဲ့ရှေ့တွင် လွန်ခဲ့သည့်လများ မကြာမီက ဖတ်ပြပြီး ဖြစ်သည်။

၁၈၆၂ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ (၂၂)ရက်နေ့တွင် သမ္မတကြီးက အစိုးရအဖွဲ့ အစည်းအဝေးတစ်ရပ် ခေါ်လိုက်ရာ အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ခုနစ်ဦးတို့ စားပွဲတွင် ထိုင်မိကြခါ ရှိသေးသည်။ လင်ကွန်းက အာမိတ်ဝပ် ရေးသော စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ဖွင့်၍ ရယ်စရာအကြောင်းများကို ဖတ်နေလေတော့သည်။ ယင်းသို့ အေးစက်စက် အကြောင်ကြောင် လုပ်နေသည်ကို နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီး စတင်တန်က မျက်စောင်းကြီး တစ်ခဲနှင့် ကြည့်နေလေသည်။ ကျန်ဝန်ကြီးများ ကမူ ပြုံး၍သာနေကြသည်။ လင်ကွန်းလည်း စာအုပ်ကိုပိတ်ပြီးလျှင် မျက်နှာ ထားပြောင်းလိုက်လေသည်။

“ရန်သူ ဖရက်ဒရစ်မြို့မှာ ရှိတုန်းက သူတို့ မေရီလင်းနယ်က ထွက်သွားတာနဲ့ တစ်ပြိုင်နက် ကျေးကျွန်လွတ်လပ်ရေး ကြေညာ စာတမ်းကို ထုတ်ပြန်လိုက်ရရင် ဟန်လီမိုမယ်လို့ အောက်မေ့ခဲ့ တယ်။ အဲဒါနဲ့ ရန်သူ မေရီလင်းနယ်က ဆုတ်ခွာသွားရင် ဒီကြေ ညာစာတမ်းကြီးကို ထုတ်ပြန်ပါ့မယ်လို့ အဓိဋ္ဌာန်ပြုလိုက်တယ်။ အဲဒီ အဓိဋ္ဌာန်ပြုတဲ့အတိုင်း အခု လုပ်တော့မယ်”

“ခင်ဗျားတို့ကို ကျုပ်ခေါ်တာကတော့ ဒီကြေညာစာတမ်း ကြီးကို ဖတ်ပြမလို့ပါပဲ။ အထူးအထွေ အကြံဉာဏ်တွေ မပေးကြ ပါနဲ့။ ဒီကိစ္စကို လုပ်သင့် မလုပ်သင့်ဆိုတဲ့ အကြောင်းမပေါ်ပါ ဘူး။ လုပ်မှာတော့ အမှန်ပဲ”

လင်ကွန်း ဖတ်ပြလိုက်ပြီးလျှင် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များက စကားအသုံး အနှုန်း အနည်းငယ် ပြုပြင်ကြလေသည်။ ထို့နောက် ကြေညာစာတမ်းကြီးကို ထုတ်ပြန် ကြေညာလိုက်သဖြင့် တနင်္လာနေ့ထုတ် သတင်းစာများတွင် ပါလာ လေသည်။

ကြေညာစာတမ်းကြီးက ‘၁၈၆၃ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ (၁)ရက်နေ့မှ အစပြု၍ ပြည်ထောင်စုကို တော်လှန်ပုန်ကန်ခဲ့သည့် ပြည်နယ်များရှိ ကျေး ကျွန်အပေါင်းတို့သည် တစ်သက်ပတ်လုံး အချုပ်အချယ် ကင်းမဲ့သည့် လွတ် လပ်ခွင့်ရရှိစေရမည်’ ဟု ဆိုထားသည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် နောက်ဆုံး အကောင်းဆုံး ပျော်လင်ချက်

အင်တီအက်တင်းတိုက်ပွဲမှာ ရန်သူအား လုံးလုံးလျားလျား အနိုင်ရလိုက်သော အောင်ပွဲဟုဆိုသောသော်လည်း ရန်သူအား နောက်ဆုံး၌အနိုင်ရရန် အကြောင်း

ယင်းသို့ ဆိုထားသောကြောင့် တော်လှန်ပုန်ကန်ခြင်း မပြုသော ပြည်နယ်များရှိ ကျေးကျွန်များမှာ လွတ်လပ်ခွင့် မရကြချေ။ ထိုပြည်နယ်များရှိ ကျေးကျွန်ပိုင်ရှင်တို့ကို မထိခိုက်ချေ။ ယင်းသို့ ဖြစ်နေသော်လည်း မြောက်ပိုင်း ဒေသ သတင်းစာအားလုံးက ထိုကြေညာစာတမ်းကို ဝိုင်း၍ ထောက်ခံကြ လေသည်။ ကျွန်စနစ် ပပျောက်ရေးသံမားများနှင့် ခရစ်ယာန်သာသနာပြု များစွာတို့က သမ္မတကြီးအား ချီးကျူးကြကုန်၏။ ‘အန်ကယ်တွမ်၏ အိမ် ကလေး’ ဝတ္ထုဖတ် ပရိသတ်တို့ကလည်း ကျေနပ် ဝမ်းမြောက်ကြလေသည်။ သို့ရာတွင် ထိုကြေညာစာတမ်းအတိုင်း ဆောင်ရွက်စေရန်မှာ မလွယ်ကူလှချေ။ လှံစွပ်နှင့် တေ့၍သော်လည်းကောင်း၊ စစ်တိုက်၍သော်လည်းကောင်း၊ အတင်း အကြပ်စေခိုင်းကြရမည် ဖြစ်နေတော့သည်။ ကုန်သည်များမှာ ထိုကြေညာစာ တမ်း၏ တန်ခိုးအာနိသင်ကို ယုံကြည်ခြင်း မရှိကြချေ။ တပ်သားသစ် သိမ်း သွင်းရေးကိစ္စမှာကား တစ်နေ့တခြား လျှော့ပါးလျက် ရှိတော့သည်။ စစ်ပြေး ဦးရေမှာလည်း တစ်နေ့တခြား တိုးပွားနေလေတော့သည်။

“မြောက်ပိုင်းက ကျုပ်ကြေညာစာတမ်းကို ပါးစပ်ခွဲတော့ ထောက် ခံကြပါရဲ့။ ဒါပေမယ့် လေသံနဲ့ သူပုန်ကို သတ်နိုင်တာမှ မဟုတ်ဘဲ” ဟု လင်ကွန်းက စိတ်အားလျှော့ပါးသော လေသံဖြင့် ဆိုလေသည်။ သူ့ခမျာမှာ အပေါက်ကောင်း သဘောမျိုးဖြင့် နှိပ်လိုက်သော်လည်း လွဲချော်သွားလေပြီ။ ဘာမျှ အကျိုးမထူးလှတော့ချေ။ သို့ရာတွင် လင်ကွန်းသည် ထိုကြေညာစာ တမ်း၏ ရာဇဝင်တန်ဖိုးကို ကောင်းစွာ သိရှိနားလည်ပေသည်။ နောင် အနှစ် တစ်ရာတွင် နောင်လာနောက်သား အပေါင်းက ထိုကြေညာစာတမ်းကြီးကို မည်သို့ သဘောထားကြမည် ဆိုသည့်အချက်ကို ကြိုတင်၍ သိကြောင်း ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်သို့ သမ္မတက နှစ်စဉ် မှာတမ်းပို့ရလေရာ လင်ကွန်းသည် သူ့နှစ်ချုပ် မှာတမ်းတွင် ဤသို့ ဆိုထားလေသည်။

“ပြည်ထောင်စုသား အပေါင်းတို့၊ ကျွန်ုပ်တို့မှာ ရာဇဝင်၏ အဆုံးအဖြတ်မှ လွတ်ကင်းအောင် ရှောင်သွေ၍ မရနိုင်ကြပါ။ ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်ကြီး တစ်ခုလုံးနှင့် ဤအစိုးရတို့ကို နောင် လာနောက်သားအပေါင်းက အမှတ်တရ ရှိကြမည်မှာ မလွဲပါ။ ကျွန်ုပ်တို့သည် တသီးပုဂ္ဂလအနေအားဖြင့် မည်သို့ပင် ဖြစ်စေ ကာမူ ကျွန်ုပ်တို့အား နောင်လာနောက်သားတို့က အမှတ်တရ ရှိကြပေမည်။ ကမ္ဘာကြီးက ကျွန်ုပ်တို့အား မေ့လျော့သွားမည်

မဟုတ်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကယ်ဆယ်နိုင်ကြောင်းကိုလည်း ကမ္ဘာ က သိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့၌ အာဏာသာ ရှိသည် မဟုတ်၊ တာဝန်လည်း ကြီးစွာ ရှိချေသည်။ ကျေးကျွန်များကို လွတ်လပ်ခွင့် ပေးလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် လွတ်လပ် ပြီးသူတို့အားလည်း လွတ်လပ်ခွင့် တည်မြဲအောင် ဆောင်ရွက်ပေး လိုက်ရာ ရောက်နေပါသည်။ ယင်းသို့လျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကမ္ဘာ ပေါ်တွင် အကောင်းဆုံး မျှော်လင့်ချက်ကြီးကို ဖြည့်တင်းလိုက် ကြပေပြီ။ ဤနည်းသည်သာလျှင် မမှားနိုင်သောနည်း ဖြစ်သည်။ ဤနည်းသာလျှင် တရားသောနည်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးကို ရည်စူး သောနည်း၊ အများကြိုက် ဘုရားကြိုက်နည်းပင် ဖြစ်ပေတော့ သည်”

ပြည်ထောင်စုအဖို့ အဆုံးဆုံးနေ့ (၁၈၆၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၃)

ပါးမုန်းမွေးဖွားဖွားနှင့် စစ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီးများတွင် ဂျင်နရယ် အင်ဘရိုဘန်း ဆိုက်မှာ အတော်ပင် ထူးဆန်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး ဖြစ်ပေသည်။ သူ့အား သမ္မတ လင်ကွန်းက ပိုတိုမက်တပ်များကို အုပ်ချုပ်ရန် ခန့်ထားလိုက်လေသည်။ သူ သည် လူလုံးကြီးထွား၍ ရုပ်ရည်သန့်ပြန့်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦး ဖြစ်၏။ သို့သော် တပ်များကို မအုပ်ချုပ်လို၊ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် သူသည် ရာထူးကို သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် လက်မခံခဲ့ချေ။ သို့ရာတွင် ဤအကြိမ်၌ ငြင်းပယ်ရန် အခွင့်မသာတော့ပေ။ သမ္မတကြီးက အမိန့်အဖြစ် ထုတ်လိုက်သောကြောင့် ငြင်းပယ်ရန်အကြောင်း လုံးဝ မရှိတော့ချေ။

ပြည်ထောင်စု ပထမသမ္မတကြီး ဝါရှင်တန်၏ မိခင်နေသွားခဲ့ဖူး သော အုတ်တံကလေးရှိသည့် ရှေးဟောင်း မြို့တစ်မြို့ဖြစ်သော ဖရီဒရစ်ဒ်မြို့ ဗာဂျီးနီးယား မြောက်ပိုင်းတပ်များ စခန်းချလျက် ရှိသည်။ မေရီတောင်ကုန်း ပေါ်တွင် တပ်ဆင်ထားသော အမြောက်များကို ရောဘတ်လီး၏ အလွန်ကျွမ်း ကျင်သည့် အမြောက်တပ်ဦးစီးလျက် ရှိလေသည်။ တောင်အောက်တွင် သေ နတ်တပ်များ ရှိသည်။ ‘ရက်ပဟန်နောက်’ မြစ်တစ်ဖက်ကမ်း၌ လှမ်း၍ခေါ် လိုက်လျှင် ကြားနိုင်သည့် အရပ်တွင် ဂျင်နရယ်ဘန်းဆိုက်က သူတပ်များ အား မြစ်ကိုကူး၍ မေရီတောင်ကုန်းကို ရှေ့တည့်တည့်မှနေ၍ တိုက်ရန် အမိန့်ပေးလိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုတပ်များသည် တောင်ကြား

တွင် မြုပ်နေသော လမ်းပေါ်ရှိ ပြည်နယ်စု သေနတ်တပ်များရှိရာသို့ အစုလိုက် အပြုံလိုက် ချီတက်ကြကုန်၏။

ယင်းသို့ ချီတက်နေစဉ် တောင်ပေါ်မှနေ၍ အမြောက်နှင့် ပစ်သော ကြောင့် ပြည်ထောင်စုတပ်များလည်း အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာ ဖြစ်ကုန်ကြလေ တော့သည်။ ထိုတစ်နေ့တည်းတွင် ပြည်ထောင်စုဘက်မှ တပ်သား(၁၂၀၀၀) ကျော် ကျဆုံးလေသည်။ ယင်းသို့ ချေမှုန်းခြင်းခံရသဖြင့် ဘန်းဆိုက်၏တပ် များသည် မြစ်ကိုပြန်ကူး၍ ဆုတ်ခွာသွားကြရလေသည်။ ‘ငါ့လူတွေ သေရ တာနာသကွာ’ ဟု ဗိုလ်ချုပ်ဘန်းဆိုက်က တဖွဖွ ပြောနေရှာသည်။

ယင်းသို့ ဒုက္ခကြီးစွာ ရောက်လျက်ရှိနေစဉ် သမ္မတလင်ကွန်းသည် အိမ်တော်သို့ အလည်အပတ် ရောက်လာသည့် မိတ်ဆွေတစ်ဦးအား ‘အာမိ တပ်ဝပ်’ ၏စာအုပ်ထဲမှ ရယ်ရွှင်ဖွယ်များကို ဖတ်ပြနေလေသည်။ အံ့အား သင့်သွားသော မိတ်ဆွေက လင်ကွန်းအား ထိုမျှဒုက္ခကြီး ရောက်နေရသည့် အထဲတွင် ဤသို့ ရယ်စရာစာအုပ်ကို မည်သို့ ဖတ်နိုင်သနည်းဟု မေးလိုက်ရာ လင်ကွန်းသည် စာအုပ်ကို ပစ်ချပြီးလျှင် မျက်ရည်စမ်းစမ်းနှင့် ‘အာနိုးရယ်... ငါ ဒီလို နည်းနည်းလောက်မှ အနားမယူရရင် ငါ့တာဝန်ကြီးနဲ့ ငါ့အသည်း ကွဲသွားလိမ့်မယ်’ ဟု ပြောလိုက်လေတော့သည်။ တစ်ခါကလည်း အိမ်ခါနီး တွင် ရယ်စရာဝတ္ထုကလေး ဖတ်သည်ကို ပြောသော မိတ်ဆွေတစ်ဦးအား လင်ကွန်းက ‘ဒီလိုမှ မလုပ်ရင်လည်း ကျုပ် သေဖို့သာ ရှိတော့တာပဲ’ ဟု ဆိုလိုက်ရရှာသည်။

ကျွန်ုပ်၏ ပြည်ထောင်စုသားများ သွားကြပါစေ
(၁၈၆၃ ဇန်နဝါရီ ၁)

အေဘာရာဟင်လင်ကွန်း၏ ညာလက်ကြီးသည် ရှုပ်အင်္ကျီလက်များ၊ ဦးထုပ် မြင့်ကြီးများကို ကိုင်ရလွန်းသဖြင့် ထုံ၍ပင်နေလေသည်။ ထောင်ပေါင်းများ စွာသော အမေရိကန်လူထုကြီးလည်း သမ္မတကြီး၏ နှစ်သစ်ကူးဧည့်ခံပွဲသို့ လာရောက်ကာ သမ္မတကြီးနှင့် လက်ဆွဲ၍ နှုတ်ဆက်ကြသဖြင့်လည်း လင် ကွန်း၏ညာလက်မှာ ထုံကျဉ်၍ နေလေတော့သည်။ ထုံးစံမှာကား နှစ်သစ် ကူးဧည့်ခံပွဲသို့ ပြည်ထောင်စုသားတိုင်း တက်ရောက်ခွင့်ရှိသည့်ပြင် တန်းစီ၍ သမ္မတကြီးနှင့် လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ခွင့်လည်း ရှိလေသည်။ တစ်ယောက်စီ၊ တစ်ယောက်စီ၊ သမ္မတကြီးအား လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီးနောက် အိမ်တော်၏

ပြတင်းပေါက်တစ်ပေါက်မှ ဝင်းအပြင်အထိ လုပ်ထားသော တံတားပေါ်သို့ တက်၍ မိမိလိုရာသို့ သွားနိုင်ကြလေသည်။

ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံးက နှစ်ဆန်းတစ်ရက်နေ့တွင် ကျေးကျွန် လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းကြီးကို သမ္မတကြီး လက်မှတ်ထိုးမှ ထိုးပါ မလားဟု စောင့်ဆိုင်းကာ အမျိုးမျိုး ထင်ကြေး ပေးနေကြလေသည်။ နိုင်ငံ တော်ဝန်ကြီး ဆီးဝဒ်သည် နိုင်ငံတော်ဌာနမှ အဝတ်စက္ကူချုပ်ကြီးပေါ်တွင် ကျနစွာ ရေးသားစီရင်ထားသည့် လွတ်လပ်ရေး ကြေညာစာတမ်းကြီးကို သမ္မတကြီး ပြည်ထောင်စုသားများနှင့် လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီးနောက် လက် မှတ်ထိုးရန် ယူလာလေသည်။ အစစအရာရာ၌ စည်းကမ်းကြီးသော နိုင်ငံ တော်ဝန်ကြီးက ကြေညာစာတမ်း၏ စာသားကို အမျိုးမျိုး ပြုပြင်တည်းဖြတ် ထားလေသည်။ ဆီးဝဒ်သည် ထိုစာချုပ်ကြီးကို သမ္မတကြီး လက်မှတ်ထိုးရန် စားပွဲပေါ်သို့ တင်လိုက်လေရာ လင်ကွန်းသည် သံမဏိ ကလောင်ဟောင်းကြီး တစ်စင်းကို ကိုင်လျက် ‘ကျုပ် တစ်သက်လုံးမှာ ဒီစာရွက်ကို လက်မှတ်ထိုးရ တာလောက် အမှန်ကို လုပ်ရတဲ့ အလုပ်ရယ်လို့ သေသေချာချာ မပြောနိုင် ခဲ့ပါဘူး။ ကျုပ်ဟာ မနက် (၉)မှာရိကတည်းက ဧည့်သည်များကို ဧည့်ခံပြီး လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်လိုက်ရတာ လက်များ တောင့်နေပါပြီ။ လက်ချောင်းက လေးများလည်း ထုံနေပါပြီ။ အဲဒီလိုအခါမှာ ဒီလိုအရေးကြီးတဲ့ စာရွက်ကို လက်မှတ်ထိုးရတာဟာ မကောင်းလှဘူး။ ဘာကြောင့်လဲဆိုတော့ နောင်လာ နောက်သားတို့က ဒီစာတမ်းကို ဖတ်ကြည့်တဲ့အခါမှာ ကျုပ်ရဲ့လက်မှတ်ကို သေသေချာချာ စစ်ဆေးကြပေလိမ့်မယ်။ အဲဒီအခါမှာ ကျုပ်လက်မှတ်က သေသေသပ်သပ်မရှိဘဲ လက်တုန်တုန်နဲ့ ထိုးထားတာကို တွေ့သွားရင် သူတို့ က ဒီလူဟာ ဒီစာရွက်ကို လက်မှတ်ထိုးတုန်းက စိတ်ဒွဟာ ဖြစ်နေတယ်လို့ မှတ်ထင်ယူဆကြမှာ စိုးရတယ်။ ဒါပေမယ့် မထိုးဘဲလည်း ကိစ္စမပြီးမှာမို့ ထိုးရတော့မှာပဲ’ ဟု ပြောကာ သံမဏိကလောင်ကြီးနှင့် သေချာစွာ သူ့လက် မှတ်ကို ရေးခြစ်လိုက်လေသည်။ လက်မှတ်မှာ သူ့လက်မှတ်ကို ရေးခြစ်လိုက် လေသည်။ လက်မှတ်မှာ လက်တုန်ခြင်း လက္ခဏာကို မပြဘဲ ခိုင်မြဲတည် တဲ့သော လက္ခဏာကိုသာ ထုတ်ဖော်လျက် ရှိသောကြောင့် လင်ကွန်းက သူ့လက်မှတ်ကို သေချာစွာကြည့်ပြီးလျှင် ‘သိပ်မဆိုးလှပါဘူး၊ တော်လောက် ပါပြီ’ ဟု ဆိုလိုက်လေသည်။

ဗိုလ်ချုပ် ဂျိုး

လင်ကွန်းသည် စိတ်ဓာတ်ပျက်ပြားလျက်ရှိသော ပိုတိုမက်တပ်မဟာအတွက် ဗိုလ်ချုပ်အသစ်တစ်ယောက် ရွေးချယ်လိုက်ပြန်လေသည်။ ဗိုလ်ချုပ် 'ဂျိုးဟူး ကား' သည် ရုပ်ရည်ခံ့ညား၍ မိမိကိုယ်ကို မိမိ အတော် အထင်ကြီးသူဖြစ် သည်။ ဗိုလ်ချုပ်ဘန်းဆိုက်က မိမိကိုယ်ကို မိမိ အထင်သေးလွန်းသလောက် ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးက အထင်ကြီးလွန်းလှသည်။ သူက တပ်မဟာတွင် အာဏာရှင် တစ်ယောက်ရှိမှ ဖြစ်မည်။ သို့မှသာလျှင် စိတ်ဓာတ်တိုးတက်မည်ဟု လျှောက် ရှိပြောသောကြောင့် သူ့စကားကို လင်ကွန်းကြားရသဖြင့် သူ့အား အပြောနှင့် အဟော ညီ/မညီ သိရလေအောင် ပိုတိုမက်တပ်မဟာ၏ ဗိုလ်ချုပ်အဖြစ် ခန့်စာကို သူ မမျှော်လင့်ဘဲ ပေးလိုက်လေသည်။ ခန့်စာအမိန့်မှာ အောက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်သည်။

“ဗိုလ်ချုပ်... ကျွန်ုပ် သင့်အား ပိုတိုမက်တပ်မဟာကို အုပ် ချုပ်ရန် အကြီးအကဲအဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သည်။ ယင်းသို့ ခန့် ထားရာ၌ ကျွန်ုပ်၌ ဗိုလ်ချုပ်မှာ အကြီးအကဲဖြစ်ရန် အရည်အချင်း အတန်အသင့်ရှိသည်ဟု မှတ်ထင်ယုံကြည်မိ၏။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ် ဗိုလ်ချုပ်အပေါ်၌ မကျေနပ်ချက်အချို့ရှိပါသည်။ ဥပမာ - ကျွန်ုပ် ကြားသိရသည်မှာ ဗိုလ်ချုပ်က စစ်တပ်နှင့် အစိုးရနှစ်ဖက်လုံးတွင် အာဏာရှင်တစ်ယောက် လိုအပ်သည်ဟုဆိုကြောင်း။ ယခု ကျွန်ုပ် ဗိုလ်ချုပ်အား အကြီးအကဲ ခန့်ထားချက်မှာ ထိုစကားကြောင့် မဟုတ်။ ထိုစကားကို မနှစ်သက်ဘဲနှင့်ပင် ခန့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အောင်ပွဲရသော စစ်ဗိုလ်ကြီးများသာလျှင် အာဏာရှင်အဖြစ် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ကျွန်ုပ် ယခု ဗိုလ်ချုပ်အား ထိုအောင်ပွဲမျိုး ရအောင် တောင်းဆိုသည်။ ထိုအောင်ပွဲမျိုးရလျှင် ဗိုလ်ချုပ်က အာဏာရှင်လုပ်သည်ကို ကျွန်ုပ် မကန့်ကွက်လို”

ထိုအမိန့်စာကို ရရှိသော ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးသည် စိတ်ဓာတ်ပျက်ပြားလျက် ရှိသော ပိုတိုမက်တပ်မဟာကို အလွန်အေးလှသည့် ဇန်နဝါရီလ ဆီးနှင်းများ ကြားထဲမှ မြင်းကဆုန်ချ၍ သွားလေသည်။ သူ၏ ထက်သန်မှုကြောင့် စိတ် ဓာတ်ပျက်ပြားနေသော တပ်သားများမှာ အားတက်လာပြီးလျှင် မကြာမီပင် စစ်ရေးပြခြင်း၊ အစမ်းချီတက်ခြင်း စသည်ဖြင့် အလံတလူလူ ဘင်ခရာသံ တည်ညံ့နှင့် ပြုလုပ်နေကြလေတော့သည်။

မြစ်တစ်ဖက်ကမ်းရှိ ရောဘတ်လီး၏ တပ်များသည် ထိုအခြင်းအ ရာကို တွေ့၍ တုန်လှုပ် ချောက်ခြားနေကြ၏။ ယင်းသို့ တပ်သားများ၏ စိတ်ဓာတ်ကို တက်ကြွအောင် လုပ်ပြီးနောက် ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးဟူးကားက သမ္မတ ကြီးအား လာရောက်ကြည့်ရှုရန် ဖိတ်ခေါ်လေသည်။ သမ္မတကြီးလည်း နောက် လိုက်နောက်ပါများနှင့် သူနာတင် လားရထားကြီးပေါ်တွင် မညီညာသော လမ်းတစ်လျှောက်တွင် တဂိုဏ်းဂိုဏ်းနှင့် ထွက်လာလေသည်။ လမ်းတစ်လျှောက် လုံးမှာ ရထားသမားက ရထားဆွဲသော လား(၆)ကောင်ကို ဆဲဆိုသံဖြင့် တိတ်ဆိတ်ခြင်းကို ဖျောက်ဖျက်နေလေသည်။ သမ္မတကြီးက ရထားမောင်း သမား၏ ပခုံးကို လက်နှင့်ပုတ်၍ ‘နေပါဦး ကိုယ့်လူ၊ ခင်ဗျားဟာ အက်ပီစ် ကော်လံပဲ ဂိုဏ်းဝင်လား’ ဟုမေးလိုက်ရာ ရထားမောင်းသမားက ကြောက်အား လန့်အားနှင့် လှည့်ကြည့်ပြီးလျှင် ‘မဟုတ်ပါဘူး သမ္မတကြီးရယ်၊ ကျွန်တော် မက်သဒစ်ဂိုဏ်းဝင်ပါ’ ဟုပြောလိုက်ရာ လင်ကွန်းက ‘ဪ ကျုပ်က ခင်ဗျား အက်ပီစ်ကော်လံပဲ ဂိုဏ်းဝင်မှတ်လို့ပါ။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ အဲဒီဂိုဏ်းမှာ အကြီးအကဲလုပ်နေတဲ့ ဝန်ကြီးဆီးဝဒ် ကျိန်ဆဲသံနဲ့ ခင်ဗျား ကျိန်ဆဲသံ တူ လွန်းလို့ပါ’ ဟု ပြောလေသည်။

ထိုအချိန်မှစ၍ ရထားမောင်းသမားသည် ထပ်မံ မကျိန်ဆဲဝံ့တော့ ချေ။ လမ်းတစ်လျှောက်တွင် သစ်ပင်များ ခုတ်လှဲထားသည်ကို တွေ့ရသော အခါ ကျင်လည်သော သစ်ခုတ်သမား ခုတ်ထားသည့် သစ်ငုတ်မှာ တိတိရှိရှိ ရှိသလောက် သင်ခါစ သစ်ခုတ်သမား ခုတ်ထားသော သစ်ပင်မှာ ခုတ်ရာ ထစ်ရာများစွာနှင့် ပွရောင်းရောင်း ပုတ်တိုကြီးဖြစ်၍ ကျန်နေသည်ကို မိမိ ကိုယ်တိုင် သစ်ခုတ်သမားဖြစ်သည့်အလျောက် လက်ညှိုးထိုး၍ ခွဲခြားပြလေ သည်။

တပ်သားများကို ကြည့်ရှုစစ်ဆေးရန် လင်ကွန်းသည် မြင်းကြီးကို စီး၍ ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးဟူးကားနှင့်အတူ လှည့်လည်သွားလေရာ သူ့ရုပ်ရည်နှင့် မြင်းကြီးတို့မှာ အထူးပင် ခံ့ညားလှကြောင်း တွေ့ရပေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်လည်း ဝင့်ဝင့်ကြားကြားနှင့် မိန့်ခွန်းမြွက်ဟာသွားလေသည်။ သမ္မတကြီးလည်း ဗိုလ် ချုပ်၏ ကြားဝါမှုကို မနှစ်သက်သဖြင့် သူ့မိတ်ဆွေ သတင်းစာဆရာ နော်ရာ ဘရွတ်အား ‘ကျုပ်တို့ဗိုလ်ချုပ်က ကြွားလွန်းတာ ခက်လှသဗျာ’ ဟု လေသံ အေးအေးနှင့် ပြောလိုက်လေသည်။

အဆိုးဆုံးအချိန် (၁၈၆၃ မေ)

ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးဟူးကားသည် ရပ်ပါတန်မြစ်ကို ဖြတ်ကူး၍ မေလအတွင်း၌ ရောဘတ်လီ၏ တပ်များနှင့် ချန်ဘဲလာဘီမြို့တွင် တိုက်ပွဲဆင်လေသည်။ (၃)ရက်လုံးလုံး အရှုံးအနိုင်မသေချာဘဲ တိုက်ခိုက်ကြလေရာ နောက်ဆုံး၌ အရှုံးအနိုင် သေချာလေတော့သည်။ သေချာသည့်အခါ ထွက်လာသောသတင်းမှာ ဆိုးရွားလှသဖြင့် လင်ကွန်း၏ မွဲပြာပြာမျက်နှာမှာ ဖြူရော်ရော်ဖြစ်သွားလေတော့သည်။ ဇောချွေးများသည် မျက်ခုံးပေါ်တွင် သီး၍နေလေသည်။ ထိုနေ့ည တစ်ညလုံးပင်လျှင် သေချင်စိတ် ပေါ်ပေါက်နေစေလေသည်။

ပြည်နယ်စုဗိုလ်ချုပ် လီဂျက်ဆင်စတူးဝဒ်တို့က ပြည်ထောင်စုတပ်များကို (၃)ရက်ကြာသည့် တိုက်ပွဲတွင် တိုက်ခိုက် နှိမ်နင်းလိုက်ကြလေသည်။ သစ်ပင်များ၊ ချုံများထူထပ်သော တောကြီးမျက်မည်းအတွင်း၌ ပြည်ထောင်စုတပ်သားများထက် တပ်သားဦးရေ(၂)ဆခန့်ရှိသည့် ပြည်နယ်စု တပ်သားများက ပြည်ထောင်စု တပ်သားတို့အား ချန်ဘဲလာဘီမြို့အနီးတွင် အပြင်းအထန် နှိမ်နင်းချေမှုန်းလိုက်ကြလေသည်။ ယင်းသို့ ပြည်နယ်စုတပ်များက အနိုင်ရခိုက်တွင် အားအကိုးရဆုံး ဗိုလ်ချုပ်တစ်ဦးဖြစ်သည့် ဂျက်ဆင်မှာ မိမိတို့ဘက်က သေနတ်ကျည်ဆန်ဖြင့်ပင်လျှင် ကျဆုံးရလေတော့သည်။

ကျည်သင့်သွားသော ဗိုလ်ချုပ်ဂျက်ဆင်သည် အသက်ပျောက်ခါနီးတွင် ‘ကျုပ်တို့ ဟိုဘက်ကမ်းရောက်အောင် ကူးကြပါစို့။ ဟိုဘက်ကမ်းရောက်မှ သစ်ပင်ရိပ်အောက်မှာ အပန်းဖြေကြတာပေါ့’ ဟု ပြောလိုက်လေသေးသည်။

ဂျိုင်း ဒေါင်ညွန့် (၁၈၆၃ ဇွန်)

ရောဘတ်လီသည် ပိုတိုမက်မြစ်ကို မိမိ၏တပ်များနှင့် ဖြတ်ကူးသွားလေသည်။ သူတပ်များသည် မေရီလင်းနှင့် ပင်ဆယ်ဗေးနီးယားနယ်များသို့ ချီတက်သွားလေသည်။ မြောက်ပိုင်းဒေသရှိမြို့များမှာ ကြောက်အားပို၍ နေကြလေသည်။ ယင်းသို့ အကြပ်ကြံ့၍နေခိုက်တွင် ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးဟူးကားက နုတ်ထွက်စာတင်လိုက်သဖြင့် စစ်ဝန်ကြီးစတင်တန်မှာ အံ့အားသင့်သွားလေတော့သည်။ စတင်တန်သည် ကြောက်အားပိုသော မျက်နှာထားနှင့် လင်ကွန်းထံသို့ သွား၍ ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုး၏ နုတ်ထွက်ကြောင်း သံကြိုးစာကိုပြလေရာ သမ္မတကြီး၏မျက်နှာမှာ ဖြူရော်ရော် ဖြစ်သွားသော်လည်း တည်ကြည်သောအသံဖြင့်

The Key
၁၃၄ တက်တိုး

‘ဒီနုတ်ထွက်စာကို လက်ခံလိုက်ပါ’ ဟု အမိန့်ပေးလိုက်လေသည်။
ဗိုလ်ချုပ်ဂျိုးသည် နုတ်ထွက်စာမတင်မီ ရက်အနည်းငယ်က ဗိုလ်ချုပ်မိလ်နှင့် အချင်းများကြလေသည်။ ထို့နောက် ဗိုလ်ချုပ်မိလ်သည် သူ့အား အိပ်ရာထဲမှ အတင်းနှိုး၍ လင်ကွန်း၏ ခန့်စာကို ပေးလိုက်သောအခါ သူက သူ့အား ဖမ်းရန် ဝရမ်းစာပြသည် အောက်မေ့၍ အံ့အားသင့်သွားလေသည်။ နောက်မှ သူ့အား ပိုတိုမက်တပ်မဟာကို အကြီးအကဲအဖြစ်အုပ်ချုပ်ရန် အမိန့်ပေးစာဖြစ်ကြောင်း သိရလေသည်။ ထိုအမိန့်စာမှာ တိုတောင်းလှသလောက် အရေးကြီးလှလေသည်။ အရေးနိမ့်နေသော တပ်များကို အောင်ပွဲရသည့်ရန်သူအား (၃)ရက်အတွင်း ပြန်တိုက်ရန် ပါရှိလေသည်။

ဝါရှင်တန်မြို့တော်သည် ပူပြင်းလှသော ဇူလိုင်လတွင် စစ်သတင်းကို နားတစွင့်စွင့် နေလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း သံကြိုးရုံသို့ မကြာခဏ သွား၍ သတင်းစောင့်လေသည်။

ရောဘတ်လီသည် ပိုတိုမက်တပ်မဟာကို လေးကြိမ်တိုင်တိုင် နှိမ်နင်းအောင်မြင်ခဲ့လေသည်။ နောက်ထပ်မံ၍ နှိမ်နင်းနိုင်လိမ့်မည်ဟုလည်း သူ ယုံကြည်နေလေသည်။ ပြည်နယ်စုတပ်များသည် ပိုတိုမက်မြစ်ကို ကျော်၍ ဟဲလစ္စဘတ်မြို့သို့ မရောက်ဘဲ ဘဲဂတ်စတီးမြို့ကလေးတွင် တစ်တပ်နှင့် တစ်တပ် ခြေရှုပ်၍ ယောင်ကန်းကန်း ဖြစ်နေကြလေသည်။ ပထမနေ့ တိုက်ပွဲတွင် ပြည်ထောင်စုတပ်များက သချိုင်းကုန်းဘက်တွင် အခိုင်အလုံ တပ်စွဲနေလေသည်။ ထိုကုန်းကလေးမှာ ငါးမျှားတံပမာ ကွေးကောက်၍ နေလေသည်။ ဒုတိယနေ့၌ ပြည်ထောင်စုတပ်များအား ပြည်နယ်စုတပ်တို့က တောင်စွန်းနှစ်ဖက်တွင် ဝင်၍တိုက်ကြရာ ပြည်ထောင်စုတပ်များက ကြံ့ကြံ့ခံနေသဖြင့် အလယ်ပိုင်းသို့ ဒလကြမ်း ဝင်၍တိုက်ပြန်ရာ နောက်ဆုံး၌ စစ်ကူမဝင်နိုင်သောကြောင့် ပြည်နယ်စုတပ်များ ရှုံးနိမ့်ရလေသည်။

တတိယနေ့၌ ရောဘတ်လီသည် အကြီးအကျယ် ရင်ဆိုင်တိုက်ပွဲတစ်ပွဲဖြစ်အောင် စီစဉ်လေသည်။ ယင်းသို့ ရင်ဆိုင်တိုက်ပွဲမျိုးနှင့် ယခင်က နိုင်ခဲ့ဖူးသဖြင့် ယခုလည်း နိုင်လိမ့်မည်ဟု အောက်မေ့ရာ မိမိ၏အမြောက်တပ်များကို နှစ်မိုင်ခန့် ဖြန့်၍ ချီတက် ပစ်ခတ်စေလေသည်။ တပ်သားပေါင်း တစ်သောင်းငါးထောင်တို့သည် သချိုင်းကုန်းရှိ ပြည်ထောင်စုတပ်များဘက်သို့ လုံး၍တက်ကြရာ ပြည်ထောင်စု အမြောက်တပ်များက တောင်ပေါ်မှနေ၍ ပစ်ကြသောကြောင့် ပြည်နယ်စုသားများ အကြီးအကျယ် ကျဆုံးလေသည်။

အေရောဟင်လင်ကွန်း ၁၃၅

ယင်းသို့လျှင် တောင်ကုန်းပေါ်သို့ အပြုလိုက် အပြုလိုက်တက်ရာ၌ ပြည်ထောင်စုအမြောက်တပ်များက ဖြို၍ချသောကြောင့် နောက်ဆုံး၌ လက်နက်ကျည်ဆန်ကုန်ခါနီး ဖြစ်သွားသော ပြည်နယ်စုတပ်များသည် တောင်ကြားလမ်းဘက်သို့ ဆုတ်ခွာသွားကြရလေသည်။ ဆုတ်ခွာသွားသော တပ်သားများအား ရောဘတ်လီးက 'ဒါ ငါ့အပြစ်ပဲ၊ တို့ပြည်ကြီး အဖတ်ဆယ်ရအောင် ဗာဂျီးနီးယားဘက်ကို ဆုတ်ကြပေတော့' ဟု ပြောလွှတ်လိုက်လေသည်။ တစ်ညလုံး မိုးသည်းထန်စွာ ရွာသွန်းလျက်ရှိသော်လည်း စစ်ရှုံးပြည်နယ်စုတပ်များမှာ ရွံ့ထဲတွင် အတွင်ရုန်း၍ လှည်းများပေါ်တွင် ဒဏ်ရာရသူများအား တင်ကာ အပြင်းအထန်ဆုတ်ခွာ၍ ပိုတိုမက်မြစ်ကို ဖြတ်ကူးကြလေသည်။ ရောဘတ်လီး၏တပ်များ မြစ်ကို ကောင်းစွာကျော်နိုင်ကြသဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်မိလ်မှာ အတင်းလိုက်၍ တိုက်ရန် မဝံ့ရဲဘဲ ဆုတ်ဆိုင်းဆိုင်း ဖြစ်နေလေသည်။

သတင်းကောင်းကြားရသော မြောက်ပိုင်းဒေသများ၌ ခေါင်းလောင်းများထိုးကာ အောင်သံပေး၍ ပျော်မြူးနေကြသော်လည်း လင်ကွန်းမှာ ဗိုလ်ချုပ်မိလ်၏ သံကြီးစာကို ကြည့်၍ စိတ်စနောင့်စနင်း ဖြစ်နေလေသည်။ သံကြီးစာအဆိုမှာ 'ရန်သူကို ပြည်ထောင်စုနယ်မှ မောင်းထုတ်လိုက်ပြီ' ဟူ၏။ လင်ကွန်းက ရန်သူကို မောင်းထုတ်လိုက်ရုံနှင့် ကိစ္စမပြီး၊ အပြီးတိုင်ချေမှုန်းမှ ဖြစ်မည်ဟုဆိုကာ အကြီးအကျယ် စိတ်မသက်မသာ ဖြစ်၍ နေလေသည်။

ထို့နောက် သူက ဗိုလ်ချုပ်မိလ်ထံသို့ 'ဗိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီး ဆုတ်ခွာခြင်းမှာ အတော်ပင် ဒုက္ခကြီးစွာနှင့် ဆုတ်ခွာကြောင်း ခင်ဗျား သတိပြုမိဟန်မရှိ။ အကယ်၍သာ သတိပြုမိပါမူ ထိုသို့ အခွင့်ကောင်းနေခိုက် သူ့အား လိုက်လံတိုက်ခိုက်ပါက စစ်ကြီးပြီးဆုံးဖွယ်ရာ ရှိသည်။ ယခုမှာမူ စစ်တာရှည်ဦးမည် ဖြစ်တော့သည်။ ခင်ဗျား၏ အခါကောင်း အခွင့်ကောင်းမှာလည်း လက်လွှတ်သွားလေပြီ။ ကျွန်ုပ်မှာကား အတိုင်းမသိ ဝမ်းနည်းမိပါတော့သည်' ဟုရေး၍ စာအိတ်တွင် ပိတ်ကာ လက်မှတ်မထိုးဘဲ၊ စာအိတ်ကို ဗိုလ်ချုပ်မိလ်ထံသို့ မပို့ဘဲ ထားလိုက်လေသည်။

ပစ်ကန်ပတ် (၁၈၆၃ ဇူလိုင် ၄)

ရေကြောင်းဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးမစ္စတာဝဲလ်စ်သည် မုတ်ဆိတ်မွေး တယမ်းယမ်းနှင့် လင်ကွန်းထံသို့ လာ၍ သတင်းကောင်းတစ်ခု ပေးလေသည်။ မစ္စတာဝဲလ်စ်အောက်ပိုင်းပြည်နယ်စုတပ်များ၏ နောက်ဆုံးခံတပ်ဖြစ်သော ဗစ်ကန်ဗတ်

တက်တိုး

မြို့ရှိ ခံတပ်က တပ်သားပေါင်း(၃၇၀၀၀)နှင့်တကွ ပြည်ထောင်စု ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်ထံ ဇူလိုင်လ (၄)ရက်နေ့တွင် လက်နက်ချကြောင်း ဖြစ်သည်။ ထိုခံတပ်ကို ဝိုင်းထားသည်မှာ လပေါင်း အတော်ကြာလေပြီ။ အဝိုင်းခံရသော တပ်သားများမှာ စားစရာမရှိသဖြင့် လားများကို သတ်၍ စားကြရသည်။ ကြံပင်ကို ဖြတ်၍ စားသောက်ကြရသည်။ နောက်ဆုံး၌ မတတ်သာသဖြင့် ကြွက်များကိုပင် ဖမ်း၍စားကြရသည်။ ဗစ်ကန်ဗတ် မြို့သူမြို့သားများသည် ပြည်ထောင်စုတပ်သားများ ပစ်သော အမြောက်ဒဏ်ကို ခံနိုင်ရန် တောင်ကမ်းပါးစောင်းများတွင် ဂူများဖောက်ကာ ခိုအောင်းနေကြတော့သည်။

တိုက်ပွဲမဝင်ဘဲ ဟန်ရေးသာပြတတ်သော ဗိုလ်ချုပ်တို့က ဂရန်အား ဝိုင်း၍ ဝေဖန်ကြသော်လည်း လင်ကွန်းမှာ ဂရန်ကို အထူးပင် ယုံကြည်လေသည်။ ပြည်ထောင်စုသားတို့က ကျွန်ုပ်တို့အား လူတစ်ယောက်ပေးပါဟု ဟစ်အော်တောင်းဆိုခြင်းကို ယခုမှာသာပင် ဖြည့်ဆည်းနိုင်တော့သည်။ သူတို့တောင်းသော လူကား အခြားလူမဟုတ်၊ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်ပင် ဖြစ်ပေတော့သည်။

“ခင်ဗျားနဲ့ ကျွန်တော် လူချင်း တွေဖူးတယ်လို့ အမှတ်မထားမိဘူး။ ဒါပေမယ့် အခု ခင်ဗျားက ပြည်ထောင်စုအကျိုးကို အဖိုးမဖြတ်နိုင်အောင် သယ်ပိုးဆောင်ရွက်လိုက်သဖြင့် ကျွန်တော် ခင်ဗျားထံသို့ ကျေးဇူးတင်စကား ရေးသားရပါသည်။ ခင်ဗျား မြောက်ဘက်သို့ လှည့်၍ ချီတက်သွားသော အခါက ခင်ဗျား ခြေလှမ်းမှားသွားပြီဟု ကျွန်တော် ထင်ခဲ့မိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယခုမှ ထိုအချက်မှာ ခင်ဗျားအမှား မဟုတ်၊ ကျွန်တော်အမှားဖြစ်ကြောင်း ဖွင့်ဟ၍ ဝန်ခံလိုပါသည်” ဟု သမ္မတကြီးလင်ကွန်းက ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်ထံသို့ ရေးသားပေးပို့လိုက်ရာ ဗစ်ကန်ဗတ်မြို့ကို သိမ်းပိုက်လိုက်သော အောင်ပွဲရ ဗိုလ်ချုပ်မှာ လပေါင်းများစွာ ရွံ့ညွှန်ထဲ၌ ဒုက္ခကြီးစွာခံ၍ စစ်တိုက်ကာ မြောက်ပိုင်းသတင်းစာများ၏ အဆဲအဆိုကို ခံရကျိုးနပ်ပြီဟု မှတ်ယူလေတော့သည်။

အဓိကရုဏ်း

နယူးယော့မြို့သည် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုတွင် အကြီးဆုံး၊ လူချမ်းသာအပေါဆုံးမြို့ ဖြစ်လေသည်။ မြို့၏ လူဦးရေမှာ အိုင်ယာလန်နှင့် ဂျာမနီမှ ပြောင်းရွှေ့လာသော လူသစ်များကြောင့် တစ်နေ့တခြား တိုးတက်၍သာနေလေသည်။ ပြည်တွင်းစစ်ကို အကြောင်းပြု၍ ကုန်သည်ကြီးများသည် ယခင်

ကထက်ပင် ချမ်းသာလာကြလေသည်။ သို့ရာတွင် နယူးယော့မြို့မှာ လူချမ်းသာပေါသလောက် ကျေးကျွန်စနစ် ပပျောက်ရေးကို ထောက်ခံသော မြို့တစ်မြို့ဖြစ်လေသည်။ နီဂရိုးများကို ကျွန်ုပ်လုပ်သောစနစ်မှာ သဘောတရားအားဖြင့် မှားသည်ဟု ယူဆကြသော်လည်း နယူးယော့မြို့ရှိ လုပ်ငန်းရှင်ကြီးတို့မှာ ကြေးစားကျွန်စနစ်ကို နှစ်သက်ကြလေသည်။

ကုန်သည်များက စစ်ကိုအကြောင်းပြု၍ ချမ်းသာသော်လည်း နယူးယော့မြို့ရှိ များစွာသော ဆင်းရဲသားတို့မှာ စစ်ကို မုန်းတီးကြလေသည်။ စစ်ထဲမဝင်မနေရ ဥပဒေအရ စစ်သားစာရင်း အသွင်းခံရသူအချို့သည် ဒေါ်လာ (၃၀၀)နှင့် လူစားလဲ၍ ထည့်လိုက်နိုင်ကြရာ ထိုလူစားထည့်သွင်းသော စနစ်ကို ဆင်းရဲသားများက အပြင်းအထန် ကန့်ကွက်ကြလေသည်။ ထိုထုံးစံပပျောက်အောင် လျှို့ဝှက်သောအသင်းများ တည်ထောင်ကာ စစ်မုန်းတီးရေး ကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ကြလေသည်။ စစ်တာရှည်သလောက် စစ်သားအဖြစ် သိမ်းသွင်းရေးလည်း တာရှည်သောကြောင့် ဒေါ်လာ(၃၀၀)နှင့် လူစားထိုးသည့် စနစ်မှာ ပို၍သာ ထွန်းကားလာလေသည်။ ထို့ကြောင့် မခံမရပ်နိုင်သော လူထုက 'ဆင်းရဲသားသွေးကို လူချမ်းသာငွေနှင့် မဝယ်ရ' ဟူသော စာတမ်းကြီးများကို ထိုးကာ စီတန်းလမ်းလျှောက်၍ ဆန္ဒပြ အရေးဆိုကြလေသည်။ ထိုလူထုသည် စစ်သား သိမ်းသွင်းရေးဌာနများသို့ သွားရောက် ဖျက်ဆီးပစ်ကြလေသည်။ နီဂရိုးများအား သင်းတို့ကြောင့် စစ်ဖြစ်ရသည် ဟူသောသဘောနှင့် ဖမ်း၍ ကားစင်တင်ကြလေသည်။ အဓိကရုဏ်းမဖြစ်ရန် တားဆီးသည့်ပုလိပ်များအား ဝိုင်း၍ ရိုက်နှက်ပစ်လိုက်ကြလေသည်။

ယင်းသို့လျှင် သတ်ဖြတ်လုယက် သောက်စားရမ်းကားကာ သောင်းကျန်းမှုကြီး အကြီးအကျယ် ဖြစ်သည်မှာ (၃)ရက်မျှ ကြာသွားလေသည်။ တတိယမြောက်နေ့တွင် စစ်သားများရောက်လာသည် ဟူသောသတင်းကြောင့် အဓိကရုဏ်းသမားတို့ ငြိမ်သက်သွားကြလေသည်။ စစ်သားများကလည်း လူစုစုမြင်လျှင် လှမ်း၍ပစ်သောကြောင့် ချက်ချင်းပင် အဓိကရုဏ်းမှာ ပြီးစီးသွားလေသည်။

အဓိကရုဏ်း ပြီးစီးသွားသော်လည်း သမ္မတကြီးအား ဆဲဆိုကြိမ်းမောင်းကာ ပြည်ထောင်စု ဆန့်ကျင်ဘက်သမားတို့သည် အစိုးရအဖွဲ့အား အကြည်ညိုပျက်အောင် အမျိုးမျိုး တိုက်တွန်း လှုံ့ဆော်ကြလေသည်။

စစ်ဆင်မှုရေးရာနှင့် ပတ်သက်၍ အထက်လွှတ်တော် စုံစမ်းရေးအဖွဲ့

တစ်ခုဖွဲ့စည်းကာ သမ္မတအိမ်တော်နှင့်ရန်သူတို့ အဆက်အသွယ်ရှိသည်ဟူသောစွပ်စွဲချက်ကို လျှို့ဝှက်သော အစည်းအဝေး၌ ဆွေးနွေးနေကြစဉ် မြင့်မားလှသော သမ္မတ၏ ရုပ်သဏ္ဍာန်ကြီးသည် လျှို့ဝှက်သော အခန်းသို့ မြန်းခနဲ ရောက်လာပြီးလျှင် အစည်းအဝေး စားပွဲအဆုံး တစ်ဖက်၌ရပ်ကာ ဦးထုပ်ကို လက်တွင်ကိုင်၍ အံ့အားသင့်နေသော အဖွဲ့ဝင်လူကြီးတို့အား စိုက်ကြည့်ကာ ဤသို့ အေးဆေးစွာ ဆိုလေသည်။

'အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုသမ္မတ ကျွန်ုပ် အဘာရာဟင်လင်ကွန်းသည် ဤလွှတ်တော် စုံစမ်းရေးအဖွဲ့ရှေ့သို့ မိမိစေတနာအလျောက် လာရောက်၍ ကျွန်ုပ်သိရသလောက်မှာ ကျွန်ုပ်၏ အိမ်တော်သားထဲမှ မည်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှပင် ရန်သူနှင့် ဆက်သွယ်၍ ပြည်ထောင်စု၏သစ္စာကို ဖောက်နေသည်ဟူ၍ မရှိကြောင်း အစစ်ခံပါသည်'

ထိုသို့ ခုံညှားတည်ကြည်စွာ အစစ်ခံပြီးသည့်နောက် ချက်ချင်းပင် လှည့်၍ ထွက်သွားလေသည်။ အံ့အားသင့်နေသော လွှတ်တော်အမတ်များလည်း ထိုနေ့အဖို့ ဆက်လက် ဆွေးနွေးလိုစိတ်မရှိဘဲ အစည်းအဝေးကို ရုပ်သိမ်းလိုက်ကြလေသည်။ ထိုစုံစမ်းရေးအဖွဲ့ကိုလည်း ဖျက်သိမ်းလိုက်ကြလေတော့သည်။

အနောက်ပိုင်းဒေသများ၌ ရှိသော တောင်သူလယ်သမား လူရိုးလူအတို့ကမူ သမ္မတကြီးလင်ကွန်းကို အထူးပင် ယုံကြည် အားကိုးကြလေသည်။ သူတို့သည် သမ္မတကြီးအား လူထု၏ ဆန္ဒအတိုင်း အမြဲတမ်း ဆောင်ရွက်မည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့သို့သွား၍ အသနားခံကြသော စစ်ပြေးတို့၏ မိခင်များမှာ ပြန်လာသည့်အခါတိုင်း၌ သမ္မတကြီးအား အသက်ရာကျော်ရှည်ပါစေဟု ဆုတောင်းကြသည်သာ များလေသည်။ လင်ကွန်းက စစ်ပြေးများကို သတ်မပစ်ရန် အမြဲတမ်း အမိန့်ပေးကာ ပိတ်ပင်တားဆီးလွန်းလှသဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်၊ ဗိုလ်မှူးတို့သည် ဤသို့သာ စစ်ပြေးတိုင်းကို လွှတ်ပစ်ပါမူ စစ်တပ်အုပ်ချုပ်မှု၌ ထိခိုက်ပျက်ပြားစရာရှိကြောင်း၊ စစ်သားများစည်းကမ်းပျက်စရာရှိကြောင်း ကန့်ကွက်ကြလေသည်။ သို့ရာတွင် လင်ကွန်းက ထိုကန့်ကွက်သော ဗိုလ်ချုပ်တို့အား 'ဗိုလ်ချုပ်၊ ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံးမှာ သားသေ လင်သေနဲ့ သေကြကြေကြတာတွေ များလွန်းသည့်အထဲ ဘုရားရှင်တန်ခိုးတော်မလို့ ကျွန်ုပ်တို့ လူသေဦးရေတိုးအောင် မတိုက်တွန်းပါနှင့်' ဟူ၍

ပြန်လည်ရေးသားလိုက်လေ့ ရှိသည်။

တစ်ခါက စစ်ပြေးတစ်ယောက်၏ အသက်ကို ချမ်းသာပေးရန် တောင်းပန်လာသော မိခင်ကြီးတစ်ဦးအား 'အဒေါ်ကြီးရဲ့သားမှာ မိတ်ဆွေ မရှိရင် ကျုပ်ကို မိတ်ဆွေတစ်ဦးလို့ မှတ်ပါစေ' ဟု ပြောလိုက်လေသည်။

တစ်ခါကလည်း 'ယခု စာယူလာသော အဒေါ်ကြီးမှာ အလုပ်လုပ် ချင်တဲ့ သားနှစ်ယောက် ရှိတယ်။ သူတို့ကို အလုပ်ပေးလိုက်စမ်းပါ။ အလုပ် လုပ်ချင်တယ်ဆိုတဲ့ ချင်ခြင်းမျိုးဟာ အတော်ကြုံရခဲဘိခြင်း။ ဒါကြောင့်မို့ အလုပ်လုပ်ချင်တဲ့သူကို တတ်နိုင်သလောက် အားပေးလိုက်စမ်းပါ' ဟု ရေး ပေးဖူးလေသည်။

သတင်းစာများက သမ္မတကြီးအား ဝိုင်း၍ ဝေဖန်ပြစ်တင်နေသော် လည်း ပြည်သူလူထုကမူ ငါတို့၌ ရိုးသားဖြောင့်မတ်၍ သနားကြင်နာတတ်ကာ ရဲရင့်လှသည့် သမ္မတကြီးရှိပေသည်ဟု မှတ်ယူ ယုံကြည်ကြလေသည်။

လင်ကွန်း၏ ရုပ်ရည်နှင့် အပြောအဆိုတို့မှာ ရိုးသားဖြောင့်မတ်၍ သနားကြင်နာတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြလျက် ရှိလေသည်။ သူသည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတစ်ဝန်းရှိ တိုက်ပွဲတွင် ကျဆုံး သောတပ်သားတို့၏ မိခင်တို့အား ဝမ်းနည်းစာ တစ်စောင်စီ ရေးသားပေးပို့ လေ့ရှိသည်။ မစွမ်းစစ်ကံစံဘီ အမည်ရှိသော မိန်းမကြီးတစ်ဦးမှာ မိမိ၏သား ငါးယောက်လုံး ကျဆုံးကြောင်း ကြားသိရသဖြင့် လင်ကွန်းက အောက်ပါ ဝမ်းနည်းစာကို ရေးသား ပေးပို့လိုက်လေသည်။

အစိုးရဌာနချုပ်

၁၈၆၄ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၄ ရက်နေ့။

စာရေးလိုက်ပါသည် အဒေါ်ခင်ဗျား။

ကျွန်တော်အား စစ်ဌာနချုပ်က ဖော်ပြသော စာရွက်စာတမ်းများတွင် ဖက်သာချူဆက် အရာခံခိုလ်ချုပ်က အစီရင်ခံစာပေးသော အကြောင်းတစ်ရပ်ကို ဖတ်ကြည့်ပိပါသည်။ ဖတ်ကြည့်ပိခံမှ အဒေါ်၏သား ငါးယောက်လုံး တိုက်ပွဲတွင် သူရဲကောင်းပီသစွာ ကျဆုံးရကြောင်း ကျွန်တော် သိရပါသည်။ သားငါးယောက် ဆုံးရှုံးသဖြင့် ဒုက္ခကြီး ရောက်နေရသည်ကို ကျွန်တော်က ဒုက္ခသက်သာအောင် အထူးပင် ကြိုးပမ်း၍ နှစ်သိပ္ပံစကား ပြောကြားလိုသော်လည်း ကျွန်တော် မည်သို့ပင် ပြောစေကာမူ အဒေါ်မှာ နှစ်သိပ္ပံနိုင်စွယ်ရာ မရှိကြောင်း သိရပါသည်။ သို့ရာတွင် အဒေါ်သား

ငါးယောက်က ပြည်ထောင်စုကြီးကို အသက်ပေး၍ ကာကွယ်သွားသည့်အတွက် ကျွန်တော်က ပြည်ထောင်စုကြီး၏ကိုယ်စား အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း မပြောဘဲ မနေနိုင်ပါ။ အဒေါ်၏ ပရိဒေဝမီးကို ဘုရားသခင် ကိုယ်တော်မြတ်က အေးငြိမ်းအောင် ကရုဏာတော် ရေအေးဖြင့် သွန်းလောင်းပါစေဟု ကျွန်တော် ဆုတောင်းပါသည်။ ချစ်ခင်လှသည့် သားရတနာ ငါးဦးအကြောင်းကို ပြန်ပြောင်း အောက်မေ့ကာ လွမ်းဆွတ်တသရင်း ပြည်ထောင်စု အကျိုးအတွက် အဒေါ်က အဖိုးတန်သော ရတနာကို စွန့်လွှတ်ကာ ဆောင်ရွက်လိုက်ရသည်ဟု သဘောထား၍ ဂုဏ်ယူပီတော့ခင်ဗျား။

အလင်ကွန်း

တကယ်စစ်သား

လင်ကွန်းသည် ဗိုလ်ချုပ်များက အလေးပြုသောအခါ လက်ပြု၍ ပြန်လှန်နှုတ် ဆက်လေ့ရှိသော်လည်း စစ်သားများ ချီတက် အလေးပြုသောအခါ၌မူ ဦးထုပ် ချွတ်၍ ပြန်လှန် အလေးပြုလေသည်။

လင်ကွန်းက သာမန်စစ်သားကို တကယ်စစ်သားဟူ၍ အမှတ်ပြု ကာ စစ်ပွဲတစ်ပွဲအောင်နိုင်ရေးမှာ စစ်သားတို့၏ လုံ့လပယောဂပေါ်၌ တည်ရှိ ကြောင်းသိရ၍ သာမန်စစ်သားကို စစ်ဗိုလ်ထက် ပိုမိုအလေးဂရုပြုသဖြင့် အမေရိကန် စာရေးဆရာကြီး ဝေါ့လ်တီဂုတ်မင်းက 'စစ်ဆိုသည်မှာ ကပွဲ မဟုတ်၊ ကပွဲကို ဖော်ပြသောအခါ၌ ကသူအပေါင်းတို့၏ လှပချောမွေ့ပုံ၊ အဝတ်အစားများ လှပနူးညံ့ပုံ စသည်ဖြင့် ကပွဲအခန်းတွင်းရှိ အဆင်အယင် များကို အသေးစိတ် ဖော်ပြလေ့ရှိကြသော်လည်း စစ်ပွဲ၌မူကား အသေးစိတ် ဖြစ်သော စစ်သားတို့၏ အပြုအမူ၊ အပြောအဆို၊ အလုပ်အကိုင် စသည်တို့ကို မဖော်ပြဘဲ သာမန်မျှသာ ရှုံးသည် နိုင်သည်ဟု ဖော်ပြ၍ နိုင်လျှင် အကြီးအကဲ ဗိုလ်ချုပ်ကသာ ဂုဏ်ရလေသည်' ဟု ရေးသားခဲ့ဖူးလေသည်။ ဝေါ့လ်တီဂုတ် မင်းသည် သာမန်စစ်သားတို့၏ အဖိုးတန် အရေးပါ အရာရောက်ပုံတို့ကို ကြောက်မယ်ဖွယ် ကောင်းလှသည့် စစ်မြေပြင်မှ ပင်ပန်းနွမ်းနယ်စွာ ရောက် လာသော စစ်သားတို့ကို မြင်၍သော်လည်းကောင်း၊ စစ်ဆေးရုံများ၌ အသက် ငင်နေသော စစ်သားတို့ကို မြင်၍သော်လည်းကောင်း သဘောပေါက်ကာ ယင်းသို့ ရေးသားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစာရေးဆရာကြီးအဖို့ကား စစ်၏ သူရဲ ကောင်းမှာ စစ်ဗိုလ် မဟုတ်၊ အမည်နာမပင် မဖော်ပြနိုင်သော သာမန်အညကြ

စစ်သားကလေးပင် ဖြစ်ပေသည်။ စာရေးဆရာကြီးက 'တောင်ပိုင်း မြောက်ပိုင်းပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်သည့်အခိုက်အခါတွင် တကယ့်စစ်သားများ၏ သူရသတ္တိရှိပုံ၊ အပြောအဆို အနေအထိုင်မှစ၍ တပ်စခန်း၌ ဖော်ပြ၍ မဆုံးနိုင်လောက်အောင် များပြားလှသည့် သေးငယ်သော အကြောင်းအရာကလေးများကို အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသမိုင်းတွင် ထည့်သွင်းရေးသားနိုင်မည် မဟုတ်။ ရေးသားနိုင်သည့်တိုင်အောင်လည်း ရေးသားကြမည် မဟုတ်' ဟု သူ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိစာအုပ်ကြီးတွင် နိဒါန်းပျိုးကာ သာမန်စစ်သားတို့၏ ဒုက္ခ၊ သုခ၊ အနေအထိုင်၊ အပြောအဆိုတို့ကို ပန်းချီရေးသကဲ့သို့ အသေးစိတ် ရေးသားဖော်ပြထားလေသည်။

စာရေးဆရာကြီး ဝှစ်တ်မင်းသည် ညနေတိုင်းတွင်ပင်လျှင် လမ်းလျှောက်ထွက်ရာ၌ သမ္မတကြီးလင်ကွန်း မြင်းရထားနှင့် လေညင်းခံ ထွက်သည်နှင့် ကြုံတွေ့လေ့ရှိရာ လင်ကွန်းက ပြုံး၍ ဦးညွတ်ကာ နှုတ်ဆက်လိုက်တိုင်း သူ့မျက်နှာကို စူးစိုက်၍ ကြည့်မိလေသည်။ 'သူက ကျုပ်ကို ဦးညွတ်ပြီး ပြုံးသွားတော့ ကျုပ်က သူ့ရဲ့အပြုံးအောက်မှာ အသူတစ်ရာနက်တဲ့ အလွမ်းဓာတ်ခံကို မြင်မိတယ်။ ဒီပုဂ္ဂိုလ်ကြီးရဲ့ပုံကို ဘယ်ပန်းချီကပဲ တူအောင်ရေးနိုင်တယ်ဆိုပေမယ့်လို့ သူ့ရဲ့ အတွင်းသဘောကို သူ့မျက်နှာမှာ ပေါ်အောင်ဖော်နိုင်ကြမယ် မဟုတ်ဘူး။ အင်မတန် ပါရမီရှင် ပန်းချီဆရာကြီးမျိုးမှသာ အဲဒီ အလွမ်းဓာတ်ခံကလေးကို သူ့မျက်နှာမှာ ပေါ်လာအောင် ပန်းချီရေးနိုင်လိမ့်မယ်' ဟု ဆရာကြီးက ဆိုဖူးလေသည်။

"ဒီမိုကရေစီ မျှော်ခင်း" အမည်ရှိသော ကမ္ဘာကျော် ကဗျာကြီးကို ရေးသားသည့် စာဆိုကြီး ဝေါ့လ်တ်ဝှစ်တ်မင်းနှင့် မော်ကွန်းတင်အပ်သည့် ဂက်တီးစ်ဘက်မိန့်ခွန်းကို မြွက်ကြားသည့် သမ္မတကြီး လင်ကွန်းတို့လည်း ဝါရှင်တန်မြို့တော်ရှိ လမ်းများ၌ တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် ရင်ဆိုင်တွေ့ကြသောအခါ ပြုံး၍ နှုတ်ဆက်ကြလေသည်။

'သိပ်မဆိုးလှပါဘူး' (၁၈၆၃ နိုဝင်ဘာ ၁၉)

ဝါရှင်တန် မြို့တော်သူ မြို့တော်သားတို့သည် ဩဂုတ်လ အပူရှိန်ကြောင့် ချွေးတလုံးလုံး ဖြစ်နေကြရင်းပင် ချားလ်စတန်မြို့မှ သတင်းကို နားစွင့်၍နေကြလေသည်။ ချားလ်စတန်မြို့ကလေးကို ရန်သူက အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်သော်လည်း အောင်မြင်စွာ ခုခံနိုင်ပေသည်။ စက်တင်ဘာလ ကုန်လောက်

တွင် တင်နစီပြည်နယ်မှ သတင်းဆိုးတစ်ခု ရောက်ရှိလာ၏။ ချစ်ကာအေဂါမြို့တွင် ပြည်ထောင်စုတပ်များ အရေးနိမ့်နေကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။

နိုဝင်ဘာလ (၁၉)ရက်နေ့တွင် ဂက်တီးစ်ဘက်မြို့တိုက်ပွဲတွင် ကျဆုံးသူတို့အား အလေးပြုသည့်အနေနှင့် ဂက်တီးစ်ဘက် တိုက်ပွဲနေရာကို အမျိုးသားသုသာန်အဖြစ် အထိမ်းအမှတ်ပြုပွဲတစ်ရပ် ကျင်းပလေသည်။

ထိုအထိမ်းအမှတ်ပွဲသို့ သမ္မတကြီးအား တက်ရောက်၍ မိန့်ခွန်းမြွက်ကြားပါရန် ဖိတ်ခေါ်ထားလေသည်။ ထိုနေ့သို့ ရောက်သည့်အခါ လင်ကွန်းသည် သင်္ချိုင်းများကြား၌ ထိုးထားသော စင်မြင့်ကလေးပေါ်တွင် ထိုင်ရင်း လွမ်းစရာဘင်သံကလေးကို နားစိုက်နေလေသည်။ အထိမ်းအမှတ်ပွဲ၏ သဘာပတိ မစ္စတာအက်ဒွပ်အဲဗရက်မှာ ပညာတတ်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး ပီသစ္စာ ရှည်လျားခြောက်သွေ့၍ အဆင့်အတန်းမြင့်သော မိန့်ခွန်းကြီးကို မြွက်ကြားလေသည်။ မိန့်ခွန်းကြီးတွင် ရာဇဝင်အကိုးအကားနှင့် ရှေးခေတ် ရောမခေါမတို့အကြောင်းလည်း ပါရှိလေသည်။ ပြောစရာအကြောင်း ဟုတ်တိပတ်တိမရှိဘဲနှင့် နှစ်နာရီခန့်အချိန်ကို သက်ရှိပရိသတ်နှင့် သွားလေသူပရိသတ်တို့ ရှေ့တွင် အရှက်မရှိ ပြောနိုင်အားတော့သည်။

ထိုမိန့်ခွန်းရှည်ကြီး ပြီးဆုံးသွားသည့်နောက် သမ္မတကြီးအား မိန့်ခွန်းမြွက်ကြားရန် တောင်းပန်သဖြင့် သမ္မတကြီးလင်ကွန်းသည် ထိုင်ရာမှ ထ၍ မျက်မှန်တပ်ကာ စာရွက်ကလေးတစ်ရွက်ကိုကိုင်ရင်း သုံးမိနစ်ခန့် ပြောကြားပြီးနောက် ပြန်၍ထိုင်လိုက်လေသည်။ ဓာတ်ပုံရိုက်ရန် စောင့်နေသော ဓာတ်ပုံဆရာမှာ သူ့ဓာတ်ပုံ ကိရိယာများကိုမျှ ကျနစွာပြင်၍ အချိန်မရမီ သမ္မတကြီးမှာ မိန့်ခွန်းပြီးဆုံး၍ ပြန်ထိုင်လိုက်သောကြောင့် ဓာတ်ပုံမရိုက်ရဘဲ ကြောင်တက်တက်ဖြစ်၍ ကျန်ခဲ့လေတော့သည်။

လင်ကွန်းသည် လက်တစ်ဆုပ်စာမျှသော စကားလုံးတို့ကို နိုဝင်ဘာလ ဆောင်းလေတွင် ဖြန့်ကြဲလိုက်လေသည်။ ထိုစကားလုံးတို့မှာ ကျီဟောင်းကြီးများ ဝင်းတိုင်များကဲ့သို့ ရှင်းလင်းသွေ့ခြောက် တစ်နည်းအားဖြင့် လှပတင့်တယ်လှသည်။ သူ့မိန့်ခွန်းမှာ လွမ်းစဖွယ်ဖြစ်၍ ငြိမ်သက်လှသော ဩကာသလောက၊ ညိုမှိုင်းသော မိုးကောင်းကင်တို့နှင့် လျော်ညီသော လေသံမျိုးဖြင့် မြွက်ကြားရကား မှန်သောတရားနှင့် မရိုးနိုင် မမေ့နိုင်သော အကြောင်းတို့ကို ထင်ရှားပေါ်လွင်စေပေသည်။

"လွန်ခဲ့သည့် အနှစ်ရှစ်ဆယ့်ခုနစ်နှစ်က ကျွန်ုပ်တို့၏ ဘိုး

The Key

The Key

ဘေးတို့သည် ဤအမေရိကတိုက်ကြီး၌ လွတ်လပ်ရေးကို အရင်းတည်၍ လူတိုင်း အဆင့်အတန်းညီမျှသည် ဟူသောဝါဒကို စွဲမြဲလျက် တိုင်းပြည်သစ်တစ်ခု တည်ထောင်ခဲ့ပေသည်။”

“ယခု၌မူ ကျွန်ုပ်တို့သည် ယင်းသို့ တည်ထောင်ခဲ့သောတိုင်းပြည်မျိုးမှာ သက်ဆိုးရှည်နိုင်မှ ရှည်နိုင်ပါ့မလားဟူ၍ စမ်းသပ်သည့်သဘောနှင့် ပြည်တွင်းစစ်ကြီး တိုက်ခိုက်နေကြသည်။”

“ထိုပြည်တွင်းစစ်ကြီး၌ အကြီးအကျယ် တိုက်ပွဲဖြစ်ခဲ့သည့် ဒေသတွင် ကျွန်ုပ်တို့ ယခု စုဝေးကြပြီးလျှင် တိုင်းပြည်ကြီးတည်တံ့ခိုင်မြဲရေးအတွက် အသက်ပေးသွားကြကုန်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ထာဝစဉ် တည်နေကိန်းအောင်းနိုင်ရန် သုသာန်တစ်ခုကို ပြုစုနေကြပါသည်။”

“ကျွန်ုပ်တို့၌ ယင်းသို့ ပြုစုရမည့် တာဝန်ရှိသည်ကား မှန်၏။ သို့ရာတွင် စင်စစ်သော်ကား ကျွန်ုပ်တို့သည် ဤနေရာကို မြင့်မြတ်သောနေရာဟု ပညတ်ရန် မစွမ်းသာချေ။ ကွယ်လွန်ပြီးသူများနှင့် အသက်ရှင်နေသူများဖြစ်သည့် အာဇာနည် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတို့က ဤနေရာကို မြင့်မြတ်သောနေရာဟု သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ပေသည်။”

“ကျွန်ုပ်တို့က ထိုသတ်မှတ်ချက်ကို ထပ်လောင်း၍ သတ်မှတ်ရန်လည်း မစွမ်းသာ၊ ဖျက်သိမ်းပစ်ရန်လည်း မတတ်နိုင်ပေ။”

“ကျွန်ုပ်တို့ ယခု ပြောဆိုသော စကားများကို ကမ္ဘာက အသိအမှတ်ပြု၍ နာယူကြမည် မဟုတ်။ သို့ရာတွင် ဤနေရာ၌ ကျဆုံးခဲ့သော မျိုးချစ်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်တို့ကိုကား ကမ္ဘာက မမေ့တော့ပြီ။”

“စင်စစ်သော်ကား အသက်ရှင်နေသော ကျွန်ုပ်တို့ကသာ လျှင် သူတို့ ဆောင်ရွက်၍ မပြီးစီးသေးသော အရေးတော်ပုံကြီးအတွက် ကျွန်ုပ်တို့၏ အသက်စည်းစိမ်တို့ကို ပုံ၍အပ်ကာ ဆက်လက် ဆောင်ရွက်ကြရမည်ပင်။”

“ကျွန်ုပ်တို့သည် ရှေ့တွင် ကျန်ရှိနေသေးသော လုပ်ငန်းတာဝန်ကြီးများကို သွားလေသူတို့နည်းတူ အသက်ကို ပဓာနမပြုဘဲ ဆောင်ရွက်ကြရန်သာ လိုပေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည်

အသက်ပေး၍ ဆောင်ရွက်သွားသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၏ လုပ်ငန်းကို အချည်းနှီးမဖြစ်စေရ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဘုရားသခင်တန်ခိုးတော်ကြောင့် ဤပြည်ထောင်စုကြီးသည် အများပြည်သူတို့ အုပ်ချုပ်သည့် အစိုးရမျိုးကိုရရှိကာ ပျက်စီးတိမ်ကောသွားခြင်း မရှိစေရဟူ၍လည်းကောင်း လေးနက်စွာ အဓိဋ္ဌာန်ပြုကြရပေတော့မည်။”

ပရိသတ်က မိန့်ခွန်းအပြီးတွင် လက်ခုပ်တီး၍ သြဘာပေးကြသော်လည်း အမှန်မှာ ကောင်းစွာ နားမလည်ကြချေ။ လင်ကွန်းလည်း သူ့မိန့်ခွန်းမှာ မအောင်မြင်သော မိန့်ခွန်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု စိတ်တွင် မသိုးမသန်ဖြစ်မိလေသည်။ ပွဲပြီးသည့်နောက် စိတ်အေးစရာ ကောင်းလှသည့် ဧည့်ခံပွဲရှိလေသည်။

နောက်တစ်နေ့တွင် လင်ကွန်းထံသို့ မစ္စတာအဲဖရက်ထံမှ စာတစ်စောင်ရောက်လာ၏။ ‘ကျွန်တော် နှစ်နာရီလောက် ပြောသွားတာဟာ သမ္မတကြီး နှစ်မိနစ်တည်း ပြောသွားတာလောက်နီးပါး ကောင်းမယ်ဆိုရင် ကျွန်တော်ကိုယ်ကျွန်တော် အထင်ကြီးမှာပဲ’ ဟု စာက ဆိုလေသည်။

သူ့မိန့်ခွန်းကို မဟန်လှဘူးဟု အောက်မေ့နေမိသော လင်ကွန်းက ထိုစာကိုရသည့်အခါ အတော်ပင်နှစ်သိမ့်သွားကာ ‘ပေးလိုက်သောစာကို ရပါ၏။ မနေ့က ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက် ကိုယ့်တာဝန်ကိုယ် ကျေပွန်အောင်ထမ်းဆောင်သွားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ခင်ဗျားက ကျွန်တော်ကဲ့သို့ တိုတိုမပြောသည်နှင့်အမျှ ကျွန်တော်မှာလည်း ရှည်ရှည်ပြောရန် အခွင့်အရေးမရှိခဲ့ပါ။ ကျွန်တော်မိန့်ခွန်းကို မဆိုးလှဘူးဟု ဆိုရာရောက်သဖြင့် ကျွန်တော် ဝမ်းမြောက်မိပါတော့သည်’ ဟု ပြန်ကြားလိုက်လေသည်။

ရက်သတ္တတစ်ပတ် ကြာလတ်သော် လင်ကွန်းအား ဆရာဝန်က ကျောက်ပေါက်နေသည်ဟုဆိုကာ ကုသလျက်ရှိသည်။ ကျောက်ပေါက်သည် ဟူသောစကားကို ကြားရရုံနှင့် ကျောက်ရောဂါကူးစက်မည်ကို ကြောက်ရွံ့လှသော ရာထူးသိုက်သမားတို့သည် သမ္မတအိမ်တော်မှ ရှဲကြကုန်၏။ စကြိုတစ်လျှောက်တွင် စီတန်း၍ရပ်နေသော လူရှုပ်လူပွေတို့သည် သမ္မတအိမ်တော်ကို ကွင်းရှောင်ကြကုန်၏။ လင်ကွန်းက သူ့ကျောက်ရောဂါနှင့် ပတ်သက်၍ ‘ရာထူးတွေ ဘာတွေတောင်းတော့ လူတိုင်းကို ရာထူးမပေးနိုင်ခဲ့ဘူး။ အခုမှပဲ ကျုပ်မှာ လူတိုင်းကို ပေးနိုင်တဲ့ဟာမျိုး ရှိနေပါပေါ့လား’ ဟု ပြက်ရယ်ပြုလိုက်လေသေးသည်။

တင်နှစ်

စစ်ဗိုလ်များမှာ အမျိုးမျိုးရှိကြရာ အချို့စစ်ဗိုလ်များမှာ တိုက်ပွဲမဝင်ဖူးဘဲ နိုင်ငံရေးပယောဂနှင့် ဗိုလ်ရာထူးရရှိသူများ ဖြစ်သည်။ အချို့ကား နိုင်ငံရေး ပယောဂ မဖက်ဘဲ တိုက်ပွဲ၌ ကျွမ်းကျင်၍ ရာထူးကို အဆင့်လိုက် အဆင့် လိုက်တက်၍ အထက်တန်းသို့ ရောက်ရသူများ ဖြစ်သည်။ ထိုစစ်ဗိုလ်အစစ် တို့က နိုင်ငံရေးစစ်ဗိုလ်တို့အား အလွန်ပင် အထင်သေးကြသည်။

တိုက်ပွဲရည် ဝနေသော ဗိုလ်ချုပ်ဂရုနှင့် ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းတို့သည် မစ္စစ္စပီမြစ်ရိုးတစ်လျှောက်တွင် ရန်သူများ ရှင်းလင်းကာ ပြည်နယ်စုမြို့တော် ရစ်ချ်မွန်နှင့် ဆက်သွယ်လျက်ရှိသော ရိက္ခာလမ်းမကြီးကို ဖြတ်တောက်တား ဆီးနေကြလေသည်။

ဂရုနှင့် ရှားမင်းတို့၏ တပ်သားများမှာ အနောက်ပိုင်းဒေသများ ဖြစ်ရာ မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ် ထူထပ်၍ အဝတ်အစား စုတ်နုပုံကြလေသည်။ စစ်သားပိပိ တိုက်စရာရှိလျှင် ရွပ်ရွပ်ချွံချွံ တိုက်၍ အနားယူချိန်၌ မိန်းမစိတ် ကူးနေကြသူများနှင့် အားလျှင် သမ္မာကျမ်းစာထဲမှ ဘုရားရှိခိုးစာကို ရွတ်နေ ကြသူများပင် ဖြစ်သည်။ အချို့ကမူ အားလျှင် ဆေးရွက်ဝါး၍ နေကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အင်အားသန်စွမ်း၍ တကယ်တမ်း တိုက်ပွဲဝင်နိုင်သည့် စစ်သားအစစ် တို့သည် တင်နှစ်တောင်တန်းကြီးပေါ်သို့ တက်၍သော်လည်းကောင်း၊ တောင် အောက် ထင်းရှူးတောရှိ ရွှံ့ညွှန်များ၌သော်လည်းကောင်း တိုက်ခိုက်နေကြလေ သည်။

တင်နှစ်မြစ်ကမ်းပေါ်ရှိ 'ချက်တနဂါး' မြို့ကလေးတွင် မြောက်ပိုင်း ဗိုလ်ချုပ်များဖြစ်သော ဂရု၊ ရှားမင်း၊ တောမတ်၊ ဟူးကားတို့သည် မိမိတို့ တပ်များနှင့် မစ္စစ္စပီမြစ်ဝှမ်းတစ်လျှောက်တွင် အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ကြရာ နိုဝင်ဘာလ (၂၄)ရက်နေ့တွင် အောင်ပွဲရကြလေသည်။ နောက်နေ့တွင် သမ္မတ ကြီးက ပြည်ထောင်စုတစ်ခုလုံး၌ ဆုတောင်း ကျေးဇူးတင်ပွဲကြီး ကျင်းပစေ လေသည်။ ဒီဇင်ဘာလ (၈)ရက်နေ့တွင် သမ္မတကြီးက လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာ ခွင့်နှင့် ပြည်လည်ထူထောင်ရေး ကြေညာစာတမ်းကြီးကို ဖတ်ကြားထုတ်ပြန် လိုက်လေသည်။ ထိုကြေညာစာတမ်းကြီးအရ ပြည်နယ်စုသားများအား ပြည် ထောင်စုသစ္စာတော်ခံယူလျှင် အပြစ်များမှ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် ရကြပေ မည်။ ထို့ပြင်လည်း ပြည်ထောင်စုကြီး တစ်ခုလုံး ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအ တွက် အားကြီးမာန်တက် ဆောင်ရွက်ရန် သမ္မတကြီးက မေတ္တာရပ်ခံထား

The Key

လေသည်။ ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းသည် စစ်ကြီးအပြီးသို့ မတိုင်သေးမီက ပင် ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် ကြိုတင်၍ စီမံလေသည်။

စစ်ကြီးကား မပြီးဆုံးသေးချေ။ နောက်ဆုံး အောင်ပွဲမရသေးချေ။ သို့ရာတွင် အောင်ပွဲရဖို့သာ ရှိတော့သည်။ မြောက်ပိုင်းဒေသများ၌ စစ်ကြောင့် ဖွံဖြိုးလာသည်နှင့်အမျှ တောင်ပိုင်းဒေသများတွင် တစ်နေ့တခြား ရှားပါးခမ်း ခြောက်လာလေပြီ။ မြောက်ပိုင်း၌ စက်ရုံကြီးများ တိုးတက်ထွန်းကားလာလေ သည်။ တောင်ပိုင်းဒေသများ၌ကား စိုက်ပျိုးမှု ပျက်စီး၍ စားရေရိက္ခာရှား ပါးပြီး ဒုက္ခကြီး တွေ့နေကြရတော့သည်။

စုတ်ပြတ်၍ ငတ်မွတ်လူနီးပါး ဖြစ်နေသည့် ရောဘတ်လီ၏ တပ် သားများမှာ ဒုက္ခကြီးနှင့် ကြုံတွေ့နေစေကာမူ စိတ်ဓာတ် ပျက်ပြားခြင်းမရှိ ဘဲ တေးတကြော်ကြော်သီဆိုကာ ပြည်ထောင်စု ရိက္ခာရထားများကို ချောင်း မြောင်းပစ်ခတ် တိုက်ခိုက်နေကြလေသည်။

သမ္မတနှင့် ပန်းချီဆရာ

ပုံတူပန်းချီဆရာကြီး 'ဖရန်စစ်ကာပင်တာ' သည် ဘရော့ဝေးလမ်းမကြီးတွင် နဂိုအတိုင်း ကိုယ်ဟန်ယိမ်းနွဲ့၍ လျှောက်လာလေ့ ရှိလေသည်။ သို့ရာတွင် ထိုနေ့ နံနက်တွင်ကား သူသည် ခေါင်းငိုက်စိုက်နှင့် သူပန်းချီခန်းဘက်သို့ တဖြည်းဖြည်း လျှောက်လာလေ၏။

သူ့စိတ်ထဲတွင် အလွန်အဖိုးတန်သော အကြံတစ်ခု ပေါ်လာသဖြင့် ထိုအကြံအတိုင်း ဖြစ်မြောက်အောင် နည်းလမ်းများကို လေးနက်စွာ တွေးခေါ် နေလေသည်။ စိတ်ကူးယဉ်၍ နေလေတော့သည်။ သွေးချောင်းစီး၍ ဒုက္ခ မီးလျှံလျက်ရှိသော ဤသုံးနှစ်ကြာ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး၏ သရုပ်ဖော်ကား တစ်ချပ်ကို ရေးလိုက်ရလျှင် အလွန်အဖိုးတန်မည်ဟု သူ တွေးမိသည်။ ထို ကားချပ်ကား သမ္မတကြီးလင်ကွန်းသည် အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ခုနစ်ဦးအလယ်တွင် ထိုင်ကာ ကျေးကျွန်လွတ်လပ်ရေး စာတမ်းကြီးကို လက်မှတ်ရေးထိုးနေပုံ ဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်တွင် ထင်ရှားသည့် ထိုအဖြစ်အပျက်ကြီးကို ပန်းချီအတတ် ဖြင့် မော်ကွန်းတင်လိုလှသည်။ ထိုအကြံကို ပန်းချီဆရာကြီး ကာပင်တာက သူ့မိတ်ဆွေများထံမှ တစ်ဆင့် သမ္မတကြီးအား ပြောကြားစေရာ သမ္မတကြီး က နှစ်သက်ကြောင်း ပြန်ကြားလိုက်သဖြင့် ပန်းချီဆရာကြီးမှာ ထ၍ပင်ခုန် ချင်လောက်အောင် ပျော်မြူးနေလေသည်။

The Key

သမ္မတကြီးက သဘောတူလိုက်သည်ကား ကောင်းလှပါ၏။ သို့သော် ပန်းချီဆရာကြီး သူ့ခမ္ဘာမှာ ထိုကိစ္စကို ဆောင်ရွက်နိုင်ဖို့ လမ်းမမြင်သဖြင့် စိတ်ညစ်ရလေတော့သည်။ ထိုကိစ္စကို ရက်လပေါင်းများစွာ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ရာ ငွေကြေးအထောက်အခံ မလုံလောက်သဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်တော့မည် မဟုတ်ချေ။ ယင်းသို့လျှင် 'သမ္မတကြီးက ခွင့်ပြု၍ ဝမ်းသာရသော်လည်း ငွေကြေး မတတ်နိုင်သဖြင့် ဝမ်းနည်းစိတ်ပျက်ခြင်းက ထက်ကြပ်လိုက်လာသဖြင့် စိတ်လေးလေးနှင့်ပင် သူ့ပန်းချီခန်းထဲသို့ ဝင်မည်အပြုတွင် သူတွေ့နေမြင်နေကျ လူတစ်ယောက်၏ နောက်ကျောကို ပန်းချီခန်းထဲတွင် လှမ်း၍ မြင်လိုက်ရလေသည်။ ထိုသူသည် သူ့ ပန်းချီကားများကို စိတ်ဝင်စားသည့် ဟန်ဖြင့် ကြည့်ရှု စစ်ဆေးနေသည်။

ပန်းချီဆရာကြီး 'ဖရန်စစ်ကာပင်တာ' ဝင်၍ သွားသည့်အခါ ထိုသူသည် လှည့်၍ကြည့်လိုက်ရာ သူတို့နှစ်ယောက်မှာ ပန်းချီပညာကို စ၍အတူတကွ သင်ကြားခဲ့ကြသော မိတ်ဟောင်းဆွေဟောင်းများဖြစ်နေကြောင်း တွေ့ရှိကြရလေသည်။ မိတ်ဆွေဟောင်း နှစ်ယောက်သည် ဖက်လဲတကင်း လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ကာ စကားစမြည်ပြောနေကြသည်။ ပန်းချီဆရာကြီးကာပင်တာ၏ မိတ်ဆွေသည်ကား ငယ်စဉ်က ပန်းချီဝါသနာပါ၍ ထိုပညာကို ဆည်းပူးခဲ့သော်လည်း ထိုပညာနှင့် အသက်မွေးခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ အရောင်းအဝယ်ဘက်သို့ ကူးပြောင်းသွားကာ ကြီးပွားနေကြောင်း ပန်းချီဆရာကြီး သိရလေသည်။

သူတို့နှစ်ယောက် အထက်ထပ်သို့ တက်သွားကြရာဝယ် ကာပင်တာ၏ နားထဲ၌ 'ငါ မင်းလိုချင်တဲ့လူကို ပို့လိုက်တယ်' ဟူသောစကားမျိုးကို ကြားယောင်ယောင် ဖြစ်နေသည်။ ပန်းချီဆရာကြီးလည်း အားတစ်မျိုးတက်၍ မျက်နှာ ရွှင်လန်းလာလေတော့သည်။

သူ့မိတ်ဆွေမှာ ရှေးကကဲ့သို့ပင် ပြည်ထောင်စု သစ္စာတည်မြဲမှုနှင့် ကျေးကျွန်စနစ် မုန်းတီးမှုတို့တွင် စိတ်အားထက်သန်ကြောင်း တွေ့ရှိရလေသည်။ သူက သူ့အကြံကို တဖြည်းဖြည်း ပြောပြလေသည်။ သမ္မတကြီးကလည်း ထိုရာဇဝင် မော်ကွန်းတင် ပန်းချီကားကြီးကိုရေးရန် အခွင့်ပြုပြီးဖြစ်ကြောင်း ထည့်သွင်း၍ ပြောပြသည်။

သူ့မိတ်ဆွေက ပြန်ခါနီးတွင် 'သူငယ်ချင်း... မင်း အဲဒီကားကြီးကို ရေးသာ ရေးပါ။ ငွေကြေးကုန်ဖို့နှင့် ပတ်သက်လို့ မပုနဲ့၊ မင်းလိုချင်သမျှ ငါ ပို့မယ်၊ ဖြစ်မြောက်အောင်သာ လုပ်စမ်းပါ' ဟု ပြော၍ သွားလေသည်။

"မစ္စတာကာပင်တာ... ခင်ဗျား သဘောရှိနေပါ၊ ပန်းချီဆွဲဖို့ လိုသမျှကိစ္စတွေကို လွတ်လွတ်လပ်လပ် လုပ်နိုင်ပါတယ်" ဟု မော်ကွန်းတင်ကားကြီးကို ရေးဆွဲရန် ရောက်လာသော ပန်းချီဆရာကြီးအား သမ္မတကြီးလင်ကွန်းက သမ္မတအိမ်တော် အတွင်းတစ်လျှောက် လိုက်ပြုရင်း ပြောလေသည်။ လင်ကွန်းသည် ကျေးကျွန် လွတ်လပ်ရေး စာတမ်းကြီး လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်နေရာကို ကိုယ်တိုင် လိုက်ပြုပြီးလျှင် မည်သူက မည်သည့်နေရာတွင် မည်သို့ ထိုင်နေသည်ဟု ဂဃနဏ ပြောပြလေသည်။

"သန်းပေါင်းများစွာသော ကျေးကျွန်အပေါင်းတို့က ကျေးဇူးတင်၍ မေတ္တာပို့သဖြင့် မေတ္တာရောင်ရှိန် လွှမ်းနေသော အမြင်အားဖြင့် လူသာမန်တစ်ဦးသာဖြစ်သည့် သမ္မတကို ကျွန်ုပ် ပထမတွေ့လိုက်လျှင်ပင် တစ်ကိုယ်လုံး ဖိန်းရိုန်း၍ ပီတိပွားမိပါတော့သည်" ဟု ပန်းချီဆရာကြီးက သူ့မှတ်တမ်းတွင် ရေးသားခဲ့လေသည်။

"သူသည် သမ္မတအိမ်တော်တွင် နေရာညပါနေကာ အလုပ်များလှသည့် သမ္မတကြီးကို အနီးတွင်ကပ်၍ သေချာစေ့ငစွာ ကြည့်ရှုသုံးသပ်ရင်းပင် ပန်းချီရေးဆွဲလေသည်။"

"တစ်ခါတစ်ရံ သူ့ဖိမ်းတစ်ယောက် ဝင်လာပြီးလျှင် သမ္မတကြီးနှင့် တီးတိုးတိုင်ပင်မည်အပြုတွင် ကျွန်ုပ်ကို လှမ်း၍ကြည့်ကာ သမ္မတကြီးအား တီးတိုးပြောလိုက်ရာ သမ္မတကြီးက ကျွန်ုပ် ကြားလောက်အောင် အသံကျယ်စွာဖြင့် 'ကိစ္စမရှိပါဘူး၊ သူ့ဘာသာသူ ပန်းချီကား ရေးနေတာပါ' ဟု ဆိုလိုက်လေသည်။"

"သူနှင့်နှစ်ယောက်ထဲ တစ်ခန်းတည်းတွင် ထိုင်နေရသည်မှာ ကျွန်ုပ်အဖို့ ကျေနပ်ဖွယ်ကောင်းလှသည့် ထူးခြားသော ကိုယ်တွေ့ကိစ္စတစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။ သူ့အလုပ်တွင် သူ စိတ်ဝင်စားနေသဖြင့် ကျွန်ုပ် သူ့အနီး၌ ရှိမှန်းမသိတော့ဘဲ နေသည့်အခိုက်တွင် ကျွန်ုပ်သည် သူ့မျက်နှာကို သေသေချာချာ ကြည့်ရှုလေ့လာခဲ့ပါသည်။ သူ့မျက်နှာလောက် သနားစရာကောင်းသည့် မျက်နှာမျိုးကို မကြုံတွေ့ဖူးချေ။ တစ်ခါတစ်ရံ ကျွန်ုပ်မှာ သူ့မျက်နှာကို ကြည့်ပြီးလျှင် မျက်ရည်ရွဲလာပါတော့သည်။ ပြည်ထောင်စု ဗိုလ်ချုပ်လေးယောက် ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်သော ထင်းရှူးတောတိုက်ပွဲ အစပထမ ရက်သတ္တအတွင်းတွင် သမ္မတကြီးမှာ ညလုံးပေါက် မအိပ်ဘဲနေသည်က များလေသည်" ဟု ပန်းချီဆရာကြီးကာပင်တာက 'အိမ်ဖြူတော်' မှာ ခြောက်လကြာ အမည်ရှိ

သူမှတ်တမ်းတွင် ရေးသားလေသည်။

“ပန်းချီကားကြီး ပြီးစီးသွားပြီးသည့်နောက် ကာပင်တာက သမ္မတကြီးအား နှုတ်ဆက်ရန် သွားလေသည်။ သူသည် သမ္မတကြီးကို စစ်ဌာနရုံးရှေ့ရှိ သမံတလင်းပေါ်တွင်ထိုင်ရင်း ကတ်ပြားကလေးတစ်ခုပေါ်၌ ‘ဒီလူ့အမှုကို စစ်ဆေးလိုက်ပါ’ ဟု ရေး၍ ပေးနေကြောင်း တွေ့ရှိရလေသည်။ အနီးတွင် ဖြတ်သန်းသွားလာသော လမ်းသွားလမ်းလာတို့က လမ်းသမံတလင်းပေါ်တွင် ထိုင်နေသော သမ္မတကြီးကို ကြည့်၍ ပြုံးသွားကြလေသည်။”

“သူလည်း ကျွန်ုပ် ရောက်လာသဖြင့် ထိုင်ရာမှထကာ ကတ်ပြားကလေးကို အနီးရှိ လူတစ်ယောက်အား လှမ်းပေးပြီးလျှင် ကျွန်ုပ်ဘက်သို့ လှည့်၍ ‘ကာပင်တာ ကျုပ် ခင်ဗျား ပန်းချီကားကို ခင်ဗျား မပြန်ခင်တစ်ခေါက်လောက် သွားကြည့်ဦးမယ်’ ဟုဆိုကာ ကျွန်ုပ်နှင့်အတူ အရှေ့ခန်းမကြီးသို့သွား၍ ပန်းချီကားကြီးရှေ့တွင် ထိုင်လျက်ကြည့်ရင်း ‘ဒီကားဟာ အင်မတန်ကောင်းပါတယ်။ ဘယ်သူပဲရေးရေး၊ ဒီထက်တော့ ပိုကောင်းနိုင်မယ် မဟုတ်ဘူး’ ဟု ပြောလေသည်။ ကျွန်ုပ်က အိမ်တော်တွင် ခြောက်လမျှ နေထိုင်ခဲ့ရသည့်အတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်းပြောရာ သမ္မတကြီးက ကျွန်ုပ်၏စကားကို ငေးစိုက်၍ နားထောင်ပြီးနောက် ‘ကာပင်တာ အခု ခင်ဗျားအလုပ်ပြီးသွားလို့ ခင်ဗျား ဝမ်းသာသလိုပဲ ကျုပ်လည်း ဝမ်းသာပါတယ်ဗျာ’ ဟု ရင်းနှီးသောလေသံဖြင့် ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။ ကျွန်ုပ်လည်း ထိုစကားကို ယနေ့ထက်တိုင် ကြားယောင်ယောင် ဖြစ်နေပါသေးသည်။”

ကရုဏာရှင်

အကယ်၍သာ အစိုးရတို့က တိုင်းသူပြည်သားများအား စစ်ပွဲများ ဓာတ်ပုံကို ရိုက်၍ပြန်လွှဲလျှင် စစ်တိုက်ချင်သူ တစ်ယောက်မျှ ရှိမည်မဟုတ်။ ကနဦး၌ ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ဒဏ်ရာရသူတို့အား ပြုစုစောင့်ရှောက်ရန် အစီအစဉ် မပြုလုပ်ကြချေ။ တိုက်ပွဲများပြီးသည့်အခါ စစ်မြေပြင်၌ ဒဏ်ရာရသောစစ်သားများမှာ မည်သူကမျှ မစောင့်ရှောက်သဖြင့် (၂)ရက်၊ (၃)ရက်မျှ အစာမစားရဘဲ လဲနေကြလေသည်။ နောက်မှ လှည်းကြမ်းကြီးများပေါ်သို့ အစုလိုက်အပုံလိုက် တင်ပြီးလျှင် ဝါရှင်တန်မြို့တော်သို့ သယ်ယူသွားကြလေသည်။

အစိုးရမှတ်ပုံတင် ရုံးစာရေးမကလေး တစ်ယောက်သည် အစားအစာများ၊ ပတ်တီးများ စုဆောင်း၍ စစ်မြေပြင်သို့ ရောက်အောင် ပင်ပန်း

ဆင်းရဲခံကာသွား၍ ဒဏ်ရာနှင့်လဲနေသော စစ်သည်တော်များအား နို့ဆီဘူးအလွတ်ကလေးများဖြင့် ဟင်းချိုပူပူနွေးနွေး၊ ကော်ဖီပူပူနွေးနွေးတို့ကို ထည့်ကာ တိုက်ကျွေးပြုစုလေသည်။ စစ်မြေပြင်၌ရှိသော သူနာပြုဆရာဝန်တို့အားလည်း သူဌိပါလာသော ပတ်တီးများကို ပေးလေသည်။ ထိုအမျိုးသမီးကလေး၏အမည်မှာ ကလာရာဗာတင် ဖြစ်သည်။

ကလာရာသည် စစ်မင်းကြီးထံမှ စစ်မြေပြင်သို့ သွားလာခွင့်လက်မှတ်တစ်စောင်နှင့် လား(၆)ကောင်ခွဲသော စစ်လှည်းကြမ်းကြီးတစ်ခု ရထားသဖြင့် တတ်နိုင်သမျှ စားရေရိက္ခာနှင့် ပတ်တီးတို့ကိုယူ၍ စစ်မျက်နှာတစ်ခုမှ တစ်ခုသို့ ကူးလူးသွားလာကာ ဒဏ်ရာရသော စစ်သားများကို ပြုစုကျွေးမွေးလေသည်။ သူသည် မိန်းကလေးဖြစ်သော်လည်း ကြမ်းတမ်းသော စစ်သားများကြားတွင် နေထိုင်သွားလာပုံပေသည်။ သူ့ဖခင်မှာ လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲ၌ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ခဲ့သော စစ်သားတစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။ ယင်းသို့ သူနာပြုလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် လင်ကွန်း၏ ခွင့်ပြုချက်အရ ပျောက်ဆုံးနေသောစစ်သားများကို ရှာဖွေသည့်ဌာနကိုလည်း ဦးစီးရလေသည်။ ကလာရာ၏လုံ့လကြောင့် ကျဆုံးသော ပြည်ထောင်စုတပ်သားများ၏ သင်္ချိုင်းပေါင်း (၁၃၀၀၀)ကို မိဘဆွေမျိုးတို့အား လိုက်လံ၍ ပြန်နိုင်ခဲ့လေသည်။ ကလာရာ၏ ကရုဏာဝန်ထမ်းလုပ်ငန်းမှာ လူတိုင်း သာဓုခေါ်စရာဖြစ်၍ ပြည်ထောင်စုတစ်ဝန်းလုံးက သူ့အား ချစ်ခင်ကြည်ညိုကြလေသည်။ ယခုထက်တိုင် ကြက်ခြေနီသူနာပြုတပ်များက ကလာရာဗာတင်အား အမှတ်တရ ကြည်ညိုလေးစားလျက်ပင် ရှိကြပေသေးသည်။

ထင်းရှူးတောကြီး (၁၈၆၄)

ဝါရှင်တန်မြို့တွင် နွေဦးရာသီ ရောက်လာပြီဖြစ်၍ မက္ကနိုလီယား ပန်းပွင့်ကလေးများသည် နှာခေါင်းတွင် စွဲကျန်ရစ်ခဲ့အောင် သင်းလှသည့် ရန်ကလေးများ ဖြန့်ဖြူးလျက် ရှိလေသည်။ ရစ်ချ်မွန်မြို့တော်သို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရန် လိုနေသဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်အသစ်တစ်ဦး ခန့်ထားရပေတော့မည်။ မည်သူ့အား ရွေးချယ်မည်ဆိုသည့် ပြဿနာ အထူးမခက်ခဲလှတော့ချေ။ လင်ကွန်းသည် အထက်လွတ်တော်အား ဂရုစိုက် လက်ဖက်ရည်ဖုတ်ရယ် ရာထူးပေးအပ်စေ၍ ရစ်ချ်မွန်မြို့သို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရန် အမိန့်ထုတ်လိုက်လေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ရောက်လာသော ဂရုစိုက် မက္ကနိုလီလင်နှင့် တစ်ဖက်တစ်လမ်းစီ ကွာ

ခြားလှတော့သည်။ မက္ကလီလင်က ဟန်ရေးဝါရေးများ၍ သတ္တိကြောင်းသ လောက် ဂရုနဲ့က ဟန်အမှုရာ အပိုအမိုဟူ၍ လုံးဝမရှိဘဲ သတ္တိကောင်းမွန် လှပေသည်။ စစ်တိုက်ရာ၌လည်း မက္ကလီလင်က ရှေ့သို့ တိုးရမှာ ကြောက် သလောက် ဂရုနဲ့က ဆုတ်ခွာရမှာ အလွန်စိုးလှသည်။ သူသည် (၁၄)နှစ်ရွယ် သူသားကလေး ဖရက်နှင့် ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ရောက်လာလေသည်။ ဂရုနဲ့နှင့် လင်ကွန်းတို့မှာ ထိုအခါမှာသာ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး မျက်နှာချင်းဆိုင် တွေ့ဖူးကြ လေသည်။ ဂရုနဲ့အား သမ္မတအိမ်တော်၌ ဧည့်ခံရာတွင် ဆိုဖာကုလားထိုင်နီ ကြီးပေါ်၌ ထိုင်စေ၍ လှပစွာဆင်ယင်ထားသော မိန်းမတစ်စုက ဝိုင်းပြီးလျှင် ဩဘာပေးကြရာ သူ့ခမျာမှာ ရှက်သွေးမွန်၍ သွားလေတော့သည်။ သမ္မတ ကတော်ကြီးက သူ့ကိုဂုဏ်ပြုသော ညစာစားပွဲတစ်ခု တည်ခင်းရန် စီစဉ်နေစဉ် မှာပင် သူသည် သမ္မတကြီးလင်ကွန်းနှင့် စစ်ဆင်မှုရေးရာတို့ကို တိုင်ပင်ဆွေး နွေးပြီးနောက် ညစာစားပွဲကို မစောင့်တော့ဘဲ ထိုထက်အရေးကြီးသည့် ရော ဘတ်လီးနှင့် ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ရမည့် တိုက်ပွဲသို့ လစ်၍ထွက်သွားလေသည်။

ရောဘတ်လီးဦးစီးသော မြောက်ပိုင်း ဗာဂျီးနီးယားတပ်မှာ အရေး နိမ့်သောဒဏ်ရာများကို လျှာနှင့်လျက်၍ ရန်သူအား တစ်ပွဲတစ်လမ်း ပြန်၍ စမ်းရန် အသင့်စောင့်နေသော ဝံပုလွေနံပိန် နှင့် တူပေသည်။ ထိုတပ်သည် ယခင်က ပြည်ထောင်စု ဗိုလ်ချုပ်များစွာကို ချိုးနှိမ်၍ လွတ်လိုက်ခဲ့လေရာ ယခုအချိန်၌လည်း ယင်းသို့ပင် ချိုးနှိမ်နိုင်လိမ့်မည်ဟု အောက်မေ့နေလေသည်။ ၁၈၆၄ ခု နွေလရာသီတိုက်ပွဲမှာ ဂရုနဲ့၏တပ်များ ထင်းရှူးတောကြီးထဲသို့ တိုးဝင်လာသည့်အခါက စ၍ ဖြစ်ပွားလေသည်။ ရွံ့ညွန်ထူထပ်သော ထင်း ရှူးတောကြီး၌ လမ်းပန်း အဆက်အသွယ်ဟူ၍ လုံးဝမရှိဘဲ နေ့ရောညပါ တုန်းတုန်း တဒိုင်းဒိုင်းနှင့် ပတ်ခတ်သတ်ဖြတ် တိုက်ခိုက်နေကြရာ နောက်ဆုံး ၌ ပြည်နယ်စုတပ် ဗိုလ်ချုပ်ဂရု၏ လူစုမှာ ရစ်ချ်မွန်ဘက်သို့ ဆုတ်ခွာသွား ကြရလေသည်။ ထိုတပ်များမှာ ပြည်ထောင်စုတပ်တို့ကို လက်နက်အားဖြင့် ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်နိုင်သော်လည်း ရိက္ခာပြတ်၍ မောပန်းလွန်းလှသဖြင့် ဆက် လက်၍ မခံနိုင်တော့ဘဲ ဆုတ်ခွာရခြင်း ဖြစ်သည်။

ကိုးလ်ဟာဗာအရပ်မှာ ရွံ့ညွန်ထူထပ်၍ ထင်းရှူးတော အလယ် လောက်တွင် ရှိလေသည်။ ထိုအရပ်၌ တပ်ကြီးနှစ်တပ်မှာ အပြင်းအထန်တိုက် ခိုက်နေကြရာ အခြေအနေမှာ ရှုပ်ထွေးပွေလီ၏။ ကိုယ့်တပ်ဗိုလ်ကိုပင် ကိုယ် ပြန်၍ ပစ်ခံသည့်အဖြစ်မျိုးသို့ ရောက်နေကြချေသည်။ ဘယ်ဘက်က အနိုင်ရ

မည်ဟု မည်သူကမျှ တိုက်ရိုက် သေချာ မပြောနိုင်လောက်အောင် ရှုပ်ထွေး နေသဖြင့် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက်မှာ အလဲမထိုးနိုင်လောက်အောင် ပန်းနေကြ သောကြောင့် တိုက်ပွဲတာရှည်၍ နေလေတော့သည်။ ယင်းသို့လျှင် ထိုဒေသ တစ်လျှောက်၌ မြို့ငယ်ကလေးများကို တစ်မြို့ပြီးတစ်မြို့ တိုက်ပွဲများ ဖြစ် ကြလေသည်။

“ကျွန်တော် ဒီစစ်မျက်နှာမှာပဲ ဒီတစ်နေ့ကုန်အောင် တိုက်ဖို့ရည် ရွယ်ထားပါတယ်” ဟု ဗိုလ်ချုပ်ဂရုနဲ့က စစ်ဝန်ကြီးစတင်တန်အား သံကြီး ရိုက်၍ အကြောင်းကြားလိုက်လေသည်။ ရောဘတ်လီးလည်း ရစ်ချ်မွန်မြို့ တော်နှင့် (၆)မိုင်ကွာသော ကိုးလ်ဟာဗာမြို့ကလေးသို့ ဆုတ်ခွာ၍ သွားလေ သည်။ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်နှစ်က ထိုမြို့ကလေးအထိ မက္ကလီလင် ရောက်နိုင်ပါ လျက်နှင့် ရစ်ချ်မွန်ကို ကျအောင် မတိုက်နိုင်ဘဲ နေခဲ့သည်မှာ ရှက်ဖွယ်တစ် ရပ်ပင် ဖြစ်လေသည်။ ဂရုနဲ့၏တပ်များက အပြင်းအထန် ချီတက်တိုက်ခိုက် ကြသော်လည်း ရစ်ချ်မွန်၏ အကာအကွယ်များမှာ အတော်ပင် ခိုင်ခံ့သဖြင့် ပြန်၍သာ လန်သွားကာ ပြည်ထောင်စုဘက်မှ တစ်လအတွင်း တပ်သား(၅) သောင်း ကျဆုံးလေသည်။

ဂရုနဲ့မှာ ပီတာစပတ်မြို့ကို ရက်ရှည်ရှည် ဝိုင်းထားရန် စီမံကြောင်းကို သမ္မတကြီးလင်ကွန်း ကြားသိသောအခါ ဇွဲကောင်းကောင်းနှင့် ရန်သူအား လည်မျိုညှစ်၍သတ်ရန် အားပေးစကား ပြန်ကြားလိုက်လေသည်။

ပြည်ထောင်စုတပ် စက်မှုလက်မှုတပ်သားတို့က ပေငါးရာရှည်လျား သည့် လိုဏ်ခေါင်းတစ်ခုကိုတူး၍ ပြည်နယ်စုတပ်အောက် တည့်တည့်တွင် (၄)တန်ဖုံးကြီးများ မြှုပ်ထားသဖြင့် မကြာမီပင် ဖုံးပေါက်ကွဲကာ ပြည်နယ်စု တပ်ကြီး ကွဲပျက်သွားလေတော့သည်။ ထိုအခိုက် ပြည်ထောင်စုတပ်များက ဖုံးပေါက်ကွဲရာ မြေတွင်းကြီးထဲသို့ စုပြုံ၍ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရာ ပြည်နယ်စု အမြောက်တပ်တို့က ဝိုင်း၍ပစ်သဖြင့် အတော်ပင် အကျအဆုံးများလေသည်။ ယင်းသို့ ရှေ့ပိုင်းက ဒလကြမ်းဝင်၍ တိုက်ခိုက်သော်လည်း မအောင်မြင်သဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်ဂရုနဲ့သည် ထပ်မံချီတက်ရန် အမိန့်မပေးတော့ချေ။

ထိုအခိုက် တောင်တန်းဘက်မှ ဆင်း၍လာသော ပြည်နယ်စုဗိုလ် ချုပ်အာလီ၏ တပ်များသည် ပိုတိုမက်မြစ်ကို ဖြတ်ကျော်၍ မေရီလင်းနယ်ရှိ မြို့ကလေးများကို ဒလကြမ်းဝင်ရောက် သိမ်းပိုက်လေသည်။ ထိုမြို့ကလေး များ ဝါရှင်တန်၏ မြောက်ဘက် မလှမ်းမကမ်းအရပ်တွင် ရှိလေရာ ဝါရှင်တန်

မြို့တော်၌ အစောင့်တပ်ပင် ဟုတ်တိပတ်တိ မရှိသောကြောင့် အာလီ၏တပ်များက မြို့တော်ကို လှမ်း၍အမြောက်နှင့် ပစ်ကြလေသည်။ မြို့ပေါ်ရှိ စာရေးစာချီများနှင့် ဒဏ်ရာပျောက်ခါစ စစ်သားများလည်း ချက်ချင်းပင် ထွက်၍ ကာကွယ်ကြရတော့သည်။ သမ္မတကြီးလည်း ဖွဲ့စတီဗင်ခံတပ် ပြာသာဒ်ပေါ်သို့ တက်၍ရပ်ကာ အမိန့်ပေးနေရာ ဆေနတ်ကျည်ဆန်များ သူ့ဘေးပတ်လည်တွင် ကျရောက်လာလေသည်။

သမ္မတကြီး၏ အရပ်မှာ သူတကာထက် ပို၍ ရှည်သောကြောင့် ရန်သူက ကောင်းစွာ မှတ်မိနိုင်သဖြင့် ရန်သူက သမ္မတကြီးရှိရာသို့ သေနတ်နှင့် လှမ်း၍ပစ်လေသည်။ သူနှင့် သုံးပေကွာလောက်မှ အရာရှိတစ်ယောက်မှာ ကျည်သင့်၍ ကျဆုံးရသည်။ ထိုအခါမှ သူ့အတွက် စိုးရိမ်သော အရာရှိများက သူ့အား ပြာသာဒ်ပေါ်မှ ဆင်းသွားရန် အတင်းတိုက်တွန်းသဖြင့် ဆင်းသွားရလေတော့သည်။ ထိုအခိုက် ပြည်ထောင်စုဘက်မှ စစ်ကူများ ရောက်လာသဖြင့် အာလီ၏ တပ်များမှာ ရုတ်ခြည်းပင် တောင်တန်းဘက်သို့ ပြန်၍ဆုတ်ခွာသွားကြလေသည်။ အခိုက်အတန့်အားဖြင့် မြို့ကလေးများကို သိမ်းပိုက်လိုက်ရရာ အာလီ၏တပ်များသည် တောင်တန်းသို့ အပြန်တွင် စားရေးရိက္ခာ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖြစ်သွားကြတော့သည်။ လင်ကွန်းလည်း ရန်သူလွတ်ထွက်သွားသည့်အတွက် ဒေါသကြီးစွာဖြစ်၍ ကျန်ခဲ့လေသည်။

တောင်ဘက်သို့

စစ်သတင်းများ ရှုပ်ထွေးနေခိုက်တွင် နိုင်ငံရေးစစ်ပွဲလည်း အကြီးအကျယ် တိုက်ခိုက်နေကြလေတော့သည်။ ရီပတ်ဗလီကင် ပါတီဝင်တစ်စုက လင်ကွန်းအား ကျေးကျွန်များလွတ်ရာတွင် လက်နှေးလွန်းလှသည်ဟု အပြစ်တင်ကာ လင်ကွန်း၏ ရှေးဆန်သည့် ပြုမူချက်တို့ကို အပြင်းအထန် ဝေဖန်နေကြလေသည်။ စစ်အတွင်း၌ပင် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ အချိန်တန်သဖြင့် ရီပတ်ဗလီကင်ပါတီဝင်အချို့က လင်ကွန်းအား ရန်သူဖြစ်သော တောင်ပိုင်းပြည်နယ်စုတို့ကို သက်ညှာလွန်းသည်ဟု လွှတ်တော်တွင် အပြင်းအထန် ဝေဖန်ကြသောကြောင့် လင်ကွန်းအဖို့ နောက်တစ်ကြိမ် သမ္မတရွေးခံရန် အခွင့်အရေးများ နည်းပါးလှသည်ဟု မျက်စိကြီး နားကြီးတို့က ဆိုကြလေသည်။

ထိုအချိန်ကား လင်ကွန်းအဖို့ အဆိုးဆုံးအချိန် ဖြစ်သည်။ သတင်းစာများက သူ့အား ဂုဏ်သိက္ခာထိခိုက်အောင်ပင် ဆဲရေးဝေဖန်လျက်ရှိ၏။ သို့

ရာတွင် မည်သူမျှ တကယ်တမ်း ဆွဲဆောင်မရနိုင်သည့် ပြည်သူလူထုသည် ကား လယ်ထွန်ရင်း၊ ကောက်ရိတ်ရင်း၊ အလုပ်အကိုင် လုပ်ကိုင်ရင်း မည်သူ့အား သမ္မတရွေးကောက်ခန့်ထားသင့်သည် ဟူသောအချက်ကို တဖြည်းဖြည်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချကြလေသည်။ ထိုအခိုက် အမျိုးသား ညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ ဟူသော ပါတီတစ်ခုပေါ်လာပြီးလျှင် ပြည်ထောင်စုညီညွတ်ရေးကို ထောက်ခံ၍ လင်ကွန်းအား သမ္မတအဖြစ် ဆက်လက် ရွေးကောက်ခန့်ထားရန် တိုက်တွန်းလေသည်။ မကြာမီပင်လျှင် ထိုပါတီသစ်က လင်ကွန်းအား ဒုတိယအကြိမ်အရွေးခံရန် သမ္မတလောင်းအဖြစ် ရွေးချယ်လိုက်ကြလေသည်။

ယင်းသို့ ဒုက္ခပေါင်း ပြု၍ကျရောက်နေစဉ် တောင်ပိုင်းဒေသစစ်မျက်နှာမှ သတင်းကောင်းတစ်ခု ရောက်လာလေသည်။ ယင်းသည်ကား ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းက အတ္တလန်တာမြို့ကို သိမ်းယူလိုက်ကြောင်း သတင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းမှာ ပိန်ပိန်ပါးပါး နှုခေါင်းချွန်ချွန် မျက်လုံးပြူးပြူးနှင့် သူ့ရသတ္တိပြည့်စုံသူတစ်ဦး ဖြစ်ပေသည်။ တပ်သား တစ်သိန်းကျော်နှင့် တင်နစီတောကြီးကိုဖြတ်ကာ အတ္တလန်တာမြို့ကို တရကြမ်း ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်လိုက်လေသည်။ အတ္တလန်တာမြို့၌ ရပ်နားခြင်းမပြုဘဲ ဆက်လက်၍ ချီတက်ကာ တောင်ပိုင်းနှင့် မြောက်ပိုင်း အဆက်အသွယ်များကို ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်လေသည်။ မကြာမီပင်လျှင် ပြည်နယ်စုတပ်များကို ရိက္ခာအကြီးအကျယ် ထောက်ပံ့ရသည့် ဂျော်ဂျီယာမြို့ကို သိမ်းပိုက်ရပြန်သည်။ ပြည်ထောင်စုတပ်များနောက်သို့ ကျွန်ဘဝမှ လွတ်စဖြစ်သည့် နီဂရိုးတို့သည် စုပြုံလိုက်ကြလေသည်။ ရှားမင်း၏ တပ်များသည် ထိုဒေသတစ်ဝိုက်၌ ရသမျှပစ္စည်းများကို ကြက်၊ ဝက်၊ ဂျွဲ၊ နွား မကျန် သိမ်းယူကြလေသည်။ ရွာများကိုလည်း မီးတိုက်ကြလေသည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ထိုတပ်များသွားလေရာ၌ မီးခိုးလုံးကြီးများကို နေအခါ၌ မြင်ရ၍ ညအခါ၌ ကောင်းကင် တစ်ပြင်လုံးလည်း နီရဲလျက်နေတော့သည်။ တောင်ပိုင်းအကျဆုံး ဒေသများလည်း ယခုမှပင် စစ်ဒုက္ခကို ဝင်ကြီး ခံစားကြရတော့သည်။ ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းက 'တောင်ပိုင်းသူအားလုံးကို အဝတ်လျှော်ခိုင်းမယ်' ဟု ကြုံးဝါးသောအသံမှာ တပ်စခန်းတိုင်း၌ ပြောစမှတ်ပြုနေသော စကားတစ်ရပ် ဖြစ်သွားလေတော့သည်။

'ဘယ်အပေါက်ထဲ ဝင်သွားပါလိမ့်' (၁၈၆၄ နိုဝင်ဘာ ၁၅)
ယင်းသို့ တောင်ပိုင်းဒေသတစ်လျှောက်တွင် တရကြမ်းတိုက်ခိုက်၍ သိမ်း

ပိုက်နေသောရှားမင်း၏ တပ်များမှာ ရုတ်တရက် ပျောက်ကွယ်၍ သွားလေသည်။ အတ္တလန်တာမြို့မှလွန်ကတည်းက ထိုစစ်မျက်နှာတွင်းမှ သတင်းဟူ၍ သဲ့သဲ့မျှ မကြားရတော့ချေ။ မြောက်ပိုင်းနှင့် (၃၂)ရက်တိုင်တိုင် အဆတ်ပြတ်နေသောကြောင့် ဝါရှင်တန်မြို့တော်မှသာမက ကမ္ဘာအရပ်ရပ်က အံ့ဩ၍ နေကြလေတော့သည်။ သွားရောက် စုံစမ်းသူတို့အား သမ္မတကြီးက 'ဂရန့် ဝင်သွားတဲ့အပေါက်ကို ကျွန်တော် သိပါတယ်။ ဒါပေမယ့် သူဘယ်အပေါက်က ထွက်လာမယ်ဆိုတာတော့ ခင်ဗျားတို့ကို ပြောမပြနိုင်ဘူး' ဟု ပြောလိုက်လေသည်။

(၃၂)ရက် လွန်မြောက်သောအခါ ဂရန့်၏တပ်သည် ပင်လယ်ကမ်းခြေသို့ ရောက်နေ၍ ရေတပ်နှင့် ဆက်မိကာ မက်ကယ်လစ္စတား ခံတပ်မြို့ကို (၁၅)မိနစ်အတွင်း သိမ်းယူပြီးလျှင် ဆဗားနားမြို့ကို ချီတက်သွားလေသည်။ ရှားမင်းက သမ္မတကြီးအား ခရစ္စမတ်နှုတ်ခွန်းဆက် သံကြီးတစ်စောင်ပို့လိုက်လေသည်။ ထိုသံကြီးစာတွင် 'ကျွန်တော်က သမ္မတကြီးအား အမြောက် (၁၅၀)နှင့် ကျည်ဆန်မြောက်မြားစွာ ပါရှိသည့်အပြင် ဝါဂွမ်းအထုပ် (၂၅၀၀၀) လည်းပါရှိသော ဆဗားနားမြို့ကို ခရစ္စမတ်လက်ဆောင်အဖြစ် ပေးလိုက်ပါသည်' ဟု ဆိုလေသည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးသမားများ

လင်ကွန်းအား အထူးဒုက္ခပေးသူတို့မှာကား ဒီမိုကရက်ပါတီဝင် ငြိမ်းချမ်းရေးသမားများ ဖြစ်လေသည်။ သူတို့က လင်ကွန်းအား ပြည်နယ်စုသမားများနှင့် မစေ့စပ်ဘဲ တစ်ပြည်လုံး သွေးချောင်းစီးအောင် တိုက်နေသည့် ရက်စက်လှသော အာဏာရှင်ဟု ခေါ်ကြလေသည်။ သူတို့အထဲတွင် ဘလင်ဒီဂန်ဆိုသူမှာ အာအကျယ်ဆုံး ဖြစ်လေသည်။ ဘလင်ဒီဂန်သည် အစိုးရအား အပြင်းအထန် ဝေဖန်ပြောဆိုသောကြောင့် စစ်သားသိမ်းသွင်းရေးကိစ္စ၌ များစွာအနှောင့်အယှက်ဖြစ်လေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ဗန်းဆိုက်က သူ့အား ဖမ်းပြီးလျှင် ပြည်နယ်စုတပ်များဘက်သို့ ပို့လိုက်၏။ ပြည်နယ်စုဘက်ကလိုက်၍ ပြောသော နိုင်ငံရေးသမားပင် ဖြစ်လင့်ကစား ပြည်နယ်စုတပ်သားများက သူ့ကို အလိုမရှိသဖြင့် သူ့ခမျာမှာ မျောက်သစ်ကိုင်းလွတ်ကာ ကနေဒါပြည်သို့ ထွက်ပြေးရတော့သည်။ သူ မရှိကတည်းက ငြိမ်းချမ်းရေးသမားတို့ လေသံပျောသွားလေသည်။

ထရိုင်ဗျန်းသတင်းစာ အယ်ဒီတာဂရီလီမှာ လင်ကွန်းနှင့် အတိုက်

အခံရွေးချယ်ရန် လူရှာလေသည်။ သူက ဗိုလ်ချုပ်ရိုစီကရင်အား အရွေးခံရန် တိုက်တွန်းသောအခါ ဗိုလ်ချုပ်က သမ္မတကြီး၏ သစ္စာကို မဖောက်လိုဟု ဒေါသကြီးစွာနှင့် ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။ ထိုအခိုက် ဂရီလီသည် ပြည်နယ်စုကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးက ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် စေ့စပ်လာသည်ဟု ဆိုသောကြောင့် လင်ကွန်းက လိမ္မာပါးနပ်စွာ သူ့ကိုပင်လျှင် ပြည်ထောင်စုကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်ခန့်ပြီးလျှင် ငြိမ်းချမ်းရေးစကား သွား၍ပြောရန် စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ သို့ရာတွင် ပြည်နယ်စု ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးမှာ အစစ်မဟုတ်သဖြင့် ဂရီလီမှာ ကြောင်တက်တက်ဖြစ်ကာ ပြန်လာခဲ့ရတော့သည်။ ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းသည် အနှောင့်အယှက်ပေးသူတို့အား ငြိမ်သက်သွားစေသည်။ လင်ကွန်း၏စိတ်၌ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန့်က သမ္မတရာထူးကို မှန်းလေသလားဟု သံသယဖြစ်သဖြင့် မိတ်ဆွေတစ်ယောက်အား ဗိုလ်ချုပ်ထံသို့ စေလွှတ်၍ စုံစမ်းခိုင်းလေသည်။ တိုက်ပွဲ၌သာ ပျော်မွေ့သော ဗိုလ်ချုပ်မှာ သမ္မတဖြစ်ရန် စိတ်ကူးမျှပင် မထည့်ချေ။

ထိုအခိုက် ပြဿနာသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာပြန်လေသည်။ စစ်ပြေးများ ပေါများသည်ထက် ပေါများလာသဖြင့် စစ်တပ်အင်အား နည်းပါးချို့ယွင်းလာသောကြောင့် လင်ကွန်းသည် ဇူလိုင်လ (၁၈)ရက်နေ့တွင် စစ်သား (၅)သိန်းစုဆောင်းရန် တိုင်းပြည်သို့ မေတ္တာရပ်ခံလေသည်။ ယင်းသို့ စစ်သားသစ်စုဆောင်းရေး မေတ္တာရပ်ခံခြင်းမှာ မဲဆန္ဒရှင်တို့အား စိတ်အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေသဖြင့် လင်ကွန်းမှာ ရာထူးပြုတ်ရန် အကြောင်းတိုးပွားလာသည်ဟု နိုင်ငံရေးသမားတို့က ဝိုင်း၍ပြောသောအခါ လင်ကွန်းက 'ကျုပ်မှာ တိုင်းပြည်မှမရှိလျှင် သမ္မတလုပ်လိုကော ဘာထူးဦးမှာလဲ' ဟု ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။

ယင်းသို့လျှင် နိုင်ငံရေးခြေထိုးမှု အမျိုးမျိုးနှင့် ရှုပ်ထွေး ညစ်ပတ်မှုကြား၌ မော်ကွန်းတင်လောက်သည့် ဆောင်ရွက်ချက်များ ပေါ်ထွက်လာလေသည်။ ချားဘတ်မြို့အနီး၌ ပြည်ထောင်စု စစ်သင်္ဘောကလေး ကီရာဆတ်ချ်က ပြည်နယ်စု ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောကြီး အယ်လ်ဘားမားကို နှစ်မြှုပ်လိုက်လေသည်။ အယ်လ်ဘားမားမှာ ပြည်နယ်စုရေတပ်တွင် ရှိသော သင်္ဘောကြီးများအနက် နောက်ဆုံးကျန်ရှိသော သင်္ဘောဖြစ်လေရာ ယင်းသို့ နှစ်မြှုပ်ခြင်းခံလိုက်ရသဖြင့် ပြည်နယ်စုရေတပ်မှာ အခက်ကြီး ကြုံရလေတော့သည်။

လင်ကွန်းအဖို့ကား နိုင်ငံရေးသမားများနှင့် အရေးပါအရာရောက်သော သတင်းစာအယ်ဒီတာကြီးတို့က မိမိအား ထပ်မံရွေးကောက်ခြင်းခံရန်

ဘယ်နည်းနှင့်မှ မဖြစ်နိုင်တော့ဆိုသဖြင့် အခက်ကြုံ၍ နေလေတော့သည်။
ငြိမ်းချမ်းရေးသမားတို့ကလည်း ပြည်နယ်စုနှင့် စေ့စပ်ရန် အပြင်းအထန်တိုက်
တွန်းကြလေသည်။ လင်ကွန်းက သူ့အဖွဲ့ဝင်တို့အား ခေါက်ထားသော စာရွက်
ကလေး တစ်ရွက်ပေါ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးစေလေသည်။ အစိုးရအဖွဲ့ဝင်တို့
ကလည်း သူ့ကိုယုံကြည်သည့်အလျောက် စာရွက်ပေါ်တွင် ဘာရေးထားမှန်း
မသိဘဲ လက်မှတ်ရေး ထိုးပေးလိုက်ကြသည်။ လင်ကွန်းက ရွေးကောက်ပွဲ
ပြီးမှ ထိုစာရွက်ခေါက်ကလေးကို လှန်၍ပြလေရာ စာရွက်ပေါ်၌ အောက်ပါ
အတိုင်း ရေးသားထားသည်ကို အစိုးရအဖွဲ့ဝင်တို့ တွေ့ကြရလေတော့သည်။

အစိုးရဌာနချုပ်၊

၁၈၆၄ ခု ဩဂုတ်လ ၂၃ ရက်နေ့။

ယနေ့နံနက် ငွေ့ကောက်ပွဲတွင် ကျွန်တော်အား ထပ်မံရွေးကောက်ခြင်း ခံရမည်ဟုတ်
ဟု ကျွန်တော် တွက်ဆမိပါသည်။ ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် ကျွန်တော်သည် အရွေးခံရသော
သမ္မတလောင်းနှင့် ပူးပေါင်း၍ သမ္မတလောင်း ရာထူးလက်ခံသည့် နေ့တိုင်အောင်
ပြည်ထောင်စုကြီးအကျိုးကို ဆက်လက် ဆောင်ရွက်သွားပါမည်။ ရာထူးလက်ခံပြီး
သည့်နောက်မှ သမ္မတသစ်၏လက်သို့ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများ အပ်နှင်းလိုက်ကာ
သူ့သဘောအတိုင်း စီမံစေပါတော့သည်။

လင်ကွန်း

လင်ကွန်းသည် သူ့စိတ်ထဲရှိသမျှကို စာရွက်ပေါ်တွင် ရေးချလေ့ရှိ
သည်။ သို့ရာတွင် ထိုစာရွက်များကို အသုံးမပြုဘဲ သူ့စာတွဲများထဲ၌ ထိုးထည့်
ထားလေ့ရှိသည်။ ထိုအချက်မှာ လင်ကွန်း၏ ထူးခြားသော အချက်တစ်ရပ်
ဖြစ်ပေသည်။

ဒီမိုကရက်ပါတီ အမျိုးသားအစည်းအဝေးကြီးကို ရှိကာလိုမြို့၌ ကျင်း
ပရာတွင် ဟန်ကောင်းလှသည့် ပေါ်ကြော့ဗိုလ်ချုပ် မက္ကလီလင်အား သမ္မတ
လောင်းအဖြစ် ရွေးချယ်လိုက်ကြလေရာ ထိုသတင်းမှာ သမ္မတအိမ်တော်တွင်
ရယ်ဖွယ်တစ်ရပ် ဖြစ်နေလေတော့သည်။ စစ်တိုက်ရာမှာ အလွန် ကြောက်လှ
သည့် ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင်က စစ်ဆက်လက် တိုက်ခိုက်ရေးဝါဒကို အရင်း
ပြု၍ အရွေးခံမည်ဟု ဆိုသောကြောင့် လင်ကွန်းနှင့် သူ့တပည့်တပန်းတို့က
ရယ်မောနေကြလေတော့သည်။

မြင်းနက်ကြီး ရန်စီ

အာလီ၏ တပ်များကို လိုက်လံတိုက်ခိုက်နေသော ပြည်ထောင်စုဗိုလ်ချုပ်
ရှယ်ရီဒင်မှာ ငယ်ရွယ်သူတစ်ဦး ဖြစ်ပေသည်။ တစ်နေ့နံနက် မိုးသောက်ချိန်၌
အာလီ၏တပ်များသည် ပြည်ထောင်စုဗိုလ်ချုပ်များက ဖြတ်ကျော်၍ မရနိုင်
ဟု သတ်မှတ်ထားသည့် တောင်ကြီးတစ်တောင်ကိုဖြတ်၍ ရုတ်တရက် ပြည်
ထောင်စုတပ်များကို ပြန်၍ ထိုးစစ်ဆင်လေရာ တောင်ခြေရင်း၌ စခန်းချလျက်
ရှိသော ပြည်ထောင်စုတပ်အချို့မှာ ရုတ်တရက် အတိုက်ခံရသဖြင့် ကစဉ့်က
လျား ဆုတ်ခွာ ထွက်ပြေးကြလေသည်။ ယင်းသို့ နံနက်စောစော သေနတ်
သံများဆူညံနေသဖြင့် တဲစခန်းတွင် အိပ်နေသော ဗိုလ်ချုပ်ရှယ်ရီဒင်မှာ အိပ်
ရာမှလန်နိုး၍ အကြောင်းရင်းကို မသိသော်လည်း မိမိ၏တပ်များ ဒုက္ခတစ်ခု
တွေ့နေပြီဟု မှတ်ယူကာ သူ့မြင်းနက်ကြီးရန်စီကို စီး၍ ဝင်ချက်စတာမြို့
ဘက်သို့ မြားနက်ကြီးတစ်စင်း လွှတ်လိုက်သကဲ့သို့ စိုင်းသွားလေသည်။
သူ့ကို မြင်ရသောအခါ ဆုတ်ခွာထွက်ပြေးလာသည့် တပ်သားများက အား
တက်ကာ ပြန်လှည့်၍ အာလီ၏တပ်များကို တိုက်ခိုက်ကြလေရာ နောက်
ဆုံး၌ ပြည်ထောင်စုအဖို့ အရှုံးမှ အနိုင်သို့ ရောက်သွားကာ အောင်ပွဲကြီး
ရလိုက်လေတော့သည်။

စစ်နိုင်သည်ဟူသော သတင်းကို ပြည်ထောင်စုတစ်ဝန်း၌ ကြားရချိန်
မှာ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အဆင်သင့်နေသောကြောင့် ဒွိယဖြစ်လျက်ရှိသည့်
မဲဆန္ဒရှင်တို့မှာ အစိုးရအား ထောက်ခံရန် စိတ်ပိုင်းဖြတ်နိုင်ကြတော့သည်။
'တို့ အေဗရာဟင်ကို ယုံတယ်၊ အေဗရာဟင်နဲ့ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန့်၊ ရှားမင်း၊
ရှယ်ရီဒင်ကို အယုံအကြည်ရှိတယ်။ ပြည်ထောင်စုအတွက် ဆောင်ရွက်ကြ
မယ်'ဟူသော ကြွေးကြော်သံများသည် တစ်ပြည်လုံး ပျံ့နှံ့၍ သွားလေသည်။
စစ်တပ်၌လည်း 'ရဲဘော်တို့... သင်တို့ သေနတ်ပစ်နေရင်း ပြည်ထောင်စု
ကြီးကိုထောက်ခံပြီး မဲပေးကြပါ'ဟူသော ကြွေးကြော်သံလည်း ပျံ့နှံ့သွားလေ
သည်။

ဖခင် အေဗရာဟင်

လင်ကွန်းသည် အိမ်ဖြူတော်မှ စစ်သားဂေဟာသို့ မကြာခဏ ကူးသွားလေ
ရှိသည်။ စိုးရိမ်မကင်း ဖြစ်ကြသော မိတ်ဆွေတို့က သူ့အား လုပ်ကြံမည်စိုး
သဖြင့် တစ်ယောက်တည်း မြင်းစီး၍ စစ်သားဂေဟာသို့ ညနေစောင်းတွင်

မသွားရန် တားမြစ်ကြသည်။ လုပ်ကြံမှု ဖြစ်မြောက်ရန်လည်း အကြောင်းများ လှချေသည်။ တစ်ခါက ယင်းသို့လျှင် တစ်ယောက်တည်း မြင်းစီး၍ စစ်သား ဧဟာသို့အသွားတွင် ချုံတစ်ခုမှနေ၍ သေနတ်နှင့် လှမ်းပစ်လိုက်ရာ သူဦးထုပ် လွင့်သွားဖူးလေသည်။ ယင်းသို့ သေပေါက်နီးသောအဖြစ်ကို သိသော်လည်း လင်ကွန်းသည် သက်တော်စောင့်များကိုခေါ်၍ သွားလိုသောဆန္ဒ လုံးဝမရှိချေ။ သမ္မတကတော်ကြီးက သူ့အတွက် စိုးရိမ်သဖြင့် သူ့သွားလေရာတွင် အဆောင် အယောင် ခမဲလက်ကိုင်တုတ်တစ်ခု ပေးထားလေသည်။ ထိုလက်ကိုင်တုတ် ၏ အရင်းနှင့်အဖျားတို့၌ ရေကြောင်းတိုက်ပွဲတွင် အနိုင်ရလိုက်သည့် မော်နီ တာနှင့် ဗာဂျီးနီးယားသင်္ဘောတို့မှ သံတိုသံစများကို ခမဲအဖြစ် ရိုက်သွင်းထား လေသည်။

“ကျုပ်ကို ဘယ်သူကပဲ သတ်ချင် သတ်ချင် သတ်နိုင်ပါတယ်။ သံချပ်ကာ အဝတ်ကြီး ဝတ်ထားပြီး သက်တော်စောင့်တွေ ဝိုင်းနေပေမယ့် သေချင်လည်း သေမှာပဲ” ဟု လင်ကွန်းက ပြောလေသည်။

လင်ကွန်းသည် ညနေတိုင်း၌ သူ့အား တွေ့လိုသော လူမှန်သမျှ မည်သူမဆို လွှတ်တော်အမတ် တစ်ဦး၏ လက်မှတ်ယူလာလျှင် တွေ့ဆုံနိုင် သည်ဟု ဆိုထားသဖြင့် သူထံသို့ ရောက်လာသော လူအပေါင်းနှင့် တွေ့ဆုံကာ ထိုသူတို့၏ ပြောကြားချက်၊ လျှောက်ထားချက်၊ အသနားခံချက်တို့ကို စိတ် ရှည်လက်ရှည် နားထောင်လေ့ ရှိသည်။ အချို့က အပြစ်ဒဏ် သင့်နေသည့် ဆွေမျိုးသားချင်းများကို လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးရန် ဖြစ်၍ အချို့က အလုပ်အကိုင် ပေးရန် လျှောက်ထားကြသည်။ အချို့ကမူ စစ်တပ်နယ်ပယ်များသို့ လွယ်လင့် တကူ သွားနိုင်သည့် လက်မှတ်များ တောင်းကြသည်။ ယင်းသို့လျှင် လူအမျိုး မျိုးက မိမိတို့ဆန္ဒ အမျိုးမျိုးအတိုင်း တောင်းဆိုကြသည်ကို လင်ကွန်းက တတ်အားသမျှ ဆောင်ရွက်ပေးလေသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် သူ့အား လူထုက “ဖခင်ကြီး အေဗရာဟမ်” ဟု ခေါ်ကြသည်။ သူကလည်း လူထုနှင့် နီးစပ်နေ ရခြင်းမှာ သူ့အဖို့ အားတစ်မျိုးတက်သည်ဟု ယူဆလေသည်။

စစ်ကြီး တာရှည်နေသည့်အလျောက် ဒဏ်ရာရသူဦးရေလည်း တစ် နေ့တခြား တိုးပွားနေသောကြောင့် စစ်ဆေးရုံကြီးများမှာ မြို့ကြီးသဖွယ် ကြီး မား၍သာ လာလေသည်။ လင်ကွန်းလည်း စစ်ဆေးရုံကြီးများသို့ သွားကာ စီတန်းလျက်ရှိသည့် ခုတင်များတစ်လျှောက်တွင် ဒဏ်ရာရ စစ်သားများနှင့် စကားစမြည် ပြောဆိုလေ့ရှိသည်။ သူ့ရသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသည့် ဆောင်ရွက်ချက်

များကို စစ်သားလူနာများထံမှာ စိတ်ဝင်စားစွာ ကြားနာလေသည်။ တစ်ခါ တစ်ရံ သေအံ့ဆဲဆဲဖြစ်နေသည့် စစ်သား၏ လက်ကိုကိုင်၍ နှစ်သိမ့်စေလေ့ ရှိသည်။

တစ်ခါက စစ်သားတစ်ယောက်သည် သမ္မတကြီးအား မိန်းမကြီး တစ်ယောက်က ပေးသွားသော စာတမ်းတစ်ခုကိုပြ၍ ရယ်မောနေလေသည်။ “ကြည့်စမ်းပါဦး သမ္မတကြီးရယ်၊ ဒီမိန်းမကြီးပေးသွားတဲ့ စာတမ်းက ကခုန် ခြင်းဟာ အပြစ်ပဲဆိုတဲ့ စကားပေါ့။ ဒီစာတမ်းကို ကျွန်တော်ဖတ်လို့ ဘာထူး ဦးမှာလဲ။ ကျွန်တော်က ကခုန်တယ်ဆိုတဲ့ အပြစ်ကို ဒီတစ်သက်မှာ ဘယ်လို လုပ်ပြီး ကျူးလွန်နိုင်ဦးမှာလဲ။ ကျွန်တော့် ခြေထောက်နှစ်ဖက် ပြတ်သွားမှ တော့ ကလိုကော ရဦးမှာလားဟု ပြော၍ ရယ်မောလေရာ သမ္မတကြီးက သူ့ခမျာ စေတနာနဲ့ ပေးတာပါကွာ။ မင်းက ဒီလိုရယ်လိုက်ရင် ဘယ်ကောင်း ပါ့မလဲဟု ပြော၍ ထွက်သွားလေသည်။” တစ်ခါကလည်း ခြေကျိုး၍ သေခါ နီးဖြစ်နေသော စစ်သားတစ်ယောက်ကို တွေ့ရာ လင်ကွန်းက ပြတ်သွားသော သူ့ခြေထောက်ကို ကြည့်ရင်း မျက်ရည် အသွယ်သွယ်ကျကာ စစ်သား၏ နဖူးသို့ ကုန်း၍နမ်းပြီးလျှင် ငါ့သား မင်း မသေရဘူး၊ စိတ်သာချဟု ပြောလိုက် ရာ သေခါနီးစစ်သားမှာ စိတ်အားတက်လာပြီးလျှင် မချိုပြုံးပြုံး၍ သူ့လက်ကို မြှောက်ကာ သမ္မတကြီးအား အလေးပြုရင်း ကျွန်တော်လည်း မသေချင်ပါဘူး ခင်ဗျာဟု ပြောလိုက်လေသည်။ သူ မသေချင်သည့်အတိုင်းပင်လျှင် မသေရချေ။

လူထုဆန္ဒ

နိုဝင်ဘာလ တစ်နေ့သောည၌ မိုးရေလေပါကျနေခိုက်တွင် သမ္မတကြီးသည် စစ်ဌာနရှိ သံကြိုးရုံးခန်းထဲ၌ ထိုင်၍ ရွေးကောက်ပွဲ မဲဆန္ဒစာရင်းကို ဖတ်ရှု နေလေသည်။ သူသည် မဲဆန္ဒစာရင်းကို စောင့်ရင်း မိတ်ဆွေများနှင့် စကား စမြည်ပြော၍ နေလေသည်။ သမ္မတရာထူးကို ဆက်လက် အရွေးခံရသည်မှာ သူ့အဖို့ အကျိုးဟူ၍ လုံးဝ ထည့်သွင်း စဉ်းစားခြင်းမပြုဘဲ ပြည်ထောင်စု ခိုင်မြဲတည်တံ့ရေးကိုသာ အာရုံပြုလေသည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် သူသည် ရွေးကောက်ပွဲသတင်းကို စောင့်၍ နားထောင်နေကြသော သံကြိုးရုံးအပြင်ရှိ လူထုအား လှမ်း၍ ဤသို့ မိန့်မြွက်လေသည်။

“ဒီကနေ့ မဲစာရင်း ထွက်တဲ့ပေါ်မှာ ပြည်ထောင်စုကြီးရဲ့ ကံကြမ္မာ တည်နေပါတယ်။ အခုနေအခါမှာ ဘယ်သူ အရွေးခံရ

မယ်လို့ ကျွန်တော် တပ်အပ် မပြောနိုင်ပါ။ ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် ကျွန်တော်ရဲ့ ထင်မြင်ချက်တစ်ခုကိုတော့ လျော့ပေါ့ ပြောင်းလွှဲပြီး မပြောနိုင်ပါဘူး။ အဲဒီ ထင်မြင်ချက်ကတော့ ပြည်ထောင်စုကြီးအတွက် အကျိုးဆောင်နေတဲ့ လူတွေဟာ အခုခေတ်မှာ မဟုတ်၊ နောင်လာနောက်သားတို့ လက်ထက်အထိ အသိအမှတ်ပြုခြင်း ခံကြရမယ်ဆိုတဲ့ ထင်မြင်ချက်ပါပဲ”

“လူထုက ကျွန်တော့်ကို အယုံအကြည်ရှိတဲ့အတွက် ကျွန်တော် ကျေးဇူးတင်ပါတယ်။ ကျွန်တော်ဟာ သမ္မတရာထူးကို ကျွန်တော်တစ်ယောက် တည်း ကောင်းစားရေးအတွက် လက်ခံဆောင်ရွက်ခြင်း မဟုတ်ပါ။ ကျွန်တော့်မှာ သူတစ်ပါးအပေါ်တွင် အာဏာတရား ထားခြင်းလည်း မရှိပါ။ သူတစ်ပါးကို နိုင်လိုက်ရလို့လည်း ကျွန်တော့်အဖို့ ဝမ်းသာခြင်း မရှိပါ။ လွတ်လပ်သော အစိုးရကို ထောက်ခံပြီး လူ့အခွင့်အရေးတို့ကို အပြည့်အစုံရဖို့အတွက် ဆောင်ရွက်ရာမှာ လူထုဆန္ဒ ဘယ်လောက် ကြီးမားပြင်းထန်မယ်ဆိုတာသာ ထင်ရှားပါတယ်။”

ယင်းသို့ ပြောနေခိုက်ပင်လျှင် လင်ကွန်း မဲဆန္ဒမြောက်မြားစွာရကာ ပြန်လည် အရွေးခံရကြောင်း ကြေးနန်းသတင်း ရောက်လာသဖြင့် ဝမ်းသာ၍ ဆူညံနေကြသော မြို့သူမြို့သားတို့အား လင်ကွန်းက...

“ရွေးကောက်ပွဲ မရှိဘဲနဲ့ လွတ်လပ်တဲ့ အစိုးရမရှိနိုင်ပါဘူး။ သူပုန်တို့က ကျွန်တော်တို့ကို ရွေးကောက်ပွဲ မလုပ်ဖြစ်အောင် နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးလို့ ရွေးကောက်ပွဲ မလုပ်ရဘူးဆိုတာနဲ့ တစ်ပြိုင်နက် သူတို့ရဲ့ ရည်ရွယ်ချက် အောင်မြင်တယ်လို့ ဆိုရမယ်။ ရွေးကောက်ပွဲ မလုပ်ရရင်ဘဲ ပြည်သူ့ဆန္ဒနဲ့ တက်တဲ့ လွတ်လပ်တဲ့အစိုးရ မရှိနိုင်တော့ပါဘူး။ အခုတော့ ပြည်တွင်းစစ်ကြီးဖြစ်နေပေမယ့် အမျိုးသား ရွေးကောက်ပွဲကြီး ကျင်းပနိုင်တယ်ဆိုတာ ပြည်သူလူထုရဲ့ဆန္ဒ ကြီးမားပြင်းထန်တယ်ဆိုတဲ့ သက်သေတစ်ခုပါပဲ။ ဒီလို ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်နေတုန်း ရွေးကောက်ပွဲ ဖြစ်နိုင်လိမ့်မယ်လို့ ကမ္ဘာက မမျှော်လင့်ဘူး။ ဒါပေမယ့် အခုလို အောင်မြင်စွာ ကျင်းပနိုင်တာဟာ ကျွန်တော်တို့ ပြည်ထောင်စုကြီးဟာ ဘယ်လောက် ခိုင်ခံ့တယ်ဆိုတဲ့ အချက်ကို ထင်ရှားစေပါတယ်။ ပြီးတော့လည်း ပြည်ထောင်စု တည်မြဲရေးအတွက် လေးလေးနက်နက်ဆောင်ရွက်နေတဲ့ လူတစ်ယောက်ကို သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်လိုက်တာဟာလည်း ပြည်ထောင်စု ညီညွတ်ရေးစိတ်ဓာတ် ခိုင်မြဲတယ်ဆိုတဲ့

သာဓကတစ်ရပ်ပါပဲ” ဟု မိန့်မြွက်လေသည်။

ဥဒါန်းတွင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ လူမည်းတို့၏ ကောင်းချီးသံ (၁၈၆၅)

နယူးယောက်မြို့ ‘အင်ဒီပင်းဒင့်’ သတင်းစာတွင် သတင်းထောက်တစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ရေးသားဖော်ပြထားလေသည်။

“၁၈၆၅ ခုနှစ် နှစ်ဆန်းတစ်ရက်နေ့တွင် သမ္မတအိမ်တော်၌ မမေ့နိုင်သော အဖြစ်အပျက်တစ်ခုကို ကျွန်တော် ကြုံတွေ့ခဲ့ရပါသည်။ နွေရာသီလောက်ကတည်းကပင် ကျွန်ုပ်တို့၏ မိတ်ဆွေ နီဂရိုးလူမျိုးတို့သည် အေဗရာဟမ်လင်ကွန်း၏ အမည်ကို ကြားရရုံနှင့် စိတ်အားထက်သန်စွာ ကောင်းချီးပေးကြကြောင်းကို မြင်တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ သူတို့အဖို့ အေဗရာဟမ်လင်ကွန်းကို သမ္မတကျမ်းစာထဲ၌ပါသော ခရစ်ယာန်တို့၏ ဖခင်ကြီးအေဗရာဟမ်နှင့် နာမည်ချင်းတူသဖြင့် အထူးပင် လေးစားကြည်ညိုကြပေသည်။ သမ္မတအိမ်တော်ရှေ့တွင် ရံဖန်ရံခါ စုဝေး၍ သမ္မတကြီးအား ကောင်းချီးပေးကြသော လူထုတို့တွင် နီဂရိုးလူထုလောက် စိတ်အားထက်သန်စွာ အော်ဟစ်၍ ဦးထုပ်များမြှောက်ကာ ကောင်းချီးပေးသည့် လူထု မရှိသေးပါ။ ဤရိုးသား၍ ကျေးဇူးသိတတ်သော လူမျိုးသည် သမ္မတကြီးကို အထူးကြည်ညိုသော မျက်လုံးများဖြင့် ကြည့်ပြီးလျှင် အထူးလေးစားသော အမူအရာတို့ကို ပြုလေ့ရှိပါသည်။ သူတို့ စိတ်အားထက်သန်လွန်းလှ၍ တစ်ခါတစ်ရံ ကျွန်တော်တို့မှာ ရယ်မောကြရပါသေး၏။ သို့သော် မနေ့က ကြုံတွေ့ရပုံမှာ ရယ်စရာ မဟုတ်ပါ။ အသည်းထိခိုက် ကြေကွဲစရာပင် ဖြစ်ပါတော့သည်။ နီဂရိုးတို့သည် အိမ်ဖြူတော် တစ်ပိုက်တွင် နှစ်နာရီကျော်မျှ ယောင်လည်ယောင်လည်နှင့် စောင့်ဆိုင်းနေကြပြီးနောက် လူဖြူအားလုံးတို့ သမ္မတနှင့် လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီး ထွက်သွားကြသည့်အခါ ရှေ့ပိုင်းတွင် ရောက်နေသော နီဂရိုးတစ်စုက အိမ်တော်တံခါးအနီးသို့ ကြောက်ကြောက်ရွံ့ရွံ့နှင့် ချဉ်းကပ်သွားကြပါသည်။ သူတို့တစ်တွေမှာ တချို့က ပြောင်ပြောင်လက်လက် ထိုက်ထိုက်တန်တန် ဝတ်စားထားကြသော်လည်း အချို့ကမူ စုတ်စုတ်ပြတ်ပြတ်ပင် ဖြစ်လေသည်။ အချို့ကမူကား

အဆင်အမျိုးမျိုး၊ အရောင်အသွေး အမျိုးမျိုးဝတ်ထားသဖြင့် ထူးဆန်းလှပါသည်။ သူတို့သည် သမ္မတကြီးက သူတို့ကို ဂရုမှစိုက်ပျံ့မလား ဟူသောသံသယကြောင့် အိမ်တော်ထဲသို့ မဝင်ရဲသလို လိုဖြစ်နေကြရာမှ သမ္မတကြီးက အရေးတယူခေါ်သဖြင့် အားလုံးပင် ဝမ်းသာအားရစွာ စုပွဲ၍ ဝင်ကြလေသည်။ လက်ပေါင်းနှစ်ထောင်ကျော်ကို ဆွဲ၍ နှုတ်ဆက်ပြီးသော သမ္မတကြီး၏လက်မှာ အတော်ပင် ညောင်းနေလေပြီ။ ထိုကျဉ်း၍ နေမည်မှာ မလွဲပင်။ သို့ရာတွင် သမ္မတကြီးသည် နီဂရိုးတို့အား ဝတ်ကြေ ဝတ်ကုန် မဟုတ်ဘဲ ဖက်လဲတကင်းခေါ်၍ တစ်ယောက်စီ လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်သောကြောင့် နီဂရိုးတို့မှာ ဝမ်းသာလုံးဆို့ကာ ငိုသူငို၊ ရယ်သူရယ်နှင့် စိတ်ထိခိုက်သွားကြကုန်၏။ ကျွန်တော်လည်း ထိုအဖြစ်ကို ကြည့်ပြီးလျှင် အတော်ပင် စိတ်ထိခိုက်မိပါတော့သည်။”

“မစ္စတာလင်ကွန်းသည် နီဂရိုးလူထုကို အားရဝမ်းသာစွာ ဖိတ်ခေါ်သဖြင့် နီဂရိုးတို့မှာ မျက်ရည်များကြားက ရယ်မော၍ ‘ဘုရား မ ပါစေ’၊ ‘အေဗရာဟင် လင်ကွန်းအား ဘုရားသခင် မ စတော်မူပါ’ ဟု ဆုတောင်း၍ ကောင်းချီးပေးကြလေသည်။ ထိုအဖြစ်မျိုးကို ကျွန်တော် တစ်ခါမျှ မကြုံဖူးပါ။ ယခု ကြုံဖူးပြန်တော့လည်း တစ်သက်တွင် မမေ့နိုင်တော့ပါ။”

မြစ်ဘုရင်မ

နွေဦးရာသီတွင် မြစ်ထဲ၌ ငါးများ ပေါက်ဖွားနေသဖြင့် တံတားပေါ်မှနေ၍ ပိုက်နှင့်သဲ့ကာ ယူလိုက်ရုံသာရှိသည်။ ပိုတိုမက်မြစ်ကြီးအတွင်း၌ ကူးလူးသွားလာနေသော သင်္ဘောများကို တွေ့မြင်နိုင်ပေသည်။ ၁၈၆၁ ခုနှစ်တွင် သင်္ဘောဖြူများသည် ဗိုလ်ချုပ်မက္ကလီလင် ဦးစီးသော ပြည်ထောင်စုတပ်သားများကို ကျွန်းဆွယ်သို့ သယ်ယူသွားဖူးလေသည်။ တပ်သားများမှာ အသွားတွင် ပျော်ရွှင်စွာသွားကြသော်လည်း အပြန်၌ကား ဒဏ်ရာရသူများနှင့် သေသူများ ပြည့်နှက်ကာ မျက်စိမလှ၊ မျက်နှာမလှ ဖြစ်လာခဲ့ကြလေတော့သည်။

ရေတပ်တွင် ‘မြစ်ဘုရင်မ’သည် တန်ခိုးအကြီးဆုံး ဖြစ်၏။ ဘုရင်မဟူသောအမည်ကြောင့် တန်ခိုးကြီးရသည် မဟုတ်၊ သမ္မတကြီးကို တင်ဆောင်ရသောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ဖေဖော်ဝါရီလ (၃)ရက်နေ့တွင် ‘မြစ်ဘုရင်မ’ ပေါ်၌ သမ္မတကြီးသည် နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီးဆီးဝဒ်နှင့်အတူ ပြည်နယ်စုကိုယ်

စားလှယ်များဖြစ်သော ပြည်နယ်စု ဒုတိယသမ္မတစတီဖင်နှင့် အခြားကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးတို့ကို တွေ့ဆုံ၍ ငြိမ်းချမ်းရေးကို ဆွေးနွေးလေသည်။ လင်ကွန်းသည် စတီဖင်နှင့် လွှတ်တော်တွင် အသိအကျွမ်း ဖြစ်ခဲ့ဖူးသည်။ တစ်ခါက စတီဖင်စကားပြောပုံနှင့် အချက်အလက်တို့ကို နှစ်သက်လွန်း၍ သူ့မှတ်တမ်းတွင် ‘မျက်နှာဖြူရော်ရော်နှင့် ကိုယ်ဟန်သေးသေး ချောင်းဆိုးသွေးပါရုပ်ပေါက်နေသော ဤသူသည် စကားပြောရာ၌ အလွန်တော်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်ဖြစ်ပေသည်။ တစ်ခါက သူပြောသော စကားကို ကြားနာရသဖြင့် ကျွန်ုပ်မှာ မျက်ရည်ပင် မဆည်နိုင်အောင် ဖြစ်ခဲ့ရသေးတော့၏’ ဟု ရေးသားထားလေသည်။

သူတို့သည် လေးနာရီမျှ ဆွေးနွေးသော်လည်း စေ့စပ်၍ မရချေ။ နောက်ဆုံး၌ လင်ကွန်းက အစိုးရအဖွဲ့ဝင်အဖြစ်နှင့် သူပုန်တို့ကို လက်ခံဆွေးနွေးခြင်းပင်လျှင် သင့်လျော်သော အပြုအမူမဟုတ်ဟု ထင်ကြောင်း ပြောပြလေသည်။ ထိုအခါ တစ်ယောက်က ရှေးရာဇဝင်တွင်လည်း ဘုရင်နှင့်သူပုန် ဆွေးနွေးဖူးကြောင်း၊ ဗြိတိသျှဘုရင် ပထမမြောက် ချားလ်စ်လက်ထက်ကဖြစ်ကြောင်းပြောလိုက်ရာ လင်ကွန်းက ပထမမြောက် ချားလ်စ်အကြောင်း သူသိရသည့် အချက်တစ်ခုမှာ ထိုဘုရင်အား ဦးခေါင်းဖြတ်၍ သတ်ပစ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။

ကိုယ်စားလှယ်များ ပြန်တော့မည်အပြုတွင် လင်ကွန်းက မိတ်ဆွေဟောင်းစတီဖင်အား ‘ကဲ စတီဖင်၊ တိုင်းပြည်ကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်လို့တော့ ကျုပ်တို့ ဘာမှ လုပ်ပေးနိုင်မယ် မထင်လှဘူး။ ဒါပေမယ့် မိတ်ဆွေအဖြစ်နဲ့ ဘာလုပ်ပေးရမလဲ ပြောပါ။ လုပ်ပေးပါ့မယ်’ ဟု ဆိုလိုက်ရာ စတီဖင်က ‘အထူးတော့မရှိပါဘူး၊ ဒါပေမယ့် ကျုပ်တူကလေး တစ်ယောက် စစ်သုံးပန်းအဖြစ်နဲ့ လနှစ်ဆယ်လောက် အဖမ်းခံနေရတယ်။ အဲဒါကို လွှတ်ပေးနိုင်ရင် လွှတ်ပေးပါ’ ဟု တောင်းဆိုလိုက်လေသည်။

လင်ကွန်းက လွှတ်ပေးပါမည်ဟု ဝန်ခံလိုက်ပြီးလျှင် နောက်များမကြာမီ စတီဖင်၏တူ စစ်ဗိုလ်ကလေးအား သုံးပန်းချင်း လဲလှယ်နည်းဖြင့် ပြန်လွှတ်လိုက်လေသည်။

“မြစ်ဘုရင်မ” ပေါ်တွင် ပြောသမျှ ဆိုသမျှတို့ကို နိုင်ငံရေးသမားများက အထူးပင် ကြားသိလိုကြသည်။ သမ္မတကြီးနှင့် လိုက်ပါသွားသော မေဂျာအက်ကတ်သည် သမ္မတကြီးရှေ့တွင် စာအိတ်တစ်အိတ်ကို ဖွင့်လိုက်

သည်။ ထိုစာအိတ်ကို သူ့အား မိတ်ဆွေတစ်ဦးက ပေးလေသည်။ ထိုမိတ်ဆွေက သူ့အား စေ့စပ်ရေး ဆွေးနွေးပွဲအကြောင်း ပြန်၍ပြောပြရန် တောင်းပန်ထားလေသည်။ စာအိတ်ထဲမှ ဒေါ်လာတစ်သိန်းတန် ချက်လက်မှတ်တစ်စောင် ထွက်လာလေသည်။ အက်ကတ်က ချက်လက်မှတ်ရှင် မည်သူဖြစ်သည်ဟု ဖွင့်ဟပြောစေကာမူလည်း လင်ကွန်းက ထိုပုဂ္ဂိုလ်မှာ နာမည်ကြီးနိုင်ငံရေးသမားတစ်ဦး ဖြစ်ကြောင်း ချက်ချင်းပင် သိလေသည်။

“မြစ်ဘုရင်မ” ဝါရှင်တန်မြို့သို့ ပြန်ရောက်ပြီး မကြာမီအတွင်း သမ္မတကြီးက အစိုးရအဖွဲ့ အစည်းအဝေးတစ်ရပ် အမြန်ခေါ်၍ တောင်ပိုင်း ပြည်နယ်များနှင့် ပြန်လည်စေ့စပ်ရန် အဆိုတစ်ရပ်ကို တင်သွင်းလေသည်။ ထိုအဆိုအရ ပြည်နယ်စုတပ်များအားလုံးက ဧပြီလမတိုင်မီ လက်နက်ချလျှင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ပြည်နယ်အစိုးရများအား ကျေးကျွန်များ လွတ်ငြိမ်းခွင့် ပေးသဖြင့် လျော်ကြေးငွေ ဒေါ်လာကုဋေလေးဆယ်ပေးရန် ဖြစ်သည်။ ထိုအဆိုကို အစိုးရအဖွဲ့ဝင်အားလုံးက ကန့်ကွက်သဖြင့် သမ္မတကြီးမှာ မတတ်နိုင်တော့ဘဲ သက်ဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများကို “၁၈၆၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၅)ရက်နေ့တွင် ဤအဆိုကို တင်သွင်းသော်လည်း အစိုးရအဖွဲ့က ပယ်ချလိုက်သည်” ဟု မှတ်တမ်းရေးကာ စာတွဲတွင် တွဲထားလိုက်လေသည်။

အာယာတစ် ကင်းလျက် (၁၈၆၅ မတ် ၄)

ကက်ပီတယ်အစိုးရဌာနချုပ် အဆောက်အဦကြီး၏ အရှေ့ဘက် လှေကားထစ်ကြီးများအပေါ်တွင် ရွာသွန်းလျက်ရှိသော မိုးပေါက်တို့သည် ကျလျက်ရှိသည်။ အဆောက်အဦကြီး၏ထိပ်တွင် လွတ်လပ်ရေးရုပ်တုကြီးလည်း လက်တစ်ဖက်တွင် ဓားရှည်ကို ကိုင်ကာ၊ တစ်ဖက်တွင် ဒိုင်းကို ကိုင်လျက်ရှိလေသည်။ လှေကားထစ်နှင့် စင်မြင့်တို့တွင် အရပ်များ ထူ၍ထားသည်။ စင်မြင့်ဘေးပတ်ဝန်းကျင် ပင်လယ်မျက်နှာပြင်ကြီးမှာ တဖြိုင်ဖြိုင် ရွာသွန်းနေသော မိုးထဲတွင် လှုပ်လှုပ်ရှားရှားနှင့် လှိုင်းထူ၍ နေလေသည်။ သမ္မတဟောင်းနှင့် သမ္မတသစ်တို့ ရာထူးလွှဲပြောင်းသော ပွဲသဘင်ဖြစ်လေရာ သမ္မတဟောင်းနှင့် သမ္မတသစ်တို့ကား ထိုအကြိမ်အဖို့ တစ်ဦးတည်းသာ ဖြစ်ပေသည်။

မွန်းတည့်ခါနီးတွင် လင်ကွန်းသည် ကြေးဝါတ်ခါးကြီးကို ဖွင့်၍ စင်မြင့်ပေါ်သို့ ရောက်လာလေသည်။ သူ့ဦးစီးခဲ့သော ပြည်ထောင်စုကြီးမှာ လေးနှစ်တိုင်မျှ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်သော်လည်း ခိုင်မြဲလျက်ပင် ရှိနေလေ

သည်။ နောက်ဆုံး၌ ပြည်ထောင်စုတပ်များလည်း အောင်ပွဲရကာ အခိုင်အခံ့တည်နေကြလေသည်။ စင်မြင့်ပေါ်မှ မိန့်ခွန်းမြွက်ကြားနေသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးလည်း ပင်ပန်းနွမ်းနယ်နေသော ပြည်ထောင်စုကြီးအဖို့ ကျောက်ဆောင်ကြီးသဖွယ် ခိုင်ခံ့တည်ကြည်စွာ ရှိပေတော့သတည်း။

လူထုက လင်ကွန်းမိန့်ခွန်းပေးခါနီးတွင် မိုးကွဲမျှအသံကြီးနှင့် ကောင်းချီးပေးလိုက်သည်။ ထိုအခိုက် မိုးတိတ်သွားပြီးလျှင် နေရောင်ခြည် ပြုထွက်လာလေသည်။ ထိုအခြင်းအရာကို လူထုက နိမိတ်ကောင်းသည်၊ မျှော်လင့်ချက်ရောင်ခြည် ထွန်းကားလာပေပြီဟု ဆိုလေသည်။

“ပြည်ထောင်စုသား အပေါင်းတို့၊ ယခုအကြိမ်မှာ ကျွန်ုပ်အဖို့ ဒုတိယအကြိမ် ကျမ်းသစ္စာ ကျိန်ဆိုခြင်းဖြစ်သဖြင့် စင်စစ်သော်ကား ကျွန်ုပ်၏မိန့်ခွန်းမှာ ရှည်ဖို့မလိုပေ။ သို့ရာတွင် နောင်ရေးကိစ္စများနှင့် ဆောင်ရွက်ဖွယ် အရပ်ရပ်တို့ကို အသေးစိတ်ဖော်ပြရန် လိုနေပါသည်။ လွန်ခဲ့သည့် လေးနှစ်အတွင်းက ဖြစ်ပျက်သမျှ အကြောင်းခြင်းရာတို့ကို အထူး ဖော်ပြနေဖွယ်မလို။ အားလုံးပင် သိပြီးဖြစ်ပေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ အားကိုးလျက်ရှိသော တပ်မတော်ကြီး၏ အင်အားသတ္တိမှာလည်း အထူးပင် ကျေနပ်ဖွယ် ရှိပါ၏။ သို့သော် နောင်ရေးကို ကြိုတင်၍ မပြောဝံ့ပါ”

“လွန်ခဲ့သည့် လေးနှစ်အတွင်းက ပြည်ထောင်စု တစ်ခုလုံးမှာ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်နေသဖြင့် ထိုစစ်ကြီး မဖြစ်မီကလေးကပင် စစ်ကို ကြောက်ရွံ့ကာ စစ်မဖြစ်အောင် ကြိုးစားခဲ့ကြပေသည်။ လွန်ခဲ့သည့်လေးနှစ်က ကျွန်ုပ် ရာထူးလက်ခံပွဲ၌ ဤနေရာကပင် ပြည်တွင်းစစ်ကြီး မဖြစ်ဘဲနှင့် ပြည်ထောင်စုကြီး ပြိုကွဲပျက်စီးခြင်းမှ ကာကွယ်နိုင်ရန် ပြောဟောနေခိုက်၌ပင်လျှင် မြို့ထဲတွင် သူပုန်တို့၏ ကိုယ်စားလှယ် လက်ပါးစေတို့က ပြည်ထောင်စုကြီးကို ဖြိုဖျက်ရန် ကြံစည်နေခဲ့ကြလေသည်။ နှစ်ဖက်လုံးက စစ်ကို မုန်းသည်ဆိုသော်လည်း တစ်ဖက်က ပြည်ထောင်စုကြီး ဖြိုဖျက်ဖို့ဆိုလျှင် စစ်ဖြစ်ချင်ဖြစ်ပေစေဟု အောက်မေ့သည်နှင့်အမျှ ကျန်တစ်ဖက်ကလည်း ပြည်ထောင်စုကြီး တည်တံ့မည်ဆိုလျှင် စစ်ဖြစ်ချင်ဖြစ်ပေစေဟု အောက်မေ့ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်ရတော့သည်”

“ပြည်ထောင်စုသားများအနက် ရှစ်ပုံတစ်ပုံမှာ အသားမည်း လူမျိုးများဖြစ်ရာ ထိုသူတို့သည် ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ ပြည်နယ် အသီးသီးတွင် မျှ၍မနေကြဘဲ တောင်ပိုင်းဒေသများ၌သာ စု၍ နေကြကုန်၏။ ထိုလူစုကြောင့် ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဖြစ်ရသည် ကိုကား လူတိုင်းအသိပင်။ ပြည်ထောင်စုကြီးကို ဖြိုဖျက်၍ ကျေး ကျွန်စနစ်ကို တည်မြဲအောင် သူပုန်တို့က ကြံစည်ရာတွင် ကျွန်ုပ်တို့ က ပြည်ထောင်စုကြီး ပြိုကွဲပျက်စီးခြင်းကို မခံရနိုင်၍ ကာ ကွယ်ကြရသည်”

“နှစ်ဖက်လုံးကပင် ပြည်တွင်းစစ်ကြီး ဤမျှ ကြီးမားပြင်း ထန်၍ တာရှည်လိမ့်မည်ဟု မမျှော်လင့်ခဲ့ချေ။ စစ်ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းမှာ စစ်ကြီး မပြီးမီပင်လျှင် ပျောက်သွားပေပြီ။ ကျေးကျွန်စနစ်သည် တည်မြဲခြင်း မရှိချေ။ ယင်းသို့ ဖြစ်လိမ့်မည် ဟု နှစ်ဖက်လုံးကပင် မမျှော်လင့်ခဲ့ကြပေ။ နှစ်ဖက်လုံးက လွယ် လွယ်နှင့် စစ်နိုင်လိမ့်မည်ဟု ထင်ခဲ့ကြသော်လည်း စစ်ရေးမက် ရေးခက်ခဲကြောင်း လက်တွေ့သိကြရပေပြီ။ နှစ်ဖက်လုံးသည် ဤဘုရားကို ကိုးကွယ်၍ ဤကျမ်းစာကိုပင် ဖတ်ရှုကြပေသည်။ နှစ်ဖက်လုံးက ဘုရားကိုတိုင်တည်၍ မိမိတို့ဘက်ကို ဘုရားသခင် က မှိုင်းမတော်မူပါဟု ဆုတောင်းကြသည်။ စင်စစ်သော်ကား ဘုရားသခင်သည် ဆန်ကျင်ဘက် ရည်ရွယ်ချက်ရှိသူ နှစ်ဦးအား တစ်ပြိုင်နက် မှိုင်းမတော်မူနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်း သတိပြုကြ ပါလေ။ စင်စစ် ယခု၌မူကား နှစ်ဖက်လုံးကပင်လျှင် ဆုတောင်း မပြည့်ဘဲ နေကြရတော့သည်”

“ဘုရားသခင်၏ အလိုတော်ကိုကား သိနိုင်ခဲ့ပေစွ။ အကု သိုလ်တရားသည်ကား လောက၌ ရှိ၏။ သို့သော် အကုသိုလ်တ ရားပွားများစေသူကို ဘုရားသခင်က ဆုံးမတော် မူပေလိမ့်မည်။ အကယ်၍ အမေရိကန် ကျေးကျွန်စနစ်သည် အကုသိုလ်တစ်ခု အဖြစ်နှင့် အစကတည်းက တည်ရှိနေသည်ဟု ဆိုရစေဦးတော့၊ ယခု၌ကား ဘုရားသခင် အလိုတော်အရ ထိုအကုသိုလ်တရားကို ပယ်ရှားရတော့မည်”

“ထို့ကြောင့်လည်း ဤပြည်တွင်းစစ်ကြီးကို ဘုရားသခင်က ဖြစ်ပွားစေတော်မူသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဤအကုသိုလ်ရင်းသော ပြည်တွင်းစစ်ကြီး အမြန်ပြီးဆုံးပါစေဟူ၍ ဆုတောင်းလိုက်ရပေ သည်”

“မည်သူ့အပေါ်မျှ အာဇာတတရား ရှေ့ထားခြင်းမပြုဘဲ အားလုံးပေါ်တွင် မေတ္တာထားရန် မှန်ကန်သောတရားကို တည် ကြည်သော သမာဓိတရားနှင့် ကြီးပမ်းဆောင်ရွက် သွားကြရပေ မည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ဝတ္တရားကား ပြည့်ဒဏ်ရာကို ကုသခြင်းနှင့် စစ်ပွဲတွင် အသက်ဆုံးရှုံးရသူတို့၏ သားမယားတို့အား ကြည့်ရှု စောင့်ရှောက်ခြင်းကိုပင် ဖြစ်ပေသည်။ ယင်းသို့လျှင် ကျွန်ုပ်တို့ သည် မှန်သောတရား အရင်းခံသည့် ထာဝစဉ် ငြိမ်းချမ်းရေးကို ကျွန်ုပ်တို့အဖို့သာမက ကမ္ဘာအရပ်ရပ်ရှိ လူမျိုးအသီးသီးတို့အဖို့ ပါရရှိအောင် ကြိုးပမ်းကြရပေတော့မည်ပင်တည်း”

လင်ကွန်းက ဤသို့ ခုံညား တည်ကြည်သော စကားလုံးများကို ခုံညား တည်ကြည်သော လေသံဖြင့် မိန့်ကြားလိုက်ပြီးသည့်အခါ ပရိသတ်တို့ မှာ အားရစွာ ဩဘာပေးကြလေသည်။ များစွာသော မျက်နှာတို့တွင် မျက် ရည်စက်လက်နှင့် ဖြစ်နေကြလေသည်။

လွှတ်တော် တရားဝန်ကြီးချုပ်သည် လင်ကွန်းအား သမ္မာကျမ်းစာကို ဖွင့်၍ ကျမ်းကျိန်ပေးရာ လင်ကွန်းက နောက်ကလိုက်၍ ဆိုရလေသည်။ ထို့ နောက် သူ၏ရင့်ရော်သော မျက်နှာကြီးနှင့် သမ္မာကျမ်းစာကိုကပ်ကာ အလေး ပြုလေသည်။

ကျမ်းသစ္စာ ကျိန်ဆိုပွဲကြီး ပြီးဆုံးသည့်နောက် လူထုလည်း ပျော်ရွှင် သောစိတ်ဖြင့် မိမိတို့လိုရာသို့ အသီးသီး ထွက်ခွာသွားကြကုန်၏။ သမ္မတကြီး လည်း လူအချို့နှင့် လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် သူ့သား ‘တက်’ အတွင်းက စောင့်နေသော ရထားကြီးထဲသို့ ဝင်၍ အိမ်တော်သို့ ထွက်သွားလေသည်။

“မင်း နေပွင့်လာတာ သတိပေးလိုက်မိသေးရဲ့လား။ ငါတော့ နေပွင့် တာမြင်လိုက်ရလို့ သိပ်ဝမ်းသာသွားတာပဲ” ဟု ရထားထဲတွင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု၏ တစ်ဆယ့်ခြောက်ဦးမြောက် သမ္မတကြီးလင်ကွန်းက သူ့သား ကို ပြောလေသည်။

ငြိမ်းချမ်းရေး စည်းကမ်းချက်များ

ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်၏ တပ်သားပေါင်း တစ်သိန်းသုံးသောင်းတို့သည် ပိတာစဘတ် မြို့တွင်းရှိ ရောဘတ်လီး၏တပ်များကို ဆယ်လတိုင်တိုင် ဝိုင်းထားကြသည်။ သူတို့အဖို့ စားရေရိက္ခာ ပြည့်စုံသည်နှင့်အမျှ ရောဘတ်လီး၏ တပ်သားငါး သောင်းတို့မှာ စားရမဲ့သောက်ရမဲ့ ဖြစ်နေချေသည်။ တောင်ပိုင်းဒေသများ၌ အစစအရာရာ ရှားပါး၍ ဆင်းရဲဒုက္ခ ရောက်နေကြသော်လည်း မြောက်ပိုင်း ၌ကား စစ်ကို အကြောင်းပြု၍ ချမ်းသာဖြိုး နေကြကုန်၏။ စစ်ကြီးပြီးခါ နီးပြီဟု နှစ်ဖက်လုံးကပင် သိလာကြလေပြီ။

“မြစ်ဘုရင်မ” သည် ပိုတိုမက်မြစ်တွင် နောက်တစ်ကြိမ် စုန်ဆင်း သွားရပြန်လေပြီ။ ယခုအကြိမ်၌ သမ္မတကြီးသာမက သမ္မတကတော်ကြီးနှင့် သားဖြစ်သူ “တက်” တို့လည်း ပါရှိလေသည်။ လင်ကွန်းမှာ ယခုအကြိမ်၌ ဆစ်တီးပိုင်မြို့ကလေးသို့ သွား၍ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်နှင့် တပ်သားများအား ကြည့်ရှု ရန် ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းသည် ဆာဗားနားမြို့မှ ကျော် လွန်၍ တောင်ပိုင်းကာရိုလိုင်နားနယ် ကိုလံဘီယာမြို့ကို သိမ်းပိုက်လိုက်လေ ပြီ။ ဂရန်က ရှားမင်းအား ဟင်မတန်မြို့သို့ လာရောက်၍ သူနှင့် သမ္မတကြီး တို့ကို တွေ့ဆုံရန် ခေါ်လိုက်လေသည်။ သူတို့သုံးဦး စစ်ကိစ္စ ဆွေးနွေး၍ နောက်ဆုံး ထိုးစစ်ဆင်ရန် စီစဉ်ခြင်းဖြစ်သည်။

လင်ကွန်းသည် ချက်ချင်းပင် ပိတာစဘတ်မြို့ စစ်မျက်နှာပြင်သို့ သွားရောက် ကြည့်ရှုလေသည်။ ထိုနေ့နံနက် စောစောကပင် ပြည်နယ်စုတပ် များတိုက်ခိုက်မှုကို တွန်းလှန်လိုက်ခဲ့ကြရသေးသည်။ လင်ကွန်းလည်း တိုက်ပွဲ ပြီးစဖြစ်သဖြင့် စစ်၏ ကောက်လှိုင်းများဟု ဆိုအပ်သည့် သူသေသူနာတို့ကို သူ့အဖို့ တစ်သက်တွင် ပထမအကြိမ် တွေ့မြင်ရလေသည်။

ဂရန်နှင့် လင်ကွန်းတို့သည် မြင်းစီး၍ စစ်တပ်ကို လှည့်လည်စစ်ဆေး ကြလေသည်။ စစ်တပ်သည်ကား ရစ်ချ်မြို့တော်ကို အကြီးအကျယ် တိုက် ခိုက်ရန် ပြင်ဆင်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ သမ္မတကြီးအား တပ်သားများက ဘင်ခရာ များတီးမှုတ်၍ အလံကြီးများလွှင့်ကာ အလေးပြုကြလေသည်။

“မြစ်ဘုရင်မ” ပေါ်တွင် ဂရန်၊ ရှားမင်းနှင့် လင်ကွန်းတို့သည် စစ်ဆင်မှုရေးရာကို ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ကြလေသည်။ လင်ကွန်းက နောက်ထပ်၍ တိုက်ပွဲများဆင်စရာ မလိုတော့။ ပြည်နယ်စုတပ်သားများလည်း မိမိတို့ရပ် ဌာနသို့ပြန်ကာ လယ်ယာစိုက်ပျိုးမှုကို ယခင်ကအတိုင်း လုပ်ကိုင်နေကြလျက်

ခွဲထွက်သွားသော ပြည်နယ်အစိုးရများလည်း ပြည်ထောင်စုထဲသို့ အသီးသီး ပြန်ဝင်ပြီးလျှင် နဂိုအတိုင်းနေသွားကြရန်သာ လိုသည်ဟု ဆိုလေသည်။ သူက မည်သူ့ကိုမျှ အာယာတတရားမထားဘဲ အပြစ်မယူ ကလဲ့စားမချေရန် အထူး လိုလားပေသည်။ လင်ကွန်းနှင့် စစ်ဗိုလ်ကြီးတို့သည် တောင်ပိုင်းက လက်နက် ချသည့်အခါ သတ်မှတ်ရမည့် ငြိမ်းချမ်းရေး စည်းကမ်းချက်များကို ဆွေးနွေး နေကြလေသည်။ လင်ကွန်း၏ အလိုအားဖြင့် ထိုစည်းကမ်းချက်များမှာ ကြပ် တည်းခြင်းမရှိဘဲ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ခွင့်လွှတ်တတ်သည့်သဘော၊ ရက် ရောကြည်ဖြူသော စိတ်ထားတို့ကို ဖော်ပြသည့် စည်းကမ်းချက်များသာ ဖြစ်ရပေမည်။ လက်စားချေခြင်း၊ အပြစ်ဒဏ်ပေးခြင်း၊ ချိုးနှိမ်ခြင်း စသည့် အပြုအမူများကို အထူးရှောင်ကြဉ် ကြရပေမည်။ လင်ကွန်းသည်ကား ညီ ညွတ်၍ အင်အားနှင့် ပြည့်စုံသော လွတ်လပ်ရေးအသစ်ကိုရသည့် ပြည်ထောင် စုကြီးကို မျှော်မှန်းမိလေသည်။

ရစ်ချ်မြို့တော်ကြီး ကျဆုံးပြီ

“ရစ်ချ်မြို့က ယနေ့ည ထွက်သွားကြပါ” ဟု ရောဘတ်လီးက ပြည်နယ်စု သမ္မတဂျက်ဖာဆင်ဒေးဗစ်အား သံကြိုးရိုက်လိုက်သဖြင့် ရစ်ချ်မြို့မြို့တော်ရှိ အစိုးရဘက်သားများရော မြို့သူမြို့သားတို့ပါ လှည်း၊ ရထားတို့ဖြင့် မြို့မှ ထွက်သွားကြလေသည်။ တစ်ညလုံး တံတားများဖျက်သော ဒိုင်းနမိုက်သံများ ဖြင့် ဆူညံနေ၏။ ဝါဂွမ်းစက်ကြီးကို မီးရှို့လိုက်သဖြင့် တစ်မြို့လုံးမှာ မီးထိန် ထိန်လင်း၍ နေတော့သည်။ အစားအသောက် ရှားပါး၍ ငတ်မွတ်နေသော မြို့သူမြို့သားတို့သည် အခွင့်ကြုံသဖြင့် အစားအသောက်ဆိုင်များသို့ ဝင်ရောက် လုယက် စားသောက်ကြလေသည်။

“ကျွန်တော်တို့ ရစ်ချ်မြို့ကို ယနေ့နံနက် ရှစ်နာရီဆယ့်ငါးမိနစ်တွင် သိမ်းလိုက်ပြီ” ဟူသောသံကြိုးကို ဝါရှင်တန်မြို့တော် စစ်ရုံးက ရစ်ချ်မြို့မှ ရရှိလေသည်။ ဤသံကြိုးစာသည် ရစ်ချ်မြို့မှ လေးနှစ်အတွင်း ပထမအကြိမ် ရောက်ရှိလာသော သံကြိုးစာပင် ဖြစ်လေသည်။ ဝမ်းသာလုံး ဆိုနေသော နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီး စတင်တန်က အမြောက် အကြိမ်ရှစ်ရာ ပစ်ဖောက်စေပြီး လျှင် တစ်မြို့လုံး ပျော်ပွဲများ ဆင်ယင်စေလေသည်။ ပြည်ထောင်စုတစ်ခု လုံးတွင် ပျော်ကြပါးကြ ဆူညံကြနှင့် ကမ္ဘာကြီး ပြုပျက်တော့မည့် အသံကြီး များကဲ့သို့ပင် ဖြစ်သွားလေတော့သည်။ ရုံးများပိတ်ထားပြီးလျှင် မြို့ပေါ်ရှိ

လမ်းများတစ်လျှောက်တွင် စုရုံးသွားလာ၍ တရားဟောသူက ဟော၊ ဘင် ခရာတီးသူက တီး၊ အလံလွှင့်သူက လွှင့်နှင့် ယောက်ယက်ခတ်၍သာ နေ လေသည်။ အစိုးရအရာရှိကြီး တစ်ယောက်က လမ်းဆုံလမ်းမတွင် ရပ်၍တွေ့ သမျှ နီဂရိုးတို့အား ဆင့်ငါးဆယ်စီကမ်း၍ 'ဘောဘီလုံမြို့ကြီး ကျသွားပြီ' ဟု ဆိုလေသည်။ သမ္မာကျမ်းစာ၌ ဘောဘီလုံမြို့ကြီး ကျသွားပြီးနောက် စစ်ကြီး ပြီးဆုံးသွားကြောင်း ပါရှိလေသည်။

ဒေးဗစ်၏ ကုလားထိုင်

အိမ်မီးဖိုမှထွက်သော မီးခိုးသည် ဖြူဖွေး၍ ကြည့်ချင်စဖွယ်ဖြစ်သည်။ ရနံ့ သင်းလှသည်။ မြို့ကို မီးရှို့၍ ထွက်လာသော မီးခိုးသည်ကား မည်းနက်ညစ် ထေး၍ အနံ့ဆိုးလှသည်။ ရစ်ချ်မွန်မြို့၌ နေရာတကာတွင် မီးသင့်လျက်ရှိ သည်။ လမ်းများလည်း လူသူကင်းမဲ့နေတော့၏။ ကြောက်အားပိုနေသော မြို့သူမြို့သားတို့သည် အိမ်ထဲ၌သာ ကုပ်၍ နေကြလေသည်။

“မြစ်ဘုရင်မ” က လင်ကွန်းအား ဆစ်တီပိုင်မြို့သို့ သယ်ဆောင် လာပြီးနောက် လင်ကွန်းသည် လှေဖြင့် ရစ်ချ်မွန်မြို့ ဆိပ်ကမ်းသို့ သူ့သား 'တက်' အပြင် အစောင့်ရေတပ်သား ဆယ်ယောက်နှင့်အတူ ရောက်သွားလေ သည်။ သူ့ရောက်ကြောင်း သိသွားသော နီဂရိုးတို့သည် သူ့အား ကယ်တင်သူ ဟူသောသဘောဖြင့် ဝိုင်း၍ ဦးညွတ်ကာ ကောင်းချီးပေးကြလေသည်။ လင် ကွန်းနှင့် နောက်လိုက်တို့ လူခြေတိတ်သော ရစ်ချ်မွန်လမ်းမကြီး တစ်လျှောက် သို့ လျှောက်သွားကြသောအခါ အိမ်တွင်း၌ ပုန်းအောင်းလျက်ရှိသည့် မြို့သူ မြို့သားတို့သည် လေးနှစ်ပတ်လုံး သူတို့မုန်းတီးခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးကို ပြတင်း တံခါးကြားမှ ချောင်း၍ ကြည့်နေကြကုန်၏။

အရပ်ရှည်ရှည် သမ္မတကြီးနှင့် နောက်လိုက်တို့ လမ်းလျှောက်သွား စဉ် ရန်သူက သူ့အား သေနတ်နှင့် ချောင်း၍ပစ်ခတ်လိုက်၍ ပစ်နိုင်သောအခွင့် သာလေသည်။ သို့ရာတွင် ကံကောင်းထောက်မ၍ ဘေးမထိရန်မငြိဘဲ ပြည် နယ်စုအစိုးရဌာနချုပ် အဆောက်အဦသို့ ရောက်သွားကြလေသည်။ လင်ကွန်း လည်း သမ္မတကျက်ဖာဆင်ဒေးဗစ် ထိုင်သွားခဲ့သော ကုလားထိုင်တွင် ထိုင်လေ သည်။ ယင်းသို့ ထိုင်ခြင်းသည် သူ့အား မုန်းတီးမှုကို တစ်နည်းအားဖြင့် ပပျောက်စေ၍ ပြည်ထောင်စုကြီး ပြန်လည်ညီညွတ်ကာ ပြည်သစ်တည် အံ့သောနိမိတ်ပင် ဖြစ်ပေတော့သည်။

The Key

လက်နက်ချုပ်

မြောက်ပိုင်းဗာဂျီးနီးယားတပ်မဟာမှာ ပင်ပန်းနွမ်းနယ်စွာ ခံစစ်ဆင်၍ အပြေး ဆုတ်ခွာနေရလေသည်။ အခြေအနေကို သေချာစွာ စိစစ်လိုက်လျှင် စားရေ ရိက္ခာနှင့် လက်နက်များမရှိသလောက်ဖြစ်နေသည့် အကြောင်းကြောင့် ရန်သူ အား မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မနိုင်နိုင်ကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။ မနိုင်မည့်အတူ ဆက်လက် တိုက်ခိုက်နေရန် မသင့်ဟု ပြည်နယ်စုဗိုလ်ချုပ်တို့ ဆုံးဖြတ်လိုက် ကြသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီးနှင့် ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်တို့သည် လက်နက်ချရေး ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အကြောင်းကြားဆက်သွယ်မှု ပြုကြ လေသည်။ နောက်ဆုံး၌ လက်နက်ချရေးကိစ္စအတွက် ဗိုလ်ချုပ်နှစ်ဦး တွေ့ဆုံ ရန် ချိန်းဆိုလိုက်လေသည်။

ဗိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီးသည် အရင်ရောက်နှင့်နေ၏။ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန် နှင့် နောက်လိုက်တို့သည် မကြာမီ ချိန်းထားသော အခန်းကလေးတွင်းသို့ ဝင်လာကြလေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီးသည် အသက်(၅၃)နှစ်ရှိ၍ ဆံပင် များဖြူနေလေပြီ။ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်အား (၄၂)နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ သူတို့ နှစ်ယောက်သည် ယခင် မက္ကစီကိုစစ်ပွဲတွင် အတူတကွ အမှုထမ်းခဲ့လေ သည်။ အာလာပသလ္လာပ စကားအနည်းငယ် ပြောဆိုကြပြီးနောက် ဗိုလ်ချုပ် ရောဘတ်လီးက စ၍ 'ကဲ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်၊ ကျုပ်တို့ အခု တွေ့ဆုံကြရတဲ့ အကြောင်းကိုတော့ သိပြီးဖြစ်မှာပေါ့။ ကျုပ်တပ်များ လက်နက်ချရင် ဘယ်လို စည်းကမ်းချက်ထားမယ်ဆိုတာ သိပါရစေ' ဟု မေးလိုက်ရာ ဗိုလ်ချုပ်ဂရန် က စည်းကမ်းချက်များကို အတိုချုံး၍ ဖော်ပြလေသည်။ ရောဘတ်လီးသည် ခေါင်းညိတ်၍ ဂရန်အား ထိုစည်းကမ်းချက်များကို ရေးသားပေးရန် တောင်းဆို လေသည်။ ဂရန်လည်း စစ်အမိန့်စာအုပ်မှ စာရွက်တစ်ရွက်ကို ဆွဲဆုတ်ကာ ခဲတံဖြင့် စည်းကမ်းချက်များကို ရေးပြီးလျှင် ရောဘတ်လီးအား ပေးလိုက်လေ သည်။ စည်းကမ်းချက်များမှာ မများလှ မခက်ခဲလှပေ။ ရှိသမျှ လက်နက် တို့ကိုပေးအပ်၍ တပ်အရာရှိများနှင့် တပ်သားများသည် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် မြင်းများ၊ သေနတ်များကိုယူ၍ မိမိတို့အိမ်သို့ အသီးသီး ပြန်ကြရန်ပင်ဖြစ် သည်။ ယင်းသို့ အိမ်ပြန်ပြီးလျှင် စစ်မဖြစ်မီက လုပ်မြဲအလုပ်အကိုင်များကို အေးချမ်းစွာ လုပ်ကိုင်နေရန်သာ ရှိသည်။ ယင်းသို့ လက်နက်ချ တပ်ဗိုလ်များ၊ တပ်သားများအား သက်ဆိုင်ရာအရာရှိတို့က စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုမည် ဖြစ် ကြောင်း ရေးသားပေးလိုက်လေသည်။

The Key

ရောဘတ်လီး၏ မျက်နှာမှာ ထိုစည်းကမ်းချက်များကို ကြည့်၍ ရွှင်ပြုံးလာလေသည်။ ‘ဒီလိုဆိုတော့လည်း အကောင်းသားပဲ။ ကျုပ်တပ်များ ဒီစည်းကမ်းချက်များကို ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ လက်ခံကြမှာပါပဲ။ ဒါပေမယ့် တစ်ခုတော့ ပြောချင်သေးတယ်။ ကျုပ်တပ်သားများဟာ သူတို့မြင်း သူတို့ ပိုင်ကြတာချည့် များတယ်။ အဲဒါကို ‘ဘယ်လို သဘောထားရမှာလဲ။’

“ဒါကတော့ ရှင်းသားပဲ။ သူတို့ပိုင်တဲ့ မြင်းတွေကို သူတို့ ယူသွား ကြပေါ့။ တောင်သူလယ်သမားဆိုတော့ မြင်းဟာ အလုပ်လုပ်ရာမှာ အင်မတန် အရေးကြီးတာပဲဗျာ။ ပြန်ယူသွားကြမှ ဖြစ်မှာပေါ့” ဟု ဂရန်က လေအေးက လေးနှင့် ပြန်ပြောလိုက်လေသည်။

“ဒီလို စည်းကမ်းချက်မျိုးဟာ အင်မတန် သင့်လျော်လို့ ကျုပ်တို့ လူစုတွေနဲ့ ခင်ဗျားတို့တစ်တွေဟာ နောင်အရည် သင့်မြတ်ကြဖို့ အကြောင်းပဲ ရှိပါတော့တယ်” ဟု ပြော၍ ရောဘတ်လီး ထွက်သွားလေသည်။

ဂရန်နှင့် သူ့လက်ထောက် အရာရှိများလည်း သက်ကြီးဝါကြီး တစ်ဦးဖြစ်သည့် ပိုလ်ချုပ်ရောဘတ်လီးအား ဦးထုပ်များချွတ်၍ အလေးပြု လိုက်ကြလေသည်။ သူ့ရသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသည့် သူရဲကောင်း ပိုလ်ချုပ်ကြီးမှာ ယခု၌မူ သူတို့၏ ရန်သူ မဟုတ်တော့ပြီ။

စာပေရေးရာ

“ကျုပ် ရိုက်စပီးယား ပြဇာတ်တွေအားလုံး မဖတ်ဖူးပါဘူး။ တချို့တစ်ဝက် ကိုသာ ဖတ်ဖူးပါတယ်။ ဖတ်ဖူးတဲ့အထဲမှာ လီယာဘုရင်ပြဇာတ်၊ တတိယ မြောက် ရစ်ချဒ်ဘုရင်ပြဇာတ်၊ အဋ္ဌမမြောက် ဟင်နရီပြဇာတ်၊ ပြီးတော့ ဟင်း မလက်ပြဇာတ်၊ အထူးသဖြင့် မက္ကဘက်ပြဇာတ်ကို အင်မတန် သဘောကျ တာပဲ။ ကျုပ်ဖြင့် ဘယ်ပြဇာတ်မှ မက္ကဘက်ပြဇာတ်ကို မမီဘူးလို့ ထင်တယ်။ အင်မတန် ကောင်းတာကလားဗျာ” ဟု လင်ကွန်းက ပိုတိုမက်မြစ်ကို ဆန် တက်၍နေသော ‘မြစ်ဘုရင်မ’ ကို ငေးရင်းစာပေအကြောင်း ပြော၍ နေလေ သည်။ ဧပြီလ နွေရာသီတွင် ကြည့်လင်တောက်ပသော နေရောင်အောက်၌ တောင်တန်းကြီးများသည် တင့်တယ် ခုံညားလှပါပေ၏။ ထိုတောင်တန်းကြီး များကြားတွင် တသွင်သွင် စီးနေသော ပိုတိုမက်မြစ်လယ်၌ ‘မြစ်ဘုရင်မ’ ဆန်တက်နေစဉ် လင်ကွန်းသည် စစ်မက်ရေးရာ အကြောင်းကို မေ့ပျောက် လိုက်ပြီးလျှင် မိတ်ဆွေတို့အား ရိုက်စပီးယားပြဇာတ်ကို စိတ်အားထက်သန်စွာ

The Key

ဖတ်ပြနေလေသည်။ အဓိပ္ပာယ်ကောင်းမွန် လေးနက်သော အပိုဒ်တို့ကို ထပ် ကာထပ်ကာ ဖတ်၍ စာပေအရသာကို ခံစားလျက်ရှိသည်။

ယင်းသို့လျှင် လင်ကွန်းက ရိုက်စပီးယား၏ ပြဇာတ်ကြီးကို ဖတ်ပြ နေစဉ် ရောဘတ်လီးနှင့် ဂရန်တို့လည်း ‘အပိုမက်တော့’ အရပ်ရှိ အိမ်ခန်း ကလေးတစ်ခန်းတွင် လက်နက်ချ ပြဇာတ်ကလေးတစ်ခု တကယ်တမ်းခင်း ကျင်း၍ နေကြလေသည်။

မြစ်ဘုရင်မသည် ‘ဘာနွန်’တောင်အနီးမှ ဖြတ်သန်းဆန်တက်နေစဉ် လင်ကွန်းသည် သူ့နောင်တော် သမ္မတကြီးဝါရှင်တန် နှစ်သက်သည့် ‘ဘာနွန်’ တောင်ကြီးကို ငေး၍ကြည့်ကာ သူ့အဖြစ်သနစ်ကို ပြန်ပြောင်းသုံးသပ်နေလေ သည်။ လွန်ခဲ့သော လေးနှစ်ကျော်က သူသည် ‘စပရင်းဖီး’မြို့မှ ဝါရှင်တန် မြို့သို့ သမ္မတရာထူး လက်ခံရန် ထွက်ခွာခါနီးတွင် ‘ကျွန်တော် အခု ဒီက ထွက်သွားပြီး ဘယ်တော့ ပြန်လာရမယ်လို့ မသိနိုင်ပါဘူး။ ကျွန်တော့်မှာ ပြည်ထောင်စု ပထမသမ္မတကြီး ဝါရှင်တန် ထမ်းဆောင်ရတဲ့ တာဝန်ထက်ပင် ကြီးလေးတဲ့ တာဝန်ဝတ္တရားကြီးကို ထမ်းဆောင်ရန် သွားရပါတော့မယ်’ ဟု မိတ်ဆွေတို့အား ပြောခဲ့လေသည်။ ယနေ့၌မူ ထိုကြီးလေးသော တာဝန်ကြီးကို အောင်မြင်စွာ ထမ်းဆောင်ပြီးပြီဟု ဆိုရပေမည်။ သူ၏ ပင်ပန်းနွမ်းနယ်သော မျက်နှာမှာ အောင်မြင်ခြင်း ဂုဏ်ရောင်တောက်လျက် နေလေသည်။ စပရင်းဖီး မြို့ကို ပြန်၍လွမ်းကာ ‘အင်း စပရင်းဖီးမြို့ကို နောက်လေးနှစ်ကြာရင် ငါပြန် ပြီး အေးအေးဆေးဆေး နေရတော့မှာပဲနော်’ ဟု တစ်ကိုယ်တည်း ညည်းလိုက် လေသည်။

သင်္ဘောဖြူကြီးလည်း (၇)လမ်း ဆိပ်ကမ်းတွင် ဆိုက်လေသည်။ သမ္မတကြီးနှင့် နောက်ပါတို့လည်း အိမ်ဖြူတော်သို့ ရထားစီး၍ ပြန်ကြလေ သည်။ မိမိအိမ်သို့ ပြန်ရောက်လျှင် ရောက်ချင်းပင် လင်ကွန်းသည် ဒဏ်ရာ ရလျက်ရှိသော ဝန်ကြီးစတင်တန်၏ အိမ်သို့သွား၍ မေးမြန်းလေသည်။ ဝန်ကြီး စတင်တန်မှာ လင်ကွန်း ရစ်ချ်မွန်သို့ သွားနေခိုက်တွင် မြင်းရထားမှောက်၍ ဒဏ်ရာရလေသည်။ နောက်နေ့ မိုးသောက်ချိန်၌ မိုးတစ်မုံစိမုံရွာနေခိုက်တွင် အမြောက်များ မြေတုန်ဟီးအောင် အချက်(၅၀၀)မျှ ပစ်ဖောက်ကာ ရောဘတ် လီး၏တပ်များ လက်နက်ချကြောင်း ဝါရှင်တန်မြို့၌ ကြေညာလေသည်။ အစိုးရရုံး စာရေးများလည်း အားရဝမ်းသာစွာ သီချင်းများဆို၍ သမ္မတအိမ် တော်ရှေ့သို့ ဝိုင်းလာကြလေသည်။ ဝါရှင်တန်မြို့သူမြို့သား အပေါင်းတို့လည်း

The Key

သမ္မတအိမ်တော်ရှေ့တွင် စုရုံးကာ၊ သမ္မတကြီးအား မိန့်ခွန်းမြှောက်ကြားရန် တောင်းပန်ကြလေသည်။ သမ္မတကြီး၏သား 'တက်'က ပြတင်းပေါက်မှနေ၍ သိမ်းယူလာသော ပြည်နယ်စုအလံတစ်ခုကို ဖြန့်၍ လွှင့်လိုက်ရာ ပရိသတ်က ဆူညံစွာ ဩဘာပေးလေသည်။ မိန့်ခွန်းပြောရန် ဝိုင်း၍ တောင်းဆိုကြသည်ကို လင်ကွန်းက နောက်မှပြောမည်ဟု ပြော၍ လွှတ်လိုက်လေသည်။ ထို့နောက် သူသည် ပြည်နယ်စုတပ်များမှ သိမ်းယူရရှိလာသော ဘင်ခရာတို့ကို တီးမှုတ် ကြစေလေသည်။

နောက်ဆုံး မိန့်ခွန်း

နောက်နေ့ညတွင် အိမ်ဖြူတော်ရှေ့၌ ဘင်ခရာသံ၊ ဩဘာသံများ ဆူညံလျက် ကြီးမားသော လူထုကြီး ရောက်ရှိနေလေသည်။ ပြတင်းပေါက်မှ သမ္မတကြီးကို မြင်လိုက်လျှင်ပင် လူထုကြီးက တစ်ခဲနက်သော အသံဖြင့် ဩဘာပေးလေ သည်။ ဦးထုပ်များမြှောက်ပစ်၍ ဩဘာပေးသူ မရှားလှသောကြောင့် လေ ထဲ၌ ဦးထုပ် အလုံးပေါင်းများစွာ ပျံလွင့်လျက် ရှိလေသည်။ လင်ကွန်းသည် သေသေချာချာ ရေးထားသော မိန့်ခွန်းကို ပြတင်းပေါက်မှနေ၍ ဖတ်ပြလေ သည်။ အတွင်းဝန် နော်ရာဗရွတ်က သူ့ဘေးနားမှ ဖယောင်းတိုင် ကိုင်၍ ပြရသည်။ သူသည် မိန့်ခွန်းစာရွက်ကို တစ်ရွက်ပြီးတစ်ရွက် ဖတ်၍ အောက်သို့ ချလိုက်လေရာ သူ့သားကလေး 'တက်'က အောက်ကနေ၍ သိမ်းယူရလေ သည်။

သူ့မိန့်ခွန်းသည်ကား စစ်အောင်နိုင်၍ ဝမ်းသာသည့်မိန့်ခွန်း မဟုတ်။ ပြတင်းပေါက်အောက်၌ ထောင်သောင်းမကသော လူထုကြီးအား ထိုမိန့်ခွန်းကို ပြောကြားနေဟန်မတူ။ သူသည် အနာဂတ်ကာလကို လှမ်း၍ ပြောနေဟန်ရှိ၏။ သူက ထွက်ခွာသွားပြီးမှ ပြန်ဝင်လာသော ပြည်နယ်အပေါင်းတို့အား တစ်ခါမျှ မထွက်ခွာဖူးသကဲ့သို့ပင် သဘောထား၍ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရမည်ဟု ဆိုလေ သည်။ 'ဒီပြည်နယ်တွေဟာ ပြည်ထောင်စုကြီးက ထွက်ခွာဖူးတယ်ဆိုတဲ့ အကြောင်းကို စိတ်ထဲမှာ မထားဘဲနေရင် ပိုပြီးကောင်းလိမ့်မယ်။ အဲဒီတော့ မှလည်း သူတို့ခမျာများမှာ ဣန္ဒြေရပြီး ပြည်ထောင်စုအစိုးရနဲ့ ပြည်နယ် အစိုးရတို့ဟာ အညီအညွတ် ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်နိုင်ကြပေလိမ့်မယ်' ဟု သူက ဆိုလေသည်။

လင်ကွန်း၏ မိန့်ခွန်းသည် ပြည်ထောင်စုအရပ်ရပ်သို့ ပျံ့နှံ့သွားလေ

သည်။ မိန့်ခွန်းမြှောက်ကြားပြီး မကြာမီပင်လျှင် ထွက်ခွာပြီးမှ ပြန်ဝင်လာသော ပြည်နယ်တစ်ခုဖြစ်သည့် လူဝီစီးယားနားပြည်နယ်က စာသင်ကျောင်းများတွင် လူဖြူလူမည်းမခွဲခြားဘဲ အားလုံးသော ကျောင်းသားသူငယ်တို့အား ပညာသင် ကြားပေးရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်လေသည်။ ထိုမျှမကသေး လူမည်းတို့အား မဲဆန္ဒ ပေးနိုင်ခွင့်ကိုလည်းပေးရန် ဆုံးဖြတ်လေသည်။ ယင်းသို့ လူဝီစီးယားနားနယ် က စတင်ဆောင်ရွက်လိုက်ခြင်းဖြင့် အခြားပြည်နယ် အသီးသီးတို့ကလည်း ထိုနည်းအတူ ဆောင်ရွက်ကြလေသည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တိုးတက်မှု လေညင်းကလေးသည် တအေးအေး သွေးလျက် ရှိသည်။ အာဇာတတရား မီးခဲတို့မှာလည်း ပြာဖုံး၍ နေလေ သည်။ ကရုဏာတရား၊ သစ္စာတရားတို့သည်လည်း တဖြည်းဖြည်း အသံ ထွက်စပြုလာကြပေပြီ။

လင်ကွန်း မိန့်ခွန်းပြီးဆုံးသည့်နောက် လူထုသည် အားရဝမ်းသာစွာ ဆူညံ၍ ဩဘာပေးကြပြီးလျှင် ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲများရှိရာသို့ အသီးသီးသွားကြ လေသည်။ မီးရှူးမီးပန်းများလည်း လွှတ်၍ပြီးလေပြီ။ သမ္မတအိမ်တော်နှင့် ကက်ပီတယ် အစိုးရဌာနချုပ် အဆောက်အဦကြီးရှိ မီးများလည်း ငြိမ်းလေ သည်။ မှောင်ထဲတွင် မက်ကနိုလီးယား ပန်းရန်ကလေးများကို သယ်ဆောင်၍ လာသော လေပြင်းကလေးတစ်ခုတက်က 'သုံးရက်သာ ကျန်တော့တယ်' ဟု ပြောသွားသလို ရှိလေသည်။

နောက်ဆုံးနေ့

ဧပြီလ (၁၄)ရက်နေ့ (၁၁)နာရီခွဲအချိန်တွင် ကျင်းပသော အစိုးရအဖွဲ့ အစည်း အဝေးတွင် အောင်ပွဲရ ဗိုလ်ချုပ်ကရန်သည် ဧည့်သည်တော်အဖြစ် တက်ရောက် လေသည်။ သူသည် သမ္မတကြီးနှင့်တကွ အစိုးရအဖွဲ့တို့အား ယှဉ်တွဲ၍ ဤအကြိမ် ပထမတွေ့ဆုံခြင်း ဖြစ်လေသည်။ အစည်းအဝေး၌ ပြန်လည်ထူ ထောင်ရေးကိစ္စများကို ဆွေးနွေးကြလေသည်။ 'လင်ကွန်းက စစ်ကြီးပြီးပြီ ဖြစ်သဖြင့် ကလဲ့စားချေခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်း စသည့်အပြုအမူများကို မည် သည့် အကြောင်းကြောင့်ပင်ဖြစ်စေ မပြုလုပ်ရဟု ဆိုလေသည်။'

အစည်းအဝေး၌ ဗိုလ်ချုပ်ရှားမင်းအား ပြည်နယ်စုဗိုလ်ချုပ် ဝှန် စတင်က လက်နက်ချရန် လိုနေသေးသဖြင့် ထိုသတင်းကို စောင့်နေကြရာ လင်ကွန်းက ထိုသတင်းကောင်းမှာ မကြာမီ ရောက်လာမည်ဖြစ်ကြောင်း၊

အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သူ လွန်ခဲ့သည့်သက သင်္ဘောကြီး တစ်စင်းပေါ်တွင် တစ်ယောက်တည်းရပ်၍ မည်းမှောင်နေသော ဆိပ်ကမ်းဘက်သို့ လှမ်းကြည့်နေကြောင်း အိပ်မက်မက်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုအိပ်မက်မျိုးမက်လျှင် ဘယ်အခါမဆို အရေးကြီးသောအချက် ပေါ်စမြဲဖြစ်သည်ဟု လင်ကွန်းက ဆိုလေသည်။

ထိုနေ့ညနေ၌ သူသည် သမ္မတကတော်ကြီးနှင့်အတူ ရထားစီး၍ လေညင်းခံထွက်ရာတွင် သူက 'ကျုပ် ဒီတစ်သက်မှာ ဒီကနေ့ အပျော်ဆုံးပဲ' ဟု သူ့ဇနီးကို ပြောလေသည်။ ထို့နောက် သူတို့ဇနီးမောင်နှံ နှစ်ယောက်သည် စပရင်းဖီးမြို့တွင် နေခဲ့ကြရသည့် အကြောင်းများ၊ နောက်လေးနှစ်ကြာလျှင် စပရင်းဖီးမြို့သို့ပင် ပြန်၍ အေးချမ်းစွာနေကြမည့် အကြောင်းများကို ပြောနေကြလေသည်။ သူတို့နှစ်ယောက်၏ ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုမှာကား ဥရောပတိုက်သို့ လည်ပတ်ပြီးလျှင် အီလီနွိုက်နယ် ဆစ်ဂမုန်မြစ်အနီးတွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးကာ အေးချမ်းစွာနေရန်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုနေ့ညတွင် သမ္မတကတော်ကြီးက ဗိုလ်ချုပ်ဂရန်နှင့် ဗိုလ်ချုပ်ကတော်တို့အား ဖိတ်ကြား၍ ပြဇာတ်ကြည့်ရန် စီစဉ်ထားလေရာ ဗိုလ်ချုပ်တို့ ဇနီးမောင်နှံမှာ အစီအစဉ်အတိုင်း မလာရောက်နိုင်သဖြင့် လင်ကွန်းတို့ချည်း ပြဇာတ်ကြည့်ရန် စီစဉ်လိုက်ရလေတော့သည်။ လင်ကွန်းမှာ ရှိတ်စပီးယား၏ ပြဇာတ်များကို အထူးပင် စိတ်ဝင်စားသော်လည်း ထိုညအဖို့ ပြဇာတ်ကို မသွားချင်သလိုလို စိတ်ထဲ၌ မသိုးမသန်ဖြစ်နေလေသည်။ ထို့အပြင် အကြောင်းတစ်ရပ်ကား သူ့အား အမြဲတမ်း ဂရုစိုက်ရှာသည့် သက်တော်စောင့်လမ္မန်မှာ ဝါရှင်တန်မြို့တွင် မရှိဘဲ ရစ်ချ်မြို့တွင် ရောက်နေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ လမ္မန်က သူမရှိခိုက်တွင် အပြင်သို့ ညဘက် မထွက်ရန် မှာကြားခဲ့လေသည်။ ယခု ထွက်ရမည်ဖြစ်သဖြင့် လင်ကွန်းက ဝန်ကြီးစတင်တန်ထံမှ သက်တော်စောင့် မေဂျာအက်ကတ်ကို ခေတ္တပေးရန် တောင်းဆိုရာ မေဂျာအက်ကတ်မှာ ထိုညအဖို့ ကိစ္စရှိသဖြင့် မလိုက်နိုင်သောကြောင့် မေဂျာရက်ဘ်ဘုန်းကို ခေါ်သွားရလေတော့သည်။

လင်ကွန်းသည် နောက်နေ့နံနက် (၉)နာရီတွင် မိတ်ဆွေဟောင်း တစ်ယောက်နှင့် ချိန်းထားသဖြင့် အိမ်တော်စောင့်အား '၁၈၆၅ ခု ဧပြီလ (၁၄)ရက်နေ့၊ နက်ဖြန်နံနက် (၉)နာရီအချိန်တွင် မစ္စတာအက်ရှ်မန်းနှင့် မိတ်ဆွေတစ်ယောက်ကို အိမ်ထဲဝင်ခွင့်ပြုပါ လင်ကွန်း' ဟု စာရွက်ကလေးပေါ်တွင် ရေး၍ ပေးထားခဲ့လေသည်။

ပြဇာတ်အဆုံး

သမ္မတကြီးနှင့် အိမ်သားတို့အဖို့ သီးသန့်ထားသော နေရာသို့ရောက်၍ လင်ကွန်းသည် ထိုင်ကာ ပြဇာတ်ကို ကြည့်နေလေသည်။ သူ့ဇနီးမေရီမှာ သူ့ပခုံးတစ်ဖက်ကို မှီ၍ အပန်းဖြေရင်း ပြဇာတ်ကြည့်နေသည်။ ပြဇာတ်မှာ ထူးထူးခြားခြားကောင်းလှသည့် ပြဇာတ်မျိုး မဟုတ်။ တော်စွလျော်စွမျှသာ ဖြစ်သည်။ လင်ကွန်းသည် ပြဇာတ်ကြည့်ရင်း ရှေးဖြစ်ဟောင်းကို ပြန်ပြောင်း သတိရလေသည်။ သူ့မိခင်ကြီး၏ မျက်နှာကို မြင်ယောင်ယောင် ရှိလာသည်။ အင်ဒီယားနားလယ်ကွင်းများ၊ ရွံ့ရေစီးလျက်ရှိသောမြစ်ကြီး၊ နယူးဆာလန်မြို့ကလေးအကြောင်း၊ ရွှေရောင်ဆံပင်ရှိသည့် သူ့ပထမချစ်သူ အင်(န်)၊ စပရင်းဖီးမြို့ရှေ့နေရုံးခန်းကလေး၊ သူ့ဇနီးမေရီနှင့် သားသမီးများ၊ (၈)လမ်းအိမ်၊ သူနှင့်စားပွဲစိမ်းကြီးတွင် မျက်နှာချင်းဆိုင်၍ ထိုင်လေ့ရှိခဲ့သော ဟံဒန်၊ မထင်မရှားနေရသော အချိန်ကာလ၊ လွှတ်တော်အမတ်ကြီး ဒေါက်ကလပ်နှင့် စကားစစ်ထိုးရပုံ စသည်တို့ကို မြင်ယောင်ယောင် ဖြစ်၍နေလေသည်။

သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ၌ သူ့အတွက် ရေးသားစပ်ဆိုကြသော သံချပ်ကလေးများကိုလည်း ကြားယောင်ယောင် ဖြစ်နေသည်။ သူ သမ္မတဖြစ်စက တွေ့ကြုံရသော အကြပ်အတည်းများ၊ ဒုက္ခများ၊ ပြဿနာများကိုလည်း ပြန်ပြောင်းတွေးတောမိလေသည်။ သို့ရာတွင် ယခုသော်ကား ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ပြဿနာတို့သည် ဖြေရှင်းပြီးလေပြီ။ ဒုက္ခလည်း ကင်းလွတ်ခဲ့လေပြီ။ ပြည်ထောင်စုကြီးလည်း အက်ကွဲ၍ ပြိုတော့မည်ဆဲဆဲမှ ပြန်၍ ဤသူက ထူထောင်လိုက်ရာ ယခုမှာမူ ပြည်ထောင်စုသစ်ကြီးဘဝသို့ ရောက်လာပေပြီ။

ယင်းသို့လျှင် သူသည် အတိတ်ကာလသို့ လှမ်း၍ ကြည့်နေခိုက် ချမ်းသလိုလို ဖြစ်လာသဖြင့် သူ့အပေါ်အင်္ကျီကို လှမ်းယူပြီးလျှင် ပန်းပေါ်တွင် တင်ထားလေသည်။

အလှည့်ကျမထားဘဲ တစ်လျှောက်လုံး တစ်ယောက်တည်းသာ စောင့်ရသည့် တံခါးစောင့်လည်း ညောင်းညာပျင်းရိသဖြင့် စောင့်နေရာမှထွက်ကာ ဇာတ်ရုံအနီးရှိ အရက်ဆိုင်တွင် အရက်ကလေး တစ်ကြိုက်မျှ သောက်နေဟန် ရှိသည်။ ယင်းသို့ အစောင့်လစ်ခိုက်တွင် သေမင်းတမန်သည် အာဟာတတရားရှေ့ဆောင်၍ ဝင်လာပြီးလျှင် နောက်ကွယ် အမှောင်မှနေ၍ လုပ်ကြံလိုက်လေသည်။

ဖျတ်ခဲ သေနတ်သံတစ်သံကို ကြားပြီးနောက် သမ္မတကြီး ဦးနှောက်

ထဲသို့ သေနတ်ကျည်ဆန် ဝင်သွားလေရကား သမ္မတကြီးမှာ ထိုင်ရာမှ ယိမ်းယိုင်လဲပြီသွားရှာတော့သည်။

လူသတ်သမားလည်း သက်တော်စောင့် မေဂျာရက်ဘ်ဘုန်းကို ဓားနှင့် လှမ်းခုတ်ပြီးလျှင် ဇာတ်ရုံမှထွက်ပြေးကာ မှောင်ထဲသို့ တရကြမ်းမြင်းစီး၍ သွားလေရာ မကြာမီပင် မရှုမလှ သေပွဲဝင်ရလေတော့သည်။

စစ်တပ်ဆရာဝန်ကလေး ဒေါက်တာလီးလ်လည်း မိန်းမောနေသော သမ္မတကြီးကို (၉)နာရီကြာမျှ စောင့်၍ကုသနေရသည်။ စစ်သားလေးယောက် တို့သည် သမ္မတကြီးကို ဇာတ်ရုံမှထမ်း၍ (၁၀)လမ်းထောင့်ရှိ တိုက်ကလေး ပထမထပ်ရှိ ခုတင်တစ်ခုပေါ်တွင် တင်ထားကြလေသည်။ လုပ်ကြံမှုသတင်းကြီးလည်း ညတွင်းချင်း ပျံ့နှံ့သွားသဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များနှင့် သမ္မတကြီး၏ သားကြီး ရောဘတ်လင်ကွန်းတို့ လာရောက်ကာ မိန်းမောနေသော သမ္မတကြီး ဘေးနားတွင် ရပ်၍ စောင့်ကြည့်နေကြလေသည်။ ဒေါက်တာလီးလ်လည်း သမ္မတကြီး၏ ညာလက်ကို ကိုင်၍ သွေးစမ်းကြည့်နေလေသည်။ လက်ကို ကိုင်ထားသဖြင့် မိန်းမောနေသော သမ္မတကြီးလင်ကွန်းသည် ငါ့ဘေးနားမှာ မိတ်ဆွေတစ်ယောက်တော့ ရှိလေရဲ့ဟု ထင်မှတ်ပေသည်။

သူသည် မိတ်ဆွေ ကင်းမဲ့သူတို့အား အမြဲတမ်း မိတ်ဆွေအဖြစ် စောင့်ရှောက်ကြည့်ရှုခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်သောကြောင့် ကွယ်လွန်ခါနီး၌ သူ့အဖို့ မိတ်ဆွေတစ်ယောက် အနီးတွင်ရှိကြောင်း သိရခြင်းမှာ စိတ်သက်သာ ဖွယ်ရာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ နံနက် (၇)နာရီ (၂၂)မိနစ် အချိန်တွင် သွေးစမ်း လျက်ရှိသော ဒေါက်တာလီးလ်က မျက်ရည်စမ်းစမ်းနှင့် ရပ်၍စောင့်နေသည့် လူတစ်စုအား 'သွားရှာပြီ' ဟု လှမ်းပြောလိုက်လေသည်။

အခန်းကလေးထဲ၌ မှောင်နေသော်လည်း အခန်းအပြင် လောက ဓာတ်ကြီးတွင်ကား မိုးရေတစ်စွတ်နှင့်။ ဧပြီလ ရက်တစ်ရက်တိုး၍ မိုးလင်း လာလေပြီ။

စာရေးသူ၏ စာပေနိဒါန်အဖြစ်စဉ်

- ၁၉၁၃။ ။ဦးမောင်ကလေး ဒေါ်စိန်ညွန့်တို့မှ သန်လျင်မြို့တွင် ဖေဖော်ဝါရီ (၂)ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့၌ မွေးဖွားခဲ့၊ မွေးချင်းသုံးယောက် အနက် အကြီးဆုံး၊ အမည်ရင်း ဦးအုန်းဖေ။
- ၁၉၁၃-၂၀။ ။ငယ်စဉ်မှ ခုနစ်နှစ်သားအထိ မကွေး မဲထီးတိုက် ဦးဇောတိက ဘုန်းကြီးကျောင်းနှင့် မကွေးလောကဓာတ်ကျောင်းတွင် ပညာ သင်ကြားခဲ့။
- ၁၉၂၁။ ။အသက်ရှစ်နှစ်တွင် မကွေးမြို့ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ အစိုးရအလယ် တန်းကျောင်းတွင် ပညာသင်ကြားခဲ့။
- ၁၉၂၈။ ။အသက်(၁၄)နှစ်၊ ရှစ်တန်း၌ ပညာသင်ကြားဆဲ ဂန္ထလောက မဂ္ဂဇင်း မြန်မာပညာပြန့်ပွားရေးအသင်းမှ ပြုလုပ်သော ဘာသာပြန်ပြိုင်ပွဲတွင် 'Frank R. Stockton's The Lady or the Tiger Kiu' ကညာလော ကျားကြီးလော ဝတ္ထုစာမူဖြင့် ဝတ္ထုတို ပထမဆုရရှိခဲ့။
- ၁၉၃၀။ ။မကွေးမြို့ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ အစိုးရ အထက်တန်းကျောင်းမှ (၁၀)တန်းအောင်။ တက္ကသိုလ်နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း၌ Who's Who အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်ဆောင်းပါးရေးခဲ့။
- ၁၉၃၁။ ။ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် ဥပစာတန်းအောင်ခဲ့။
- ၁၉၃၂-၃၈။ ။ဥပစာတန်းအောင်ပြီးနောက် မကွေးတိုင်းမင်းကြီးရုံး၌ စာရေး လုပ်ခဲ့။ ဘားမားဂျာနယ်တွင် ဆောင်းပါးများ စတင်ရေးခဲ့။ မကွေးမြို့၌ 'ခေတ်စာညွန့်' စာပေအဖွဲ့ကို တည်ထောင်ခဲ့။
- ၁၉၃၈။ ။တိုးတက်ရေး သတင်းစာ၌ ဘာသာပြန်အယ်ဒီတာ။ တိုးတက် ရေးမဂ္ဂဇင်း၌လည်း ဆောင်းပါးများရေးခဲ့။ တိုးတက်ရေး၌ သုံးလခန့်လုပ်ပြီး နိုဝင်ဘာလ၌ ဂန္ထလောကမဂ္ဂဇင်းသို့ အယ်ဒီ တာအဖြစ် ပြောင်းရွှေ့ဆောင်ရွက်ခဲ့။
- ၁၉၃၉။ ။ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် ဝိဇ္ဇာတန်းဆက်တက်၍ ဝိဇ္ဇာဘွဲ့ရရှိခဲ့။ ဧပြီလ၊ ဂန္ထလောက အယ်ဒီတာ။ ဩဂုတ်လ၊ ဂန္ထလောက အယ်ဒီတာ။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၌ အင်္ဂလိပ်စာနည်းပြဆရာ။
- ၁၉၄၀။ ။ရန်ကုန်စုံထောက်မင်းကြီးရုံး၌ စာတော်ပြန် ပထမဆုံးလုံးချင်း

စာအုပ် မာတာဟာရီ (Mata Hari) ဘာသာပြန်ရေးခဲ့။ ဒီဇင်ဘာလ၊ ဂန္ထလောကအယ်ဒီတာ။ ပြန်ကြားရေးဌာန၊ မြန်မာနိုင်ငံ ဘာသာပြန်ဌာနခွဲစာတည်းမှူး။ လူမှုနီတိုင်း(ဒေါ်ခင်မျိုးချစ်) နှင့် ပူးတွဲထုတ်ဝေသည်။ နပိုလီယံဘာသာပြန်ရေးသားခဲ့။

၁၉၄၁။ ။ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ကဗျာဆရာမနုယဉ် (ဒေါ်နုယဉ်) နှင့် လက်ထပ်ခဲ့။ လေနတ်မောင် ထုတ်ဝေသည်။

၁၉၄၂-၄၃။ ။ပညာမင်းကြီးရုံး မြန်မာစာပေဌာန စာတည်း။

၁၉၄၃-၄၅။ ။ပညာစွယ်စုံကျမ်း လက်ထောက်စာတည်းမှူး။ ဗမာ့ခေတ်သတင်းစာတွင် ပြင်သစ်ဝတ္ထုရေးဆရာကြီး ဂုစတပ်ဖ်လော့ဗဲယား၏ မဒမ်ဗောဗားရီး ဝတ္ထုကို သုရောနန္ဒီအမည်ဖြင့် မြန်မာပြန်ခဲ့။ (အကြောင်းမညီညွတ်သဖြင့် လုံးချင်းစာအုပ်မဖြစ်ခဲ့)

၁၉၄၅။ ။အင်ဒိုနီးရှား၊ ခေတ်နှင့်ကံ၊ မျိုးချစ်ပြည့်တန်ဆာ၊ မိန်းမမြတ်ပြည့်တန်ဆာ။

၁၉၄၅-၄၇။ ။ပြန်ကြားရေးဌာန သုတေသနအရာရှိ။

၁၉၄၆။ ။အမေရိကန်သတင်းမဂ္ဂဇင်း (Time) ၏ မြန်မာပြည်ဌာန သတင်းထောက်အဖြစ် ပထမဆုံးဆောက်ရွက်ခဲ့။

၁၉၄၇။ ။ရုရှားမှတ်စု၊ ဆောင်တော်ကူး၊ စာဆိုမယ်တို့ကို ထုတ်ဝေသည်။ လံခြားသမား၊ မိန်းမကိုချစ်လျှင်နှင့် အခြားဝတ္ထုတိုများ (တင့်တယ်နှင့်ပူးတွဲ)

၁၉၄၈။ ။အလင်းသို့ (လွတ်လပ်ရေးကြိုဆိုမှုစာတမ်း)၊ သမ္မတလင်ကွန်း။

၁၉၄၉။ ။အကျမြူရုရှား ထုတ်ဝေခဲ့။

၁၉၄၉-၅၀။ ။ပဒေသာမဂ္ဂဇင်းတည်ထောင်သူ၊ အတိုင်ပင်ခံ အယ်ဒီတာ။ မင်းမှုထမ်းလုံးချင်းဝတ္ထုဖြင့် ၁၉၅၀ ခုနှစ် စာပေဗိမာန်ဆုရရှိခဲ့။

၁၉၅၀။ ။အင်္ဂလိပ် အိဒီယမ်၊ ခါးကုန်းကြီး ထုတ်ဝေခဲ့။

၁၉၅၀-၅၂။ ။မြန်မာပြည်သတင်းဌာန စာတည်းချုပ်။ (Burma Press Syndicate)

၁၉၅၁။ ။သောကကင်းဝေးနေနိုင်ရေး (၂တွဲ)

၁၉၅၂-၅၃။ ။ကွန်မင်တေတာ အင်္ဂလိပ်ဘာသာစာစောင်ကို ဦးစီးထုတ်ဝေ။ နယူးဘားမား ဝီးကလီးတွင် အယ်ဒီတာအဖွဲ့ဝင်။ စာသင်သားဂျာနယ်ကို ထုတ်ဝေ။

၁၉၅၂။ ။ငါးဦးကြွမ္မာ၊ ခုနစ်ဆောင်ပြိုင်အိမ်ကြီး၊ အခါလည်သား၊ စတာလင်ရဲ့သူလျှိုမ၊ ဆရာမဘဝ၊ အေဗရာဟင်လင်ကွန်း။

၁၉၅၃။ ။စီးပွားရေးသတင်းစာ ခေါင်းကြီးရေးအယ်ဒီတာ။

၁၉၅၅။ ။အင်္ဂလိပ်မြန်မာ အဘိဓာန်၊ ဒေါက်တာမေယို၊ အိုင်ဗင်ဟို။

၁၉၅၆။ ။တောမီး၊ စာမေးပွဲအောင်,အောင်ဖြေနည်း။

၁၉၅၇။ ။တက်တိုး နည်းပြသင်တန်းကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့။

၁၉၅၇-၅၈။ ။နုယဉ် ပုံနှိပ်တိုက်ကို တည်ထောင်၍ ကျောင်းသုံး အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့။ အင်ဒိုနီးရှား၊ သီဟိုဠ်၊ ဂျပန် (၃)နိုင်ငံအကြောင်း ရေးသော စာအုပ်(၃)အုပ်အား 'ချစ်ကြည်ရေးဘာသာရပ်' အဖြစ် ယူနက်စကိုအဖွဲ့က ဆုချီးမြှင့်ခဲ့။

၁၉၅၈။ ။ဂျပန်ပြည်၊ သီဟိုဠ်၊ သံယောဇဉ်နှင့် အခြားဝတ္ထုတိုများ။

၁၉၅၈-၆၂။ ။ပုံနှိပ်တိုက်လုပ်ငန်း၊ အလွတ်ပညာသင်လုပ်ငန်းများကို ဦးစီးလုပ်ကိုင်။

၁၉၅၉။ ။ရတနာကျွန်းမှတ်စုများ။

၁၉၆၀။ ။ရက်ပေါင်းရှစ်ဆယ် ကမ္ဘာတစ်ပတ်မှတ်စုများ။

၁၉၆၁။ ။ဘဝနှင့်စာပေ။

၁၉၆၂။ ။ဌာနေက အမေရိကန်တွေ။

၁၉၆၃-၈၀။ ။မြန်မာ့သတင်းစဉ် (N.A.B) နိုင်ငံခြားသတင်းဌာန အယ်ဒီတာချုပ်။ အမျိုးသားစာပေဆု ရွေးချယ်ရေးအဖွဲ့ဝင်။ ရုပ်ရှင်အကယ်ဒမီဆု ရွေးချယ်ရေးအဖွဲ့ဝင်။ စာပေလုပ်သား အစည်းအရုံး ဖွဲ့စည်းရေးအဖွဲ့ဝင်(ဥက္ကဋ္ဌ ဆရာမင်းသုဝဏ် ဂျပန်သို့ ဧည့်ပါမောက္ခအဖြစ် ထွက်ခွာသွားရသဖြင့် ဥက္ကဋ္ဌရာထူးကို ဆက်ခံခဲ့။

၁၉၆၃။ ။အချစ်နှင့် စိတ်ပညာ၊နှင့် စာပေ၊ ပြည့်ကျပ်လှစွာ ဤကမ္ဘာ၊ အညတြဘဝရှုခင်းများ (ပ)။

၁၉၆၄။ ။ပြန်ကြားရေးဌာန ညွှန်ကြားရေးဝန်၊ ကမ္ဘာဆိုးပေကြီးများ။

၁၉၆၅။ ။ရွှေစင်နှင်းဆီနှင့် အခြားအက်ဆေးများ၊ ပင်ကိုရေးဝတ္ထုတိုများနှင့် ကိုယ်တိုင်ရှင်းပြချက်၊ ကမ္ဘာကျော်ဝတ္ထုတိုများနှင့် တက်တိုး၏ ရှင်းလင်းချက်။

၁၉၆၈။ ။ကျွန်တော့်အတွေးအခေါ်မှတ်စုများ။

- ၁၉၆၉-၇၂။ ။ Guardian အင်္ဂလိပ်စာသတင်းစာ၌ နေ့စဉ်ခေါင်းကြီးများရေးခဲ့။
- ၁၉၇၀-၈၀။ ။ တက္ကသိုလ်ဗဟိုကောင်စီဝင်၊ တက္ကသိုလ်ပညာရေးအဖွဲ့များကောင်စီဝင်။
- ၁၉၇၂။ ။ သတင်းနှင့် စာနယ်ဇင်းကော်ပိုရေးရှင်း၊ ဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူး။ နယဉ်၏ ကဗျာများ (တက်တိုး အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်)
- ၁၉၇၃။ ။ ကမ္ဘာ့ဝတ္ထုတိုများ။
- ၁၉၇၄။ ။ အညတြဘဝရှုခင်းများ (ဒု)။
- ၁၉၇၅။ ။ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ပညာရေး အထူးအရာရှိအဖြစ် ဆောင်ရွက်။ ကမ္ဘာ့ကျော် ဝတ္ထုရှည်ကြီးများ။
- ၁၉၇၇။ ။ အင်္ဂလိပ်စာနည်းပြသင်ကြားမှုစာစဉ်များ။
- ၁၉၇၈။ ။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ သိမှတ်စရာ (၈ တွဲ)
- ၁၉၇၉။ ။ မြန်မာတို့အဖို့ အင်္ဂလိပ်စကား။
- ၁၉၈၀။ ။ ခရီးသွားဧည့်သည်များ၊ မြန်မာတို့အဖို့ အင်္ဂလိပ်စကား။ Samma Paribhazaniya Sutta (သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနိယသုတ်) Hemavata Sutta (ဟောမဝတသုတ်)
- ၁၉၈၁။ ။ အလှပန်းတစ်ပွင့်နှင့် အခြားပုံပြင်ဝတ္ထုများ (နယဉ်ရေး၊ တက်တိုး၊ ဘာသာပြန်)၊ ချစ်တေးကဗျာနှင့် အခြားဘာသာပြန်ဝတ္ထုတိုများ။
- ၁၉၈၂။ ။ ဥရောပဒဏ္ဍာရီသုံးပုဒ် (အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ)။
- ၁၉၈၃။ ။ အင်္ဂလိပ်သဒ္ဒါနှင့် အင်္ဂလိပ်စာအရေးအသား။
- ၁၉၈၄။ ။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ သိမှတ်စရာ ပြန်လည်ထုတ်ဝေ။
- ၁၉၈၅။ ။ ကျန်းမာချမ်းသာ ဘဝပညာ။
- ၁၉၉၀။ ။ ဗုဒ္ဓဝင်ရုပ်စုံ (နယဉ်ရေး၊ တက်တိုး အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်) သူတို့အတွေးအခေါ်မှတ်စုများ ၁၊ ၂။
- ၁၉၉၁။ ။ သူတို့အတွေးအခေါ်မှတ်စုများ ၃။
- ၁၉၉၂။ ။ အလယ်တန်းအက်ဆေး ၁၅၀၊ တက်တိုး၏ အတွေးအမြင်။
- ၁၉၉၄။ ။ ပညာပေးလက်ရွေးစင် မြန်မာပုံပြင်များ (အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ) ပခုက္ကူဦးအုန်းဖေ၏ 'တစ်သက်တာစာပေ' ဆုရသည်။
- ၁၉၉၅။ ။ Lessons in English (Essays Writing) ။ လောကနီတိ (A Guide to Good Living LOKANITI) ။ မူရင်းမြန်မာမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်။

- ၁၉၉၆။ ။ လူဝါးဝကြစမ်းပါ။
- ၁၉၉၈။ ။ အေဗရာဟင်လင်ကွန်း။
- ၂၀၀၀။ ။ ဘဝပညာ(ဆောင်းပါးပေါင်းချုပ်)၊ အသုံးချစိတ်ပညာ(ဒုတိယအကြိမ်)။ ကျန်းမာချမ်းသာ ဘဝပညာ ထုတ်ဝေသည်။
- ၂၀၀၃။ ။ ဒီဇင်ဘာလ၊ (၇)ရက်နေ့ နံနက်(၃)နာရီတွင်နေအိမ်၌ ချမ်းသာစွာအိမ်ပျော်နေစဉ် ကံကုန်သည်။
- ၂၀၀၈။ ။ ခါးကုန်းကြီး (စတုတ္ထအကြိမ်)
- ၂၀၀၉။ ။ Lessons in English Essays Writing (တတိယအကြိမ်)
- ၂၀၁၀။ ။ 150 Middle School Essays (ဒုတိယအကြိမ်) ။ အချစ်နှင့်စိတ်ပညာ (စတုတ္ထအကြိမ်)
- ၂၀၁၂။ ။ အေဗရာဟင်လင်ကွန်း (တတိယအကြိမ်)

ကလောင်ခွဲများ

- ၁။ တက်တိုး
- ၂။ ဆရာကြီး
- ၃။ ဆရာတက်တိုး
- ၄။ မောင်တက်တိုး
- ၅။ မောင်တက်တိုး (ခေတ်စာညွှန်)
- ၆။ တက္ကသိုလ်မောင်တက်တိုး
- ၇။ အာဇာနည်တက်တိုး
- ၈။ ဦးလေးတက်တိုး
- ၉။ တင်
- ၁၀။ မောင်ဖြူစင်
- ၁၁။ ဗစ်တကာ
- ၁၂။ မောင်မြင့်တင်
- ၁၃။ မောင်လှသွင်
- ၁၄။ မောင်လှသွင် (ဘီအေ)
- ၁၅။ တက္ကသိုလ်အုန်းကလေး
- ၁၆။ အုန်းဖေ
- ၁၇။ အုန်းဖေ (မကွေးမြို့)
- ၁၈။ ဦးအုန်းဖေ

The Key မှ စာအုပ်များ

၁။ ဆရာအို	မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ
၂။ မင်းသုဝဏ်	ကျောင်းသားဘဝနှင့် ဗဟုသုတ
၃။ မင်းသုဝဏ်	ခြစ်ရာများ
၄။ မင်းသုဝဏ်	မင်းသုဝဏ် မဖြစ်ခင်က မင်းသုဝဏ်၏ကဗျာ
၅။ ဒဂုန်တာရာ	ရုပ်ပုံလွှာ
၆။ ခင်မောင်ရင်	အနုပညာ စာ
၇။ ခင်မောင်ရင်	နောက်ဆုံးတော့ ကျွန်တော် တစ်ယောက်တည်း ကျန်နေမှာပဲ
၈။ ဦးနု	ကမ္ဘာကျော် ရိုတ်စပီးယား ပြဇာတ်များ
၉။ တင်မိုး	ကကြီးခရွေး ကစားပေး
၁၀။ တက်တိုး	ခါးကုန်းကြီး
၁၁။ တက်တိုး	အချစ်နှင့်စိတ်ပညာ
၁၂။ တက်တိုး	Lessons in English Essay Writing
၁၃။ တက်တိုး	150 Middle School Essays (အလယ်တန်းအက်ဆေး ၁၅၀)
၁၄။ ကျော်ဝင်း	နှလုံးလှသံတမန်
၁၅။ ကျော်ဝင်း	စောင့်ကြည့်ရမည့် ခေါင်းဆောင် စောင့်ကြည့်ရမည့် တိုင်းပြည် စောင့်ကြည့်ရမည့် အိုင်ဒီယာနှင့် စောင့်ကြည့်ရမည့် တူရူချက်
၁၆။ နိုင်ဦး	သမိုင်းနိဂုံးနှင့် နောက်ဆုံးလူသား (The End of History and The Last Man by Francis Fukuyama)
၁၇။ နိုင်ဦး	နိုင်ငံရေးအိုင်ဒီယိုလိုဂျီ (Political Ideologies by Andrew Heywood)
၁၈။ နိုင်ဦး	ဂျပန်ဦးခေါင်းကြီးများ (၁) စက်မှုစီးပွား
၁၉။ နိုင်ဦး	ဂျပန်ဦးခေါင်းကြီးများ (၂) စစ်နှင့်နိုင်ငံရေး
၂၀။ နိုင်ဦး	ဂျပန်ဦးခေါင်းကြီးများ (၃) စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှု

၂၁။ နိုင်ဦး	ကြိုးစင်ပေါ်မှ မှတ်တမ်း (ဂျူးလီယက် ဖူးချစ်)
၂၂။ နိုင်ဦး	ဂူးဂဲလ် အိပ်မက် (The Google Story)
၂၃။ တင်ဦးခက်	တရားခွင် (Trial by Kafka)
၂၄။ မြတ်ငြိမ်း	စွဲ မော်ကွန်း
၂၅။ မြတ်ငြိမ်း	အောင်မြင်သူတို့၏ ဝိညာဉ် သို့မဟုတ် စိတ်ကူး
၂၆။ မြတ်ငြိမ်း	အောင်မြင်သူများအကြောင်း
၂၇။ မြတ်ငြိမ်း	ပေဖေမှာတမ်း
၂၈။ ခင်စောတင့်	သက်ရှည်ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်ခြင်း
၂၉။ ခင်စောတင့်	အောင်မြင်သူတို့၏ စကားလက်ဆောင်
၃၀။ မင်းကျော်	ခွေးညို
၃၁။ မောင်ထွန်းသူ	မမြင်ရသောအနာ
၃၂။ ကိုမျိုး(IR)	နှလုံးသားအတွက် မေတ္တာစာများ
၃၃။ ဘထွေး	ဆရာဦးဘဂျမ်းနှင့် သူတို့အမြင်
၃၄။ မောင်ထူးရွှန်	ကွန်ပျူတာပညာရပ်သုံးဝေါဟာရများ
၃၅။ အရှင်ဝိစိတ္တ(ဒိုက်ဦး)	မချစ်မမုန်း အကောင်းဆုံး
၃၆။ ကောင်းကင်ထက်	ပုံမှသင်ယူသောအင်္ဂလိပ်စာ (Book 1)
၃၇။ ကောင်းကင်ထက်	ပုံမှသင်ယူသောအင်္ဂလိပ်စာ (Book 2)
၃၈။ ကောင်းကင်ထက်	ပုံမှသင်ယူသောအင်္ဂလိပ်စာ (Book 3)
၃၉။ ကောင်းကင်ထက်	အင်္ဂလိပ်စာဖတ်ခြင်း၏ ကနဦးခြေလှမ်း